Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Кафедра соціальної педагогіки та корекційної освіти

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПІДГОТОВКИ, НАПИСАННЯ, ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ (МАГІСТЕРСЬКИХ) РОБІТ

для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти

спеціальності І 10 Соціальна робота та консультування

Дрогобич, 2026

УДК 378.22:001.891:364-78(072)

Рекомендовано рішенням кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти
(протокол № 13, від 27 жовтня 2026 р.)

Рецензенти:

Валентина КОСТІНА, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Олена НЕВМЕРЖИЦЬКА, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Методичні рекомендації до підготовки, написання, оформлення та захисту кваліфікаційних (магістерських) робіт : для здобувачів освіти спеціальності І 10 Соціальна робота та консультування галузі знань І Охорона здоров'я та соціальне забезпечення освітньої програми «Соціальна педагогіка» другого (магістерського) рівня вищої освіти / авт.-упоряд. І. Зубрицький, Л. Смеречак. Дрогобич : ДДПУ, 2026. 349 с.

У методичних рекомендаціях висвітлено організаційні, методологічні та нормативні засади підготовки, написання, оформлення й захисту кваліфікаційних (магістерських) робіт за освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка». Розкрито вимоги до наукового апарату дослідження, структури та змісту роботи, добору методів, проведення емпіричного дослідження, аналізу результатів і формулювання висновків. Охарактеризовано правила академічного письма, оформлення бібліографічних посилань, дотримання академічної доброчесності та використання генеративного штучного інтелекту. Визначено порядок апробації результатів, підготовки до публічного захисту та оцінювання кваліфікаційної роботи. Подано зразки оформлення основних структурних компонентів і необхідних документів.

Видання адресовано здобувачам другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності І10 «Соціальна робота та консультування» освітньо-професійної програми «Соціальна педагогіка», а також науково-педагогічним працівникам, які здійснюють керівництво кваліфікаційними роботами.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	**6**
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ (МАГІСТЕРСЬКОЇ) РОБОТИ	**8**
1.1. Кваліфікаційна (магістерська) робота як форма підсумкової атестації здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти	**8**
1.2. Мета, завдання та основні вимоги до кваліфікаційної (магістерської) роботи	**11**
1.3. Нормативно-правове та організаційно-методичне забезпечення підготовки кваліфікаційних робіт	**17**
1.4. Особливості магістерських досліджень за освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка»	**23**
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ (МАГІСТЕРСЬКОЇ) РОБОТИ	**31**
2.1. Вибір, обґрунтування та затвердження теми кваліфікаційної роботи	
2.2. Наукове керівництво кваліфікаційною роботою: права, обов'язки та відповідальність учасників дослідницького процесу	**37**
2.3. Планування дослідження та основні етапи виконання кваліфікаційної роботи	**44**
2.4. Організація взаємодії здобувача освіти з науковим керівником та контроль за виконанням роботи	**53**
РОЗДІЛ 3. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ МАГІСТЕРСЬКОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	**62**
3.1. Наукова проблема та обґрунтування актуальності теми дослідження	**62**
3.2. Визначення мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження	**69**
3.3. Формулювання дослідницьких питань, гіпотези та очікуваних результатів дослідження	**75**
3.4. Методологічні підходи, принципи та методи наукового дослідження	**84**
3.5. Обґрунтування наукової новизни, теоретичного та практичного значення отриманих результатів	**98**
РОЗДІЛ 4. СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ (МАГІСТЕРСЬКОЇ) РОБОТИ	**109**
4.1. Загальні вимоги до структури, обсягу та логіки викладу кваліфікаційної роботи	**109**
4.2. Вимоги до змісту та оформлення вступу	**118**
4.3. Теоретико-методологічна частина дослідження: зміст, структура та особливості викладу	**129**
4.4. Емпірична частина дослідження: організація, представлення та інтерпретація результатів	**141**
4.5. Практико-орієнтована частина дослідження: розроблення та обґрунтування рекомендацій, програм, моделей і технологій	**155**

4.6. Формулювання висновків до розділів та загальних висновків роботи	**166**
4.7. Анотація, ключові слова, список використаних джерел і додатки	**177**
РОЗДІЛ 5. ВИМОГИ ДО АКАДЕМІЧНОГО ПИСЬМА ТА ТЕХНІЧНОГО ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ	**189**
5.1. Академічний стиль викладу та основні вимоги до наукового тексту	**189**
5.2. Технічні параметри оформлення кваліфікаційної роботи	**199**
5.3. Рубрикація тексту, оформлення заголовків і нумерація сторінок	**207**
5.4. Правила оформлення таблиць, рисунків, схем, формул та інших ілюстративних матеріалів	**216**
5.5. Цитування, покликання на джерела та правила використання запозичених матеріалів	**228**
5.6. Складання списку використаних джерел відповідно до національних стандартів	**240**
5.7. Оформлення додатків до кваліфікаційної роботи	**248**
РОЗДІЛ 6. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ	**255**
6.1. Принципи академічної доброчесності та відповідальність здобувача за результати дослідження	**255**
6.2. Запобігання академічному плагіату, фабрикації, фальсифікації та іншим порушенням академічної доброчесності	**258**
6.3. Допустимі межі використання генеративного штучного інтелекту під час підготовки кваліфікаційної роботи	**262**
6.4. Порядок декларування використання систем штучного інтелекту та визначення особистого внеску здобувача	**267**
6.5. Перевірка кваліфікаційних робіт на ознаки порушення академічної доброчесності	**270**
РОЗДІЛ 7. АПРОБАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПІДГОТОВКА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ ДО ЗАХИСТУ	**274**
7.1. Основні форми апробації результатів магістерського дослідження	**274**
7.2. Підготовка наукових публікацій і виступів за результатами дослідження	**272**
7.3. Організація та проведення попереднього захисту кваліфікаційної роботи	**281**
7.4. Відгук наукового керівника та рецензування кваліфікаційної роботи	**284**
7.5. Порядок допуску кваліфікаційної роботи до захисту та її оприлюднення	**288**
РОЗДІЛ 8. ПРОЦЕДУРА ЗАХИСТУ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ (МАГІСТЕРСЬКОЇ) РОБОТИ	**293**
8.1. Порядок організації та проведення публічного захисту кваліфікаційної роботи	**293**
8.2. Структура та зміст доповіді здобувача перед екзаменаційною комісією	**297**
8.3. Підготовка презентаційних матеріалів до захисту	**302**

8.4. Процедура обговорення результатів дослідження та відповідей на запитання членів екзаменаційної комісії **307**
8.5. Критерії та порядок оцінювання кваліфікаційної роботи **312**
8.6. Порядок оголошення результатів захисту та їх оскарження **317**
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ **322**
ДОДАТКИ **325**
Додаток А. Зразок заяви здобувача про затвердження теми кваліфікаційної роботи **325**
Додаток Б. Зразок завдання та календарного плану виконання кваліфікаційної роботи **326**
Додаток В. Зразок оформлення титульної сторінки кваліфікаційної роботи **327**
Додаток Г. Форма оцінки та мотивації оцінки захисту кваліфікаційної роботи **328**
Додаток Д. Зразки оформлення анотації українською та англійською мовами **329**
Додаток Е. Зразок оформлення змісту кваліфікаційної роботи **330**
Додаток Ж. Приклад формулювання наукового апарату магістерського дослідження **331**
Додаток И. Зразки дослідницького інструментарію (анкета, план напівструктурованого інтерв'ю, карта спостереження) **333**
Додаток К. Орієнтовна форма інформованої згоди учасника дослідження **338**
Додаток Л. Приклади оформлення таблиць, рисунків, схем та інших ілюстративних матеріалів **339**
Додаток М. Приклади оформлення бібліографічних посилань і списку використаних джерел **340**
Додаток Н. Форма декларації про використання штучного інтелекту в кваліфікаційній роботі **341**
Додаток П. Орієнтовні зразки відгуку наукового керівника та рецензії на кваліфікаційну роботу **342**
Додаток Р. Критерії оцінювання кваліфікаційної роботи за 100-бальною шкалою **343**
Додаток С. Орієнтовна структура доповіді здобувача на захисті кваліфікаційної роботи **349**

ПЕРЕДМОВА

Підготовка кваліфікаційної (магістерської) роботи є завершальним етапом професійної підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти, спрямованим на систематизацію набутих знань, розвиток дослідницьких компетентностей та формування здатності до самостійного розв'язання складних завдань професійної діяльності. Магістерська робота становить самостійне дослідження, що передбачає критичний аналіз наукових джерел, застосування відповідних методів, обґрунтування отриманих результатів і визначення можливостей їх практичного використання у сфері соціальної роботи та соціально-педагогічної діяльності.

Метою методичних рекомендацій є забезпечення єдиного організаційно-методичного підходу до підготовки, написання, оформлення та захисту кваліфікаційних (магістерських) робіт, ознайомлення здобувачів із вимогами до змісту, структури й оформлення дослідження, а також порядком його виконання та представлення результатів.

Методичні рекомендації розроблено з урахуванням положень законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про академічну доброчесність», стандарту вищої освіти за відповідною спеціальністю, освітньо-професійної програми «Соціальна педагогіка» (далі – ОПП «Соціальна педагогіка») та внутрішніх нормативних документів Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

У виданні висвітлено організаційні та методологічні засади виконання магістерського дослідження, вимоги до його наукового апарату, структури та змісту, особливості проведення емпіричних досліджень, аналізу й інтерпретації результатів, формулювання висновків і практичних рекомендацій. Визначено правила академічного письма, технічного оформлення роботи, апробації результатів, підготовки до публічного захисту та оцінювання кваліфікаційної роботи.

Окрему увагу приділено дотриманню принципів академічної доброчесності, дослідницької етики та персональній відповідальності здобувача за самостійність виконання роботи й достовірність її результатів. Розглянуто також допустимі межі використання генеративного штучного інтелекту та порядок декларування його застосування відповідно до нормативних документів Університету.

Практичну спрямованість видання забезпечують зразки оформлення структурних компонентів кваліфікаційної роботи, приклади формулювання наукового апарату, підготовки дослідницького інструментарію, бібліографічних посилань та інших матеріалів, необхідних для організації дослідження і представлення його результатів.

Методичні рекомендації адресовано здобувачам другого (магістерського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Соціальна педагогіка», а також науково-педагогічним працівникам, які здійснюють керівництво кваліфікаційними роботами. Видання покликане сприяти забезпеченню належного науково-методичного рівня магістерських досліджень, розвитку дослідницької самостійності та культури академічного письма.

РОЗДІЛ 1.
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ (МАГІСТЕРСЬКОЇ) РОБОТИ

1.1. Кваліфікаційна (магістерська) робота як форма підсумкової атестації здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти

Кваліфікаційна (магістерська) робота є складовою професійної підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти та формою їх підсумкової атестації. Її виконання спрямоване на інтеграцію набутих знань і компетентностей, розвиток здатності до самостійної дослідницької діяльності, критичного аналізу наукової інформації та практичного застосування результатів дослідження. Водночас магістерська робота є засобом комплексного оцінювання готовності здобувача до розв'язання складних завдань професійної діяльності.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» другий (магістерський) рівень вищої освіти передбачає набуття здатності до розв'язування задач дослідницького та/або інноваційного характеру у відповідній галузі професійної діяльності. Згідно зі статтею 6 зазначеного Закону атестація полягає у встановленні відповідності результатів навчання здобувача вимогам освітньої програми та/або програми єдиного державного кваліфікаційного іспиту. Атестація здобувачів ступеня магістра здійснюється екзаменаційною комісією, за результатами роботи якої заклад вищої освіти присуджує відповідний ступінь і присвоює визначену кваліфікацію.

Відповідно до п. 2.4 Положення про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та магістра у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка кваліфікаційна робота є самостійним академічним твором здобувача, виконаним на завершальному етапі навчання. Її зміст, вид і вимоги до виконання визначаються стандартом вищої освіти, освітньою програмою та методичними рекомендаціями відповідної кафедри.

За своїм призначенням кваліфікаційна (магістерська) робота виконує взаємопов'язані *освітню, дослідницьку, інтеграційну, практико-орієнтовану та оцінювальну функції*. Освітня функція передбачає поглиблення знань і вдосконалення аналітичних умінь; дослідницька – оволодіння методологією наукового пошуку, методами збирання й аналізу інформації; інтеграційна – поєднання теоретичної, методологічної та практичної підготовки. Практико-орієнтована функція полягає у використанні результатів дослідження для вдосконалення професійної діяльності, а оцінювальна – у встановленні рівня сформованості компетентностей і досягнення програмних результатів навчання.

Специфіка магістерської роботи визначається предметною областю спеціальності та змістом освітньої програми. Стандартом вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» для другого (магістерського) рівня, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 24 квітня 2019 року № 556, передбачено, що кваліфікаційна робота має бути спрямована на розв'язання складної спеціалізованої задачі або проблеми у соціальній сфері із застосуванням дослідницьких та/або інноваційних підходів. Це зумовлює необхідність поєднання наукової обґрунтованості результатів із можливостями їх практичного використання.

ОПП «Соціальна педагогіка» другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності І10 «Соціальна робота та консультування», що реалізується у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка, передбачено виконання кваліфікаційної роботи як обов'язкового освітнього компонента обсягом 12 кредитів ЄКТС. Формою підсумкової атестації визначено її публічний захист перед екзаменаційною комісією.

Магістерські дослідження за ОПП «Соціальна педагогіка» спрямовані на вивчення та розв'язання актуальних проблем соціалізації, виховання, розвитку, соціального захисту й підтримки особистості, функціонування соціальних та освітніх інституцій. Тематика робіт може охоплювати питання соціально-педагогічного супроводу різних категорій населення, соціальної інклюзії, профілактики соціальних ризиків, розвитку соціальних послуг, міжвідомчої

взаємодії, реалізації соціальних і соціально-педагогічних програм, упровадження інноваційних технологій у практику соціальної роботи та соціально-педагогічної діяльності.

Виконання кваліфікаційної роботи має забезпечувати досягнення відповідних програмних результатів навчання, зокрема здатності критично оцінювати наукові джерела, обґрунтовувати методологію дослідження, застосовувати кількісні та якісні методи аналізу емпіричних даних, формулювати аргументовані висновки й практичні рекомендації. На відміну від навчальних робіт переважно описового характеру, магістерське дослідження передбачає критичне осмислення наукових підходів, обґрунтування власної дослідницької позиції та отримання самостійних результатів. Характер і обсяг емпіричної складової визначаються метою, завданнями та методологією конкретного дослідження.

Важливою умовою виконання кваліфікаційної роботи є її самостійність. Відповідно до п. 6.1 університетського Положення про атестацію робота виконується здобувачем під керівництвом призначеного наукового керівника, який здійснює консультаційну, організаційну та методичну підтримку. Водночас персональна відповідальність за зміст дослідження, достовірність використаних даних, коректність їх інтерпретації та обґрунтованість висновків покладається на здобувача.

Обов’язковою вимогою є дотримання принципів академічної доброчесності, зокрема належне визнання авторства використаних наукових положень, коректне цитування, недопущення академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації результатів дослідження. Використання систем генеративного штучного інтелекту допускається в межах, визначених нормативними документами Університету, за умови збереження особистого інтелектуального внеску здобувача.

Завершальним етапом виконання кваліфікаційної роботи є її публічний захист перед екзаменаційною комісією. Під час захисту здобувач представляє результати дослідження, обґрунтовує їх наукову та практичну значущість,

демонструє володіння теоретичними й методологічними засадами роботи та здатність аргументовано відповідати на запитання членів комісії і зауваження рецензента.

Відповідно до університетського Положення про атестацію результати захисту оцінюються за 100-бальною шкалою з подальшим переведенням у національну шкалу та шкалу ЄКТС. Під час оцінювання враховуються актуальність теми, якість теоретичного й емпіричного дослідження, обґрунтованість висновків, наукова та практична значущість результатів, самостійність виконання роботи, дотримання вимог до її оформлення, а також якість представлення результатів під час захисту. Конкретні критерії та розподіл балів визначаються кафедрою відповідно до особливостей освітньої програми.

Отже, кваліфікаційна (магістерська) робота є результатом самостійної дослідницької діяльності здобувача та інструментом комплексного оцінювання досягнення програмних результатів навчання. Її підготовка і захист мають засвідчувати готовність майбутнього фахівця до науково обґрунтованого розв’язання професійних завдань у сфері соціальної роботи та соціально-педагогічної діяльності.

1.2. Мета, завдання та основні вимоги до кваліфікаційної (магістерської) роботи

Метою виконання кваліфікаційної (магістерської) роботи є поглиблення та інтеграція теоретичних знань і практичних умінь здобувача, розвиток дослідницьких компетентностей, формування здатності до самостійного розв’язання складних задач дослідницького та/або інноваційного характеру, а також підтвердження досягнення результатів навчання, передбачених освітньо-професійною програмою. Досягнення цієї мети передбачає поєднання теоретичного аналізу актуальної проблеми з її практичним дослідженням, обґрунтуванням авторської позиції та визначенням можливостей застосування отриманих результатів у професійній діяльності.

З урахуванням положень стандарту вищої освіти, освітньо-професійної програми «Соціальна педагогіка» та університетського Положення про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та магістра основними завданнями підготовки кваліфікаційної роботи є:

- ✓ систематизація та поглиблення теоретичних знань із соціальної роботи, соціальної педагогіки та суміжних галузей наукового знання;
- ✓ формування здатності до самостійного визначення й обґрунтування наукової проблеми, формулювання мети, завдань і вибору методологічних підходів;
- ✓ удосконалення вмінь здійснювати пошук, критичний аналіз та узагальнення наукових джерел, нормативно-правових документів і матеріалів професійної практики;
- ✓ розвиток навичок добору й застосування методів дослідження, збирання, опрацювання та інтерпретації емпіричних даних;
- ✓ формування здатності виявляти закономірності, суперечності й чинники розвитку соціальних і соціально-педагогічних явищ та процесів;
- ✓ набуття досвіду розроблення й обґрунтування практичних рекомендацій, соціальних і соціально-педагогічних програм, моделей, проєктів і технологій;
- ✓ удосконалення навичок академічного письма, наукової аргументації, представлення результатів дослідження та ведення фахової дискусії;
- ✓ дотримання принципів академічної доброчесності, дослідницької етики, наукової об’єктивності та персональної відповідальності за результати роботи.

Зміст і послідовність реалізації зазначених завдань визначаються особливостями теми, метою дослідження, доступністю джерельної та емпіричної бази, а також специфікою обраних методів.

Вимоги до кваліфікаційної (магістерської) роботи встановлюються нормативно-правовими актами у сфері вищої освіти, стандартом вищої освіти, освітньо-професійною програмою та внутрішніми нормативними документами

Університету. Вони охоплюють змістові, методологічні, дослідницькі, структурні, технічні й організаційні аспекти її виконання.

Основною змістовою вимогою є відповідність теми та результатів магістерської роботи предметній області спеціальності, актуальним проблемам соціальної роботи й соціально-педагогічної діяльності, а також меті та програмним результатам навчання. Тема дослідження повинна мати наукову та/або практичну значущість, бути конкретизованою й придатною для опрацювання в межах установлених обсягу та строків виконання роботи.

Зміст кваліфікаційної роботи має забезпечувати повне розкриття теми, логічну послідовність викладу, узгодженість теоретичних положень, дослідницьких процедур, отриманих результатів і висновків. Науковий аналіз не може підмінятися механічним переказом літературних джерел або викладенням інформації, безпосередньо не пов’язаної з предметом дослідження. Використані теоретичні положення повинні бути критично осмисленими та інтегрованими в логіку авторського дослідження.

Методологічні вимоги передбачають обґрунтованість вибору наукових підходів, принципів і методів дослідження, їх відповідність поставленій меті та завданням. У роботі необхідно чітко визначити наукову проблему, об’єкт і предмет дослідження, сформулювати його мету й завдання, охарактеризувати застосовані методи та обґрунтувати доцільність їх використання. Залежно від характеру дослідження можуть формулюватися наукова гіпотеза або дослідницькі питання.

Важливе значення має обґрунтування дослідницького дизайну, який визначає логіку, послідовність і методичне забезпечення наукового пошуку. Вибір кількісних, якісних або змішаних методів повинен відповідати специфіці досліджуваної проблеми, характеристикам цільових груп, доступності інформації та можливостям її опрацювання.

Вимоги до емпіричної складової передбачають достовірність первинної інформації, обґрунтованість дослідницьких процедур, відповідність інструментарію поставленим завданням і коректність аналізу даних. У разі

проведення емпіричного дослідження необхідно визначити його базу, охарактеризувати вибірку та критерії залучення учасників, описати процедури збирання, опрацювання й інтерпретації інформації. Висновки мають ґрунтуватися на фактично отриманих результатах, а їх представлення – забезпечувати можливість перевірки обґрунтованості авторських узагальнень.

У дослідженнях соціальних і соціально-педагогічних явищ обов'язковим є дотримання вимог дослідницької етики, поваги до прав і гідності учасників, забезпечення конфіденційності та захисту персональних даних. Особливої уваги потребують дослідження за участю дітей, осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб, постраждалих від насильства та інших осіб, які перебувають у вразливому становищі. Дослідницькі процедури не повинні створювати необґрунтованих ризиків для учасників або порушувати їхні права та законні інтереси.

Наукова обґрунтованість і практична значущість є важливими характеристиками якості магістерської роботи. Наукова обґрунтованість передбачає використання достовірних джерел, сучасних наукових підходів і результатів власного аналізу. Елементи наукової новизни можуть полягати в уточненні теоретичних положень, систематизації чинників, виявленні особливостей досліджуваних явищ, удосконаленні методичних підходів або обґрунтуванні можливостей їх практичного застосування. Наукова новизна повинна відповідати фактично отриманим результатам і не може декларуватися без належного обґрунтування.

Практична значущість роботи визначається можливістю використання її результатів для вдосконалення соціальної роботи та соціально-педагогічної діяльності, організації соціальних послуг, розроблення профілактичних, освітніх, корекційно-розвиткових і соціально-підтримувальних заходів. Запропоновані рекомендації мають безпосередньо випливати з результатів дослідження, бути конкретними, реалістичними та відповідати повноваженням і ресурсним можливостям суб'єктів, яким вони адресовані. Авторські програми,

моделі й технології повинні мати належне теоретичне та методичне обґрунтування.

Вимоги до структури та обсягу кваліфікаційної роботи визначено п. 6.7 *Положення про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та магістра у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка*. Рекомендована структура охоплює ***титульну сторінку, форму оцінки та мотивації оцінки захисту, анотацію, зміст, перелік умовних позначень (за потреби), вступ, основну частину, висновки, список використаних джерел і додатки (за потреби)***.

Для кваліфікаційних (магістерських) робіт за освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка» рекомендований обсяг основного тексту становить **50-80 сторінок формату А4**. Визначальними критеріями якості роботи є не її обсяг, а повнота розкриття теми, обґрунтованість результатів, логічність викладу та відповідність змісту поставленим завданням.

Кваліфікаційна робота виконується *державною мовою*, крім випадків, передбачених освітньою програмою або відповідним рішенням уповноваженого органу Університету згідно із законодавством. Текст повинен відповідати нормам сучасної української літературної мови, вимогам наукового стилю, термінологічної точності, логічності й аргументованості викладу. Необхідно дотримуватися єдності термінології, уникати необґрунтованих оцінних суджень, мовленнєвої надмірності та стилістично невиправданих конструкцій.

Анотація складається державною та однією з іноземних мов. Обсяг кожного з ідентичних за змістом текстів не повинен перевищувати **150 слів**. Оформлення структурних компонентів роботи, таблиць, рисунків, формул, бібліографічних посилань і додатків здійснюється відповідно до університетських вимог і застосовних національних стандартів. Детальні правила наведено в розділах 4 і 5 цих методичних рекомендацій.

Самостійність виконання роботи та дотримання академічної доброчесності є обов’язковими вимогами. Здобувач несе персональну відповідальність за зміст дослідження, достовірність використаних даних,

обґрунтованість висновків, дотримання авторського права та коректність використання наукових джерел. Неприпустимими є академічний плагіат, фабрикація, фальсифікація результатів, використання вигаданих джерел, цитат або статистичних відомостей та інші порушення академічної доброчесності.

Використання систем генеративного штучного інтелекту (ШІ) під час підготовки магістерської роботи регулюється *Положенням про політику використання штучного інтелекту в Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка.* Для кваліфікаційних робіт установлено **Рівень 2 допустимого використання ШІ**, який передбачає застосування відповідних систем як допоміжного інструменту для генерування ідей, структурування матеріалу, отримання пояснень, мовного редагування авторського тексту та критичного аналізу аргументації. Використання ШІ не повинно підміняти самостійну інтелектуальну діяльність здобувача та підлягає декларуванню в установленому Університетом порядку.

Організаційні вимоги передбачають дотримання порядку вибору й затвердження теми, виконання індивідуального завдання, погодження з науковим керівником календарного плану, своєчасне подання підготовлених матеріалів і проходження встановлених кафедрою етапів контролю. Здобувач зобов'язаний дотримуватися визначених строків, систематично працювати над дослідженням та враховувати обґрунтовані рекомендації наукового керівника.

Відповідно до п. 6.13 університетського Положення про атестацію обов'язковою умовою допуску магістерської роботи до захисту є **апробація результатів дослідження**, яка може здійснюватися шляхом *представлення доповіді на науковій конференції, зокрема студентській, або публікації результатів у науковому чи навчальному виданні*.

Завершена кваліфікаційна робота подається на попередній захист у порядку, визначеному кафедрою. До публічного захисту перед екзаменаційною комісією допускається робота, що пройшла встановлені Університетом процедури перевірки на ознаки порушення академічної доброчесності та

рекомендована кафедрою до захисту. Робота підлягає рецензуванню й оприлюдненню

1.3. Нормативно-правове та організаційно-методичне забезпечення підготовки кваліфікаційних робіт

Підготовка та захист кваліфікаційних (магістерських) робіт здійснюються відповідно до законодавства України у сфері вищої освіти, стандартів вищої освіти, нормативних документів Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, освітньо-професійної програми та методичних рекомендацій випускової кафедри. Сукупність цих документів визначає вимоги до змісту й результатів дослідження, порядок його організації, права та обов'язки учасників освітнього процесу, процедури атестації й оцінювання.

Загальнодержавний рівень нормативно-правового забезпечення визначає правові засади магістерської підготовки, організації дослідницької діяльності, забезпечення академічної доброчесності та захисту результатів інтелектуальної праці.

Основоположним документом є *Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII*, який установлює загальні правові засади освітньої діяльності, принципи забезпечення якості освіти, права й обов'язки учасників освітнього процесу та вимоги до академічної доброчесності.

Безпосереднє регулювання підготовки магістрів здійснюється відповідно до *Закону України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року № 1556-VII*. Закон визначає рівні та ступені вищої освіти, вимоги до освітніх програм, засади організації освітнього процесу й порядок атестації здобувачів. Відповідно до статті 6 атестація передбачає встановлення відповідності результатів навчання вимогам освітньої програми та/або програми єдиного державного кваліфікаційного іспиту й здійснюється в установленому законодавством порядку.

Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26 листопада 2015 року № 848-VIII визначає правові й організаційні засади здійснення наукової діяльності. Його положення враховуються під час організації дослідницької роботи здобувачів, їх залучення до наукових заходів, апробації та поширення результатів досліджень.

Важливе значення має *Закон України «Про академічну доброчесність» від 18 грудня 2025 року № 4742-IX*, який визначає цінності, принципи та правила доброчесної академічної діяльності, види порушень академічної доброчесності, механізми їх запобігання та засади застосування заходів реагування. Його положення поширюються на підготовку кваліфікаційних робіт і передбачають забезпечення самостійності дослідження, достовірності результатів та належного використання інформаційних джерел.

Правові засади використання результатів інтелектуальної діяльності встановлюються *Законом України «Про авторське право і суміжні права» від 1 грудня 2022 року № 2811-IX*. Під час підготовки магістерської роботи здобувач повинен дотримуватися вимог щодо правомірного використання наукових положень, текстових, графічних та інших матеріалів, належного зазначення їх авторства.

У разі проведення емпіричних досліджень, пов’язаних зі збиранням та опрацюванням відомостей про фізичних осіб, застосовуються положення *Закону України «Про захист персональних даних» від 1 червня 2010 року № 2297-VI*. Вони передбачають наявність належних правових підстав для обробки персональних даних, визначення мети їх використання, забезпечення конфіденційності та захисту інформації про учасників дослідження.

Важливим складником нормативного забезпечення є стандарти вищої освіти, які визначають вимоги до компетентностей, програмних результатів навчання та форм атестації здобувачів. *Освітньо-професійну програму «Соціальна педагогіка» спеціальності І10 «Соціальна робота та консультування»* розроблено з урахуванням *стандарту вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» для другого (магістерського) рівня,*

затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 24 квітня 2019 року № 556. Положення стандарту визначають компетентнісні та змістові орієнтири магістерської підготовки, що враховуються під час виконання кваліфікаційних робіт.

Вимоги до оформлення результатів дослідження конкретизуються з урахуванням національних стандартів у сфері інформації та документації. Зокрема, *ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання»* може використовуватися як методична основа для структурування й оформлення наукових матеріалів, а *ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання»* – для оформлення бібліографічних посилань. Конкретні вимоги до кваліфікаційних робіт визначаються методичними рекомендаціями кафедри з урахуванням відповідних стандартів і нормативних документів Університету.

Університетський рівень нормативного забезпечення регламентує організацію підготовки та захисту кваліфікаційних робіт відповідно до особливостей освітнього процесу, внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти й академічної доброчесності.

Загальні засади організації освітньої діяльності визначаються *Положенням про організацію освітнього процесу в Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка, затвердженим ухвалою вченої ради від 28 серпня 2026 року (протокол № 11) та введеним у дію наказом ректора від 31 серпня 2026 року № 360*. Документ регламентує реалізацію освітніх програм, форми освітньої діяльності, організацію самостійної роботи здобувачів і науково-методичне забезпечення навчання.

Відповідно до п. 4.13 зазначеного *Положення* кваліфікаційна робота виконується на завершальному етапі навчання та спрямована на систематизацію й застосування набутих знань, розвиток навичок самостійної роботи та опанування методики дослідження. Спеціальні процедури підготовки, перевірки,

захисту й оцінювання кваліфікаційних робіт визначаються окремими університетськими нормативними документами.

Основним документом, що регламентує організаційні та процедурні питання підготовки й захисту магістерських робіт, є *Положення про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та магістра у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка, затверджене ухвалою вченої ради від 28 серпня 2026 року (протокол № 11) та введене в дію наказом ректора від 31 серпня 2026 року № 363*.

Зазначене *Положення* визначає порядок вибору й затвердження тем кваліфікаційних робіт, призначення наукових керівників, організації дослідницької діяльності, проміжного контролю та попереднього захисту, перевірки академічної доброчесності, рецензування, допуску до захисту, оприлюднення робіт і підсумкового оцінювання. Окремо встановлено вимоги до апробації результатів дослідження, організації роботи екзаменаційних комісій та проведення публічного захисту.

Відповідно до п. 6.7 *Положення* структура, обсяг та оформлення кваліфікаційної роботи визначаються методичними рекомендаціями відповідної кафедри з урахуванням чинних стандартів і специфіки освітньої програми. Отже, кафедральні методичні рекомендації конкретизують університетські вимоги та забезпечують їх практичне застосування здобувачами й науковими керівниками.

Загальні принципи оцінювання результатів навчання встановлюються *Положенням про контроль і оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка, затвердженим ухвалою вченої ради від 28 серпня 2026 року (протокол № 11) та введеним у дію наказом ректора від 31 серпня 2026 року № 364*. Його положення щодо об’єктивності, прозорості та доброчесності оцінювання враховуються під час організації освітнього процесу, тоді як спеціальний порядок оцінювання захисту кваліфікаційних робіт визначається Положенням про атестацію.

Нормативну основу забезпечення академічної доброчесності становлять *Кодекс академічної доброчесності Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, затверджений ухвалою вченої ради від 28 серпня 2026 року (протокол № 11) та введений у дію наказом ректора від 31 серпня 2026 року № 370*, і *Положення про систему забезпечення академічної доброчесності у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка, затверджене ухвалою вченої ради від 25 червня 2026 року (протокол № 8) та введене в дію наказом ректора від 26 червня 2026 року № 268*.

Ці документи визначають принципи доброчесної академічної діяльності, права й обов'язки учасників освітнього процесу, види порушень академічної доброчесності та механізми їх запобігання. Їх положення поширюються на підготовку магістерських робіт і передбачають дотримання вимог щодо самостійності дослідження, достовірності результатів, коректного використання джерел та академічного письма. Процедури перевірки академічних творів конкретизуються відповідними внутрішніми актами Університету.

Використання систем штучного інтелекту регулюється *Положенням про політику використання штучного інтелекту в Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка, затвердженим ухвалою вченої ради від 28 серпня 2026 року (протокол № 11) та введеним у дію наказом ректора від 31 серпня 2026 року № 371.* Документ установлює принципи, умови та рівні допустимого використання генеративного ШІ, вимоги до прозорості його застосування та відповідальності автора за кінцевий результат.

Під час підготовки кваліфікаційних робіт застосовується встановлений кафедрою **Рівень 2** допустимого використання ШІ, який передбачає його допоміжне використання зі збереженням визначального особистого інтелектуального внеску здобувача. Використання таких систем підлягає обов'язковому декларуванню відповідно до університетських вимог. Конкретні правила застосування ШІ розглянуто в *розділі 6* цих методичних рекомендацій.

Програмний рівень організаційно-методичного забезпечення представлений ОПП «Соціальна педагогіка» другого (магістерського) рівня

вищої освіти спеціальності І10 «Соціальна робота та консультування», навчальним планом, робочими програмами освітніх компонентів і матеріалами практичної підготовки.

Програма визначає інтегральну, загальні та спеціальні компетентності, програмні результати навчання, зміст освітніх компонентів, особливості практичної підготовки та форму підсумкової атестації. Виконання кваліфікаційної роботи передбачено як обов'язковий освітній компонент обсягом 12 кредитів ЄКТС, а атестацію здобувачів – у формі її публічного захисту.

Зміст магістерських досліджень має відповідати предметній області освітньої програми та забезпечувати досягнення визначених нею результатів навчання, зокрема здатності до критичного аналізу наукових джерел, застосування сучасних методів дослідження, опрацювання емпіричних даних, обґрунтування професійних рішень і розроблення соціальних та соціально-педагогічних технологій.

Кафедральний рівень організаційно-методичного забезпечення передбачає конкретизацію загальнодержавних, університетських і програмних вимог до виконання кваліфікаційних робіт відповідно до особливостей освітньо-професійної програми та напрямів наукової діяльності випускової кафедри.

Основними складниками кафедрального методичного забезпечення є рекомендована тематика магістерських робіт, методичні рекомендації щодо їх підготовки й оформлення, індивідуальні завдання та календарні плани, матеріали для організації наукового керівництва, критерії оцінювання, зразки необхідних документів і рекомендації щодо підготовки до публічного захисту.

Випускова кафедра забезпечує розгляд тематики кваліфікаційних робіт, її погодження із зовнішніми стейкголдерами відповідно до університетського Положення про атестацію, організацію наукового керівництва, проміжного контролю, попереднього захисту та підготовку матеріалів для підсумкової атестації. Теми кваліфікаційних робіт, їх виконавці та наукові керівники затверджуються наказом ректора Університету в установленому порядку.

Організаційний супровід виконання кваліфікаційних робіт здійснюється у взаємодії здобувача, наукового керівника, випускової кафедри та інших уповноважених підрозділів Університету. Науковий керівник надає консультаційну й методичну допомогу, сприяє плануванню дослідження та обґрунтуванню його методології, не підміняючи самостійної дослідницької діяльності здобувача.

Відповідно до пп. 6.22-6.24 університетського Положення про атестацію оцінювання кваліфікаційних робіт здійснюється за критеріями, затвердженими кафедрою та доведеними до відома здобувачів до початку виконання роботи. Конкретний розподіл балів установлюється з урахуванням особливостей освітньої програми й має забезпечувати прозорість, об’єктивність і єдність вимог до оцінювання.

Отже, нормативно-правове та організаційно-методичне забезпечення підготовки кваліфікаційних робіт становить багаторівневу систему, у якій законодавство визначає загальні правові засади магістерської підготовки, університетські положення – організаційні процедури, освітньо-професійна програма – змістові та компетентнісні орієнтири, а кафедральні методичні матеріали – конкретні вимоги до виконання й захисту дослідження. Їх узгоджене застосування забезпечує нормативну визначеність, належну якість магістерських робіт та об’єктивність підсумкової атестації.

1.4. Особливості магістерських досліджень за освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка»

Підготовка кваліфікаційних (магістерських) робіт за освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка» другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності І10 «Соціальна робота та консультування» має змістові, методологічні й організаційні особливості, зумовлені міждисциплінарним характером соціально-педагогічної діяльності, її взаємозв’язком із соціальною роботою та практичною спрямованістю професійної підготовки.

Метою освітньо-професійної програми є підготовка фахівців, здатних розв’язувати складні професійні завдання дослідницького та інноваційного характеру, здійснювати соціальну й соціально-педагогічну діяльність, забезпечувати міжвідомчу взаємодію, надання інтегрованих соціальних послуг і розвиток територіальних громад на засадах соціальної справедливості, прав людини та сталого розвитку. Відповідно, магістерські дослідження мають поєднувати науково-аналітичну діяльність із пошуком обґрунтованих рішень актуальних соціальних і соціально-педагогічних проблем.

Визначальною особливістю магістерських досліджень є їх міждисциплінарний характер, що передбачає використання наукових положень соціальної педагогіки, соціальної роботи, педагогіки, психології, соціології, правознавства, соціальної політики та управління соціальною сферою. Дослідження соціально-педагогічних явищ потребує врахування соціальних, освітніх, психологічних та інституційних чинників, які впливають на розвиток, соціалізацію, виховання й підтримку особистості.

Міждисциплінарність передбачає не механічне поєднання положень різних наук, а їх змістову інтеграцію відповідно до предмета дослідження. Наприклад, вивчення соціально-педагогічного супроводу дітей і сімей потребує врахування особливостей розвитку особистості, соціальних чинників виникнення складних життєвих обставин, а також нормативно-правових та організаційних механізмів надання підтримки. Такий підхід забезпечує комплексне осмислення проблеми й обґрунтованість запропонованих професійних рішень.

Важливою характеристикою магістерських досліджень є їх *практико-орієнтована спрямованість*. Тематика робіт має відповідати актуальним потребам соціально-педагогічної практики, діяльності закладів освіти, установ соціального захисту, надавачів соціальних послуг, громадських і благодійних організацій та територіальних громад. Під час вибору теми доцільно враховувати суспільну й професійну значущість проблеми, доступність необхідної інформації та можливості практичного використання результатів дослідження.

Практична спрямованість роботи передбачає взаємозв'язок теоретичного аналізу з вивченням досліджуваної проблеми в конкретних умовах професійної діяльності. Отримані результати можуть використовуватися для вдосконалення соціально-педагогічного супроводу, підвищення доступності та якості соціальних послуг, розвитку міжвідомчої взаємодії, розроблення профілактичних, просвітницьких і соціально-підтримувальних заходів. Запропоновані рекомендації повинні ґрунтуватися на результатах дослідження та враховувати організаційні, кадрові й ресурсні можливості їх реалізації.

Предметне спрямування магістерських досліджень визначається змістом освітньо-професійної програми та охоплює проблеми соціалізації, виховання й розвитку особистості, соціально-педагогічного супроводу дітей, молоді та сімей, профілактики соціальних ризиків, забезпечення соціальної інклюзії, підтримки осіб і сімей у складних життєвих обставинах, організації соціальних послуг і розвитку соціально-педагогічної діяльності в територіальних громадах.

Окреме місце посідають дослідження соціально-педагогічної діяльності в закладах освіти, зокрема розвитку партнерської взаємодії сім'ї, закладу освіти та громади, формування інклюзивного освітнього середовища, підтримки дітей з особливими освітніми потребами, розвитку соціальних компетентностей, профілактики соціальної ізоляції та забезпечення участі особистості в суспільному житті. Актуальним є також вивчення результативності соціально-педагогічних, консультаційних, профілактичних і просвітницьких технологій.

В умовах сучасних суспільних викликів особливого значення набувають дослідження, пов'язані з підтримкою внутрішньо переміщених осіб, дітей і сімей, постраждалих від війни, ветеранів та членів їхніх сімей, осіб з інвалідністю, людей старшого віку й інших категорій населення, які потребують соціальної підтримки. Такі дослідження мають ґрунтуватися на принципах недискримінації, поваги до людської гідності та забезпечення прав людини. При цьому належність особи до певної соціальної групи не повинна автоматично ототожнюватися з її вразливістю, а висновки мають враховувати індивідуальні потреби й конкретний соціальний контекст.

Пріоритетним напрямом є дослідження соціальної та соціально-педагогічної діяльності на рівні територіальних громад. Децентралізація управління, розвиток місцевих систем соціального захисту, упровадження інтегрованих соціальних послуг і посилення міжсекторальної взаємодії зумовлюють необхідність вивчення організаційних, ресурсних та інституційних умов соціальної підтримки населення. Магістерські дослідження можуть охоплювати оцінювання потреб мешканців громад, аналіз доступності та якості соціальних послуг, діяльності соціальних інституцій, механізмів партнерства й участі громадськості у формуванні місцевої соціальної політики.

Під час дослідження зазначених проблем доцільно поєднувати аналіз нормативно-правових документів, місцевих стратегій і програм, статистичних та адміністративних даних із вивченням досвіду отримувачів соціальних послуг, професійних оцінок фахівців і представників органів місцевого самоврядування. Це дає змогу визначати відповідність наявних соціальних практик потребам населення, виявляти чинники, що обмежують їх ефективність, та обґрунтовувати напрями вдосконалення діяльності соціальних інституцій.

Методологічна специфіка магістерських досліджень полягає в обґрунтованому доборі наукових підходів відповідно до характеру досліджуваної проблеми. Залежно від предмета дослідження можуть застосовуватися *системний, особистісно орієнтований, діяльнісний, компетентнісний, середовищний, соціокультурний, інклюзивний, партисипативний* та інші підходи. Їх використання має забезпечувати цілісне пояснення соціальних і соціально-педагогічних явищ, особливостей функціонування відповідних інституцій і професійних практик.

Зокрема, *системний підхід* дає змогу розглядати соціально-педагогічну діяльність як сукупність взаємопов’язаних компонентів, визначати механізми взаємодії її суб’єктів і чинники результативності. *Особистісно орієнтований підхід* акцентує увагу на індивідуальних потребах і ресурсах людини; *середовищний* – на впливі сімейного, освітнього та громадського середовища; *партисипативний* – на врахуванні досвіду, позицій та інтересів учасників

соціально-педагогічної взаємодії, їх залученні до дослідницького процесу з дотриманням принципів добровільності й дослідницької етики.

Для магістерських досліджень можуть використовуватися *кількісні, якісні та змішані методи*, зокрема анкетування, інтерв'ювання, спостереження, експертне оцінювання, аналіз документів, вивчення випадків, аналіз результатів професійної діяльності, педагогічний експеримент. Вибір методів визначається метою, завданнями та дослідницьким дизайном роботи.

Кількісні методи застосовуються для визначення поширеності явищ, їх кількісних характеристик, виявлення статистичних зв'язків і порівняння результатів. *Якісні методи* забезпечують поглиблене вивчення соціального досвіду, професійних практик, особливостей взаємодії та суб'єктивних оцінок учасників. Поєднання цих методів може сприяти комплекснішому розкриттю проблеми, однак не є обов'язковим для кожного магістерського дослідження.

У разі проведення *емпіричного дослідження* необхідно обґрунтувати спосіб формування вибірки, визначити її характеристики, описати дослідницький інструментарій, процедуру залучення учасників, збирання та опрацювання даних. Особливу увагу слід приділяти відповідності вибірки меті дослідження та визначенню меж узагальнення результатів. Зокрема, дані, отримані на основі цільової або доступної вибірки, не можуть без належного обґрунтування поширюватися на всю генеральну сукупність.

Водночас специфіка освітньо-професійної програми не обмежує магістерські дослідження виключно опитуваннями чи експериментами. Залежно від теми дослідження можуть ґрунтуватися на аналізі нормативно-правових документів, оцінюванні соціально-педагогічних програм, порівняльному вивченні професійних практик, аналізі моделей надання соціальних послуг або розробленні інноваційних проєктних рішень. Визначальним є забезпечення відповідності дослідницького дизайну поставленій меті та обґрунтованості отриманих результатів.

Важливою складовою магістерських досліджень є *діагностично-оцінювальна діяльність*, спрямована на визначення стану досліджуваного явища,

виявлення потреб цільових груп, оцінювання результативності соціально-педагогічних програм, професійних втручань і соціальних послуг. Така спрямованість узгоджується з програмними результатами навчання, що передбачають здатність визначати методологію прикладного дослідження, здійснювати кількісний та якісний аналіз результатів, розробляти критерії й показники ефективності професійної діяльності (ПРН 14, ПРН 15).

Оцінювання результативності соціально-педагогічної діяльності потребує визначення обґрунтованих критеріїв і показників, які відображають досягнення поставлених цілей, зміни у становищі учасників, рівень задоволення їхніх потреб або результативність організаційних процесів. При цьому необхідно розмежовувати безпосередні результати проведених заходів, їхні можливі соціальні наслідки та чинники, що впливають на досягнуті зміни.

Проєктно-інноваційна спрямованість магістерських досліджень передбачає розроблення й обґрунтування нових або вдосконалених підходів до розв'язання соціальних і соціально-педагогічних проблем. Вона узгоджується з програмними результатами навчання, пов'язаними зі здатністю розробляти, апробувати й упроваджувати соціальні проєкти та технології, використовувати результати наукового пошуку в професійній діяльності (ПРН 16, ПРН 19, ПРН 20).

Результатом магістерського дослідження можуть бути модель соціально-педагогічного супроводу, профілактична або просвітницька програма, методичні рекомендації для фахівців, проєкт розвитку соціальної послуги, система критеріїв оцінювання професійної діяльності чи пропозиції щодо вдосконалення міжвідомчої взаємодії. Їх розроблення має ґрунтуватися на результатах проведеного дослідження. Якщо запропоновані матеріали не пройшли практичної апробації, їх слід представляти як науково обґрунтовані пропозиції, що потребують подальшої перевірки, не декларуючи непідтвердженої ефективності.

Важливою особливістю магістерської підготовки є *взаємозв'язок дослідницької діяльності з практичною підготовкою здобувачів*. Освітньо-

професійна програма «Соціальна педагогіка» передбачає виробничу соціально-педагогічну практику в закладах освіти та виробничу практику із соціальної роботи. Набутий досвід може використовуватися для визначення актуальних професійних проблем, обґрунтування теми дослідження, вибору його бази, аналізу діяльності соціальних інституцій та розроблення практичних рекомендацій. Використання матеріалів практики має здійснюватися з дотриманням вимог конфіденційності, захисту персональних даних і дослідницької етики.

Особливого значення в соціально-педагогічних дослідженнях набуває *дотримання етичних принципів взаємодії з учасниками*. Проведення опитувань, інтерв'ю, спостережень та інших дослідницьких процедур має ґрунтуватися на повазі до людської гідності, добровільності участі, належному інформуванні респондентів про мету й умови дослідження, забезпеченні конфіденційності та мінімізації можливих ризиків. У разі залучення дітей або осіб, які можуть перебувати у вразливому становищі, необхідно забезпечувати додаткові етичні й правові гарантії.

Обов'язковою вимогою до магістерського дослідження є *доказовість отриманих результатів.* Висновки повинні ґрунтуватися на належних теоретичних аргументах і достовірних даних. Необхідно розмежовувати встановлені факти, їх інтерпретацію, авторські припущення та практичні рекомендації. Неприпустимими є фабрикація чи фальсифікація результатів, довільна зміна показників або представлення прогнозованих результатів як фактично досягнутих.

Під час *інтерпретації результатів* слід враховувати соціальний контекст, індивідуальні особливості учасників, організаційні умови та ресурсні обмеження дослідження. Висновки мають відповідати фактичному обсягу зібраної інформації, а рекомендації – спиратися на виявлені проблеми та реальні можливості практичного застосування. Важливо також визначати обмеження проведеного дослідження й перспективи подальшого наукового пошуку.

Отже, особливості магістерських досліджень за освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка» визначаються міждисциплінарністю, практико-орієнтованим характером, методологічною різноманітністю, діагностично-оцінювальною та проєктно-інноваційною спрямованістю. Їх реалізація забезпечує формування готовності майбутніх магістрів до науково обґрунтованого розв’язання професійних завдань, оцінювання результативності соціально-педагогічної діяльності й упровадження ефективних рішень у практику закладів освіти, соціальних інституцій та територіальних громад.

РОЗДІЛ 2.
ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ (МАГІСТЕРСЬКОЇ) РОБОТИ

2.1. Вибір, обґрунтування та затвердження теми кваліфікаційної роботи

Вибір теми кваліфікаційної (магістерської) роботи є початковим і визначальним етапом організації дослідницької діяльності здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти. Від обґрунтованості тематичного вибору залежать спрямованість дослідження, його наукова та практична значущість, доступність джерельної й емпіричної бази, можливість застосування відповідних методів і досягнення поставленої мети. Правильно сформульована тема створює передумови для визначення наукової проблеми, мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження.

Тематика кваліфікаційних робіт за освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка» спеціальності І10 «Соціальна робота та консультування» має відповідати предметній області професійної підготовки, актуальним проблемам соціальної роботи й соціально-педагогічної діяльності, потребам закладів освіти, соціальних інституцій і територіальних громад, а також сприяти досягненню програмних результатів навчання.

Формування тематики кваліфікаційних робіт здійснюється випусковою кафедрою соціальної педагогіки та корекційної освіти з урахуванням змісту освітньо-професійної програми, напрямів наукової діяльності викладачів, сучасних проблем професійної практики та пропозицій заінтересованих сторін.

До обговорення тематики можуть залучатися роботодавці, представники закладів освіти, установ соціального захисту, надавачів соціальних послуг, органів місцевого самоврядування, громадських і благодійних організацій.

Рекомендована тематика має характеризуватися змістовою різноманітністю, актуальністю та практичною спрямованістю. Пріоритетними можуть бути дослідження проблем соціально-педагогічного супроводу дітей,

молоді та сімей, профілактики соціальних ризиків, соціальної інклюзії, розвитку соціальних послуг, міжвідомчої взаємодії, діяльності громадських організацій та впровадження інноваційних соціально-педагогічних технологій. Особливої уваги потребують питання соціальної підтримки населення в умовах війни, подолання наслідків соціальних криз, розвитку життєстійкості особистості та посилення спроможності територіальних громад.

Відповідно до п. 6.2 *Положення про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та магістра у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка* здобувач має право обрати тему із запропонованого кафедрою переліку або запропонувати власну з обґрунтуванням доцільності її розроблення. Це забезпечує можливість урахування індивідуальних наукових інтересів здобувача, його професійного досвіду та перспектив подальшої фахової діяльності.

Під час самостійного вибору теми доцільно орієнтуватися на проблеми, що відповідають професійному спрямуванню підготовки, становлять дослідницький інтерес і можуть бути належно вивчені в межах установлених строків та обсягу магістерської роботи. Підґрунтям для визначення теми можуть бути результати опанування освітніх компонентів, досвід виробничої практики, участь у наукових заходах, аналіз фахових публікацій або виявлення актуальних проблем у діяльності соціальних та освітніх інституцій.

Основними критеріями вибору теми кваліфікаційної роботи є актуальність, відповідність освітньо-професійній програмі, наукова обґрунтованість, практична значущість, конкретність і реалістичність виконання дослідження.

Актуальність теми визначається її відповідністю сучасним потребам науки та професійної практики, наявністю соціально значущої проблеми, що потребує наукового осмислення або практичного розв’язання. Її обґрунтування має спиратися на результати наукових досліджень, статистичні дані, нормативно-правові документи, матеріали професійної практики та інші достовірні джерела.

Важливо не лише констатувати суспільну значущість проблеми, а й визначити конкретні аспекти, які потребують подальшого вивчення або вдосконалення.

Відповідність теми освітньо-професійній програмі передбачає безпосередній зв’язок дослідження із соціальною роботою та соціально-педагогічною діяльністю. Використання знань із суміжних галузей науки є доцільним за умови збереження відповідного професійного спрямування роботи.

Наукова обґрунтованість теми визначається наявністю теоретико-методологічної основи та можливістю самостійного дослідницького пошуку. Попереднє опрацювання літератури дає змогу встановити ступінь розробленості проблеми, визначити основні наукові підходи й виявити недостатньо досліджені або дискусійні питання. Водночас відсутність публікацій за вузько сформульованою темою сама по собі не засвідчує її наукової новизни.

Практична значущість теми полягає в можливості використання результатів дослідження для вдосконалення соціально-педагогічного супроводу, організації соціальних послуг, профілактичної, консультативної, просвітницької або проєктної діяльності. Доцільно попередньо визначити потенційних користувачів результатів дослідження та можливі напрями їх застосування.

Реалістичність виконання дослідження передбачає відповідність його складності часовим, інформаційним, організаційним і ресурсним можливостям здобувача. До остаточного вибору теми необхідно оцінити доступність наукових джерел, статистичних та інших матеріалів, можливості проведення емпіричного дослідження, залучення учасників, використання відповідного інструментарію й опрацювання отриманих даних.

Особливої уваги потребують дослідження за участю дітей, осіб, які перебувають у вразливому становищі, або з використанням інформації з обмеженим доступом. У таких випадках необхідно попередньо визначити етичні, правові й організаційні обмеження, потребу в отриманні відповідних погоджень, забезпеченні конфіденційності та захисті персональних даних. Тема не може вважатися належно обґрунтованою, якщо виконання її основних завдань є

практично неможливим або створює невиправдані ризики для учасників дослідження.

Формулювання теми кваліфікаційної роботи має бути конкретним, логічно завершеним, науково коректним і відображати предметне спрямування дослідження. Слід уникати надмірно широких, багатозначних або декларативних назв, складних синтаксичних конструкцій, зайвої деталізації та необґрунтованого використання іншомовної термінології.

Наприклад, тема *«Соціально-педагогічна робота з дітьми»* є надто широкою, оскільки охоплює різні категорії дітей, напрями діяльності, інституції та технології соціально-педагогічної підтримки. Натомість формулювання *«Соціально-педагогічний супровід дітей із сімей військовослужбовців у закладах загальної середньої освіти»* конкретизує напрям професійної діяльності, цільову групу та середовище дослідження.

Водночас назва не повинна містити другорядних характеристик або переліку методів дослідження. Оптимальне формулювання має поєднувати конкретність зі змістовою достатністю та відповідати фактичному змісту майбутньої роботи.

Особливої уваги потребує використання в назвах понять «формування», «розвиток», «удосконалення», «ефективність» і «вплив». Їх застосування повинно відповідати характеру дослідження та передбачуваним способам обґрунтування результатів. Якщо робота спрямована лише на вивчення стану певного явища, оцінювання потреб або аналіз професійних практик, недоцільно формулювати тему так, щоб вона передбачала доведення ефективності втручання чи встановлення причинно-наслідкового впливу без відповідного дослідницького обґрунтування.

Обґрунтування теми кваліфікаційної роботи передбачає попереднє визначення дослідницької проблеми, її актуальності, ступеня наукової розробленості, зв’язку з професійною діяльністю та можливостей практичного використання результатів.

У процесі обґрунтування здобувачеві рекомендується стисло охарактеризувати проблему, визначити її соціальне або професійне значення, окреслити недостатньо досліджені аспекти, попередньо сформулювати мету наукового пошуку й очікувані результати. За потреби зазначаються передбачувана база емпіричного дослідження, цільова група, основні джерела інформації та орієнтовні методи.

На цьому етапі не вимагається остаточного формулювання всіх складників наукового апарату магістерської роботи, оскільки вони можуть уточнюватися під час опрацювання джерел і розроблення дослідницького дизайну. Водночас здобувач повинен мати чітке уявлення про зміст проблеми, доцільність її вивчення та можливості реалізації дослідницького задуму.

Порядок вибору й затвердження теми кваліфікаційної роботи регламентується університетським *Положенням про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та магістра*.

Відповідно до п. 6.2 зазначеного *Положення* здобувач може обрати тему із запропонованого кафедрою переліку або ініціювати власну. У разі пропонування власної теми подається заява на ім’я завідувача кафедри з обґрунтуванням доцільності дослідження. За необхідності до заяви додається лист-погодження від керівника підприємства, установи, організації, науково-дослідної лабораторії чи іншого суб’єкта, що є базою виробничої або переддипломної практики здобувача.

Запропоновані теми розглядаються випусковою кафедрою з урахуванням їх відповідності освітньо-професійній програмі, актуальності, наукової та практичної значущості, реалістичності виконання й можливостей забезпечення належного наукового керівництва. Під час розгляду оцінюються також чіткість формулювань і відсутність невиправданого дублювання тематики.

Відповідно до університетського Положення тематика кваліфікаційних робіт *погоджується із зовнішніми стейкголдерами (роботодавцями),* що обов’язково фіксується у протоколі засідання випускової кафедри. Таке

погодження забезпечує врахування актуальних потреб професійного середовища та сприяє практичній спрямованості магістерських досліджень.

Після розгляду й погодження тематики кафедрою здійснюється процедура її офіційного затвердження. Згідно з п. 6.2 Положення про атестацію *теми кваліфікаційних робіт, їх виконавці та наукові керівники затверджуються наказом ректора Університету***.**

Для підготовки наказу декан факультету оформлює на ім'я проректора з науково-педагогічної роботи службову записку з пропозиціями щодо тем, виконавців і наукових керівників за формою, наведеною в *додатку 4* до Положення про атестацію. Службова записка подається до навчально-методичного відділу Університету *до кінця вересня року, який передує року початку роботи екзаменаційної комісії*.

Після затвердження теми та призначення наукового керівника уточнюються мета, завдання, зміст, очікувані результати й основні етапи дослідження. Відповідно до п. 6.6 *Положення про атестацію* ці складники відображаються в завданні на кваліфікаційну роботу, яке оформлюється за встановленою університетською формою. Подальше виконання дослідження здійснюється відповідно до затвердженої теми, індивідуального завдання та календарного плану.

У процесі підготовки магістерської роботи може виникнути потреба в *уточненні її назви* у зв'язку з конкретизацією предмета дослідження, поглибленням теоретичного аналізу або зміною доступності емпіричних даних. Такі зміни мають бути науково обґрунтованими й погодженими з науковим керівником. Якщо уточнення передбачає зміну офіційно затвердженої теми, її необхідно оформити в установленому Університетом порядку до подання роботи на захист. Самовільна зміна затвердженої теми *не допускається*.

Для забезпечення якості магістерського дослідження слід уникати формального вибору теми без попереднього ознайомлення з науковою проблемою, орієнтації лише на доступність готових матеріалів, невиправданого розширення предмета дослідження або вибору завдань, виконання яких

перевищує наявні ресурсні й організаційні можливості. Важливою умовою є активна участь здобувача у визначенні дослідницьких пріоритетів та обґрунтуванні змісту майбутньої роботи.

Отже, вибір, обґрунтування та затвердження теми становлять взаємопов'язані етапи організації магістерського дослідження. Належно визначена тема має відповідати предметній області освітньо-професійної програми «Соціальна педагогіка», відображати актуальну професійну проблему та передбачати можливість отримання науково обґрунтованих і практично значущих результатів. Дотримання встановленої процедури її затвердження створює необхідні організаційні передумови для подальшого планування й виконання кваліфікаційної роботи.

2.2. Наукове керівництво кваліфікаційною роботою: права, обов'язки та відповідальність учасників дослідницького процесу

Наукове керівництво кваліфікаційною (магістерською) роботою є складником організаційно-методичного забезпечення дослідницької діяльності здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти. Його призначення полягає у створенні належних умов для самостійного виконання дослідження, наданні консультативної та методичної підтримки, сприянні розвитку дослідницьких компетентностей, критичного мислення й навичок академічного письма.

Організація наукового керівництва ґрунтується на *принципах академічної свободи, професійної компетентності, партнерської взаємодії, взаємної відповідальності та академічної доброчесності*. Науковий супровід має забезпечувати методологічну обґрунтованість дослідження, не підміняючи самостійної інтелектуальної діяльності здобувача та не обмежуючи його аргументованої наукової ініціативи.

Відповідно до п. 6.1 *Положення про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та магістра у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка* кваліфікаційна робота виконується здобувачем

самостійно під керівництвом призначеного наукового керівника. Згідно з п. 6.2 зазначеного *Положення* теми кваліфікаційних робіт, їх виконавці та наукові керівники затверджуються наказом ректора Університету.

Відповідно до п. 6.4 Положення керівниками магістерських робіт призначаються викладачі випускової кафедри або висококваліфіковані фахівці виробничих і наукових організацій, які мають наукові ступені та/або вчені звання. Для комплексних або міждисциплінарних досліджень допускається спільне керівництво фахівців різного профілю, якщо це обґрунтовано змістом роботи.

Під час визначення кандидатури наукового керівника враховуються відповідність його наукових інтересів і професійної компетентності тематиці дослідження, досвід наукової та практичної діяльності, володіння сучасними дослідницькими методами й можливість забезпечення належного методичного супроводу. Для освітньо-професійної програми «Соціальна педагогіка» особливого значення набуває компетентність у галузі соціальної роботи, соціальної педагогіки та суміжних наукових напрямів.

Основним суб'єктом дослідницької діяльності є здобувач вищої освіти, який самостійно здійснює науковий пошук, приймає дослідницькі рішення, виконує передбачені завдання та несе персональну відповідальність за зміст і результати роботи. Науковий керівник забезпечує професійний супровід дослідження в межах визначених повноважень.

Права здобувача під час виконання кваліфікаційної роботи визначаються законодавством України, нормативними документами Університету та принципами академічної свободи. Здобувач має право обирати тему із запропонованого кафедрою переліку або пропонувати власну з обґрунтуванням доцільності її розроблення. У межах затвердженого завдання він самостійно добирає наукові джерела, методологічні підходи й методи дослідження за умови дотримання вимог освітньої програми та академічної доброчесності.

Здобувач має право отримувати консультативну й методичну допомогу від наукового керівника, бути ознайомленим із вимогами до змісту, структури й

оформлення роботи, критеріями оцінювання та процедурами підготовки до захисту. Він може висловлювати власні наукові судження, пропонувати альтернативні дослідницькі рішення, аргументовано обговорювати рекомендації керівника й обстоювати авторську позицію.

У разі виникнення організаційних або методичних труднощів здобувач має право звертатися до випускової кафедри за відповідними роз'ясненнями. Питання щодо зміни наукового керівника, уточнення дослідницького завдання чи інших істотних обставин виконання роботи вирішуються уповноваженими посадовими особами Університету в установленому порядку.

Обов'язки здобувача передбачають самостійну організацію дослідницької діяльності, дотримання індивідуального завдання й календарного плану, систематичне опрацювання наукових джерел, обґрунтування методологічних рішень, проведення необхідних дослідницьких процедур та своєчасне представлення результатів роботи.

На *початковому етапі* здобувач за консультативної підтримки наукового керівника конкретизує дослідницьку проблему, визначає мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, розробляє попередню структуру роботи та погоджує основні етапи її виконання. У подальшому він здійснює теоретичний аналіз, добирає дослідницький інструментарій, за потреби організовує емпіричне дослідження, опрацьовує отримані дані та формулює обґрунтовані висновки.

Здобувач *зобов'язаний* своєчасно подавати науковому керівникові підготовлені матеріали відповідно до погодженого календарного плану, опрацьовувати отримані зауваження та вносити необхідні змістові й методологічні уточнення. У разі незгоди з окремими рекомендаціями він має аргументовано обґрунтувати власну наукову позицію.

Обов'язковими є забезпечення достовірності використаної інформації та емпіричних даних, коректності застосованих методів, належного цитування й дотримання академічної доброчесності. Під час досліджень за участю людей необхідно забезпечувати добровільність і поінформованість участі, конфіденційність, повагу до людської гідності та захист персональних даних.

Відповідальність за виконання цих вимог покладається на здобувача як автора кваліфікаційної роботи.

Науковий керівник здійснює консультативну, методологічну, організаційну та експертно-аналітичну функції. Відповідно до п. 6.3 університетського *Положення про атестацію* він *консультує здобувача, сприяє плануванню дослідження, надає рекомендації щодо методів і джерел, здійснює академічний супровід*, не підміняючи самостійної діяльності автора.

Консультативна функція передбачає надання фахових роз'яснень щодо дослідницької проблеми, сучасних наукових підходів, понятійно-категоріального апарату, логіки побудови роботи та можливостей практичного застосування її результатів. Науковий керівник сприяє критичному осмисленню теоретичних положень і визначенню напрямів подальшого наукового пошуку.

Методологічна функція полягає у сприянні обґрунтованому визначенню мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження, вибору наукових підходів і методів, формуванню дослідницького дизайну. Особливого значення така підтримка набуває під час розроблення емпіричного інструментарію, визначення критеріїв і показників оцінювання, формування вибірки та вибору способів аналізу даних.

Організаційна функція охоплює сприяння плануванню дослідження, погодженню послідовності виконання його етапів, проведення консультацій і надання зворотного зв'язку. Керівник допомагає здобувачеві визначати раціональні способи організації роботи, своєчасно виявляти ризики порушення календарного плану та знаходити шляхи подолання дослідницьких труднощів.

Експертно-аналітична функція реалізується через оцінювання підготовлених матеріалів, перевірку їх відповідності темі, меті й завданням дослідження, виявлення змістових і методологічних недоліків, аналіз наукової аргументації та надання рекомендацій щодо вдосконалення роботи. Така оцінка повинна ґрунтуватися на професійній компетентності, науковій об'єктивності й повазі до авторської самостійності здобувача.

До основних обов'язків наукового керівника належать ознайомлення здобувача з вимогами до виконання кваліфікаційної роботи, сприяння розробленню її плану, надання рекомендацій щодо опрацювання наукових джерел і застосування методів дослідження, систематичний консультативний супровід та аналіз підготовлених матеріалів.

У процесі наукового керівництва необхідно звертати увагу на актуальність і повноту розкриття досліджуваної проблеми, методологічну обґрунтованість роботи, коректність емпіричних процедур, достовірність результатів та аргументованість висновків. Керівник також сприяє підготовці здобувача до апробації результатів, попереднього захисту та представлення роботи перед екзаменаційною комісією.

Після завершення дослідження науковий керівник готує *письмовий відгук*, у якому характеризує роботу здобувача, рівень його самостійності, дотримання календарного плану, якість проведеного дослідження та досягнуті результати. Відгук подається до екзаменаційної комісії та враховується під час підсумкового оцінювання в межах установленої процедури.

Права наукового керівника охоплюють можливість пропонувати уточнення дослідницької проблеми, структури й змісту роботи, рекомендувати додаткові джерела, методологічні підходи та методи дослідження, висловлювати аргументовані зауваження щодо дослідницького інструментарію, результатів аналізу й сформульованих висновків.

Для належного здійснення наукового супроводу керівник може погоджувати зі здобувачем строки подання матеріалів, отримувати інформацію про перебіг виконання дослідження, обговорювати причини відхилень від календарного плану та інформувати випускову кафедру про істотні організаційні або методологічні труднощі. Реалізація цих повноважень має відповідати принципам академічної свободи, професійної етики та університетським нормативним вимогам.

Розмежування відповідальності здобувача та наукового керівника є необхідною умовою належної організації дослідницького процесу. *Здобувач несе*

персональну відповідальність за самостійність виконання кваліфікаційної роботи, достовірність використаних даних, правомірність використання джерел, коректність дослідницьких процедур і зміст отриманих результатів. Консультації, погодження або позитивний відгук наукового керівника не звільняють автора від зазначеної відповідальності.

Науковий керівник відповідає за належне виконання покладених на нього функцій, професійну обґрунтованість рекомендацій, дотримання академічної доброчесності та встановлених процедур у межах своєї компетенції. Здійснення наукового керівництва саме по собі не є підставою для набуття співавторства на результати дослідження здобувача.

У разі виявлення істотних методологічних недоліків, ознак недостовірності даних або можливих порушень академічної доброчесності науковий керівник повинен надати відповідні зауваження та за необхідності поінформувати уповноважених осіб або випускову кафедру. Встановлення факту порушення академічної доброчесності здійснюється виключно в передбаченому законодавством і нормативними документами Університету порядку. Припущення або результати автоматизованих перевірок не можуть підміняти встановлену процедуру розгляду.

Взаємодія здобувача та наукового керівника здійснюється на засадах професійного партнерства, взаємної поваги, академічної доброчесності й відповідальності за виконання погоджених завдань. Її основою є *систематичні консультації, своєчасне подання матеріалів, конструктивне обговорення дослідницьких рішень і дотримання календарного плану*. Консультації можуть проводитися в очній або дистанційній формі відповідно до організації освітнього процесу в Університеті.

Особливості наукового керівництва за освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка» зумовлені характером соціальних і соціально-педагогічних досліджень, які нерідко передбачають залучення дітей, сімей, осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб та інших категорій населення. У таких випадках керівник має звертати увагу здобувача на необхідність

дотримання дослідницької етики, прав людини, конфіденційності та законності відповідних процедур.

Науковий керівник також сприяє дотриманню здобувачем установлених правил використання цифрових технологій і систем генеративного штучного інтелекту, зокрема визначених Університетом меж їх допустимого застосування та вимог до декларування. Використання таких інструментів не повинно підміняти самостійної дослідницької діяльності автора або ставити під сумнів достовірність представлених результатів.

Організаційне забезпечення наукового керівництва здійснює випускова кафедра соціальної педагогіки та корекційної освіти. Вона бере участь у формуванні тематики кваліфікаційних робіт, підготовці пропозицій щодо призначення наукових керівників, забезпечує єдність методичних вимог та організовує контроль за виконанням досліджень у межах установлених повноважень.

Відповідно до п. 6.12 університетського Положення про атестацію кафедра організовує проміжний контроль виконання кваліфікаційних робіт у визначених нею формах. Такий контроль спрямований на оцінювання фактичного стану виконання дослідницьких завдань, дотримання календарного плану, виявлення методологічних труднощів і своєчасне надання необхідної підтримки здобувачам.

Кафедра забезпечує організаційний супровід попереднього захисту, розгляд результатів установлених перевірок академічної доброчесності та прийняття рішень щодо рекомендації завершених робіт до захисту. Водночас позиція наукового керівника враховується в межах його компетенції та не підміняє рішень кафедри, уповноважених органів із питань академічної доброчесності або екзаменаційної комісії.

Важливим обов’язком кафедри є забезпечення прозорості організаційних процедур та єдності критеріїв оцінювання кваліфікаційних робіт. Відповідні критерії затверджуються в межах повноважень кафедри й доводяться до відома здобувачів до початку виконання досліджень.

У разі виникнення суперечностей між здобувачем і науковим керівником доцільним є їх первинне врегулювання шляхом професійного обговорення. Якщо досягти узгодженого рішення не вдається, відповідні питання можуть бути винесені на розгляд завідувача кафедри або інших уповноважених посадових осіб Університету. Зміна наукового керівника, уточнення затвердженої теми та інші істотні організаційні рішення здійснюються в установленому порядку.

Отже, наукове керівництво кваліфікаційною (магістерською) роботою становить систему консультативних, методологічних та організаційних заходів, спрямованих на забезпечення якості самостійної дослідницької діяльності здобувача. Його результативність залежить від чіткого розмежування прав, обов'язків і відповідальності учасників дослідницького процесу, професійної компетентності наукового керівника та належної організаційної підтримки випускової кафедри.

2.3. Планування дослідження та основні етапи виконання кваліфікаційної роботи

Планування кваліфікаційного (магістерського) дослідження є необхідною умовою його наукової обґрунтованості, логічної послідовності та своєчасного виконання. Воно передбачає визначення основних завдань дослідницької діяльності, методів і засобів їх реалізації, очікуваних результатів, послідовності виконання та розподілу часу відповідно до встановлених строків підготовки й захисту роботи.

Особливого значення планування набуває під час підготовки магістерських робіт за освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка», які часто передбачають вивчення діяльності соціальних та освітніх інституцій, проведення емпіричних досліджень, оцінювання соціальних потреб і розроблення практичних рекомендацій. Організація такої діяльності потребує врахування доступності інформації, ресурсних можливостей, особливостей залучення учасників і вимог дослідницької етики.

Планування має ґрунтуватися на *принципах наукової обґрунтованості, системності, послідовності, реалістичності, гнучкості та персональної відповідальності здобувача.* Заплановані дослідницькі дії повинні відповідати затвердженій темі, меті, завданням і методології роботи.

Основним організаційним документом є індивідуальне завдання на кваліфікаційну роботу. Відповідно до п. 6.6 *Положення про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та магістра у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка* воно визначає мету, основні завдання, очікувані результати, рекомендовані етапи та календарний план виконання дослідження.

Індивідуальне завдання оформлюється за встановленою університетською формою (додаток 5 до Положення про атестацію) і містить відомості про тему роботи, здобувача, наукового керівника, питання, що підлягають висвітленню, рекомендовану літературу, основні етапи дослідження, строки їх виконання та звітування. У документі також зазначаються дата видачі завдання, строк подання роботи науковому керівникові та підтвердження ознайомлення здобувача з установленими вимогами.

*Завдання оформлюється у **двох** примірниках*: один видається здобувачеві, другий зберігається на кафедрі. Такий порядок забезпечує документальне закріплення основних параметрів дослідження та узгодженість дій його учасників.

Важливим складником індивідуального завдання є календарний план, який визначає послідовність виконання дослідницьких завдань, строки їх реалізації та контрольні терміни представлення проміжних результатів. Під час його розроблення необхідно враховувати складність теми, обсяг запланованих процедур, доступність джерельної й емпіричної бази, графік освітнього процесу та строки підсумкової атестації.

Календарний план має передбачати час не лише для проведення дослідження, а й для консультацій із науковим керівником, доопрацювання матеріалів, перевірки результатів, редагування тексту та підготовки до

попереднього захисту. Особливу увагу слід приділяти плануванню емпіричної складової, виконання якої може залежати від погоджень з установами, доступності учасників та інших організаційних умов.

У процесі дослідження допускається обґрунтоване коригування послідовності окремих дій або проміжних строків за погодженням із науковим керівником, якщо такі зміни не суперечать установленим університетським вимогам і термінам підсумкової атестації.

Виконання кваліфікаційної (магістерської) роботи доцільно організовувати як послідовність взаємопов'язаних етапів, кожен із яких має визначені завдання та очікуваний результат. Залежно від теми й дослідницького дизайну окремі етапи можуть поєднуватися або здійснюватися паралельно.

Перший етап – організаційно-підготовчий. Передбачає уточнення теми й наукової проблеми, ознайомлення з методичними вимогами, розроблення індивідуального завдання та календарного плану. Здобувач за участю наукового керівника визначає загальне спрямування дослідження, оцінює доступність джерел, можливості організації емпіричної роботи та попередньо окреслює очікувані результати.

Для досліджень соціально-педагогічного спрямування важливо заздалегідь з'ясувати можливість співпраці із закладами освіти, соціальними установами, громадськими організаціями та іншими потенційними базами дослідження. Результатом етапу є узгоджений дослідницький задум і належно оформлене індивідуальне завдання.

Другий етап – теоретико-аналітичний. Охоплює пошук, систематизацію та критичний аналіз наукових джерел, нормативно-правових документів, статистичних матеріалів і результатів попередніх досліджень. Його завданням є встановлення ступеня наукової розробленості проблеми, визначення основних теоретичних підходів, уточнення понятійно-категоріального апарату та виявлення недостатньо досліджених аспектів.

Для *пошуку джерел* доцільно використовувати *бібліотечні каталоги, електронні репозитарії, наукові бази даних, фахові видання й офіційні*

інформаційні ресурси. Теоретичний аналіз повинен передбачати не механічний переказ літератури, а зіставлення наукових позицій, їх критичне осмислення та формування власної аргументованої дослідницької позиції. Підсумком етапу є сформована теоретична основа дослідження та підготовлена відповідна частина магістерської роботи.

Третій етап – концептуально-методологічний. Спрямований на уточнення логіки наукового пошуку, остаточне формулювання мети, завдань, об'єкта й предмета дослідження, обґрунтування методологічних підходів, принципів і методів. На цьому етапі конкретизується дослідницький дизайн, визначаються основні процедури, критерії та показники оцінювання результатів.

Залежно від характеру дослідження можуть формулюватися дослідницькі питання або гіпотеза, визначатися змінні та обґрунтовуватися вибір кількісних, якісних чи змішаних методів. Принциповою вимогою є узгодженість усіх компонентів наукового апарату: мета повинна відповідати проблемі, завдання – визначати логіку її розв'язання, а методи – забезпечувати отримання інформації, необхідної для обґрунтування висновків.

Результатом етапу є сформований науковий апарат, обґрунтований дослідницький дизайн і визначена методологічна основа подальшої роботи.

Четвертий етап – організаційно-методичний. Передбачає підготовку до проведення емпіричного дослідження або іншої дослідницької діяльності відповідно до обраного дизайну. Визначаються база дослідження, цільова група, генеральна сукупність і вибірка (за потреби), способи залучення учасників, організаційні умови та процедури збирання інформації.

Важливим завданням є розроблення або добір *дослідницького інструментарію*: *анкет, планів інтерв'ю, карт спостереження, експертних опитувальників, критеріїв оцінювання, форм аналізу документів* тощо. Інструментарій має відповідати меті та завданням дослідження, особливостям цільової групи, вимогам достовірності й дослідницької етики.

За потреби проводиться попереднє випробування інструментарію для перевірки зрозумілості запитань, доцільності процедур і можливості отримання

необхідної інформації. У разі залучення дітей або осіб, які можуть перебувати у вразливому становищі, необхідно заздалегідь передбачити відповідні етичні та правові гарантії. Результатом етапу є підготовлена програма дослідження, обґрунтований інструментарій і визначені умови його застосування.

П'ятий етап – дослідницько-емпіричний. Полягає у практичній реалізації запланованих дослідницьких процедур, збиранні первинної інформації та її належному документуванні. Залежно від теми можуть застосовуватися анкетування, інтерв'ювання, спостереження, експертне оцінювання, аналіз професійних випадків, документів, соціальних послуг та інші методи.

Дослідження має проводитися відповідно до визначеної програми з дотриманням методичних та етичних вимог. У кваліфікаційній роботі необхідно достовірно відображати фактично застосовані методи, процедури, кількість і характеристики учасників, отримані результати та обмеження дослідження. Неприпустимими є представлення змодельованих відповідей як результатів реального опитування, довільна зміна показників або використання вигаданих емпіричних даних.

Водночас магістерське дослідження не обов'язково передбачає опитування чи експеримент. За належного методологічного обґрунтування воно може ґрунтуватися на аналізі нормативно-правових документів, статистичних матеріалів, професійних практик, соціальних програм, організаційних моделей та інших джерел. Підсумком етапу є сформована й належно задокументована інформаційна база дослідження.

Шостий етап – аналітико-узагальнювальний. Передбачає систематизацію, опрацювання, аналіз та інтерпретацію отриманих даних відповідно до поставлених завдань. На цьому етапі визначаються основні тенденції, зв'язки, особливості та чинники досліджуваного явища, здійснюється зіставлення результатів із науковими положеннями й даними попередніх досліджень.

Залежно від характеру інформації можуть застосовуватися *методи описової статистики, порівняльного аналізу, тематичного й контент-аналізу,*

категоризації якісних даних та інші способи опрацювання. Використання *методів статистичного висновування (Statistical Inference)* потребує окремого обґрунтування з урахуванням типу даних, характеристик вибірки та дослідницького дизайну.

Інтерпретація результатів повинна ґрунтуватися на фактично отриманих даних і враховувати обмеження застосованих методів. Необхідно розмежовувати встановлені факти, їх наукове пояснення та авторські припущення, не поширюючи висновки за межі можливостей проведеного дослідження. Підсумком етапу є систематизовані результати та сформульовані проміжні висновки.

Сьомий етап – практико-орієнтований. Спрямований на визначення можливостей практичного застосування результатів дослідження та розроблення відповідних рекомендацій, програм, моделей, технологій або проєктних рішень.

Для магістерських робіт за освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка» цей етап забезпечує безпосередній зв’язок наукового пошуку з потребами професійної практики.

Залежно від теми можуть розроблятися рекомендації щодо вдосконалення соціально-педагогічного супроводу, профілактичної, просвітницької та консультативної діяльності, підвищення доступності й якості соціальних послуг, організації міжвідомчої взаємодії та розвитку соціальних ініціатив.

Практичні пропозиції повинні ґрунтуватися на результатах дослідження, відповідати виявленим проблемам і враховувати реальні можливості впровадження. Доцільно визначати їхню мету, цільові групи, зміст, організаційні умови та очікувані результати. Якщо запропонована програма або модель не проходила практичної апробації, її необхідно представляти як обґрунтовану пропозицію, що потребує подальшої перевірки, без декларування непідтвердженої ефективності.

Восьмий етап – узагальнювально-редакційний. Передбачає завершення підготовки рукопису, забезпечення його структурної та змістової цілісності,

формулювання загальних висновків і належне академічне оформлення матеріалів.

На цьому етапі здобувач остаточно опрацьовує *вступ, основну частину, висновки, список використаних джерел і додатки*. Перевіряється відповідність змісту затвердженій темі, узгодженість мети й завдань із фактично виконаним дослідженням, аргументованість висновків, достовірність таблиць, рисунків та інших ілюстративних матеріалів, коректність термінології й бібліографічних посилань.

Науковий керівник ознайомлюється з підготовленим рукописом і надає рекомендації щодо усунення недоліків. Остаточне редагування здійснюється здобувачем, який несе персональну відповідальність за зміст роботи. Результатом етапу є завершений рукопис, оформлений відповідно до встановлених вимог.

Дев'ятий етап – апробаційно-підготовчий. Охоплює апробацію результатів дослідження, підготовку роботи до попереднього захисту та проходження передбачених Університетом організаційних процедур.

Відповідно до п. 6.13 Положення про атестацію обов'язковою умовою допуску магістерської роботи до захисту є апробація її результатів шляхом представлення доповіді на науковій конференції, зокрема студентській, або публікації у науковому чи навчальному виданні. Підготовку матеріалів для апробації необхідно передбачати календарним планом з урахуванням строків проведення наукових заходів і подання публікацій.

Апробація може здійснюватися не лише на завершальному етапі, а й після отримання проміжних результатів, паралельно з підготовкою окремих розділів роботи.

Подальші процедури передбачають подання завершеної роботи на попередній захист, перевірку на ознаки порушення академічної доброчесності, розгляд випусковою кафедрою, ухвалення рішення щодо рекомендації до захисту, рецензування та підготовку матеріалів для екзаменаційної комісії.

Відповідно до п. 6.16 Положення про атестацію рекомендована до захисту кваліфікаційна робота, підписана кваліфікованим електронним підписом, оприлюднюється на офіційному вебсайті Університету не пізніше ніж за **п'ять днів** до початку роботи екзаменаційної комісії. Зазначену вимогу необхідно враховувати під час календарного планування.

Для узагальнення основних етапів виконання магістерської роботи та їх очікуваних результатів наведено таблицю 2.1.

Таблиця 2.1 – Основні етапи виконання кваліфікаційної (магістерської) роботи та очікувані результати

Етап виконання	**Основний зміст діяльності**	**Очікуваний результат**
Організаційно-підготовчий	Уточнення теми, планування роботи, визначення організаційних умов	Індивідуальне завдання, календарний план
Теоретико-аналітичний	Пошук і критичний аналіз наукових джерел, опрацювання теоретичних підходів	Теоретична основа дослідження
Концептуально-методологічний	Визначення наукового апарату, методології та дослідницького дизайну	Обґрунтована програма дослідження
Організаційно-методичний	Визначення бази, вибірки, методів, підготовка інструментарію	Інструментарій і процедура дослідження
Дослідницько-емпіричний	Збирання та документування необхідної інформації	Первинні дослідницькі матеріали
Аналітико-узагальнювальний	Опрацювання, аналіз та інтерпретація результатів	Узагальнені результати й проміжні висновки
Практико-орієнтований	Обґрунтування рекомендацій, програм, моделей або технологій	Практичні пропозиції за результатами дослідження

Узагальнювально-редакційний	Завершення рукопису, формулювання висновків, оформлення роботи	Завершений текст кваліфікаційної роботи
Апробаційно-підготовчий	Апробація результатів, підготовка до попереднього захисту та встановлених перевірок	Матеріали апробації та завершена робота, подана на попередній захист

Примітка. Наведена послідовність етапів є орієнтовною. Їх конкретний зміст, строки та форми представлення результатів визначаються індивідуальним завданням, календарним планом і вимогами випускової кафедри. Окремі види діяльності можуть здійснюватися паралельно.

Планування дослідження необхідно узгоджувати з навчальним планом і графіком освітнього процесу. За освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка» обсяг освітнього компонента «Підготовка кваліфікаційної роботи» становить 12 кредитів ЄКТС. З огляду на півторарічний строк навчання виконання магістерського дослідження має здійснюватися послідовно, з урахуванням опанування освітніх компонентів і проходження виробничої практики.

Матеріали практичної підготовки можуть використовуватися для уточнення наукової проблеми, визначення бази дослідження, вивчення професійного середовища й розроблення практичних рекомендацій. Конкретний розподіл дослідницьких завдань між семестрами встановлюється відповідно до затвердженого навчального плану, графіка освітнього процесу та індивідуального календарного плану здобувача.

Контроль виконання календарного плану має ґрунтуватися не лише на дотриманні строків, а й на оцінюванні фактичних результатів дослідницької діяльності. На кожному етапі доцільно визначати конкретний результат, який може бути представлений науковому керівникові: план дослідження, перелік опрацьованих джерел, підготовлений розділ, дослідницький інструментарій,

систематизовані дані, аналітичні матеріали або проєкт практичних рекомендацій.

У разі виникнення обставин, що ускладнюють виконання запланованих завдань, здобувач повинен своєчасно повідомити наукового керівника та погодити можливі способи їх подолання. За потреби можуть уточнюватися окремі процедури й проміжні строки без порушення встановлених вимог і необґрунтованого відхилення від затвердженої теми.

Особливу увагу необхідно приділяти недопущенню накопичення невиконаних завдань на завершальному етапі дослідження. Календарний план повинен передбачати достатній резерв часу для аналізу результатів, доопрацювання рукопису, усунення змістових і методологічних недоліків та проходження встановлених процедур підготовки до захисту.

Отже, планування й послідовне виконання основних етапів кваліфікаційної (магістерської) роботи забезпечують узгодженість теоретичної, методологічної, емпіричної та практико-орієнтованої складових дослідження. Належне оформлення індивідуального завдання, реалістичний календарний план, своєчасне представлення проміжних результатів і систематичне вдосконалення підготовлених матеріалів є важливими умовами якісного й своєчасного виконання магістерської роботи.

2.4. Організація взаємодії здобувача освіти з науковим керівником та контроль за виконанням роботи

Систематична взаємодія здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти з науковим керівником є важливою умовою забезпечення якості кваліфікаційного дослідження, дотримання строків його виконання та своєчасного усунення змістових, методологічних і організаційних недоліків. Вона передбачає регулярне консультування, обговорення проміжних результатів, надання науково-методичних рекомендацій і контроль за виконанням завдань, визначених індивідуальним планом підготовки роботи.

Ефективність такої взаємодії визначається не лише регулярністю консультацій, а й якістю професійної комунікації, своєчасністю зворотного зв'язку та здатністю здобувача використовувати отримані рекомендації для вдосконалення дослідження. При цьому науково-методичний супровід має сприяти розвитку дослідницької самостійності магістранта, не підміняючи його особистої інтелектуальної діяльності.

Організаційною основою взаємодії здобувача та наукового керівника є затверджена тема кваліфікаційної роботи, індивідуальне завдання та календарний план дослідження. Відповідно до п. 6.6 *Положення про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та магістра у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка* індивідуальне завдання *визначає мету, основні завдання, очікувані результати, рекомендовані етапи та календарний план виконання роботи*.

Формою індивідуального завдання, наведеною в додатку 5 до зазначеного Положення, передбачено визначення етапів підготовки роботи, строків їх виконання та звітування перед науковим керівником і кафедрою. Отже, взаємодія учасників дослідницького процесу має бути узгоджена з установленими контрольними термінами та очікуваними результатами кожного етапу.

Важливим складником організації взаємодії є визначення порядку проведення наукових консультацій. На *початковому етапі* підготовки магістерської роботи здобувачеві та науковому керівникові доцільно погодити форми комунікації, орієнтовну періодичність консультацій, спосіб передавання підготовлених матеріалів, порядок отримання зауважень і строки їх опрацювання. Це забезпечує послідовність спільної роботи та запобігає організаційним непорозумінням.

Консультації можуть проводитися в *очній або дистанційній формі* відповідно до організації освітнього процесу в Університеті. Їх періодичність визначається календарним планом, складністю дослідження та потребами здобувача. На етапах розроблення методології, підготовки дослідницького

інструментарію, проведення емпіричного дослідження й інтерпретації результатів може виникати потреба в інтенсивнішому консультуванні.

Зміст консультацій має відповідати фактичному стану виконання дослідження. На початкових етапах основну увагу приділяють конкретизації наукової проблеми, формулюванню мети й завдань, визначенню об'єкта та предмета дослідження, обґрунтуванню структури роботи й добору наукових джерел. У процесі підготовки теоретичної частини обговорюються наукові підходи, понятійно-категоріальний апарат, логіка викладу та аргументованість авторської позиції.

Під час розроблення методологічної й емпіричної складових доцільно обговорювати дослідницький дизайн, добір методів, визначення бази та вибірки дослідження, підготовку інструментарію й організацію процедур збирання інформації. До початку емпіричного дослідження здобувачеві рекомендується представити науковому керівникові проєкти анкет, плани інтерв'ю, карти спостереження, критерії оцінювання та інші необхідні матеріали.

Попереднє обговорення дослідницького інструментарію дає змогу виявити методологічні недоліки, уточнити формулювання запитань, перевірити відповідність інструментів поставленим завданням і визначити доцільність їх використання. Особливого значення це набуває в соціально-педагогічних дослідженнях за участю дітей, молоді, сімей та інших категорій населення, оскільки дослідницькі процедури мають забезпечувати не лише достовірність результатів, а й дотримання прав та інтересів учасників.

На *завершальних етапах* консультації спрямовуються на аналіз та інтерпретацію результатів, перевірку обґрунтованості висновків, уточнення практичних рекомендацій, удосконалення академічного викладу й підготовку до апробації результатів, попереднього захисту та представлення роботи перед екзаменаційною комісією.

Результативність консультацій значною мірою залежить від підготовленості здобувача. Перед зустріччю з науковим керівником доцільно опрацювати відповідні матеріали, визначити питання для обговорення,

підготувати конкретні фрагменти тексту або дослідницькі дані та сформулювати власні пропозиції щодо розв’язання виявлених труднощів.

Подані науковому керівникові розділи й підрозділи повинні бути змістово завершеними, належно структурованими та містити коректні покликання на використані джерела. Попередня перевірка тексту на відповідність вимогам академічного письма сприяє предметному обговоренню наукових питань і підвищує ефективність методичного супроводу.

Для послідовної роботи над рукописом доцільно використовувати електронні документи з можливістю внесення коментарів і відстеження змін. Це полегшує обговорення зауважень, збереження попередніх редакцій і перевірку врахування рекомендацій. Вибір цифрових засобів здійснюється за погодженням учасників із дотриманням установлених вимог до захисту інформації.

Важливим елементом наукового керівництва є конструктивний зворотний зв’язок щодо представлених матеріалів. Зауваження наукового керівника повинні бути аргументованими, зрозумілими та спрямованими на вдосконалення дослідження.

Під час опрацювання матеріалів необхідно оцінювати їх відповідність темі, меті та завданням роботи, наукову обґрунтованість положень, логіку аргументації, якість використаних джерел, коректність дослідницьких процедур і достовірність результатів. Окрему увагу слід приділяти структурній цілісності тексту, термінологічній точності та належному оформленню матеріалів.

Доцільно розмежовувати принципові змістові й методологічні недоліки та зауваження редакційно-технічного характеру. Першочергового усунення потребують суперечності між метою і фактичним змістом дослідження, необґрунтований вибір методів, помилки в аналізі даних, недостатність доказів і висновки, які не випливають із отриманих результатів. Редакційні недоліки також підлягають виправленню, проте не повинні підміняти змістового оцінювання роботи.

Здобувач має критично опрацьовувати отримані рекомендації, вносити необхідні зміни та зберігати власну наукову позицію. У разі незгоди з окремими

зауваженнями доцільно здійснювати їх аргументоване обговорення, що сприяє розвитку дослідницької самостійності та культури наукової дискусії.

Контроль за виконанням кваліфікаційної роботи спрямований на оцінювання фактичного стану дослідження, дотримання календарного плану, своєчасне виявлення організаційних і методологічних труднощів та забезпечення належної якості підготовлених матеріалів.

Доцільно розмежовувати два взаємопов'язані рівні контролю: **поточний контроль наукового керівника** та **проміжний кафедральний контроль**.

Поточний контроль здійснюється в межах наукового керівництва та передбачає систематичне обговорення виконаних завдань, аналіз представлених матеріалів, оцінювання проміжних результатів і визначення подальших напрямів роботи. Його основою є індивідуальне завдання, календарний план та узгоджений порядок звітування здобувача.

Поточний контроль має переважно консультативно-коригувальне спрямування. Під час його здійснення необхідно враховувати не лише обсяг підготовленого тексту, а й якість опрацьованих джерел, обґрунтованість методологічних рішень, готовність дослідницького інструментарію, стан збирання та аналізу даних, відповідність результатів поставленим завданням.

Проміжний кафедральний контроль організовується відповідно до п. 6.12 університетського Положення про атестацію. Його метою є методична підтримка здобувачів і своєчасне виявлення ризиків невиконання кваліфікаційної роботи.

Форми та строки проміжного контролю визначаються випусковою кафедрою з урахуванням освітньо-професійної програми, графіка освітнього процесу й календарних планів досліджень. Він може передбачати заслуховування інформації здобувачів і наукових керівників, представлення окремих результатів, обговорення методологічних труднощів та оцінювання готовності роботи до наступних етапів.

Проміжний контроль має ґрунтуватися на фактично досягнутих результатах. Залежно від етапу дослідження можуть оцінюватися стан опрацювання джерел, сформованість наукового апарату, готовність

дослідницького інструментарію, результати емпіричної роботи, якість аналітичних матеріалів, обґрунтованість практичних рекомендацій і завершеність рукопису.

Орієнтовні контрольні результати, які можуть використовуватися під час поточного та проміжного кафедрального контролю, наведено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Орієнтовні контрольні результати виконання кваліфікаційної (магістерської) роботи

Етап контролю	**Матеріали, що можуть представлятися**	**Основний предмет оцінювання**
Початковий	Індивідуальне завдання, календарний план, попередній зміст	Узгодженість теми, мети, завдань і плану дослідження
Теоретико-методологічний	Опрацьовані джерела, проєкт теоретичної частини, науковий апарат	Повнота теоретичного аналізу та обґрунтованість методології
Дослідницький	Програма дослідження, інструментарій, відомості про перебіг дослідницьких процедур	Відповідність методів завданням, організаційна та етична коректність
Аналітичний	Систематизовані дані, аналітичні матеріали, проєкт висновків	Достовірність результатів та обґрунтованість їх інтерпретації
Завершальний	Повний рукопис, висновки, анотації, матеріали апробації	Змістова й структурна завершеність роботи, готовність до попереднього захисту

Примітка. Наведені контрольні результати мають рекомендаційний характер. Їх перелік, форми представлення та строки визначаються відповідно до індивідуального календарного плану й рішень випускової кафедри.

За результатами проміжного контролю доцільно не лише встановлювати стан виконання кваліфікаційної роботи, а й визначати необхідні заходи для її своєчасного завершення. Зокрема, можуть надаватися методичні рекомендації, уточнюватися першочергові завдання, визначатися потреба в додаткових консультаціях або усуненні організаційних труднощів.

Особливої уваги потребує реагування на відхилення від календарного плану. Причинами таких відхилень можуть бути обмежений доступ до джерел, труднощі із залученням учасників, зміна умов діяльності бази дослідження, недоліки обраного інструментарію або порушення запланованих строків.

У разі виникнення труднощів здобувач повинен своєчасно повідомити наукового керівника, з’ясувати причини відхилення та погодити можливі способи їх подолання. За потреби можуть уточнюватися дослідницькі процедури, послідовність виконання завдань, способи отримання інформації або проміжні строки.

Коригування дослідження має бути науково обґрунтованим і не повинно порушувати затвердженої теми, встановлених університетських строків та обов’язкових вимог. Зміни, що стосуються офіційно затверджених параметрів роботи, оформлюються в установленому порядку.

Контроль не повинен обмежуватися формальною констатацією недоліків. Його методичне призначення полягає у своєчасному виявленні ризиків, наданні необхідної підтримки та створенні умов для належного виконання дослідницьких завдань.

Окремим напрямом взаємодії та контролю є забезпечення академічної доброчесності. Під час консультацій і перевірки підготовлених матеріалів необхідно звертати увагу на належне використання наукових джерел, коректність цитування, достовірність емпіричних даних і дотримання авторського права.

Науковий керівник може вказувати на невідповідність тверджень наведеним джерелам, неповноту бібліографічних посилань, відсутність методологічного обґрунтування результатів та інші обставини, що потребують

перевірки. Водночас він не підміняє уповноважених суб'єктів, які відповідно до університетських нормативних документів здійснюють перевірку академічних творів і розгляд можливих порушень академічної доброчесності.

Під час наукового консультування необхідно також враховувати встановлені правила використання систем генеративного штучного інтелекту (ШІ), зокрема межі їх допустимого застосування, вимоги щодо збереження особистого інтелектуального внеску здобувача та обов'язкового декларування використання ШІ. Науковий керівник сприяє правильному розумінню цих вимог, не перебираючи на себе відповідальності автора за результати дослідження.

Для забезпечення послідовності взаємодії *доцільно використовувати спрощену форму фіксації результатів консультацій*, у якій можуть зазначатися дата зустрічі, розглянуті питання, основні рекомендації, погоджені завдання та строки їх виконання. Така форма є допоміжним організаційним інструментом і не замінює встановлених Університетом документів та процедур.

Фіксація домовленостей полегшує відстеження виконання рекомендацій, запобігає повторному обговоренню вже розв'язаних питань і допомагає планувати подальші консультації. Водночас її застосування не повинно створювати надмірного адміністративного навантаження для здобувача й наукового керівника.

Завершальним контрольним етапом на рівні випускової кафедри є попередній захист кваліфікаційної роботи. Відповідно до п. 6.13 Положення про атестацію до попереднього захисту подається завершена кваліфікаційна робота. На відміну від проміжного контролю, попередній захист передбачає комплексне оцінювання підготовленого дослідження та визначення його готовності до подальших процедур атестації.

Під час підготовки до попереднього захисту здобувач за консультативної підтримки наукового керівника завершує рукопис, перевіряє відповідність висновків поставленим завданням, належне оформлення структурних компонентів, наявність матеріалів апробації та готується до представлення основних результатів дослідження.

Науковий керівник сприяє завершальному вдосконаленню роботи, звертає увагу на змістові й методологічні недоліки, консультує щодо структури доповіді та презентаційних матеріалів. Водночас його позитивна оцінка не замінює передбачених Університетом процедур перевірки академічної доброчесності, рецензування та прийняття кафедрою рішення щодо рекомендації роботи до захисту.

Відповідно до Положення про атестацію допуск кваліфікаційної роботи до захисту перед екзаменаційною комісією передбачає проходження встановлених процедур перевірки академічної доброчесності та наявність рекомендації випускової кафедри. Обов'язковою умовою допуску магістерської роботи є також *апробація результатів дослідження* шляхом представлення *доповіді на науковій конференції або публікації у науковому чи навчальному виданні*.

Отже, організація взаємодії здобувача з науковим керівником і контроль за виконанням кваліфікаційної роботи становлять взаємопов'язану систему консультаційних, методичних та організаційних заходів. Її основу становлять індивідуальне завдання, календарний план, систематичне представлення проміжних результатів, конструктивний зворотний зв'язок і передбачені університетськими документами процедури кафедрального контролю. Належна організація цієї взаємодії сприяє своєчасному виконанню магістерського дослідження, підвищенню його якості та розвитку дослідницької самостійності здобувача.

РОЗДІЛ 3.
МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ МАГІСТЕРСЬКОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

3.1. Наукова проблема та обґрунтування актуальності теми дослідження

Визначення наукової проблеми та обґрунтування актуальності теми є важливими складниками методологічної підготовки кваліфікаційного (магістерського) дослідження. Вони забезпечують конкретизацію спрямування наукового пошуку, встановлення його зв'язку із сучасними потребами науки та професійної практики, а також визначення аспектів досліджуваного явища, які потребують поглибленого вивчення або науково обґрунтованого розв'язання.

Для магістерських робіт за освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка» особливого значення набуває дослідження проблем соціалізації, виховання та розвитку особистості, соціально-педагогічного супроводу, профілактики соціальних ризиків, функціонування соціальних інституцій, забезпечення доступності соціальних послуг і вдосконалення професійних практик.

Наукова проблема – це усвідомлена й належним чином сформульована суперечність, невизначеність або недостатність наукового знання щодо певного явища, процесу, зв'язку чи способу розв'язання практичного завдання, подолання якої потребує спеціально організованого наукового дослідження.

Наукова проблема виникає тоді, коли наявних теоретичних положень, емпіричних даних або методичних підходів недостатньо для пояснення досліджуваного явища чи обґрунтування відповідних професійних рішень. Вона не зводиться до констатації негативного соціального явища або опису труднощів професійної діяльності, а передбачає визначення конкретного аспекту, який залишається недостатньо з'ясованим.

У цьому контексті необхідно розмежовувати поняття *соціальна проблема*, *наукова проблема* та *тема дослідження*.

Соціальна проблема відображає суспільно значущі труднощі, суперечності або негативні явища, що впливають на життєдіяльність особистості, соціальних груп чи суспільства. *Наукова проблема* визначає недостатньо досліджений аспект відповідного явища, який потребує отримання нових або уточнення наявних знань. *Тема дослідження* є стислим формулюванням основного спрямування наукового пошуку, у межах якого передбачається розв'язання визначеної проблеми.

Наприклад, недостатня доступність соціальних послуг для мешканців віддалених населених пунктів територіальної громади може становити соціальну та організаційну проблему. Наукова проблема в такому випадку може полягати у необхідності встановлення чинників, що обмежують доступність послуг, визначення їх взаємозв'язку та обґрунтування можливих організаційних рішень. Відповідна тема дослідження конкретизуватиме напрям наукового пошуку, його цільову групу або територіальні межі.

Важливою передумовою визначення наукової проблеми є виявлення суперечностей, характерних для досліджуваного явища чи процесу. У соціально-педагогічних дослідженнях вони можуть виникати між суспільними потребами та можливостями їх задоволення, нормативно визначеними вимогами й практикою їх реалізації, сучасними науковими підходами та традиційними способами професійної діяльності.

Зокрема, суперечності можуть виявлятися між потребою в комплексному соціально-педагогічному супроводі дітей і сімей та недостатньою узгодженістю діяльності відповідних установ; між необхідністю індивідуалізації підтримки та обмеженістю організаційних ресурсів; між упровадженням нових соціально-педагогічних технологій і недостатністю обґрунтованих критеріїв оцінювання їхньої результативності.

Водночас наявність суперечності необхідно підтверджувати аналізом наукових джерел, нормативно-правових документів, статистичних матеріалів або результатів попередніх досліджень. Її не можна декларувати лише на підставі загальних припущень.

Слід ураховувати, що *не кожна наукова проблема обов'язково формулюється через протиставлення двох положень*. Її основою можуть бути недостатність емпіричних даних, неоднозначність наукових інтерпретацій, обмеженість застосування наявних моделей у конкретних умовах або потреба в методичному обґрунтуванні певної професійної практики. Визначальним є чітке встановлення того, що саме залишається нез'ясованим і потребує дослідження.

Визначення наукової проблеми передбачає послідовне окреслення сфери дослідницького інтересу, попереднє опрацювання наукових джерел, вивчення фактичного стану досліджуваного явища, виявлення недостатньо з'ясованих аспектів і конкретизацію змістових меж майбутнього дослідження.

Важливе значення має аналіз стану наукової розробленості проблеми. Його завдання полягає у встановленні того, які аспекти вже досліджено, які теоретичні підходи використовуються, щодо яких питань існують різні наукові позиції та які проблеми залишаються відкритими.

Під час опрацювання літератури необхідно враховувати результати вітчизняних і зарубіжних досліджень, застосовані авторами методи, а також часові, територіальні та інституційні умови їх проведення. Це дає змогу визначити можливості використання попередніх наукових результатів і обґрунтувати необхідність власного дослідження.

Слід уникати безпідставних тверджень про повну відсутність наукових праць із певної проблематики або її дослідження «вперше». Такі висновки потребують належного підтвердження. У магістерській роботі науково коректніше конкретизувати недостатньо вивчені аспекти проблеми, обґрунтовувати потребу в уточненні наявних знань або дослідженні відповідного явища в інших соціальних, територіальних чи інституційних умовах.

Водночас сама відсутність публікацій про конкретну громаду, заклад освіти чи установу не є достатнім підтвердженням наукової новизни. Необхідно визначити дослідницьке питання, розв'язання якого дасть змогу встановити особливості, чинники, умови або механізми досліджуваного явища.

Актуальність теми дослідження відображає її значущість для сучасного розвитку науки та/або професійної практики, відповідність суспільним потребам і доцільність проведення наукового пошуку в конкретних соціальних та історичних умовах. Обґрунтування актуальності повинно пояснювати, чому визначена проблема потребує дослідження та яке значення можуть мати його результати.

У магістерських роботах соціально-педагогічного спрямування доцільно розглядати суспільний, науково-теоретичний і практичний аспекти актуальності.

Суспільна актуальність визначається значенням досліджуваної проблеми для забезпечення соціального добробуту, реалізації прав людини, розвитку особистості, функціонування соціальних інституцій і подолання негативних соціальних явищ. Вона може зумовлюватися суспільними трансформаціями, демографічними змінами, поширенням соціальних ризиків, розвитком територіальних громад або виникненням нових потреб окремих категорій населення.

Для сучасної України важливим чинником актуалізації соціально-педагогічних досліджень є наслідки війни. Проте саме посилання на воєнний стан не становить достатнього обґрунтування актуальності. Необхідно конкретизувати, які зміни в умовах життєдіяльності відповідних соціальних груп, діяльності закладів освіти чи соціальних установ зумовлюють потребу в дослідженні певної проблеми.

Науково-теоретична актуальність характеризує потребу в уточненні, розвитку або систематизації наукових знань. Вона може бути пов’язана з недостатньою розробленістю окремих положень, неоднозначністю трактування понять, дискусійністю наукових підходів, обмеженістю емпіричних даних або необхідністю переосмислення наявних моделей відповідно до сучасних умов.

Практична актуальність відображає потребу в науковому обґрунтуванні способів розв’язання конкретних професійних завдань, удосконаленні соціально-педагогічного супроводу, підвищенні доступності та якості соціальних послуг, розвитку профілактичних і просвітницьких технологій,

міжвідомчої взаємодії та діяльності соціальних інституцій. Вона може підтверджуватися результатами оцінювання потреб населення, матеріалами професійних досліджень, аналітичними звітами або обґрунтованими запитами роботодавців.

Наведені аспекти актуальності взаємопов'язані, однак не обов'язково мають однакове значення в кожному дослідженні. Їх співвідношення визначається змістом наукової проблеми та характером магістерської роботи.

Обґрунтування актуальності повинно мати доказовий характер. Воно має спиратися на достовірні наукові джерела, чинні нормативно-правові документи, офіційну статистику, результати емпіричних досліджень, аналітичні матеріали та інші перевірені відомості, безпосередньо пов'язані з обраною темою.

Під час використання статистичних даних необхідно зазначати їх джерело, часовий період, територію та сукупність, якої вони стосуються. Загальнодержавні показники не можуть без додаткового обґрунтування характеризувати ситуацію в конкретній громаді, закладі освіти чи установі. Так само результати локального дослідження не слід автоматично поширювати на ширшу сукупність населення.

Особливої уваги потребує перевірка інформації з інтернет-ресурсів, матеріалів без належного зазначення авторства, джерела або методики збирання даних. Використання неперевірених відомостей може призвести до необґрунтованих висновків про стан досліджуваної проблеми.

Важливо забезпечувати логічний зв'язок між актуальністю теми та науковою проблемою. Актуальність пояснює необхідність проведення дослідження, тоді як наукова проблема конкретизує, що саме потребує вивчення.

Під час підготовки відповідної частини вступу до магістерської роботи рекомендується дотримуватися такої *послідовності викладу*: спочатку розкрити суспільне або професійне значення проблеми, охарактеризувати її сучасний стан із посиланням на відповідні джерела, стисло окреслити результати попередніх

досліджень, після чого визначити недостатньо з'ясовані аспекти й обґрунтувати необхідність власного наукового пошуку.

Обґрунтування актуальності не слід перевантажувати історичними екскурсами, розгорнутими визначеннями понять або детальним аналізом нормативно-правових документів. Такі матеріали доцільніше подавати в теоретичній частині роботи, якщо вони безпосередньо стосуються предмета дослідження.

Поширеним недоліком є декларативне обґрунтування актуальності, що обмежується загальними твердженнями про важливість певної проблеми без конкретизації її дослідницького змісту.

Наприкла*д*, твердження «Проблема соціально-педагогічної підтримки дітей є надзвичайно актуальною в сучасних умовах» не пояснює, який саме аспект підтримки потребує вивчення та чому необхідне проведення відповідного дослідження.

Науково коректніше сформулювати обґрунтування конкретніше: *«Зміни умов життєдіяльності сімей унаслідок війни актуалізують потребу у вивченні особливостей соціально-педагогічного супроводу дітей із сімей військовослужбовців у закладах загальної середньої освіти. Дослідницького значення набувають питання визначення потреб таких дітей, організації взаємодії соціального педагога із сім'єю та іншими суб'єктами підтримки, а також обґрунтування відповідних організаційно-методичних підходів».*

Наведене формулювання є орієнтовним прикладом. У завершеній магістерській роботі його необхідно підкріпити результатами аналізу наукових джерел і фактичними відомостями щодо досліджуваної проблеми.

Важливою вимогою є співмірність наукової проблеми з рівнем і можливостями магістерського дослідження. Вона повинна мати достатню наукову складність, але залишатися реальною для опрацювання в межах установлених строків, обсягу роботи та доступних ресурсів.

Надмірно широке формулювання проблеми може спричинити поверховість аналізу й труднощі з обґрунтуванням результатів. Натомість

конкретизація цільової групи, професійного середовища, територіальних або організаційних меж дослідження дає змогу зосередити науковий пошук на визначених аспектах проблеми.

Водночас локальний характер дослідження не повинен зводити його до опису окремої ситуації. Вивчення діяльності конкретної громади, закладу освіти чи соціальної установи має передбачати науковий аналіз відповідних процесів, чинників, умов або механізмів професійної діяльності з урахуванням меж узагальнення результатів.

Необхідно також розмежовувати ***актуальність, наукову новизну та практичне значення дослідження***. *Актуальність* обґрунтовує потребу в проведенні наукового пошуку; *наукова новизна* характеризує нові або уточнені положення, отримані за його результатами; *практичне значення* визначає можливості використання цих результатів у професійній діяльності.

На етапі обґрунтування актуальності не слід декларувати результати, яких ще не отримано. Формулювання наукової новизни та практичного значення має ґрунтуватися на фактичних результатах виконаного дослідження.

У процесі підготовки магістерської роботи наукова проблема та обґрунтування актуальності можуть уточнюватися відповідно до результатів поглибленого аналізу джерел і нових дослідницьких даних. Такі уточнення повинні забезпечувати внутрішню узгодженість роботи та відповідати її затвердженій темі.

Отже, визначення наукової проблеми й обґрунтування актуальності становлять взаємопов’язані складники методологічної підготовки магістерського дослідження. Наукова проблема конкретизує недостатньо з’ясований аспект досліджуваного явища, а актуальність пояснює необхідність його вивчення з урахуванням сучасного стану науки, суспільних потреб і професійної практики. Їх належне обґрунтування створює основу для формулювання мети, завдань, об’єкта та предмета дослідження.

3.2. Визначення мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження

Після визначення наукової проблеми та обґрунтування актуальності теми здійснюється формування ***основних компонентів наукового апарату*** *кваліфікаційної (магістерської) роботи: мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження. Їх змістова узгодженість забезпечує логічну цілісність наукового пошуку, обґрунтованість вибору методів і відповідність отриманих результатів поставленій проблемі.*

Зазначені компоненти становлять взаємопов'язану систему, у якій кожен виконує визначену методологічну функцію. Вони мають відповідати затвердженій темі, предметній області освітньо-професійної програми «Соціальна педагогіка» та фактичним можливостям проведення дослідження.

Мета дослідження – це науково обґрунтоване визначення кінцевого результату, якого передбачається досягти в процесі виконання кваліфікаційної роботи. Вона конкретизує спрямування наукового пошуку та визначає основні орієнтири для формулювання дослідницьких завдань.

Мета повинна безпосередньо випливати з наукової проблеми, відповідати темі роботи, бути конкретною, логічно завершеною та реальною для досягнення в межах магістерського дослідження.

У соціально-педагогічних дослідженнях мета може передбачати теоретичне обґрунтування певного явища чи процесу, визначення його особливостей, виявлення чинників та умов функціонування, аналіз професійної практики, оцінювання результативності соціально-педагогічних технологій або розроблення відповідних рекомендацій, програм і моделей.

Для формулювання мети доцільно використовувати дієслівні конструкції, що відображають очікуваний науковий результат: «теоретично обґрунтувати», «визначити та схарактеризувати», «виявити й проаналізувати», «встановити особливості», «оцінити», «розробити та обґрунтувати» тощо.

Наприклад, для теми ***«Соціально-педагогічний супровід дітей із сімей військовослужбовців у закладах загальної середньої освіти»*** мету можна сформулювати так: *«Теоретично обґрунтувати та на основі аналізу професійної*

практики визначити організаційно-методичні засади соціально-педагогічного супроводу дітей із сімей військовослужбовців у закладах загальної середньої освіти».

Таке формулювання відображає очікуваний результат дослідження та поєднує теоретичне осмислення проблеми з обґрунтуванням практичних підходів до її розв'язання.

Недоцільно обмежувати формулювання мети загальними висловами «вивчити проблему», «розглянути питання», «дослідити особливості» без уточнення очікуваного результату. Такі конструкції характеризують переважно процес дослідницької діяльності, а не її наукове призначення. Слід також уникати механічного повторення назви роботи та поєднання в одному формулюванні кількох різнорідних цілей.

Завдання дослідження – це конкретизовані дослідницькі дії, послідовне виконання яких забезпечує досягнення визначеної мети. Вони розкривають логіку наукового пошуку, основні напрями роботи та результати, необхідні для розв'язання поставленої проблеми.

Кожне завдання має відображати відносно самостійний аспект дослідження, бути конкретним, методологічно обґрунтованим і передбачати можливість отримання відповідного результату. Сукупність завдань повинна бути достатньою для досягнення мети без невиправданої деталізації другорядних дій.

У магістерських роботах соціально-педагогічного спрямування доцільно визначати *орієнтовно чотири-п'ять взаємопов'язаних завдань*. Їх кількість залежить від характеру наукової проблеми, структури роботи та дослідницького дизайну й не є самостійним показником якості дослідження.

Залежно від теми завдання можуть охоплювати теоретико-аналітичну, методологічну, емпіричну та практико-орієнтовану складові. Початкові завдання зазвичай передбачають аналіз наукових підходів, уточнення понять і визначення сутності досліджуваного явища. Наступні можуть спрямовуватися на вивчення його стану, встановлення особливостей, чинників і умов функціонування.

Завершальні завдання пов’язуються з узагальненням результатів та обґрунтуванням практичних рекомендацій, програм або моделей.

Для *формулювання завдань* доцільно використовувати дієслова, що відображають конкретні дослідницькі дії: «проаналізувати», «систематизувати», «узагальнити», «уточнити», «схарактеризувати», «визначити», «виявити», «оцінити», «порівняти», «обґрунтувати», «розробити», «апробувати».

При цьому зміст використаних дієслів повинен відповідати фактично запланованим або виконаним дослідницьким процедурам. Зокрема, завдання «експериментально перевірити ефективність» передбачає застосування відповідного дослідницького дизайну та методів оцінювання результатів втручання. Якщо робота обмежується теоретичним аналізом, вивченням професійного досвіду або одноразовим опитуванням, таке формулювання є методологічно необґрунтованим.

Не слід визначати завдання лише як організаційні дії: «ознайомитися з літературою», «провести анкетування», «написати розділ», «підготувати висновки». Вони характеризують процедури виконання роботи, але не розкривають очікуваних наукових результатів. Доцільніше конкретизувати, що саме необхідно встановити, проаналізувати, оцінити або обґрунтувати за допомогою відповідних методів.

Завдання мають узгоджуватися зі структурою кваліфікаційної роботи та послідовністю розкриття теми. Водночас їх кількість не обов’язково повинна збігатися з кількістю розділів або підрозділів, оскільки виконання одного завдання може передбачати опрацювання матеріалів у кількох структурних частинах дослідження.

Об’єкт дослідження – це явище, процес або система взаємопов’язаних процесів, на вивчення яких спрямовано науковий пошук і в межах яких існує досліджувана проблема. Об’єкт визначає загальну сферу дослідження та її основні змістові межі.

Формулювання об’єкта повинно бути достатньо широким для охоплення досліджуваної проблеми, але не надмірно загальним. ***Наприклад***, поняття

«соціальна робота» або «соціалізація особистості» без належної конкретизації можуть істотно розширювати змістові межі магістерського дослідження.

Важливо розмежовувати *об'єкт дослідження* та його цільову групу. У соціально-педагогічних дослідженнях діти, молодь, сім'ї або отримувачі соціальних послуг можуть бути учасниками дослідження, тоді як об'єктом виступає відповідний соціальний чи соціально-педагогічний процес. Конкретне формулювання залежить від характеру наукової проблеми та обраного дослідницького підходу.

Предмет дослідження – це конкретні властивості, характеристики, зв'язки, чинники, умови, механізми або способи функціонування об'єкта, які безпосередньо вивчаються відповідно до визначеної мети.

Предмет конкретизує об'єкт, виокремлюючи той аспект досліджуваної реальності, на якому зосереджується науковий пошук. Отже, *предмет перебуває в межах об'єкта*, але охоплює лише ті його характеристики, які мають безпосереднє значення для розв'язання поставленої проблеми.

Наприклад, у дослідженні соціально-педагогічної профілактики булінгу серед підлітків ***об'єктом*** може бути процес соціально-педагогічної профілактики булінгу, а ***предметом*** – організаційно-методичні умови її здійснення в закладах загальної середньої освіти.

Під час визначення предмета слід уникати його ототожнення з об'єктом або механічного повторення назви теми. Предмет має конкретизувати саме той аспект досліджуваного явища, який аналізуватиметься, оцінюватиметься чи науково обґрунтовуватиметься.

Важливим принципом методологічної організації магістерського дослідження є логічна узгодженість його наукового апарату. Тема відображає основне спрямування дослідження; об'єкт визначає явище або процес, у межах якого існує наукова проблема; предмет конкретизує досліджуваний аспект об'єкта; мета характеризує очікуваний результат, а завдання визначають послідовність його досягнення.

Для наочного представлення такого взаємозв'язку наведено орієнтовні приклади формулювання основних компонентів наукового апарату магістерських досліджень.

Приклад 1. Магістерське дослідження соціальної активності молоді

Тема: «Формування соціальної активності молоді у діяльності молодіжних громадських організацій».

Об'єкт дослідження – процес формування соціальної активності молоді.

Предмет дослідження – соціально-педагогічні умови формування соціальної активності молоді в діяльності молодіжних громадських організацій.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та на основі емпіричного аналізу визначити соціально-педагогічні умови формування соціальної активності молоді в діяльності молодіжних громадських організацій.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати наукові підходи до визначення сутності та структури соціальної активності молоді.
2. Схарактеризувати соціально-педагогічний потенціал молодіжних громадських організацій у формуванні соціальної активності молоді.
3. Емпірично дослідити особливості прояву соціальної активності молоді та чинники її формування в діяльності молодіжних громадських організацій.
4. Обґрунтувати соціально-педагогічні умови та розробити практичні рекомендації щодо формування соціальної активності молоді засобами діяльності молодіжних громадських організацій.

У цьому прикладі об'єкт охоплює загальний процес формування соціальної активності молоді, предмет конкретизує соціально-педагогічні умови його реалізації, а мета і завдання визначають послідовність переходу від теоретичного аналізу до емпіричного дослідження й практичних рекомендацій.

Приклад 2. Магістерське дослідження доступності соціальних послуг

Тема: «Доступність соціальних послуг для сімей із дітьми в територіальній громаді».

Об'єкт дослідження – процес організації та надання соціальних послуг сім'ям із дітьми в територіальних громадах.

Предмет дослідження – організаційні та соціальні чинники доступності соціальних послуг для сімей із дітьми в територіальній громаді.

Мета дослідження – визначити та проаналізувати чинники, що впливають на доступність соціальних послуг для сімей із дітьми в територіальній громаді, й обґрунтувати практичні рекомендації щодо її підвищення.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати наукові підходи до визначення сутності та критеріїв доступності соціальних послуг.
2. Схарактеризувати організаційні засади надання соціальних послуг сім'ям із дітьми в територіальних громадах.
3. Емпірично дослідити доступність соціальних послуг для сімей із дітьми та визначити основні бар'єри їх отримання в обраній територіальній громаді.
4. Розробити практичні рекомендації щодо підвищення доступності соціальних послуг для сімей із дітьми з урахуванням виявлених проблем і ресурсних можливостей громади.

Наведені приклади демонструють можливі способи узгодження компонентів наукового апарату, але не становлять універсальних шаблонів. Конкретні формулювання залежать від теми, характеру дослідницької проблеми, застосованих методів і передбачуваних результатів.

Типовими помилками під час формування наукового апарату є надмірна загальність або невиправдана деталізація формулювань, відсутність логічного зв'язку між його компонентами, ототожнення об'єкта й предмета, дублювання завдань, невідповідність мети фактичним можливостям дослідження.

Особливої уваги потребує використання формулювань «установити вплив», «довести ефективність», «експериментально перевірити», «визначити причинно-наслідкові зв'язки». Такі завдання потребують відповідного дослідницького дизайну та належного методологічного обґрунтування. Якщо

застосовані методи дають змогу лише описати явище, встановити статистичні зв’язки або виявити суб’єктивні оцінки учасників, мета й завдання повинні відображати саме ці можливості.

Важливо також забезпечити **відповідність наукового апарату фактичному змісту завершеної кваліфікаційної роботи**. У процесі дослідження його окремі компоненти можуть уточнюватися внаслідок поглиблення теоретичного аналізу, конкретизації проблеми чи вдосконалення дослідницького дизайну. Такі зміни погоджуються з науковим керівником, мають відповідати затвердженій темі та не порушувати університетських вимог.

Після завершення дослідження необхідно перевірити, чи відповідає мета визначеній проблемі, чи забезпечують завдання її досягнення, чи перебуває предмет у межах об’єкта та чи дозволяють застосовані методи отримати результати, необхідні для обґрунтування висновків.

Кожне завдання повинно мати змістове відображення в основній частині роботи та знаходити логічне завершення в загальних висновках. Водночас висновки мають не повторювати формулювання завдань, а відображати конкретні результати їх виконання.

Отже, належне визначення *мети, завдань, об’єкта та предмета дослідження* забезпечує методологічну цілісність магістерської роботи, обґрунтованість вибору методів і послідовність наукового пошуку. Узгодженість цих компонентів із характером досліджуваної проблеми та фактично отриманими результатами є необхідною умовою наукової якості кваліфікаційного дослідження.

3.3. Формулювання дослідницьких питань, гіпотези та очікуваних результатів дослідження

Важливим складником методологічної організації кваліфікаційного (магістерського) дослідження є формулювання дослідницьких питань, визначення гіпотези (за необхідності) та конкретизація очікуваних результатів. Ці компоненти забезпечують перехід від визначеної наукової

проблеми, мети й завдань до планування дослідницьких процедур, добору методів збирання та аналізу інформації.

Дослідницькі питання, гіпотеза й очікувані результати виконують різні, але взаємопов'язані функції. Дослідницькі питання конкретизують, що саме необхідно з'ясувати; гіпотеза містить науково обґрунтоване припущення, яке потребує перевірки; очікувані результати характеризують наукові та практичні здобутки, які передбачається отримати внаслідок виконання дослідження.

Дослідницьке питання – це конкретне запитання, спрямоване на отримання науково обґрунтованих знань про певні характеристики, особливості, чинники, взаємозв'язки або закономірності досліджуваного явища.

Дослідницькі питання формулюються на основі наукової проблеми, мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження. Вони повинні конкретизувати недостатньо з'ясовані аспекти проблеми й передбачати можливість отримання відповідей за допомогою обраних наукових методів.

Важливо розмежовувати дослідницькі питання та завдання дослідження. Завдання визначають необхідні дослідницькі дії, тоді як питання конкретизують інформацію або пояснення, які мають бути отримані.

Наприклад, завдання «Проаналізувати чинники доступності соціальних послуг для сімей із дітьми в територіальній громаді» визначає напрям наукового пошуку. Відповідне дослідницьке питання може бути сформульоване так: «Які організаційні, інформаційні та територіальні чинники обмежують доступність соціальних послуг для сімей із дітьми в досліджуваній громаді?».

Основними вимогами до дослідницьких питань є конкретність, відповідність науковій проблемі, логічна узгодженість із метою та завданнями, дослідницька значущість і можливість отримання обґрунтованої відповіді.

Недоцільно формулювати надто широкі питання, наприклад: «Які існують проблеми соціальної роботи?» або «Як забезпечити ефективну соціальну підтримку населення?». Натомість необхідно конкретизувати досліджуване явище, цільову групу, соціальне середовище або певні характеристики професійної діяльності.

Залежно від мети та характеру наукового пошуку дослідницькі питання можуть мати описове, порівняльне, аналітичне, пояснювальне або оцінювальне спрямування.

Описові питання передбачають встановлення основних характеристик, структури, поширеності або особливостей досліджуваного явища.

Наприклад: «Які форми участі молоді переважають у діяльності молодіжних громадських організацій?».

Порівняльні питання спрямовані на виявлення подібностей і відмінностей між певними групами, умовами, практиками або результатами діяльності.

Наприклад: «Чим відрізняються оцінки доступності соціальних послуг серед мешканців міських і сільських населених пунктів територіальної громади?».

Аналітичні питання орієнтовані на встановлення взаємозв'язків між характеристиками досліджуваного явища.

Наприклад: «Який зв'язок існує між рівнем поінформованості мешканців громади про соціальні послуги та досвідом звернення по їх отримання?».

Пояснювальні питання передбачають з'ясування можливих причин, механізмів або умов виникнення й розвитку досліджуваного явища.

Наприклад: «Які організаційні механізми сприяють узгодженню діяльності закладів освіти та соціальних служб під час соціально-педагогічного супроводу сімей?».

При формулюванні таких питань необхідно враховувати, чи дозволяє обраний дослідницький дизайн установлювати причинно-наслідкові зв'язки, чи лише визначати можливі пояснення відповідних процесів.

Оцінювальні питання спрямовані на визначення якості, відповідності встановленим критеріям або результативності певних програм і професійних практик.

Наприклад: «Наскільки зміст і організація профілактичних заходів у закладі освіти відповідають визначеним потребам підлітків?».

Наведений поділ є умовним, оскільки в межах одного дослідження можуть поєднуватися питання різного спрямування. Їх кількість визначається складністю наукової проблеми та особливостями дослідницького дизайну. Доцільно формулювати кілька основних взаємопов'язаних питань, уникаючи невиправданого розширення дослідницького поля.

Гіпотеза дослідження – це науково обґрунтоване припущення щодо сутності, властивостей, зв'язків, закономірностей або умов функціонування досліджуваного явища, яке потребує перевірки за допомогою відповідних теоретичних та/або емпіричних методів.

Гіпотеза формується на основі аналізу наукових джерел, попередніх емпіричних результатів, теоретичних положень або обґрунтованих спостережень. Вона не може ґрунтуватися виключно на суб'єктивних переконаннях здобувача чи бажаних результатах дослідження.

Основним призначенням гіпотези є визначення можливого пояснення досліджуваного явища або передбачуваного зв'язку між його характеристиками. Її формулювання сприяє добору методів дослідження, визначенню показників, розробленню інструментарію та встановленню процедур перевірки висунутого припущення.

Формулювання гіпотези не є обов'язковою вимогою до кожної магістерської роботи. Доцільність її використання визначається характером наукової проблеми, метою дослідження, методологічним підходом і можливостями перевірки відповідного припущення.

Гіпотеза є доречною в дослідженнях, спрямованих на встановлення зв'язків між певними характеристиками, порівняння результатів діяльності різних груп, перевірку організаційних або педагогічних умов, оцінювання результативності програм і технологій.

Натомість у пошукових, описових, якісних, аналітичних або нормативно-правових дослідженнях, метою яких є виявлення особливостей явища, вивчення досвіду учасників, аналіз документів чи обґрунтування практичних

рекомендацій, науковий пошук може здійснюватися на основі дослідницьких питань без висунення гіпотези.

Штучне включення гіпотези до наукового апарату може створювати методологічну невідповідність між заявленими результатами та фактичними можливостями дослідження.

Основними вимогами до гіпотези є наукова обґрунтованість, конкретність, логічна несуперечливість, відповідність предмету дослідження та можливість перевірки. Гіпотеза має визначати характеристики, чинники або зв'язки, які передбачається вивчити, та допускати отримання результатів, що можуть підтвердити, уточнити або не підтвердити висунуте припущення.

Наприклад, у дослідженні соціальної активності молоді в діяльності молодіжних громадських організацій може бути сформульована така гіпотеза: *«Молоді учасники, які мають досвід регулярної участі в діяльності громадської організації та залучення до спільного ухвалення рішень, характеризуються вищими показниками соціальної активності порівняно з учасниками, чия участь має епізодичний характер».*

Перевірка такого припущення потребує визначення критеріїв і показників соціальної активності, способів оцінювання участі молоді, характеристик вибірки та методів порівняння результатів. При цьому виявлений статистичний зв'язок не є достатньою підставою для твердження, що саме участь у громадській організації спричинила відповідні відмінності.

Для дослідження соціально-педагогічної профілактики булінгу може висуватися припущення про те, що *комплексна профілактична програма сприятиме покращенню визначених показників обізнаності й поведінкових намірів учасників*. Однак перевірка такої гіпотези потребує відповідного дослідницького дизайну, обґрунтованих показників, процедур оцінювання змін та врахування можливого впливу сторонніх чинників.

Важливим етапом роботи з гіпотезою є її операціоналізація – визначення конкретних характеристик, критеріїв і показників, за допомогою яких висунуте припущення може бути перевірене.

Наприклад, поняття «соціальна активність молоді» може конкретизуватися через мотивацію до участі, рівень поінформованості, частоту залучення до громадської діяльності, досвід ініціювання соціальних заходів, участь у колективному ухваленні рішень та самооцінювання результатів власної активності.

Аналогічно доступність соціальних послуг може оцінюватися за територіальними, інформаційними, організаційними, фінансовими та іншими показниками, які відповідають теоретичному розумінню досліджуваного явища.

Операціоналізація забезпечує перехід від теоретичного припущення до конкретних дослідницьких процедур, визначаючи, які відомості необхідно отримати, якими методами їх збиратимуть та за якими критеріями аналізуватимуть результати.

Перевірка гіпотези передбачає зіставлення висунутого припущення з фактично отриманими результатами. Залежно від характеру дослідження можуть застосовуватися порівняльний аналіз, відповідні методи статистики, якісний аналіз, оцінювання змін визначених показників та інші науково обґрунтовані процедури.

Критерії та способи перевірки доцільно визначати до отримання основних дослідницьких результатів. Це зменшує ризик вибіркового використання інформації, довільної інтерпретації даних і пристосування висновків до початкових очікувань.

За результатами дослідження гіпотеза може отримати емпіричне підтвердження, часткову підтримку або не підтвердитися наявними даними. У кількісних дослідженнях висновки щодо статистичних гіпотез формулюються відповідно до застосованих критеріїв і методів статистичного аналізу. При цьому відсутність підстав для відхилення нульової гіпотези не означає доведення її істинності.

Непідтвердження гіпотези не свідчить про неуспішність магістерського дослідження. Наукова цінність роботи визначається коректністю дослідницьких процедур, достовірністю результатів та

обґрунтованістю їх інтерпретації. Результати, що не відповідають початковим припущенням, можуть сприяти уточненню теоретичних положень або визначенню перспектив подальшого наукового пошуку.

Поширеною помилкою є формулювання гіпотези як гарантованого позитивного результату, наприклад: «Розроблена програма соціально-педагогічної підтримки обов'язково забезпечить позитивні зміни». Таке твердження має декларативний характер, не визначає конкретних показників і не передбачає можливості об'єктивної перевірки.

Очікувані результати дослідження – це наукові положення, аналітичні висновки, емпіричні відомості або практико-орієнтовані розробки, які передбачається отримати внаслідок виконання поставлених завдань.

Вони конкретизують мету наукового пошуку та створюють орієнтири для оцінювання повноти його виконання. Очікувані результати повинні відповідати предмету дослідження, визначеним завданням і можливостям обраних методів.

У магістерських роботах соціально-педагогічного спрямування очікуваними результатами можуть бути уточнення наукових понять, систематизація теоретичних підходів, визначення чинників і умов досліджуваного явища, отримання емпіричних даних, оцінювання потреб цільових груп або розроблення практичних рекомендацій, програм і моделей.

Водночас *очікувані результати не слід ототожнювати з науковою новизною та практичним значенням*. Очікувані результати характеризують передбачувані здобутки; наукова новизна – нові або уточнені положення, установлені за результатами дослідження; практичне значення – можливості використання отриманих результатів у професійній діяльності.

Очікувані результати не повинні формулюватися як гарантовані позитивні соціальні зміни, якщо дослідження не передбачає процедур, необхідних для підтвердження таких змін. Зокрема, розроблення рекомендацій щодо підвищення доступності соціальних послуг не означає, що їх практична ефективність уже доведена.

Під час планування доцільно використовувати формулювання «передбачається визначити», «планується схарактеризувати», «очікується отримати емпіричні дані», «передбачається розробити та обґрунтувати». Остаточна характеристика досягнутих результатів повинна ґрунтуватися на фактично виконаному дослідженні.

Для забезпечення методологічної узгодженості очікувані результати необхідно співвідносити з дослідницькими завданнями. Результатом *теоретичного* завдання може бути систематизація наукових підходів; *емпіричного* – визначення певних характеристик або зв'язків; *практико-орієнтованого* – обґрунтування рекомендацій чи розроблення програми.

Розглянемо взаємозв'язок дослідницьких питань, гіпотези та очікуваних результатів на прикладах магістерських досліджень.

Приклад 1. Формування соціальної активності молоді у діяльності молодіжних громадських організацій.

Основні дослідницькі питання можуть стосуватися структури соціальної активності, форм участі молоді, зв'язку між характером участі та показниками активності, а також соціально-педагогічних умов її формування.

За наявності відповідного кількісного дослідницького дизайну може висуватися *гіпотеза* про зв'язок регулярності участі молоді в громадській діяльності та залучення до ухвалення спільних рішень із показниками її соціальної активності.

Очікуваними результатами можуть бути уточнення структури соціальної активності молоді, визначення критеріїв і показників її оцінювання, отримання емпіричних даних про особливості участі молоді в діяльності громадських організацій та розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення соціально-педагогічної роботи.

Приклад 2. Доступність соціальних послуг для сімей із дітьми в територіальній громаді.

Дослідницькі питання можуть стосуватися переліку наявних соціальних послуг, оцінок їх територіальної, інформаційної й організаційної доступності,

основних бар’єрів отримання допомоги та можливостей удосконалення відповідних механізмів.

Якщо дослідження має описово-аналітичний характер, формулювання гіпотези може бути недоцільним. У такому випадку дослідницькі питання забезпечують необхідну конкретизацію наукового пошуку.

Очікуваними результатами можуть бути характеристика організації соціальних послуг у громаді, визначення основних бар’єрів їх доступності, узагальнення оцінок отримувачів послуг і фахівців та обґрунтування відповідних практичних рекомендацій.

Наведені приклади демонструють, що формування наукового апарату повинно визначатися характером конкретного дослідження, а не прагненням формально включити до нього всі можливі методологічні компоненти.

Дослідницькі питання, гіпотеза й очікувані результати можуть уточнюватися в процесі опрацювання джерел і конкретизації дослідницького дизайну. Водночас такі зміни повинні бути науково обґрунтованими та не використовуватися для довільного пристосування початкових припущень до вже отриманих результатів.

Після завершення дослідження необхідно співвіднести початкові дослідницькі питання й гіпотезу з фактичними результатами. У загальних висновках доцільно відобразити відповіді на основні питання, результати перевірки гіпотези (якщо її висували) та ступінь досягнення очікуваних результатів. При цьому необхідно враховувати обмеження дослідницького дизайну й уникати необґрунтованого поширення висновків.

Отже, дослідницькі питання, гіпотеза та очікувані результати є взаємопов’язаними складниками методологічного забезпечення магістерської роботи. Їх обґрунтоване формулювання сприяє цілеспрямованому добору методів, належній організації дослідницьких процедур та отриманню науково коректних результатів.

3.4. Методологічні підходи, принципи та методи наукового дослідження

Методологічне обґрунтування є необхідною умовою забезпечення наукової якості кваліфікаційного (магістерського) дослідження. Воно передбачає визначення теоретичних засад наукового пошуку, вибір відповідних методологічних підходів і принципів, обґрунтування методів отримання, опрацювання та інтерпретації інформації. Від належного методологічного забезпечення залежать достовірність результатів, логічна послідовність дослідження та обґрунтованість сформульованих висновків.

Для магістерських робіт за освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка» особливого значення набувають підходи й методи, що забезпечують комплексне вивчення соціальних і соціально-педагогічних явищ, урахування особливостей особистості, соціального середовища та діяльності відповідних інституцій.

Зміст освітньо-професійної програми передбачає формування здатності критично оцінювати наукові дослідження, збирати й аналізувати емпіричні дані, визначати методологію прикладного дослідження, застосовувати кількісні та якісні методи аналізу, розробляти критерії оцінювання професійної діяльності й використовувати результати наукового пошуку в практиці (ПРН 2, ПРН 5, ПРН 14, ПРН 15, ПРН 20).

Методологія наукового дослідження – це система теоретичних положень, наукових підходів, принципів, методів і способів організації пізнавальної діяльності, що визначає загальну логіку та процедури отримання наукового знання.

Методологія не обмежується переліком застосованих методів. Її призначення полягає в обґрунтуванні теоретичних засад дослідження, способів осмислення досліджуваного явища, доцільності обраних методів та їхніх можливостей для розв’язання поставлених завдань.

У структурі методологічного забезпечення необхідно розмежовувати поняття ***методологічний підхід, принцип, метод, методика*** **та** ***дослідницький інструментарій*****.**

Методологічний підхід визначає загальну теоретичну позицію дослідника, спосіб розуміння досліджуваного явища та основні орієнтири його наукового пізнання.

Принцип наукового дослідження – це основоположне положення або вимога, якими керується дослідник під час організації наукового пошуку, вибору методів, аналізу інформації та формулювання висновків.

Метод дослідження – науково обґрунтований спосіб отримання, опрацювання або аналізу інформації, спрямований на розв'язання конкретного дослідницького завдання.

Методика дослідження конкретизує порядок практичного застосування методу або сукупності методів, визначаючи відповідні процедури, послідовність дій і правила опрацювання інформації.

Дослідницький інструментарій – сукупність конкретних засобів реалізації методів і методик. До нього належать анкети, плани інтерв'ю, карти спостереження, опитувальники, шкали оцінювання, протоколи фіксації результатів та інші засоби збирання даних.

Наприклад, під час дослідження доступності соціальних послуг системний підхід забезпечує розгляд їх організації як взаємопов'язаної сукупності інституцій, ресурсів і процедур. *Принцип об'єктивності* передбачає використання перевіреної інформації. *Анкетування* може застосовуватися як метод збирання даних, методика опитування визначає порядок проведення дослідження, а анкета є його конкретним інструментом.

Отже, зазначені компоненти виконують різні функції, але повинні бути змістово узгодженими.

Методологічні підходи в соціально-педагогічних дослідженнях визначають особливості теоретичного осмислення соціальних і педагогічних явищ, характер дослідницьких завдань та способи інтерпретації отриманих

результатів. Їх вибір здійснюється відповідно до предмета дослідження та теоретичних засад наукової проблеми.

Системний підхід передбачає розгляд досліджуваного явища як цілісної системи взаємопов'язаних компонентів. Він дає змогу визначати структуру соціально-педагогічної діяльності, функції її суб'єктів, характер взаємодії, організаційні механізми та чинники результативності.

У соціальній роботі цей підхід є доцільним для аналізу системи соціальних послуг, міжвідомчої взаємодії, діяльності соціальних установ та механізмів управління соціальною сферою. У соціально-педагогічних дослідженнях він дозволяє вивчати взаємодію сім'ї, закладу освіти, соціальних служб та інших суб'єктів підтримки особистості.

Особистісно орієнтований підхід ґрунтується на визнанні індивідуальних потреб, інтересів, можливостей, життєвого досвіду та суб'єктності людини. Його застосування передбачає врахування особистісних характеристик учасників дослідження, їхнього соціального становища й суб'єктивного сприйняття відповідних процесів.

Цей підхід є важливим під час дослідження соціально-педагогічного супроводу дітей і молоді, підтримки осіб з особливими освітніми потребами, соціальної адаптації, розвитку життєстійкості та створення умов для самореалізації особистості.

Діяльнісний підхід орієнтує на вивчення особистості, соціальних відносин і процесів через зміст, характер та результати діяльності. Він дає змогу досліджувати формування соціального досвіду, компетентностей і способів поведінки в процесі практичної участі людини в суспільному житті.

Зокрема, у дослідженнях соціальної активності молоді діяльнісний підхід передбачає аналіз не лише ставлення учасників до громадської діяльності, а й характеру їхнього фактичного залучення, виконуваних ролей, досвіду ухвалення рішень та результатів соціальної участі.

Середовищний підхід передбачає вивчення впливу сімейного, освітнього, громадського та інших соціальних середовищ на розвиток, виховання,

соціалізацію й життєдіяльність особистості. Він орієнтує на врахування умов, ресурсів і соціальних відносин, що визначають можливості розвитку та соціальної інтеграції людини.

Близьким за спрямуванням є *соціально-екологічний підхід*, який акцентує увагу на взаємозв'язках особистості з різними рівнями її соціального оточення. Його застосування дозволяє враховувати вплив сімейних, інституційних, громадських і суспільних чинників, не зводячи пояснення соціальних труднощів виключно до індивідуальних характеристик людини.

Компетентнісний підхід спрямований на дослідження сформованості та розвитку знань, умінь, навичок, цінностей і здатностей, необхідних для діяльності в певному соціальному чи професійному середовищі. Він може застосовуватися під час вивчення соціальних компетентностей дітей і молоді, професійної підготовки фахівців, розвитку комунікативних умінь і соціальної відповідальності.

Використання компетентнісного підходу потребує визначення структури досліджуваної компетентності, критеріїв і показників її сформованості. При цьому необхідно розмежовувати знання про певну діяльність, готовність до її здійснення та фактичну здатність діяти у відповідних умовах.

Партисипативний підхід ґрунтується на визнанні значущості активної участі людини у процесах, що стосуються її потреб, інтересів і життєвих перспектив. У соціальній педагогіці та соціальній роботі він передбачає врахування досвіду, позицій і пропозицій учасників соціально-педагогічної взаємодії та підтримку їхньої суб'єктності.

У дослідницькій діяльності партисипативний підхід може реалізовуватися через залучення представників цільових груп до визначення проблем, обговорення потреб, оцінювання професійних практик або розроблення рекомендацій. Водночас необхідно розмежовувати звичайне опитування респондентів і партисипативне дослідження, яке передбачає їхню змістовну участь в окремих етапах наукового пошуку.

Інклюзивний і правозахисний підходи орієнтують дослідника на дотримання прав людини, рівності, недискримінації, поваги до гідності та забезпечення доступності й участі різних категорій населення.

Їх застосування передбачає врахування не лише індивідуальних потреб учасників, а й соціальних, організаційних та інституційних бар'єрів, які можуть обмежувати реалізацію їхніх прав. У дослідженнях необхідно уникати стигматизувальних характеристик і трактування представників певних соціальних груп виключно як пасивних отримувачів допомоги.

Міждисциплінарний підхід передбачає змістову інтеграцію наукових положень і методів соціальної педагогіки, соціальної роботи, педагогіки, психології, соціології, правознавства, соціальної політики та інших галузей знання. Його використання повинно відповідати предмету дослідження й забезпечувати комплексне пояснення конкретної проблеми, а не механічне поєднання різнорідних теоретичних положень.

Наведені підходи не становлять вичерпного переліку та не повинні обов'язково застосовуватися одночасно. *Вибір одного або кількох підходів має визначатися змістом наукової проблеми***.** У магістерській роботі необхідно не лише назвати відповідний підхід, а й пояснити його значення для дослідження та вплив на добір методів й інтерпретацію результатів.

Принципи наукового дослідження становлять систему основоположних вимог, дотримання яких забезпечує наукову обґрунтованість, послідовність, достовірність та етичність дослідницької діяльності.

Принцип об'єктивності передбачає неупереджене вивчення досліджуваного явища, використання перевірених відомостей, коректне застосування методів та готовність ураховувати результати, що не відповідають початковим припущенням дослідника.

Принцип системності орієнтує на розгляд соціальних і соціально-педагогічних явищ у взаємозв'язку їхніх структурних компонентів, функцій і зовнішніх умов, що сприяє цілісному розумінню досліджуваної проблеми.

Принцип наукової обґрунтованості передбачає використання достовірних джерел, відповідних теоретичних положень і методів, адекватних поставленим завданням. Суттєві твердження повинні спиратися на належні наукові аргументи або результати аналізу.

Принцип комплексності полягає у врахуванні сукупності чинників, що впливають на досліджуване явище, та застосуванні взаємодоповнювальних способів його вивчення, якщо це необхідно для розв'язання наукової проблеми.

Принцип розвитку та контекстуальності передбачає вивчення явищ у процесі їх змін з урахуванням конкретних історичних, соціальних, територіальних та організаційних умов. Він особливо важливий під час дослідження соціальних процесів в умовах війни, суспільних трансформацій і реформування соціальної сфери.

Принцип достовірності й перевірюваності орієнтує на належне документування дослідницьких процедур, коректне опрацювання даних і прозоре представлення результатів. Висновки повинні відповідати фактичній інформаційній базі та можливостям застосованих методів.

Принцип етичності передбачає повагу до прав і гідності учасників дослідження, добровільність участі, належне інформування, конфіденційність, захист персональних даних і мінімізацію можливих ризиків.

Принцип рефлексивності полягає в критичному осмисленні дослідником власної позиції, професійного досвіду й можливих упереджень, здатних впливати на збирання та інтерпретацію інформації. Особливого значення він набуває в якісних дослідженнях, що передбачають безпосередню взаємодію з учасниками.

Водночас слід розмежовувати загальнонаукові принципи організації дослідження та професійно-етичні принципи соціальної роботи й соціальної педагогіки. Останні, зокрема соціальна справедливість, партнерство, індивідуалізація підтримки й орієнтація на ресурси особистості, визначають засади професійної діяльності, яка може становити предмет наукового вивчення.

Методи наукового дослідження забезпечують практичну реалізацію визначених методологічних підходів і принципів. Їх вибір здійснюється відповідно до мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження, характеру необхідної інформації й можливостей її отримання та опрацювання.

У магістерських дослідженнях соціально-педагогічного спрямування доцільно розмежовувати *теоретичні, емпіричні та методи аналізу й узагальнення* даних. Такий поділ є умовним, оскільки окремі методи можуть використовуватися на різних етапах наукового пошуку.

Теоретичні методи дослідження застосовуються для опрацювання наукових джерел, визначення сутності досліджуваних явищ, установлення зв'язків між поняттями, систематизації наукових положень і формулювання теоретичних висновків.

До них належать *аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, абстрагування, конкретизація, індукція, дедукція, класифікація, систематизація та моделювання*.

Аналіз передбачає виокремлення складників досліджуваного явища з метою вивчення їхніх характеристик і взаємозв'язків, тоді як *синтез* забезпечує об'єднання результатів такого вивчення в цілісне наукове уявлення. Ці методи можуть застосовуватися під час дослідження структури соціальної активності молоді, компонентів соціально-педагогічного супроводу або характеристик доступності соціальних послуг.

Порівняння дає змогу виявляти подібні й відмінні ознаки явищ, теоретичних підходів або професійних практик. *Узагальнення* використовується для визначення спільних характеристик і тенденцій, а *класифікація та систематизація* – для впорядкування наукової інформації за відповідними критеріями.

Індукція передбачає формування загальніших висновків на основі окремих фактів, тоді як *дедукція* дозволяє застосовувати загальні теоретичні положення для пояснення конкретних явищ. Їх використання має враховувати достатність інформації та межі можливого узагальнення.

Моделювання полягає у створенні теоретичного або концептуального представлення досліджуваного явища, процесу чи системи для визначення основних компонентів і взаємозв'язків. У магістерських роботах цей метод може використовуватися під час розроблення моделей соціально-педагогічного супроводу, профілактичної діяльності, міжвідомчої взаємодії або реалізації соціальних програм.

При цьому необхідно розмежовувати розроблення моделі та експериментальне підтвердження її ефективності. Теоретичне обґрунтування моделі саме по собі не доводить результативності її практичного застосування.

Важливе місце посідає *аналіз наукової літератури, нормативно-правових документів, офіційних звітів, статистичних матеріалів і професійної документації.* Науково обґрунтоване використання цих джерел потребує визначення критеріїв їх добору, оцінювання достовірності, порівняння та інтерпретації змісту.

Емпіричні методи дослідження спрямовані на отримання фактичних відомостей про досліджувані явища, процеси, характеристики, досвід і поведінку учасників, а також особливості організації професійної діяльності.

У соціально-педагогічних дослідженнях можуть застосовуватися *спостереження, анкетування, інтерв'ювання, фокус-групові обговорення, експертне оцінювання, аналіз документів та інші методи*, добір яких визначається змістом наукової проблеми.

Спостереження передбачає цілеспрямоване й систематичне вивчення поведінки, діяльності або взаємодії учасників у відповідних умовах. Його застосування потребує визначення мети, характеристик, які підлягають фіксації, та способів документування отриманої інформації.

Анкетування використовується для отримання стандартизованих відомостей про досвід, думки, оцінки, установки або інші характеристики респондентів. Достовірність результатів залежить від якості анкети, способу формування вибірки, умов проведення опитування та коректності опрацювання відповідей.

Інтерв'ювання дає змогу поглиблено вивчати досвід учасників, їхні оцінки, ставлення до певних явищ і пояснення соціальних процесів. Залежно від мети дослідження можуть застосовуватися структуровані, напівструктуровані та менш структуровані інтерв'ю.

Фокус-групове обговорення передбачає організовану групову дискусію за визначеною програмою з метою вивчення позицій, оцінок і досвіду учасників. Цей метод є доцільним для дослідження потреб цільових груп, оцінювання професійних практик та обговорення можливих напрямів їх удосконалення. Результати фокус-групи не можна автоматично вважати кількісно репрезентативними для всієї досліджуваної сукупності.

Експертне оцінювання використовується для отримання фахових суджень щодо професійних практик, організаційних механізмів, соціальних програм або запропонованих рішень. Його застосування потребує обґрунтування критеріїв добору експертів, відповідності їхньої компетентності предмету дослідження та прозорості аналізу отриманих оцінок.

Аналіз документів дозволяє отримувати інформацію про діяльність соціальних інституцій, зміст програм і проєктів, організаційні процедури та результати професійної роботи. Залежно від поставлених завдань він може здійснюватися із застосуванням якісних або кількісних способів аналізу.

Окремий дослідницький дизайн становить *вивчення випадку (case study)*, що передбачає поглиблене дослідження конкретної ситуації, організації, соціальної практики або програми в її реальному контексті. Такий дизайн може поєднувати аналіз документів, інтерв'ювання, спостереження та інші методи. Отримані результати потребують обережного узагальнення з урахуванням специфіки досліджуваного випадку.

Експериментальні та квазіекспериментальні дослідження застосовуються для оцінювання змін певних показників у зв'язку із запровадженням програми, технології або організаційного рішення. Їх проведення потребує відповідного дослідницького дизайну, визначення

критеріїв оцінювання, врахування можливих сторонніх чинників і коректної інтерпретації результатів.

Використання терміна «експеримент» є обґрунтованим лише за наявності процедур, що відповідають сутності такого виду дослідження. Одноразове анкетування, спостереження або експертне опитування не становлять достатньої підстави для визначення дослідницької діяльності як експериментальної.

Принципово важливим є розмежування методів соціально-педагогічної діяльності та методів наукового дослідження.

У професійній практиці соціального педагога можуть застосовуватися *консультування, соціально-педагогічний супровід, тренінги, профілактичні заходи, просвітницька діяльність, фасилітація та медіація*. Однак ці форми й технології професійної роботи не стають автоматично методами наукового дослідження.

Наприклад, під час оцінювання результативності просвітницької програми сама програма є досліджуваним втручанням, тоді як для отримання наукової інформації можуть використовуватися анкетування, інтерв'ювання, спостереження та відповідні методи аналізу даних.

Залежно від наукової проблеми й способів отримання інформації магістерські дослідження можуть ґрунтуватися на ***кількісній, якісній або змішаній дослідницькій стратегії***.

Кількісна стратегія спрямована на вимірювання визначених характеристик, установлення їх розподілу, порівняння показників і виявлення статистичних зв'язків. Її застосування передбачає визначення змінних, критеріїв і показників, використання відповідного інструментарію та методів кількісного аналізу.

Водночас кількісний характер дослідження не забезпечує автоматичної репрезентативності результатів. Можливості їх узагальнення визначаються способом формування вибірки, її обсягом, структурою та іншими характеристиками дослідницького дизайну. Крім того, наявність статистичного зв'язку не є самостійним доказом причинно-наслідкової залежності.

Якісна стратегія орієнтована на поглиблене розуміння досвіду, позицій, оцінок, мотивів і професійних практик учасників дослідження. Вона може передбачати інтерв'ювання, спостереження, фокус-групові обговорення, аналіз документів і вивчення випадків.

Якісне дослідження потребує чіткої методологічної логіки, обґрунтованого добору учасників, систематичного аналізу матеріалів та забезпечення достовірності інтерпретацій. Його якість визначається не лише кількістю проведених інтерв'ю, а насамперед змістовою достатністю отриманих даних і прозорістю дослідницьких процедур.

Змішана дослідницька стратегія передбачає цілеспрямоване поєднання кількісних і якісних методів для комплекснішого вивчення наукової проблеми.

Наприклад, дослідження доступності соціальних послуг у територіальній громаді може поєднувати анкетування мешканців для визначення поширеності певних оцінок і бар'єрів із напівструктурованими інтерв'ю фахівців соціальної сфери для поглибленого пояснення організаційних труднощів.

При цьому *використання кількох методів саме по собі не є достатньою підставою для визначення дослідження як змішаного*. Необхідно обґрунтувати, яким чином кількісні та якісні результати поєднуватимуться й інтегруватимуться для розв'язання спільної наукової проблеми.

Методи опрацювання та аналізу даних добираються відповідно до характеру отриманої інформації й поставлених дослідницьких завдань.

Для опрацювання кількісних даних можуть застосовуватися *методи описової статистики, зокрема визначення частот, відсоткових розподілів, середніх значень та інших відповідних показників.* За належного методологічного обґрунтування можливе використання *методів статистичного порівняння, оцінювання зв'язків і перевірки гіпотез*.

При цьому необхідно враховувати рівень вимірювання показників, характеристики розподілу даних, обсяг вибірки та передумови застосування статистичних процедур. Використання складних статистичних методів не є самостійним показником наукової якості магістерської роботи.

Для аналізу *якісних даних* можуть використовуватися *тематичний аналіз, якісний контент-аналіз, категоризація та порівняння випадків*. Їх застосування потребує прозорості аналітичних процедур, обґрунтованості виокремлених тем і категорій та відповідності висновків фактичному змісту дослідницьких матеріалів.

Вибір методів повинен забезпечувати розв'язання конкретних дослідницьких завдань. Для цього необхідно встановити, яку інформацію потрібно отримати, які джерела або учасники можуть її надати, якими методами здійснюватиметься збирання даних та як вони аналізуватимуться.

Орієнтовні приклади співвідношення дослідницьких завдань, методів і очікуваних результатів наведено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Приклади добору методів залежно від дослідницьких завдань

Дослідницьке завдання	**Можливі методи**	**Очікуваний результат**
Визначити сутність і структуру соціально-педагогічного явища	Аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація наукових джерел	Теоретична характеристика явища, визначення його складників
Дослідити потреби певної категорії населення	Анкетування, інтерв'ювання, аналіз документів	Визначення потреб та чинників, пов'язаних із їх задоволенням
Вивчити особливості організації професійної діяльності	Напівструктуроване інтерв'ю, спостереження, аналіз документації	Характеристика професійних практик та організаційних труднощів
Визначити рівень сформованості певної характеристики	Анкетування, відповідні шкали оцінювання, кількісний аналіз	Значення визначених показників і характеристика їх розподілу

Оцінити доступність соціальних послуг	Опитування отримувачів, аналіз адміністративних даних, експертне інтерв'ю	Оцінювання основних аспектів доступності та виявлення бар'єрів
Обґрунтувати напрями вдосконалення соціально-педагогічної діяльності	Узагальнення результатів, порівняльний аналіз, моделювання, експертне оцінювання	Науково обґрунтовані рекомендації, програма або модель

Примітка. Наведені приклади мають орієнтовний характер. Остаточний добір методів визначається метою, завданнями, предметом дослідження, дослідницьким дизайном і можливостями отримання необхідної інформації.

Важливою умовою обґрунтованого застосування методів є *забезпечення якості дослідницького інструментарію***.** Анкети, плани інтерв'ю, шкали оцінювання та інші засоби мають відповідати досліджуваним характеристикам і забезпечувати отримання інформації, необхідної для виконання поставлених завдань.

Під час використання стандартизованих методик слід ураховувати їх призначення, умови застосування, відомості про валідність і надійність, відповідність цільовій групі та правомірність використання. У разі самостійного розроблення інструментарію доцільно передбачити попередню перевірку зрозумілості запитань, відповідності показникам і можливості належного опрацювання відповідей.

Методологічні підходи та методи повинні бути представлені в магістерській роботі з належним обґрунтуванням їх застосування. Недостатньо лише перелічити використані методи; необхідно пояснити їх призначення, зв'язок із дослідницькими завданнями та внесок в отримання відповідних результатів.

Наприклад, опис методів може мати такий вигляд: *«Для теоретичного обґрунтування досліджуваної проблеми застосовано аналіз, синтез, порівняння та узагальнення наукових джерел, що дозволило визначити сутність і*

структурні характеристики відповідного явища. З метою вивчення досвіду отримувачів соціальних послуг використано анкетування, а для поглибленого аналізу організаційних особливостей їх надання – напівструктуроване інтерв'ю з фахівцями соціальної сфери. Кількісні дані опрацьовано за допомогою методів описової статистики, якісні матеріали – шляхом тематичного аналізу».

Наведене формулювання є орієнтовним. У завершеній кваліфікаційній роботі необхідно зазначати лише фактично застосовані методи, а їх характеристика повинна відповідати реально проведеним дослідницьким процедурам.

Типовими недоліками методологічного обґрунтування є формальне перелічування підходів і методів без пояснення їх призначення, невідповідність методів поставленим завданням, недостатня характеристика інструментарію, ототожнення професійних технологій із дослідницькими методами, необґрунтоване використання статистичних процедур і формулювання висновків, які виходять за межі отриманих даних.

Поширеною помилкою є використання загальних висловів на зразок «у роботі застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів» без конкретизації їхніх функцій. Так само неприпустимо включати до переліку методів педагогічний експеримент без відповідних процедур, експертне оцінювання без залучення експертів або математико-статистичні методи без фактичного виконання відповідного аналізу.

Необхідно також уникати надмірного ускладнення методологічного апарату шляхом формального залучення значної кількості підходів і методів. Якість магістерського дослідження визначається не їх кількістю, а науковою обґрунтованістю, відповідністю поставленій проблемі та здатністю забезпечити отримання достовірних результатів.

Отже, методологічні підходи, принципи та методи наукового дослідження становлять взаємопов'язану систему, яка визначає теоретичні засади, логіку та способи виконання кваліфікаційної (магістерської) роботи. Належне методологічне обґрунтування забезпечує узгодженість наукової проблеми, мети,

завдань і дослідницьких процедур, створюючи передумови для отримання достовірних та практично значущих результатів.

3.5. Обґрунтування наукової новизни, теоретичного та практичного значення отриманих результатів

Важливим складником методологічного забезпечення кваліфікаційного (магістерського) дослідження є визначення та обґрунтування наукової новизни, теоретичного й практичного значення отриманих результатів. Зазначені характеристики дозволяють оцінити внесок дослідження в розуміння відповідної проблеми, розвиток наукових положень і вдосконалення професійної практики.

Наукова новизна результатів дослідження характеризує нові, уточнені або поглиблені знання про досліджуване явище, процес, його властивості, зв'язки, умови чи механізми функціонування, отримані внаслідок самостійного наукового пошуку та належно обґрунтовані.

Наукова новизна визначається шляхом зіставлення отриманих результатів із наявними науковими положеннями та висновками попередніх досліджень. Вона повинна характеризувати конкретний результат, а не лише актуальність теми, застосовані методи або факт проведення емпіричного дослідження.

Необхідно розмежовувати поняття *новизна теми*, *самостійність дослідження* та *наукова новизна результатів*. Вибір недостатньо поширеної теми або самостійне проведення анкетування чи інтерв'ювання не означає автоматичного отримання нових наукових знань. Наукова новизна встановлюється на підставі змістового аналізу результатів, які дозволяють уточнити, доповнити або поглибити наявні уявлення про досліджуване явище.

Водночас оцінювання наукової новизни магістерської роботи повинно враховувати її освітнє призначення, рівень підготовки здобувача та можливості виконання дослідження. На відміну від дисертації, магістерська робота передусім демонструє здатність здобувача самостійно застосовувати наукові підходи й методи для розв'язання складних професійних завдань.

Тому від магістерського дослідження не слід вимагати обов'язкового створення принципово нових теорій або відкриття раніше невідомих закономірностей. Його науковий внесок може полягати в уточненні окремих положень, поглибленні розуміння соціально-педагогічного процесу, отриманні змістовно значущих емпіричних результатів або науковому обґрунтуванні прикладного рішення.

Наукова новизна магістерського дослідження може виявлятися в теоретичному, емпіричному, методичному та прикладному аспектах.

Теоретичний аспект передбачає уточнення змісту наукових понять, конкретизацію структури досліджуваного явища, систематизацію чинників та умов його функціонування або поглиблення характеристики взаємозв'язків між компонентами соціально-педагогічного процесу.

Емпіричний аспект пов'язаний з отриманням нових фактичних відомостей, виявленням недостатньо з'ясованих характеристик, зв'язків або особливостей досліджуваного явища в конкретних соціальних чи інституційних умовах. При цьому нові дані про окрему групу респондентів або установу не завжди мають ширше наукове значення. Його необхідно обґрунтовувати через зв'язок отриманих результатів із відповідною науковою проблемою.

Методичний аспект може виявлятися в уточненні критеріїв і показників оцінювання певного явища, удосконаленні дослідницького інструментарію, обґрунтуванні способів аналізу професійних практик або визначенні особливостей застосування відомих методик у конкретному середовищі.

Прикладний аспект може полягати в обґрунтуванні нових або вдосконалених організаційних і методичних рішень, моделей взаємодії, програм соціально-педагогічної підтримки чи рекомендацій, які спираються на результати дослідження. Водночас сам факт розроблення програми або алгоритму не засвідчує наукової новизни без пояснення того, чим запропоноване рішення відрізняється від наявних підходів.

Для характеристики наукової новизни можуть використовуватися формулювання «уперше визначено», «удосконалено», «уточнено»,

«конкретизовано», «набули подальшого розвитку». Їх застосування повинно відповідати змісту фактично отриманих результатів.

Формулювання «уперше» потребує переконливого підтвердження того, що відповідне положення або результат раніше не були встановлені в межах визначеного наукового контексту. Його використання має спиратися на достатній аналіз попередніх досліджень, а не лише на відсутність публікацій із дослівно сформульованою темою.

Формулювання «удосконалено» є доречним, якщо дослідження справді передбачало змістове вдосконалення певного підходу, моделі, методики або організаційного рішення та дозволило обґрунтувати характер відповідних змін.

Конструкції «уточнено», «конкретизовано», «набули подальшого розвитку» використовуються для характеристики поглиблення, доповнення або розширення наявних наукових положень. При цьому необхідно зазначати, які саме характеристики, положення або взаємозв’язки були уточнені чи доповнені.

Для магістерської роботи не є обов’язковим використання всіх перелічених формулювань. Доцільніше представити один або кілька конкретних і належно обґрунтованих результатів, ніж штучно конструювати складну систему положень про наукову новизну.

Обґрунтування наукової новизни повинно спиратися на порівняння власних результатів із попередніми науковими розробками. Здобувачеві необхідно визначити, які положення вже відомі, що саме отримано внаслідок власного дослідження та чим ці результати доповнюють або уточнюють наявні знання.

Недостатньо зазначити, що «вперше проведено дослідження в певній громаді», «розроблено авторську анкету» або «проаналізовано соціально-педагогічну діяльність». Такі твердження характеризують виконані дії, але не розкривають змістового наукового результату.

Наприклад, у дослідженні соціальної активності молоді в діяльності молодіжних громадських організацій потенційний науковий внесок може полягати в уточненні характеристик чинників та організаційних умов,

пов’язаних із різними формами молодіжної участі. Однак відповідне положення може бути заявлене як науковий результат лише за умови його фактичного встановлення, належного обґрунтування та зіставлення з попередніми дослідженнями.

У роботах, виконаних на основі невеликих або цілеспрямовано сформованих вибірок, особливо важливо враховувати межі узагальнення результатів. Такі дослідження можуть сприяти поглибленому розумінню конкретної групи, установи або соціального середовища, проте не завжди дозволяють поширювати отримані висновки на ширшу сукупність населення.

Теоретичне значення результатів дослідження характеризує їхній внесок у розвиток, уточнення, поглиблення або систематизацію наукових знань щодо відповідного явища, процесу чи проблеми.

Теоретичне значення може полягати в уточненні змісту наукових понять, систематизації концептуальних підходів, обґрунтуванні структурних компонентів досліджуваного явища, визначенні критеріїв і показників його оцінювання, поглибленні характеристики організаційних умов або узагальненні чинників відповідного соціально-педагогічного процесу.

У магістерських дослідженнях соціально-педагогічного спрямування воно може виявлятися, зокрема, у поглибленні наукових уявлень про соціально-педагогічний супровід дітей і сімей, уточненні характеристик соціальної активності молоді, систематизації чинників доступності соціальних послуг або обґрунтуванні компонентів міжвідомчої взаємодії.

Важливо розмежовувати теоретичне значення дослідження та сам факт опрацювання наукових джерел. Наявність теоретичного розділу, великого списку літератури або огляду наукових підходів не є достатньою підставою для твердження про теоретичний внесок. Необхідно визначити, які саме положення були уточнені, систематизовані або обґрунтовані внаслідок самостійної аналітичної діяльності здобувача.

Наприклад, у дослідженні соціально-педагогічного супроводу дітей із сімей військовослужбовців теоретичне значення може полягати в систематизації

наукових підходів до його організації та уточненні характеристик взаємодії сім'ї, закладу освіти й соціальних інституцій. Таке формулювання є обґрунтованим лише за умови відповідності фактичним результатам теоретичного аналізу.

Наукова новизна та теоретичне значення є взаємопов'язаними, але не тотожними характеристиками. Наукова новизна визначає, що нового або уточненого отримано порівняно з попередніми дослідженнями, а теоретичне значення пояснює, як відповідний результат сприяє розвитку чи поглибленню наукових знань.

Зокрема, уточнення критеріїв і показників соціальної активності молоді може становити елемент наукової новизни, якщо доведено відмінності від попередніх підходів. Його теоретичне значення може полягати в поглибленні розуміння структури соціальної активності та створенні основи для її подальшого дослідження.

Водночас не кожен практично значущий результат обов'язково становить нове теоретичне положення. Так само отримання нових емпіричних даних не завжди передбачає істотний розвиток теоретичних знань. Кожну характеристику необхідно визначати відповідно до реального змісту результатів.

Практичне значення результатів дослідження характеризує можливості їх використання для розв'язання конкретних професійних завдань, удосконалення соціальної роботи та соціально-педагогічної діяльності, розроблення й реалізації відповідних програм, моделей, технологій або рекомендацій.

Для магістерських робіт за освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка» практичне значення має особливу вагу з огляду на спрямованість професійної підготовки на соціально-педагогічний супровід, міжвідомчу взаємодію, організацію соціальних послуг і розвиток територіальних громад.

Практичне значення може полягати в розробленні рекомендацій щодо вдосконалення соціально-педагогічного супроводу, профілактичної, консультативної та просвітницької діяльності, підвищення доступності

соціальних послуг, розвитку партнерства соціальних інституцій або організації підтримки окремих категорій населення.

Результатами практико-орієнтованого характеру можуть бути методичні рекомендації, програми соціально-педагогічної діяльності, алгоритми професійної взаємодії, моделі організації супроводу, комплекси профілактичних заходів, інформаційно-просвітницькі матеріали, діагностичні інструменти та проєктні пропозиції.

Обґрунтування практичного значення повинно передбачати визначення конкретного результату, потенційних користувачів і можливостей його застосування.

Недостатньо обмежуватися твердженням: «Результати дослідження можуть бути використані у практичній діяльності соціальних педагогів». Необхідно конкретизувати, які саме результати, для розв'язання яких професійних завдань, якими фахівцями та за яких умов можуть бути використані.

Наприклад, у дослідженні соціально-педагогічної профілактики булінгу серед підлітків практичне значення може полягати в розробленні рекомендацій для соціальних педагогів і педагогічних працівників щодо організації профілактичних заходів, взаємодії з батьками та залучення учнів до створення безпечного освітнього середовища.

У дослідженні доступності соціальних послуг практичне значення може визначатися рекомендаціями для органів місцевого самоврядування й надавачів соціальних послуг щодо вдосконалення інформування населення, оптимізації організаційних процедур, розвитку міжвідомчої взаємодії та зменшення виявлених бар'єрів отримання допомоги.

Практичні рекомендації повинні ґрунтуватися на результатах дослідження, відповідати потребам цільових груп і враховувати організаційні, кадрові, ресурсні, правові та етичні умови їх можливого застосування.

Особливої уваги потребує розмежування практичного значення, апробації та впровадження результатів дослідження.

Практичне значення характеризує потенційну або фактичну можливість використання результатів у професійній діяльності. Воно може бути обґрунтоване навіть у випадку, коли запропоновані рекомендації, програма або модель ще не були реалізовані на практиці.

Апробація результатів дослідження передбачає їх представлення, обговорення або перевірку залежно від характеру відповідної процедури. Згідно з *Положенням про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та магістра у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка* обов'язковою умовою допуску магістерської роботи до захисту є апробація її результатів шляхом доповіді на науковій конференції, зокрема студентській, або публікації у науковому чи навчальному виданні.

Водночас виступ на конференції чи опублікування результатів не означає автоматичного підтвердження практичної ефективності розроблених рекомендацій, програм або технологій. Для такого підтвердження необхідне відповідне дослідження з визначеними критеріями, показниками та процедурами оцінювання результатів.

Впровадження результатів передбачає їх фактичне використання в діяльності установ, організацій або фахівців. Твердження про впровадження повинно відповідати реальним обставинам і, за можливості, підтверджуватися документами установ, матеріалами реалізованих заходів або іншими належними доказами.

Якщо під час магістерського дослідження лише розроблено програму соціально-педагогічної підтримки, але її практичне застосування не здійснювалося, доцільно зазначати, що програму «розроблено та теоретично обґрунтовано», а не «впроваджено» чи «експериментально перевірено».

Якщо рекомендації були представлені фахівцям для обговорення або експертного оцінювання, необхідно характеризувати саме фактично проведену процедуру, не ототожнюючи її з практичним упровадженням.

Необхідно також розмежовувати впровадження та ефективність запропонованих рішень. Факт реалізації програми або проведення заходу

засвідчує їх застосування, але сам по собі не доводить досягнення очікуваних позитивних результатів. Оцінювання ефективності потребує відповідного дослідницького дизайну, визначених показників і належного аналізу отриманих даних.

Для забезпечення наукової коректності слід чітко визначати статус практичного результату: *розроблений, теоретично обґрунтований, представлений для обговорення, експертно оцінений, апробований у практичних умовах, упроваджений або оцінений за визначеними показниками*. Вибір відповідного формулювання має відображати фактично виконані дії.

Основні відмінності між науковою новизною, теоретичним і практичним значенням результатів узагальнено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Порівняльна характеристика наукової новизни, теоретичного та практичного значення результатів магістерського дослідження

Характеристика	**Основне призначення**	**Орієнтовний приклад результату**
Наукова новизна	Визначає, які нові або уточнені знання отримано порівняно з попередніми дослідженнями	Уточнено характеристику чинників, пов’язаних із соціальною активністю молоді в досліджуваному організаційному середовищі
Теоретичне значення	Пояснює внесок результатів у розвиток, поглиблення або систематизацію наукових знань	Поглиблено теоретичне розуміння структури соціальної активності молоді та особливостей її прояву в громадській діяльності
Практичне значення	Визначає можливості використання результатів для розв’язання професійних завдань	Розроблено рекомендації щодо організації молодіжної участі та підтримки соціальної активності учасників громадських організацій

Примітка. Наведені формулювання мають орієнтовний характер і можуть використовуватися лише за умови відповідності фактичним результатам конкретного дослідження.

Формулювання наукової новизни, теоретичного та практичного значення доцільно здійснювати після належного аналізу отриманих результатів. На початковому етапі здобувач може визначати передбачувані наукові й практичні здобутки, однак їх остаточна характеристика повинна ґрунтуватися на результатах завершеного дослідження.

Для цього необхідно проаналізувати виконані завдання, теоретичні та емпіричні результати, висновки до окремих розділів і загальні висновки. Це дозволяє встановити, які положення справді отримані внаслідок самостійного дослідження, у чому полягає їхня наукова новизна та які можливості практичного використання вони створюють.

Не слід механічно переносити дослідницькі завдання до формулювання наукової новизни. Вислови «*проаналізовано літературу», «проведено анкетування», «досліджено особливості соціально-педагогічного супроводу»* характеризують виконані дії, але не розкривають отриманих результатів. Науково коректніше конкретизувати, які характеристики встановлено, які положення уточнено та чим вони доповнюють наявні знання.

Прикладом визначення наукової новизни, теоретичного та практичного значення може бути магістерське дослідження на тему **«Соціальні послуги як інструмент реалізації державної політики децентралізації та розвитку громад».**

За умови отримання відповідних результатів ***наукова новизна*** такого дослідження може полягати в *уточненні характеристик організаційних і територіальних чинників доступності соціальних послуг, установленні особливостей взаємозв'язку між організацією їх надання та досвідом отримувачів, поглибленні розуміння механізмів функціонування місцевої системи соціальних послуг.*

Теоретичне значення може визначатися *систематизацією наукових підходів до розуміння ролі соціальних послуг у процесах децентралізації, уточненням організаційних механізмів їх надання та поглибленням знань про чинники доступності соціальної підтримки на рівні територіальної громади*.

Практичне значення може полягати в *розробленні рекомендацій для органів місцевого самоврядування та надавачів соціальних послуг щодо вдосконалення інформування населення, підвищення територіальної доступності послуг, розвитку міжвідомчої взаємодії та врахування потреб мешканців під час планування соціальної підтримки*.

Наведені формулювання є прикладами можливого представлення результатів. Їх використання в конкретній магістерській роботі повинно ґрунтуватися на фактично проведеному дослідженні та враховувати його методологічні й територіальні обмеження.

Важливою вимогою до обґрунтування наукової новизни та значення результатів є конкретність і доказовість. Недоцільно використовувати загальні твердження *«отримано нові наукові результати», «поглиблено теоретичні знання», «розроблено ефективні рекомендації»* без пояснення їх змісту та підстав для відповідних висновків.

Обґрунтування наукової новизни має відповідати на запитання, що саме встановлено або уточнено та чим цей результат відрізняється від відомих положень. Теоретичне значення повинно пояснювати внесок результатів у наукове розуміння проблеми, а практичне – визначати конкретні способи й умови їх використання.

Особливо важливо уникати необґрунтованих тверджень про універсальність отриманих результатів. Дослідження, проведене на базі однієї установи, громадської організації чи територіальної громади, може мати належну наукову й практичну цінність, однак застосування його висновків в інших умовах потребує додаткового обґрунтування.

Академічна доброчесність є обов’язковою умовою представлення результатів дослідження. Неприпустимими є привласнення чужих наукових

положень, необґрунтоване декларування новизни, подання очікуваних результатів як фактично отриманих, наведення вигаданих відомостей про впровадження або тверджень про ефективність програм без відповідної перевірки.

У разі використання систем генеративного штучного інтелекту (ШІ) необхідно дотримуватися встановлених університетських вимог щодо меж їх застосування та декларування. Застосування таких інструментів не звільняє здобувача від відповідальності за достовірність, самостійність і наукову обґрунтованість представлених результатів.

Підсумкова характеристика наукової новизни, теоретичного та практичного значення повинна узгоджуватися зі вступом, основною частиною та загальними висновками кваліфікаційної роботи.

У *вступі* відповідні положення подаються стисло, із зазначенням основних результатів та їхнього значення. В *основній частині* розкриваються теоретичні й емпіричні підстави сформульованих положень, а в *загальних висновках* узагальнюються фактично отримані результати.

Твердження про наукову новизну або практичне значення, які не мають належного підтвердження в основній частині роботи, необхідно уточнити або вилучити. Водночас результати, отримані в процесі дослідження, можуть потребувати відповідного відображення у вступі після завершення наукового пошуку.

Отже, наукова новизна визначає нові або уточнені знання, отримані внаслідок самостійного дослідження; теоретичне значення характеризує їхній внесок у розвиток наукових уявлень; практичне значення розкриває можливості використання результатів для вдосконалення професійної діяльності.

Визначальним критерієм якості магістерської роботи є не декларативне представлення цих характеристик, а здатність автора конкретно й переконливо обґрунтувати власні результати та реальні можливості їх застосування.

РОЗДІЛ 4.
СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ (МАГІСТЕРСЬКОЇ) РОБОТИ

4.1. Загальні вимоги до структури, обсягу та логіки викладу кваліфікаційної роботи

Кваліфікаційна (магістерська) робота є завершеним самостійним дослідженням, результати якого мають бути представлені в логічно впорядкованій структурі відповідно до встановлених академічних вимог. Належна структурна організація забезпечує послідовність викладу матеріалу, змістову узгодженість окремих частин, обґрунтованість висновків і цілісність представлення результатів наукового пошуку.

Структура магістерської роботи повинна відображати логіку дослідження: від постановки наукової проблеми та її теоретичного обґрунтування до характеристики методології, аналізу отриманих результатів і визначення можливостей їх практичного використання. Для освітньо-професійної програми «Соціальна педагогіка» важливим є забезпечення взаємозв'язку теоретичних, дослідницько-аналітичних і практико-орієнтованих складників роботи.

Загальні вимоги до структури, обсягу та оформлення кваліфікаційної роботи визначаються нормативними документами Університету й методичними рекомендаціями випускової кафедри.

Відповідно до п. 6.7 *Положення про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та магістра у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка* структура, обсяг та оформлення кваліфікаційної роботи визначаються методичними рекомендаціями кафедри з урахуванням чинних стандартів, специфіки спеціальності та виду роботи.

Зазначеним Положенням передбачено рекомендовану структуру кваліфікаційної роботи, яка включає:

- ✓ титульну сторінку;
- ✓ оцінку та мотивацію оцінки захисту роботи;

- ✓ анотацію;
- ✓ зміст;
- ✓ перелік умовних позначень (за потреби);
- ✓ вступ;
- ✓ основну частину;
- ✓ висновки;
- ✓ список використаних джерел;
- ✓ додатки (за потреби).

Кожен структурний компонент має визначене функціональне призначення та повинен відповідати загальній логіці й змісту магістерського дослідження.

Титульна сторінка містить основні відомості, необхідні для ідентифікації кваліфікаційної роботи, зокрема назву Університету, кафедри, спеціальності, освітньо-професійної програми, тему дослідження, відомості про здобувача та наукового керівника. Вона оформлюється відповідно до встановленої університетської форми (додаток 6 до Положення про атестацію).

Назва роботи на титульній сторінці повинна повністю відповідати офіційно затвердженій темі. Її зміна допускається лише з дотриманням установленої процедури погодження.

Оцінка та мотивація оцінки захисту роботи є структурним елементом, передбаченим університетським Положенням про атестацію (додаток 7). Він призначений для документального відображення результатів оцінювання захисту екзаменаційною комісією та обґрунтування виставленої оцінки. Відповідна форма не належить до авторського дослідницького тексту й заповнюється уповноваженими особами за результатами захисту.

Анотація містить стислу характеристику змісту кваліфікаційної роботи та її основних результатів. Відповідно до п. 6.7 Положення про атестацію вона складається державною та однією з іноземних мов. Обсяг кожного зі змістово еквівалентних текстів не повинен перевищувати **150 слів**.

В анотації необхідно стисло відобразити спрямування дослідження, його зміст та найважливіші результати. Виклад має бути інформативним, конкретним

і відповідати фактично виконаній роботі. Слід уникати декларативних тверджень, надмірного повторення назви та наведення відомостей, які не підтверджуються результатами дослідження.

Зміст кваліфікаційної роботи відображає її структуру та послідовність викладу матеріалу. Він містить назви структурних частин, розділів і підрозділів із зазначенням сторінок їх початку. Формулювання заголовків у змісті повинні точно відповідати заголовкам основного тексту.

Назви розділів і підрозділів мають бути інформативними, відображати конкретний зміст відповідних частин роботи та узгоджуватися з темою дослідження.

Перелік умовних позначень і скорочень включається за потреби, якщо в роботі використовується значна кількість спеціальних абревіатур, скорочених назв або умовних позначень. Він забезпечує однозначність їх розуміння та зручність сприйняття наукового тексту.

Використані скорочення повинні бути коректними й однаковими впродовж усієї роботи. За відсутності потреби в окремому переліку їх значення може пояснюватися безпосередньо в тексті під час першого використання.

Вступ містить основні характеристики кваліфікаційного дослідження, визначає його наукове спрямування та методологічні засади.

У вступі висвітлюються *актуальність теми, стан наукової розробленості проблеми, мета, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, наукова новизна за наявності належно обґрунтованих результатів, теоретичне та практичне значення, відомості про апробацію* й інші компоненти, передбачені кафедральними методичними вимогами.

Зміст вступу повинен відповідати фактично виконаному дослідженню. Тому його остаточне редагування доцільно здійснювати після завершення основної частини та формулювання висновків. Докладні методологічні вимоги до відповідних компонентів наукового апарату викладено в розділі 3 цих методичних рекомендацій.

Основна частина кваліфікаційної роботи є центральним змістовим компонентом магістерського дослідження. У ній розкриваються теоретичні, методологічні, дослідницько-аналітичні та практичні аспекти наукової проблеми, обґрунтовуються застосовані методи, представляються й інтерпретуються отримані результати.

Основна частина поділяється на *розділи*, які за потреби структуруються на *підрозділи*. Їх кількість і зміст визначаються характером досліджуваної проблеми, метою, завданнями та дослідницьким дизайном.

Для магістерських робіт соціально-педагогічного спрямування **доцільною може бути трироздільна структура**, що передбачає послідовне висвітлення теоретико-методологічних засад проблеми, організації та результатів дослідження, а також практичних напрямів використання отриманих результатів.

Водночас така побудова має рекомендаційний характер. Залежно від змісту дослідження допускається інша науково обґрунтована структура, якщо вона забезпечує повне розкриття теми та відповідає кафедральним вимогам.

Теоретико-методологічний компонент охоплює аналіз стану наукової розробленості проблеми, визначення основних понять, характеристику наукових підходів і концепцій, обґрунтування теоретичних засад дослідження. Його призначення полягає в критичному осмисленні наукових джерел та формуванні концептуальної основи подальшого дослідження.

Дослідницько-аналітичний компонент передбачає характеристику організації дослідження, обґрунтування застосованих методів, представлення фактичних матеріалів, аналіз та інтерпретацію результатів.

Залежно від теми він може охоплювати дослідження потреб певних категорій населення, вивчення професійних практик, оцінювання діяльності соціальних або освітніх установ, аналіз соціальних процесів чи організаційних механізмів. Представлення фактичних даних повинно супроводжуватися їх науковою інтерпретацією та обґрунтованими висновками.

Практико-орієнтований компонент спрямований на визначення можливостей використання результатів дослідження, обґрунтування рекомендацій, розроблення відповідних програм, моделей, технологій або організаційних рішень.

Практичні пропозиції повинні ґрунтуватися на результатах дослідження, відповідати виявленим проблемам і враховувати умови їх можливого застосування. Залежно від теми та дослідницького дизайну цей компонент може становити окремий розділ або бути інтегрованим до дослідницько-аналітичної частини роботи.

Висновки до розділів узагальнюють основні результати, отримані у відповідних структурних частинах дослідження. Вони повинні стисло відображати встановлені положення, а не механічно повторювати зміст розділів або перелік розглянутих питань.

Загальні висновки становлять підсумкову частину кваліфікаційної роботи, у якій узагальнюються найважливіші результати відповідно до поставленої мети й завдань.

У загальних висновках необхідно відобразити, які результати отримано, які аспекти наукової проблеми з’ясовано та які положення обґрунтовано. За потреби можуть зазначатися обмеження дослідження й перспективи подальшого наукового пошуку.

Висновки повинні ґрунтуватися виключно на результатах, представлених в основній частині роботи. Недопустимим є включення нових фактичних матеріалів, необґрунтованих положень або тверджень, що виходять за межі проведеного дослідження.

Список використаних джерел містить бібліографічні відомості про наукові праці, нормативно-правові акти, статистичні матеріали, електронні ресурси та інші джерела, використані під час підготовки кваліфікаційної роботи.

Список повинен відображати фактичну джерельну базу дослідження, забезпечувати можливість ідентифікації використаних матеріалів і відповідати встановленим бібліографічним вимогам. Добір джерел має визначатися їхньою

науковою значущістю, достовірністю та відповідністю темі, а не прагненням збільшити кількість бібліографічних позицій.

Додатки містять матеріали, які доповнюють основний текст і сприяють розкриттю змісту дослідження, але з огляду на обсяг або допоміжне призначення недоцільні для розміщення в основній частині.

До додатків можуть включатися *анкети, плани інтерв'ю, карти спостереження, зразки дослідницького інструментарію, розгорнуті таблиці, схеми, фрагменти програм, методичні матеріали та документи щодо практичного використання результатів.*

Включення додатків повинно бути змістово обґрунтованим. Вони не мають містити матеріалів, не пов'язаних із дослідженням, або використовуватися для штучного збільшення обсягу роботи. У разі наведення відомостей про учасників необхідно дотримуватися вимог конфіденційності та захисту персональних даних.

Основні структурні компоненти кваліфікаційної роботи та їх функціональне призначення узагальнено в таблиці 4.1.

Таблиця 4.1 – Структурні компоненти кваліфікаційної (магістерської) роботи та їх функціональне призначення

Структурний компонент	**Основне призначення**
Титульна сторінка	Ідентифікація кваліфікаційної роботи, її автора, теми та наукового керівника
Оцінка та мотивація оцінки захисту	Документальне оформлення результатів захисту екзаменаційною комісією
Анотація	Стисла характеристика змісту й основних результатів дослідження
Зміст	Відображення структури роботи та послідовності викладу матеріалу
Перелік умовних позначень (за потреби)	Пояснення використаних скорочень і спеціальних позначень

Вступ	Обґрунтування актуальності, наукової проблеми та основних характеристик дослідження
Основна частина	Теоретичне, методологічне, емпіричне та практичне розкриття теми
Загальні висновки	Узагальнення результатів дослідження відповідно до мети й завдань
Список використаних джерел	Представлення джерельної бази дослідження
Додатки (за потреби)	Розміщення допоміжних матеріалів, що доповнюють основний текст

Примітка. Перелік складено відповідно до рекомендованої структури кваліфікаційної роботи, передбаченої п. 6.7 Положення про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та магістра у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка.

Важливою вимогою до структурної організації кваліфікаційної роботи є обґрунтоване співвідношення обсягу її окремих частин.

Відповідно до п. 6.7 Положення про атестацію рекомендований обсяг основного тексту магістерської кваліфікаційної роботи для освітніх програм відповідної галузі знань становить **50-80 сторінок формату А4**.

Зазначений обсяг має рекомендаційний характер і визначається з урахуванням змісту дослідження, складності наукової проблеми, структури роботи та особливостей застосованих методів. Відповідно до Положення про атестацію рекомендований обсяг не повинен бути самоціллю або переважати змістові критерії оцінювання.

Під час планування обсягу необхідно забезпечувати раціональне співвідношення теоретичного, дослідницько-аналітичного та практико-орієнтованого матеріалу. Надмірне розширення теоретичної частини шляхом включення другорядних відомостей або переказу наукових джерел може зменшувати увагу до власних результатів дослідження. Водночас недостатнє теоретичне обґрунтування ускладнює їх наукову інтерпретацію.

Конкретне співвідношення обсягу структурних частин визначається характером дослідження та погоджується з науковим керівником відповідно до кафедральних вимог. Титульна сторінка, службові документи, список використаних джерел і додатки не повинні використовуватися для штучного збільшення змістового обсягу роботи.

Визначальною вимогою до магістерської роботи є логічна послідовність наукового викладу. Вона передбачає узгодженість структурних частин, послідовне розкриття дослідницьких завдань і обґрунтований перехід від теоретичних положень до аналізу результатів та формулювання висновків.

Логіка викладу повинна визначатися змістом наукової проблеми, а не механічним відтворенням структури інших кваліфікаційних робіт. Кожен розділ має виконувати конкретну функцію, а його зміст – сприяти досягненню мети дослідження.

Важливим показником змістової цілісності є відповідність між темою, метою, завданнями, структурою роботи та висновками. Кожне дослідницьке завдання повинно мати відображення в основній частині та знаходити логічне завершення у відповідних результатах. При цьому кількість завдань не обов'язково має збігатися з кількістю розділів або підрозділів.

Назви розділів і підрозділів повинні бути конкретними, інформативними й логічно узгодженими. Недоцільно використовувати надмірно загальні заголовки або формулювання, які фактично повторюють назву кваліфікаційної роботи.

Кожен підрозділ повинен розкривати відносно самостійний аспект досліджуваної проблеми, не дублюючи матеріал попередніх структурних частин. Водночас усі підрозділи мають становити змістово пов'язану систему та забезпечувати послідовність наукової аргументації.

Наприклад, у магістерському дослідженні *«Соціальні послуги як інструмент реалізації державної політики децентралізації та розвитку громад»* теоретичний аналіз соціальних послуг і децентралізації має створювати основу для дослідження їх доступності та якості в конкретній територіальній громаді. Отримані результати, своєю чергою, повинні використовуватися для

обґрунтування практичних рекомендацій щодо вдосконалення місцевої системи соціальних послуг.

Виклад матеріалу повинен відповідати вимогам академічного письма, зокрема характеризуватися науковою точністю, послідовністю аргументації, термінологічною визначеністю, лаконічністю та доказовістю.

Наукові поняття й категорії необхідно використовувати послідовно впродовж усієї роботи. Якщо певне поняття має різні трактування, доцільно визначити й обґрунтувати підхід, застосований у власному дослідженні.

Твердження повинні підтверджуватися відповідними джерелами, результатами дослідження або належною науковою аргументацією. Слід розмежовувати положення, запозичені з літератури, фактичні результати власного дослідження та їх авторську інтерпретацію, уникаючи емоційно забарвлених оцінок і необґрунтованих узагальнень.

Самостійність авторського викладу передбачає критичне опрацювання наукових джерел, аргументоване представлення власних результатів і дотримання академічної доброчесності. У разі використання систем генеративного штучного інтелекту необхідно дотримуватися встановлених університетських і кафедральних вимог щодо допустимих меж їх застосування та обов’язкового декларування.

Кваліфікаційна робота повинна відповідати встановленим вимогам щодо мови викладу. Відповідно до п. 6.8 Положення про атестацію робота виконується державною мовою, крім випадків, коли освітньою програмою або рішенням відповідного колегіального органу Університету передбачено можливість її виконання іншою мовою відповідно до законодавства.

Структура й зміст кваліфікаційної роботи мають узгоджуватися з правилами її технічного оформлення. Заголовки повинні відповідати встановленій системі рубрикації, таблиці та рисунки – бути змістово пов’язаними з текстом, а покликання на використані джерела – оформленими відповідно до чинних вимог.

На завершальному етапі підготовки рукопису необхідно перевірити структурну та змістову узгодженість роботи. Зокрема, слід зіставити затверджену тему зі змістом розділів, перевірити відповідність наукового апарату фактично виконаному дослідженню, оцінити достатність теоретичного обґрунтування, послідовність аналізу результатів і зв'язок між висновками та практичними рекомендаціями.

Особливу увагу необхідно приділити усуненню змістових повторів, надмірно розгорнутих фрагментів, другорядних матеріалів і тверджень, які не мають належного наукового підтвердження.

Отже, належна структура кваліфікаційної (магістерської) роботи забезпечує цілісність представлення дослідження, раціональне співвідношення його змістових компонентів, послідовність наукової аргументації та відповідність результатів поставленим завданням. Визначальними показниками якості роботи є не формальне дотримання рекомендованого обсягу, а повнота розкриття теми, наукова обґрунтованість висновків, достовірність результатів і належний рівень академічного викладу.

4.2. Вимоги до змісту та оформлення вступу

Вступ є структурною частиною кваліфікаційної (магістерської) роботи, у якій обґрунтовуються актуальність дослідження, його наукове спрямування, методологічні засади та характеризуються основні результати. Він забезпечує цілісне уявлення про досліджувану проблему, логіку наукового пошуку та можливості практичного використання отриманих результатів.

Відповідно до п. 6.7 *Положення про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та магістра у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка* вступ є складником рекомендованої структури кваліфікаційної роботи. Конкретні вимоги до його змісту й оформлення визначаються методичними рекомендаціями випускової кафедри з урахуванням специфіки спеціальності та характеру дослідження.

Зміст вступу повинен відповідати затвердженій темі, фактично проведеному дослідженню та отриманим результатам. Його основними компонентами є обґрунтування актуальності й характеристика стану наукової розробленості проблеми, мета, завдання, об’єкт, предмет і методи дослідження, відомості про інформаційну та емпіричну базу, наукову новизну, теоретичне й практичне значення, апробацію результатів, структуру та обсяг роботи.

За потреби можуть зазначатися дослідницькі питання або гіпотеза, зв’язок роботи з науковою тематикою кафедри та відомості про впровадження результатів. Використання генеративного штучного інтелекту підлягає обов’язковому декларуванню відповідно до встановлених університетських і кафедральних вимог.

Актуальність теми дослідження є початковим змістовим компонентом вступу. Її обґрунтування повинно пояснювати необхідність вивчення визначеної проблеми з урахуванням сучасного стану науки, суспільних потреб і практики соціальної роботи та соціально-педагогічної діяльності.

У цьому компоненті необхідно стисло охарактеризувати соціальне або професійне значення проблеми, навести відповідні аргументи й фактичні відомості, визначити недостатньо з’ясовані аспекти та обґрунтувати доцільність проведення власного дослідження.

Обґрунтування актуальності має спиратися на достовірні наукові джерела, офіційні статистичні матеріали, нормативно-правові документи, аналітичні звіти та результати попередніх досліджень. Недоцільно використовувати декларативні твердження про виняткову важливість теми без конкретизації проблеми та відповідного наукового підтвердження.

Зокрема, посилання на воєнний стан, суспільні трансформації або реформування соціальної сфери повинно супроводжуватися поясненням їх безпосереднього зв’язку з предметом магістерського дослідження.

Докладні рекомендації щодо визначення наукової проблеми та обґрунтування актуальності наведено в підрозділі 3.1.

Стан наукової розробленості проблеми характеризується шляхом стислого аналізу праць вітчизняних і зарубіжних науковців, які досліджували відповідне явище або його окремі аспекти.

У вступі доцільно визначати основні напрями наукового пошуку, зазначати найбільш значущі дослідження та їхніх авторів, розкривати зміст відповідних наукових підходів. Недостатньо лише навести перелік прізвищ учених без характеристики їхнього внеску в дослідження проблеми.

Наукові праці рекомендується групувати за проблемно-тематичним принципом. ***Наприклад***, окремо можуть характеризуватися дослідження теоретичних засад соціально-педагогічного супроводу, організації соціальної роботи в територіальних громадах, профілактичної діяльності або формування соціальної активності молоді.

Завершувати характеристику стану наукової розробленості доцільно визначенням аспектів, які залишаються недостатньо з'ясованими та потребують подальшого теоретичного або емпіричного дослідження. Це забезпечує логічний перехід до формулювання мети роботи.

Мета дослідження у вступі визначається стисло й конкретно та повинна відображати основний науковий результат, якого передбачається досягти. Її формулювання має відповідати затвердженій темі, науковій проблемі та фактичному змісту дослідження.

Доцільно використовувати дієслівні конструкції, що характеризують очікуваний результат: «теоретично обґрунтувати», «визначити», «виявити та проаналізувати», «схарактеризувати», «розробити й обґрунтувати» тощо. Слід уникати надто загальних формулювань, які не дозволяють встановити конкретне спрямування наукового пошуку.

Завдання дослідження визначають основні дослідницькі дії, виконання яких забезпечує досягнення мети. У вступі їх доцільно подавати у вигляді пронумерованого переліку, дотримуючись логічної послідовності від теоретичного аналізу до вивчення фактичного стану проблеми та обґрунтування відповідних результатів.

Для магістерських робіт соціально-педагогічного спрямування орієнтиром можуть бути чотири-п’ять взаємопов’язаних завдань. Їх конкретна кількість визначається змістом наукової проблеми та дослідницьким дизайном.

Завдання мають характеризувати наукові результати, а не лише технічні процедури. ***Наприклад***, замість формулювання «провести анкетування мешканців громади» доцільно зазначати «емпірично дослідити доступність соціальних послуг для мешканців громади та визначити основні бар’єри їх отримання».

Кожне завдання повинно знаходити змістове відображення в основній частині роботи та мати відповідний результат у загальних висновках.

Об’єкт і предмет дослідження подаються у вступі як окремі компоненти наукового апарату.

Об’єкт визначає явище або процес, у межах якого існує досліджувана проблема, а предмет конкретизує ті його властивості, характеристики, чинники, умови або механізми, які безпосередньо вивчаються.

Формулювання об’єкта та предмета мають бути стислими, змістово точними й логічно узгодженими. Недоцільно включати до них розгорнуті теоретичні пояснення або характеристику дослідницьких процедур. Методологічні вимоги до їх визначення розкрито в підрозділі 3.2.

Дослідницькі питання або гіпотеза можуть зазначатися у вступі відповідно до характеру наукової проблеми та обраного дослідницького дизайну.

Дослідницькі питання конкретизують аспекти, які необхідно з’ясувати. Гіпотеза містить науково обґрунтоване припущення, перевірка якого передбачається відповідними дослідницькими процедурами.

Формулювання гіпотези не є обов’язковим для кожної магістерської роботи. У пошукових, описових, аналітичних і якісних дослідженнях науковий пошук може здійснюватися на основі системи дослідницьких питань. Вимоги до формулювання цих компонентів наведено в підрозділі 3.3.

Методи дослідження у вступі характеризуються стисло, із зазначенням їхнього призначення для розв’язання поставлених завдань.

Доцільно розмежовувати теоретичні, емпіричні та методи аналізу даних, якщо така класифікація відповідає фактично проведеному дослідженню. Недостатньо формально перелічити застосовані методи без пояснення їхньої ролі в науковому пошуку.

Наприклад, цей компонент може бути представлений таким чином: «Для розв'язання поставлених завдань використано *теоретичні методи* – аналіз, синтез, порівняння й узагальнення наукових джерел; *емпіричні* – анкетування для вивчення оцінок і досвіду респондентів та напівструктуроване інтерв'ю для аналізу професійних практик; *методи опрацювання даних* – описову статистику й тематичний аналіз».

Наведене формулювання є орієнтовним. У вступі необхідно зазначати лише ті методи, які фактично застосовувалися, а їхній опис має відповідати реальним дослідницьким процедурам. Докладні вимоги до вибору й обґрунтування методів наведено в підрозділі 3.4.

Інформаційна та емпірична база дослідження характеризує джерела фактичної інформації, середовище проведення дослідження та основні організаційні умови його реалізації.

Залежно від теми у вступі можуть зазначатися заклади освіти, соціальні служби, територіальні громади, громадські й благодійні організації або інші установи, на базі яких здійснювалося дослідження.

За необхідності наводяться категорії учасників, фактичний обсяг вибірки, часові межі та загальні відомості про організацію дослідницьких процедур.

Наприклад: «Емпіричне дослідження проведено на базі [назва установи або організації] із залученням [кількість і характеристика учасників]. Для збирання інформації використано [основні методи дослідження]».

У вступі необхідно зазначати фактичні, а не заплановані характеристики дослідження. Відомості про кількість учасників, застосовані методи й базу дослідження повинні повністю відповідати матеріалам основної частини роботи.

У разі відсутності безпосереднього залучення респондентів доцільно характеризувати інформаційну базу дослідження: нормативно-правові акти,

статистичні матеріали, аналітичні звіти, соціальні програми, документацію установ та інші джерела, використані для виконання поставлених завдань. При цьому необхідно дотримуватися вимог конфіденційності й захисту персональних даних.

Наукова новизна отриманих результатів у вступі формулюється стисло та конкретно, з урахуванням фактичного змісту дослідження й результатів аналізу попередніх наукових праць.

Вона може характеризувати уточнення наукових понять, поглиблення розуміння певного явища, визначення раніше недостатньо з'ясованих чинників або умов, отримання змістовно значущих емпіричних результатів чи обґрунтування методичних підходів.

Необхідно уникати необґрунтованих тверджень «уперше встановлено», «уперше доведено» або «розроблено принципово нову технологію» без належного наукового підтвердження.

Якщо результати не дають достатніх підстав для формулювання самостійного положення про наукову новизну, не слід декларувати її штучно. Водночас робота може мати належне теоретичне та практичне значення.

Теоретичне значення результатів дослідження у вступі розкривається через конкретизацію їхнього внеску в уточнення, поглиблення або систематизацію наукових знань.

Необхідно зазначати, які саме теоретичні положення уточнено, які характеристики досліджуваного явища систематизовано або які аспекти наукової проблеми поглиблено. Недоцільно використовувати загальні твердження, що не розкривають змісту отриманих результатів.

Практичне значення результатів дослідження характеризує можливості їх використання для розв'язання професійних завдань, удосконалення соціальної роботи, соціально-педагогічної діяльності та функціонування відповідних інституцій.

У вступі необхідно конкретизувати, які результати можуть використовуватися, кому вони адресовані та які професійні завдання дозволяють розв'язувати.

Наприклад: «Практичне значення результатів дослідження полягає в розробленні рекомендацій для соціальних педагогів і фахівців соціальної роботи щодо вдосконалення організації соціально-педагогічного супроводу дітей із сімей військовослужбовців у закладах загальної середньої освіти».

Якщо програма, модель або рекомендації не проходили практичної перевірки, необхідно зазначати, що їх розроблено й теоретично обґрунтовано, не декларуючи непідтвердженої ефективності чи впровадження.

Докладні рекомендації щодо обґрунтування наукової новизни, теоретичного та практичного значення наведено в підрозділі 3.5.

Апробація результатів дослідження характеризується шляхом наведення відомостей про їх фактичне представлення в науковому середовищі.

Відповідно до п. 6.13 Положення про атестацію апробація результатів є обов'язковою умовою допуску магістерської роботи до захисту. Вона здійснюється шляхом представлення доповіді на науковій конференції, зокрема студентській, або публікації у науковому чи навчальному виданні.

У вступі необхідно зазначати повну назву наукового заходу, місце та дату його проведення або відповідні відомості про публікацію.

Орієнтовне формулювання: «Основні положення та результати дослідження апробовано шляхом представлення доповіді на [повна назва конференції, місце й дата проведення]».

За наявності публікацій необхідно розмежовувати подання матеріалів до редакції, прийняття до друку та фактичне опублікування. Відомості про апробацію повинні відповідати документально підтвердженим обставинам.

Зв'язок дослідження з науковою тематикою кафедри може зазначатися у вступі, якщо магістерська робота фактично пов'язана з відповідною науково-дослідною темою.

У такому випадку необхідно навести офіційну назву наукової теми та стисло охарактеризувати змістовий зв’язок із нею. Формальне включення таких відомостей без реального зв’язку не допускається.

Декларування використання генеративного штучного інтелекту здійснюється відповідно до *Положення про політику використання штучного інтелекту в Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка* та рішення випускової кафедри.

Для кваліфікаційних робіт за освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка» передбачено використання генеративного ШІ в межах **Рівня 2**, що допускає його застосування як допоміжного інструменту за умови збереження визначального особистого інтелектуального внеску здобувача.

Використання ШІ підлягає обов’язковому декларуванню із зазначенням відповідної системи, мети та характеру її застосування. Залежно від установлених кафедральних вимог така інформація може подаватися у вступі або оформлюватися окремою декларацією.

Орієнтовне формулювання: «Під час підготовки кваліфікаційної роботи використано систему [назва системи] для мовного та стилістичного вдосконалення самостійно підготовленого тексту. Отримані результати перевірено, критично опрацьовано й остаточно відредаговано автором».

Наведене формулювання може застосовуватися лише за умови відповідності фактичному характеру використання ШІ. Декларування не звільняє здобувача від персональної відповідальності за зміст, достовірність і наукову обґрунтованість роботи. Докладні вимоги до використання ШІ та порядку його декларування наведено в розділі 6 цих методичних рекомендацій.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи характеризуються в завершальній частині вступу.

Необхідно зазначити основні структурні компоненти роботи, кількість розділів, обсяг основного тексту, кількість використаних джерел, таблиць, рисунків і додатків відповідно до фактичного змісту завершеного дослідження.

Орієнтовне формулювання: «Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний текст роботи викладено на [кількість] сторінках. Список використаних джерел містить [кількість] найменувань. У роботі представлено [кількість] таблиць, [кількість] рисунків та [кількість] додатків».

Наведені відомості необхідно уточнювати після завершення оформлення магістерської роботи.

Для узагальнення основних вимог до змісту вступу наведено таблицю 4.2.

Таблиця 4.2 – Основні компоненти вступу кваліфікаційної (магістерської) роботи та вимоги до їх змісту

Компонент вступу	**Основні вимоги до змісту**
Актуальність теми	Обґрунтування суспільної, наукової та професійної значущості проблеми на основі достовірних джерел
Стан наукової розробленості	Стисла характеристика основних напрямів дослідження проблеми та визначення недостатньо з'ясованих аспектів
Мета дослідження	Конкретне визначення основного наукового результату
Завдання дослідження	Послідовне визначення основних дослідницьких дій, необхідних для досягнення мети
Об'єкт дослідження	Визначення явища або процесу, у межах якого існує наукова проблема
Предмет дослідження	Конкретизація аспекту об'єкта, який безпосередньо вивчається
Дослідницькі питання або гіпотеза (за потреби)	Визначення питань наукового пошуку або перевірюваного припущення
Методи дослідження	Перелік фактично застосованих методів із поясненням їхнього призначення

Інформаційна та емпірична база	Характеристика джерел інформації, бази дослідження й учасників відповідно до його змісту
Наукова новизна (за наявності)	Конкретизація нових або уточнених наукових результатів
Теоретичне значення	Визначення внеску результатів у розвиток або поглиблення наукових знань
Практичне значення	Характеристика можливостей використання результатів у професійній діяльності
Апробація результатів	Відомості про фактично здійснене представлення результатів на наукових заходах або в публікаціях
Структура та обсяг роботи	Стисла характеристика основних структурних частин і фактичних кількісних показників роботи

Примітка. Таблиця відображає рекомендовану логіку змістового наповнення вступу. Конкретний перелік компонентів визначається характером дослідження та методичними вимогами випускової кафедри. Додаткові відомості, зокрема про зв'язок роботи з науковою тематикою кафедри й використання ШІ, подаються відповідно до встановлених вимог.

Обсяг вступу повинен бути співмірним із загальним обсягом кваліфікаційної роботи. Для магістерського дослідження, рекомендований обсяг основного тексту якого становить **50-80** сторінок, орієнтиром може бути вступ обсягом приблизно **3-5 сторінок**. Зазначений обсяг має рекомендаційний характер і не є окремою нормативною вимогою.

Вступ повинен містити достатню інформацію для розуміння наукової проблеми, методологічних засад і результатів дослідження, але не передбачати розгорнутого теоретичного аналізу, детального опису емпіричних процедур або повного викладу отриманих результатів.

Оформлення вступу здійснюється відповідно до загальних вимог до кваліфікаційної роботи. Він розміщується після змісту та переліку умовних позначень, якщо такий передбачений структурою роботи, й оформлюється як окрема структурна частина із заголовком **«ВСТУП»** без порядкового номера розділу.

Основні компоненти наукового апарату доцільно виокремлювати текстовими позначеннями: **«Мета дослідження», «Завдання дослідження», «Об'єкт дослідження», «Предмет дослідження», «Методи дослідження», «Практичне значення результатів дослідження»** тощо.

Водночас вступ повинен становити логічно пов'язаний науковий текст, а не сукупність формально заповнених рубрик. Виклад має характеризуватися термінологічною точністю, аргументованістю, лаконічністю та належним оформленням покликань на використані джерела.

Остаточне редагування вступу доцільно здійснювати після завершення основної частини та підготовки загальних висновків. Це дозволяє забезпечити відповідність його змісту фактично виконаному дослідженню.

Під час завершального опрацювання необхідно перевірити узгодженість теми, мети, завдань, об'єкта та предмета; відповідність методів проведеним процедурам; достовірність відомостей про вибірку та базу дослідження; обґрунтованість наукової новизни й практичного значення; точність інформації про апробацію, структуру та обсяг роботи.

Типовими недоліками вступу є декларативне обґрунтування актуальності, формальне перелічування науковців, невідповідність мети й завдань темі роботи, ототожнення об'єкта та предмета, необґрунтоване включення гіпотези, зазначення методів, які фактично не застосовувалися, та перебільшення наукової новизни або практичної результативності.

Окрему увагу слід приділяти недопущенню суперечностей між вступом та основною частиною роботи. Неприпустимо зазначати більшу кількість учасників, ніж фактично залучено, декларувати проведення експерименту без відповідних процедур або стверджувати про впровадження рекомендацій за відсутності підтверджених фактів їх застосування.

Отже, вступ кваліфікаційної (магістерської) роботи повинен забезпечувати цілісне та науково обґрунтоване представлення проблеми, основних характеристик і результатів дослідження. Його якість визначається чіткістю

формулювань, логічною узгодженістю наукового апарату, достовірністю наведених відомостей і відповідністю фактичному змісту завершеної роботи.

4.3. Теоретико-методологічна частина дослідження: зміст, структура та особливості викладу

Теоретико-методологічна частина кваліфікаційної (магістерської) роботи забезпечує наукове обґрунтування досліджуваної проблеми, визначення її концептуальних засад, уточнення понятійно-категоріального апарату та формування теоретичної основи подальшого дослідження. Її зміст передбачає критичний аналіз наукових джерел, зіставлення теоретичних підходів, систематизацію наукових положень і формулювання обґрунтованих авторських узагальнень.

Основне призначення теоретико-методологічної частини полягає не у відтворенні наукової інформації, а в її критичному осмисленні та формуванні концептуальної основи власного дослідження. Теоретичні положення повинні бути безпосередньо пов’язаними з метою, завданнями, об’єктом і предметом магістерської роботи та забезпечувати обґрунтування подальших дослідницьких процедур.

Основними ***завданнями*** теоретико-методологічної частини є:

- ✓ аналіз стану наукової розробленості проблеми та основних напрямів її дослідження;
- ✓ систематизація наукових підходів, концепцій і положень, що розкривають сутність досліджуваного явища;
- ✓ уточнення основних понять, структурних характеристик, чинників та умов досліджуваного процесу;
- ✓ обґрунтування теоретичних і методологічних засад власного дослідження;
- ✓ формування наукових передумов для проведення емпіричного або іншого передбаченого дослідження, інтерпретації результатів і розроблення практичних рекомендацій.

Зміст і послідовність розв’язання зазначених завдань визначаються темою магістерської роботи, характером наукової проблеми та обраним дослідницьким дизайном.

Важливим складником теоретико-методологічної частини є поглиблений аналіз стану наукової розробленості проблеми. На відміну від стислої характеристики наукових досліджень у вступі, теоретична частина передбачає систематичне опрацювання наукових праць, зіставлення концептуальних підходів, аналіз результатів попередніх досліджень і визначення дискусійних або недостатньо з’ясованих аспектів.

Опрацювання джерельної бази необхідно здійснювати з урахуванням наукової якості, актуальності, достовірності та змістової відповідності використаних матеріалів. Доцільно поєднувати аналіз фундаментальних праць, що сформували теоретичні засади проблематики, із сучасними дослідженнями, які відображають актуальний стан наукового знання.

Використання результатів вітчизняних і зарубіжних досліджень дозволяє зіставляти наукові підходи, враховувати міжнародний досвід і визначати можливості застосування відповідних положень в українському соціальному та освітньому середовищі. Водночас зарубіжні концепції й практичні моделі необхідно аналізувати з урахуванням національного законодавства, особливостей професійної діяльності та соціального контексту.

Принциповою вимогою є критично-аналітичний характер опрацювання наукової літератури. Теоретичний розділ не повинен становити сукупність послідовно наведених визначень, цитат або переказів наукових праць. Його зміст має відображати самостійну аналітичну діяльність здобувача, спрямовану на порівняння, систематизацію, узагальнення та обґрунтовану оцінку наукових положень.

Під час аналізу джерел доцільно встановлювати, як різні автори визначають сутність досліджуваного явища, які його характеристики вважають визначальними, які чинники й умови функціонування виокремлюють, у чому полягають спільні та відмінні положення їхніх концепцій.

Наприклад, у дослідженні соціальної активності молоді недостатньо лише навести декілька визначень відповідного поняття. Необхідно зіставити підходи до її розуміння як характеристики особистості, форми соціальної поведінки, результату соціалізації або прояву громадської участі. На основі такого аналізу здобувач визначає теоретичну позицію, що найбільшою мірою відповідає предмету власного дослідження.

Аналогічно під час дослідження соціально-педагогічного супроводу важливо розкрити співвідношення понять «супровід», «підтримка», «соціальна допомога», «консультування», якщо їх розмежування має безпосереднє значення для наукової проблеми.

Теоретичний матеріал доцільно організовувати за проблемно-тематичним принципом. Він передбачає групування наукових положень відповідно до основних аспектів досліджуваної проблеми, а не виключно за прізвищами авторів або хронологією публікацій.

Наприклад, у дослідженні соціально-педагогічної профілактики булінгу послідовно можуть розглядатися наукові підходи до визначення булінгу, чинники його виникнення, особливості прояву в освітньому середовищі, зміст профілактичної діяльності та організаційні умови її здійснення.

Хронологічний підхід до викладу є доречним, якщо еволюція наукових поглядів або розвиток певної концепції становлять самостійний аспект дослідження. В інших випадках перевагу доцільно надавати проблемно-тематичній організації матеріалу.

Окремим завданням теоретико-методологічної частини є формування понятійно-категоріального апарату дослідження. Він охоплює основні наукові поняття й категорії, необхідні для опису, аналізу та пояснення досліджуваного явища.

У магістерській роботі необхідно визначати насамперед поняття, безпосередньо пов’язані з її об’єктом, предметом, метою та завданнями. Їх добір повинен бути змістово обґрунтованим і не передбачати надмірного розширення теоретичного матеріалу за рахунок другорядної термінології.

Під час аналізу основних понять доцільно зіставляти їх трактування в наукових джерелах, визначати спільні та відмінні ознаки, встановлювати співвідношення близьких за змістом категорій та обґрунтовувати значення, у якому відповідне поняття використовується у власному дослідженні.

Наприклад, у дослідженні соціальної активності молоді можуть потребувати уточнення поняття «соціальна активність», «молодіжна участь», «громадська діяльність», «соціальна суб'єктність». Водночас обсяг їх теоретичного аналізу визначається значенням кожного поняття для розв'язання дослідницьких завдань.

У роботі, присвяченій соціальним послугам у територіальній громаді, важливими можуть бути поняття «соціальна послуга», «доступність соціальних послуг», «якість соціальних послуг», «територіальна громада», «інтегровані соціальні послуги» та «міжвідомча взаємодія».

Понятійний апарат повинен характеризуватися термінологічною визначеністю й послідовністю використання. Якщо поняття має декілька наукових трактувань, здобувачеві необхідно визначити та обґрунтувати підхід, застосований у власному дослідженні.

При цьому не слід механічно поєднувати фрагменти різних визначень для створення штучного «авторського поняття». Уточнення змісту категорії має ґрунтуватися на критичному аналізі наукових положень та відповідати реальним потребам дослідження.

Важливо також розмежовувати наукове та нормативно-правове значення окремих понять. Якщо певний термін має законодавче визначення, його використання повинно враховувати чинне правове регулювання. Зокрема, це стосується понять, пов'язаних із соціальними послугами, соціальним супроводом, суб'єктами їх надання та категоріями отримувачів.

Важливим компонентом теоретико-методологічної частини є обґрунтування наукових підходів і концептуальних положень, покладених в основу дослідження.

У соціально-педагогічних магістерських роботах можуть застосовуватися *системний, особистісно орієнтований, діяльнісний, середовищний, компетентнісний, партисипативний, інклюзивний, правозахисний, міждисциплінарний та інші підходи*.

Їх загальну характеристику наведено в *підрозділі 3.4* цих методичних рекомендацій. У теоретичній частині конкретної магістерської роботи необхідно не повторювати визначення всіх можливих підходів, а обґрунтувати вибір тих, що безпосередньо відповідають предмету дослідження.

Зокрема, слід пояснити, які характеристики досліджуваного явища дозволяє розкрити обраний підхід, які теоретичні положення становлять його основу та яким чином він використовується для інтерпретації результатів.

Наприклад, застосування системного підходу під час дослідження організації соціальних послуг у територіальній громаді передбачає розгляд місцевої системи соціальної підтримки як сукупності взаємопов'язаних інституцій, ресурсів, процедур і механізмів професійної взаємодії.

Використання діяльнісного підходу під час вивчення соціальної активності молоді дозволяє досліджувати громадську участь як важливий контекст набуття соціального досвіду, розвитку відповідних компетентностей і прояву соціальної суб'єктності.

Водночас обрані підходи повинні знаходити відображення не лише в теоретичних положеннях, а й у подальшій логіці дослідження. Формальне перелічування значної кількості підходів без пояснення їхньої ролі є методологічно необґрунтованим.

Залежно від теми магістерської роботи теоретико-методологічна частина може передбачати *аналіз нормативно-правових та інституційних засад досліджуваної проблеми*.

Для соціально-педагогічних досліджень це має особливе значення з огляду на правове регулювання соціального захисту населення, надання соціальних послуг, забезпечення прав дітей, організації інклюзивного навчання та діяльності відповідних соціальних інституцій.

Нормативно-правовий аналіз повинен мати цільовий характер. Доцільно розглядати насамперед ті законодавчі та підзаконні акти, які безпосередньо визначають правові, організаційні або професійні умови досліджуваного процесу.

Наприклад, у роботі, присвяченій соціальним послугам у територіальних громадах, такий аналіз може охоплювати організаційні засади системи соціальних послуг, повноваження органів місцевого самоврядування, порядок визначення потреб населення, діяльність надавачів соціальних послуг і відповідні державні стандарти.

У дослідженнях соціально-педагогічного супроводу дітей в освітньому середовищі доцільно розглядати нормативні положення щодо прав дітей, організації освітнього процесу, забезпечення безпечного та інклюзивного середовища й професійної діяльності відповідних фахівців.

Аналіз нормативно-правових документів не повинен зводитися до механічного переказу їхнього змісту. Його призначення полягає у визначенні правових засад досліджуваного процесу, характеристиці відповідних організаційних механізмів та встановленні їхнього значення для розв’язання наукової проблеми.

Необхідно використовувати чинні редакції нормативно-правових актів, перевіряти актуальність їхніх положень і забезпечувати коректність покликань на офіційні джерела. У разі дослідження змін правового регулювання слід чітко розмежовувати положення, що діяли в різні періоди.

Теоретико-методологічна частина повинна забезпечувати обґрунтування основних характеристик, чинників та умов досліджуваного явища. Це створює основу для визначення критеріїв і показників його подальшого аналізу.

Наприклад, у магістерській роботі про формування соціальної активності молоді теоретичне дослідження може завершуватися обґрунтуванням її структурних компонентів, критеріїв і показників. Вони надалі використовуються для розроблення відповідного інструментарію та аналізу емпіричних результатів.

У дослідженні доступності соціальних послуг теоретична частина може передбачати визначення її інформаційних, територіальних, організаційних та інших характеристик, які становитимуть основу подальшого оцінювання.

Водночас необхідно розмежовувати теоретичне обґрунтування досліджуваних характеристик і безпосередній опис методики їх вимірювання. У теоретичній частині визначаються *зміст понять, структура явища, критерії та концептуальні засади оцінювання*. Конкретні процедури збирання даних, формування вибірки, застосування інструментарію й аналізу результатів розкриваються у відповідній дослідницькій частині магістерської роботи.

Структура теоретико-методологічної частини визначається темою, метою, завданнями та особливостями дослідницького дизайну**.** У магістерських роботах соціально-педагогічного спрямування вона зазвичай може становити перший розділ основної частини й охоплювати декілька логічно взаємопов'язаних підрозділів.

Доцільною є послідовність, за якої спочатку розкриваються загальні теоретичні засади проблеми, далі конкретизуються основні характеристики досліджуваного явища, а завершальна частина присвячується аналізу чинників, умов або концептуальних положень, необхідних для подальшого дослідження.

Наприклад, теоретичний розділ магістерської роботи на тему *«Формування соціальної активності молоді у діяльності молодіжних громадських організацій»* може мати таку структуру:

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ У ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІЖНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

1.1. Соціальна активність молоді як предмет наукового дослідження.

1.2. Молодіжні громадські організації як середовище соціалізації та розвитку соціальної активності молоді.

1.3. Соціально-педагогічні чинники та умови формування соціальної активності молоді у громадській діяльності.

Висновки до першого розділу.

У наведеному прикладі перший підрозділ присвячений понятійно-категоріальному аналізу, другий – характеристиці соціального й організаційного середовища, третій – визначенню чинників та умов досліджуваного процесу.

Для магістерської роботи на тему *«Соціальні послуги як інструмент реалізації державної політики децентралізації та розвитку громад»* можлива інша побудова:

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

1.1. Сутність, зміст і значення соціальних послуг у системі соціальної роботи.

1.2. Децентралізація як чинник трансформації системи надання соціальних послуг.

1.3. Нормативно-правове та інституційне забезпечення соціальних послуг у територіальних громадах.

Висновки до першого розділу.

У цьому випадку структура забезпечує перехід від теоретичного визначення соціальних послуг до аналізу змін в організації їх надання та нормативно-правових засад функціонування відповідної системи.

Наведені приклади мають рекомендаційний характер. Назви та кількість підрозділів визначаються змістом конкретного дослідження, а не прагненням забезпечити формальну однаковість структури різних магістерських робіт.

Кожен підрозділ теоретико-методологічної частини повинен мати змістову самостійність і логічну завершеність. Доцільно дотримуватися послідовності: постановка конкретного питання, аналіз наукових положень, порівняння підходів, їх узагальнення та формулювання проміжного висновку.

Такий спосіб викладу дозволяє уникати фрагментарності, невиправданого дублювання матеріалу та механічного поділу тексту на приблизно однакові за обсягом частини.

Важливою вимогою є аргументованість і доказовість теоретичного аналізу. Наукові твердження повинні ґрунтуватися на відповідних джерелах,

результатах попередніх досліджень або логічно обґрунтованих авторських узагальненнях.

Необхідно чітко розмежовувати положення, запозичені з наукових праць, і результати власної аналітичної діяльності. Цитування має супроводжуватися належними бібліографічними покликаннями, а авторські висновки – випливати з попередньо представленої аргументації.

Недопустимими є довільне трактування змісту джерел, вилучення авторських положень із контексту, приписування науковцям тверджень, яких вони не висловлювали, або використання джерел для підтвердження висновків, що не випливають із їхнього змісту.

Перевагу доцільно надавати змістовому переказу наукових положень із належним зазначенням джерел. Пряме цитування слід використовувати тоді, коли точне відтворення авторського формулювання має самостійне значення для дослідження.

Показником наукової якості теоретико-методологічної частини є наявність самостійних авторських узагальнень. Вони повинні відображати результати порівняння наукових підходів, визначення характеристик досліджуваного явища, виявлення суперечностей або недостатньо з'ясованих аспектів проблеми.

Такі узагальнення можуть подаватися наприкінці окремого проблемного питання або підрозділу. Водночас вони не повинні мати декларативного характеру. Вислови *«на нашу думку», «ми вважаємо», «нами встановлено»* є доречними лише за умови належного обґрунтування відповідних положень.

Необхідно також розмежовувати самостійні авторські узагальнення та наукову новизну. Критичний аналіз і систематизація джерел становлять важливий результат дослідницької діяльності, проте не завжди засвідчують отримання нового наукового положення.

Теоретико-методологічна частина повинна бути змістово пов'язаною з наступними складниками магістерської роботи. Її результати мають використовуватися для обґрунтування дослідницьких питань, добору методів,

визначення критеріїв і показників, розроблення інструментарію та інтерпретації отриманих даних.

Поширеним недоліком є ситуація, коли в теоретичному розділі докладно аналізуються поняття й концепції, які надалі не використовуються, або коли емпіричні показники визначаються без належного теоретичного обґрунтування.

Для запобігання такій невідповідності вже під час підготовки теоретичної частини необхідно визначати, які положення становитимуть основу подальших дослідницьких процедур. Це забезпечує не лише пояснювальне, а й прикладне методологічне значення теоретичного аналізу.

Основні складники теоретико-методологічної частини та їх призначення узагальнено в таблиці 4.3.

Таблиця 4.3 – Основні складники теоретико-методологічної частини магістерського дослідження

Змістовий складник	Основне призначення	Очікуваний результат
Аналіз стану наукової розробленості проблеми	Визначення основних напрямів дослідження, наукових позицій і недостатньо з'ясованих аспектів	Узагальнена характеристика сучасного стану досліджуваної проблеми
Понятійно-категоріальний аналіз	Уточнення змісту основних понять та їхнього співвідношення	Сформований понятійний апарат дослідження
Аналіз теоретичних підходів і концепцій	Визначення наукових засад пояснення досліджуваного явища	Обґрунтована теоретична позиція дослідника
Аналіз нормативно-правових та інституційних засад (за потреби)	Встановлення правових і організаційних умов досліджуваного процесу	Характеристика нормативного та інституційного контексту
Обґрунтування структури, чинників і умов досліджуваного явища	Визначення характеристик, що мають значення для подальшого аналізу	Теоретична основа для формування критеріїв, показників і дослідницького інструментарію
Теоретичні узагальнення	Систематизація результатів аналізу й визначення їхнього значення для власного дослідження	Висновки, що забезпечують перехід до наступної частини роботи

Примітка. Наведений перелік має рекомендаційний характер. Наявність, послідовність та обсяг окремих складників визначаються темою, метою, завданнями й дослідницьким дизайном магістерської роботи.

Обсяг теоретико-методологічної частини повинен бути співмірним із загальним обсягом магістерської роботи та змістом дослідницьких завдань.

Під час його визначення необхідно враховувати складність наукової проблеми, обсяг джерельної бази, кількість теоретичних аспектів, які потребують аналізу, та необхідність забезпечення достатнього місця для представлення власних результатів дослідження.

Для трироздільної магістерської роботи доцільно забезпечувати збалансоване співвідношення структурних частин, виходячи з їхнього функціонального призначення. Конкретний обсяг теоретичного розділу погоджується з науковим керівником з урахуванням методичних вимог кафедри. Загальні вимоги до рекомендованого обсягу магістерської роботи наведено в *підрозділі 4.1.*

Недоцільно збільшувати теоретичну частину за рахунок загальновідомих положень, розлогих історичних відомостей, надмірного цитування або повторення однакових характеристик досліджуваного явища. Водночас її надмірне скорочення може призвести до недостатнього обґрунтування дослідницьких процедур і поверхової інтерпретації результатів.

*Теоретико-методологічна частина повинна відповідати вимогам академічного стилю***,** зокрема характеризуватися логічною послідовністю, термінологічною точністю, аргументованістю та змістовою лаконічністю.

Кожен абзац має розкривати відносно завершене наукове положення та бути логічно пов’язаним із загальною структурою викладу. Якщо декілька авторів дотримуються близьких позицій, доцільно узагальнити відповідний підхід із зазначенням джерел, а не послідовно відтворювати кожне визначення.

Таблиці, рисунки та схеми повинні виконувати допоміжну аналітичну функцію. Вони можуть використовуватися для порівняння наукових підходів, систематизації понять, характеристики структурних компонентів

досліджуваного явища або представлення взаємозв'язків між відповідними чинниками.

Водночас ілюстративні матеріали не повинні замінювати науковий аналіз. Їх зміст необхідно пояснювати в основному тексті, а в разі використання матеріалів інших авторів – належним чином зазначати джерела.

Завершальним компонентом теоретико-методологічної частини є висновки до відповідного розділу. Вони повинні стисло узагальнювати результати теоретичного аналізу та визначати їх значення для подальшого дослідження.

У висновках доцільно відобразити уточнене розуміння основних понять, результати зіставлення наукових підходів, визначені структурні характеристики досліджуваного явища, обґрунтовані чинники й умови та інші положення, що становлять теоретичну основу наступних частин роботи.

Необхідно уникати механічного повторення змісту підрозділів, повторного наведення цитат або загальних тверджень про важливість досліджуваної проблеми. Висновки повинні демонструвати конкретні результати виконання відповідних дослідницьких завдань.

Типовими недоліками підготовки теоретико-методологічної частини є описовий характер викладу, відсутність критичного аналізу джерел, надмірне цитування, недостатня визначеність понятійного апарату, формальне перелічування методологічних підходів, невиправдане розширення нормативно-правового аналізу та відсутність зв'язку з подальшим дослідженням.

Поширеною помилкою є також включення матеріалів, лише опосередковано пов'язаних із темою. ***Наприклад***, дослідження соціально-педагогічного супроводу певної категорії дітей не потребує розгорнутого викладу історії становлення соціальної педагогіки, якщо відповідні відомості не мають безпосереднього значення для предмета дослідження.

Так само під час вивчення доступності соціальних послуг недоцільно детально характеризувати всі напрями державної соціальної політики або види соціальних послуг, які не пов'язані з визначеною науковою проблемою.

Дотримання академічної доброчесності передбачає самостійність аналітичної діяльності, належне цитування, достовірність використаних джерел і коректне визначення авторського внеску.

У разі застосування *генеративного штучного інтелекту* необхідно дотримуватися встановлених університетських і кафедральних вимог щодо допустимих меж його використання (**Рівень 2**) та обов'язкового декларування. Такі інструменти не повинні підміняти самостійного аналізу наукових джерел або використовуватися для обґрунтування неперевірених наукових тверджень.

Під час завершального редагування теоретико-методологічної частини необхідно перевірити відповідність її структури затвердженій темі й дослідницьким завданням, достатність аналізу джерел, чіткість основних понять, обґрунтованість методологічних підходів і наявність логічного зв'язку з наступними частинами роботи.

Особливу увагу слід приділити усуненню повторів, перевірці актуальності наукових і нормативно-правових джерел, послідовності термінології, коректності бібліографічних покликань та відповідності висновків фактичному змісту проведеного аналізу.

Отже, теоретико-методологічна частина забезпечує наукове обґрунтування магістерського дослідження та формує концептуальну основу для подальшого аналізу й інтерпретації результатів. Її якість визначається глибиною критичного опрацювання джерел, логічною послідовністю викладу, самостійністю авторських узагальнень і здатністю забезпечити належний зв'язок теоретичних положень із дослідницькими завданнями та практичними рекомендаціями.

4.4. Емпірична частина дослідження: організація, представлення та інтерпретація результатів

Емпірична частина кваліфікаційної (магістерської) роботи забезпечує представлення фактичних результатів дослідження, характеристику застосованих процедур, аналіз та наукову інтерпретацію отриманих даних. Її призначення полягає у встановленні особливостей досліджуваного явища в

конкретних соціальних або інституційних умовах та обґрунтуванні висновків відповідно до поставлених дослідницьких завдань.

Емпірична частина не повинна обмежуватися формальним представленням результатів анкетування, статистичних показників або описом окремих професійних ситуацій. Її наукова цінність визначається обґрунтованістю дослідницьких процедур, достовірністю отриманої інформації, змістовністю аналізу та відповідністю висновків фактичним результатам дослідження.

Зміст і структура емпіричної частини визначаються темою, метою, завданнями, предметом дослідження та особливостями застосованого дослідницького дизайну. Залежно від характеру наукової проблеми вона може ґрунтуватися на кількісній, якісній або змішаній дослідницькій стратегії.

Основними змістовими складниками емпіричної частини є організація дослідження, його методичне забезпечення, представлення фактичних результатів, їх аналіз та інтерпретація.

Організаційний складник охоплює характеристику бази дослідження, цільової групи, вибірки або інших джерел інформації, основних етапів та умов проведення дослідницьких процедур.

Методичний складник передбачає обґрунтування дослідницького дизайну, характеристику фактично застосованих методів, інструментарію та способів опрацювання інформації.

Аналітичний складник забезпечує систематизацію результатів, визначення відповідних характеристик, відмінностей, зв’язків або тенденцій, їх наукову інтерпретацію та формулювання обґрунтованих висновків.

Зазначені складники повинні становити логічно узгоджену систему та забезпечувати послідовний перехід від опису організації дослідження до аналізу отриманих результатів.

Важливою вимогою є відповідність емпіричної частини теоретико-методологічним засадам магістерського дослідження. Визначені в теоретичному розділі поняття, характеристики, критерії та показники повинні

становити основу для розроблення інструментарію й подальшої інтерпретації даних.

Наприклад, якщо в теоретичній частині обґрунтовано структуру соціальної активності молоді та критерії її оцінювання, емпіричне дослідження має передбачати отримання інформації, необхідної для характеристики відповідних компонентів.

Аналогічно дослідження доступності соціальних послуг потребує узгодження теоретично визначених аспектів доступності з дослідницькими питаннями, інструментарієм і способами аналізу результатів.

Такий підхід дозволяє уникати включення до емпіричної частини матеріалів, які не мають безпосереднього відношення до визначеної наукової проблеми.

Організація емпіричного дослідження повинна бути представлена з достатньою повнотою для розуміння умов, послідовності та особливостей отримання фактичної інформації.

У відповідній частині магістерської роботи необхідно зазначити мету й завдання емпіричного дослідження, його базу, характеристики учасників або інших джерел інформації, застосовані методи, часові межі та основні процедури.

База дослідження характеризує установу, організацію, територіальну громаду або інше соціальне чи освітнє середовище, у межах якого здійснювалося збирання емпіричної інформації.

У магістерських роботах соціально-педагогічного спрямування базою дослідження можуть бути заклади освіти, соціальні служби, центри надання соціальних послуг, установи соціального захисту населення, молодіжні громадські організації, благодійні фонди та територіальні громади.

Характеристика бази повинна містити насамперед відомості, необхідні для розуміння організаційних умов дослідження. Недоцільно включати розгорнуті історичні довідки, детальний опис структури установи або загальні відомості про її діяльність, якщо вони безпосередньо не пов’язані з предметом дослідження.

Наприклад, під час вивчення доступності соціальних послуг у територіальній громаді доцільно охарактеризувати систему їх надавачів, територіальні особливості громади та організаційні механізми надання підтримки. Водночас відомості, що не впливають на розуміння досліджуваної проблеми, доцільно вилучити.

Необхідним складником організації емпіричного дослідження є характеристика вибірки та учасників.

Якщо дослідження передбачає безпосереднє залучення людей, здобувач повинен визначити цільову сукупність, обґрунтувати спосіб добору учасників та зазначити їх фактичну кількість.

Залежно від теми важливими можуть бути вікові, соціальні, професійні, територіальні та інші характеристики респондентів. Наводити слід лише ті з них, які мають значення для розв'язання поставлених завдань.

Наприклад, у дослідженні соціальної активності молоді можуть зазначатися вік учасників, досвід їх залучення до громадської діяльності та особливості участі в молодіжних організаціях. У дослідженні доступності соціальних послуг – місце проживання респондентів, досвід звернення по допомогу та інші характеристики, пов'язані з отриманням послуг.

Принципово важливо розмежовувати запланований і фактично реалізований обсяг вибірки. Якщо попередньо планувалося опитати 80 мешканців територіальної громади, але фактично відповіді отримано від 56 осіб, саме 56 респондентів становлять реалізовану вибірку відповідного опитування. За потреби доцільно коротко пояснити причини відхилення від початкового плану.

Необхідно також розмежовувати кількість залучених учасників, отриманих анкет, відповідей, придатних для аналізу, та осіб, які відповіли на конкретне запитання. Ці показники можуть відрізнятися й повинні враховуватися під час кількісного аналізу.

Спосіб формування вибірки необхідно характеризувати відповідно до фактично застосованої процедури. Якщо учасників залучали шляхом

добровільного відгуку, цільового добору або через доступні дослідникові установи, слід зазначати саме такий спосіб. Неприпустимо без належного обґрунтування визначати вибірку як випадкову чи репрезентативну.

Обмежений обсяг вибірки не обов'язково позбавляє дослідження наукової цінності, однак впливає на можливості узагальнення його результатів.

Опис дослідницьких процедур повинен відповідати фактично виконаним діям.

У магістерській роботі необхідно зазначити застосовані методи, порядок збирання інформації, часові межі дослідження, особливості використаного інструментарію та способи опрацювання отриманих матеріалів.

Якщо дослідження передбачає використання кількох методів, потрібно пояснити призначення кожного з них.

Наприклад, анкетування мешканців територіальної громади може застосовуватися для вивчення їхнього досвіду отримання соціальних послуг, а напівструктуроване інтерв'ю з фахівцями – для аналізу організаційних умов їх надання. У такому випадку необхідно окремо схарактеризувати відповідні групи учасників і процедури отримання інформації.

Неприпустимо зазначати методи, які фактично не використовувалися, описувати неіснуючі етапи дослідження або представляти змодельовані чи вигадані відповіді як результати реального опитування.

У тексті також необхідно стисло охарактеризувати дотримання вимог дослідницької етики, зокрема добровільності участі, належного інформування, конфіденційності та захисту персональних даних. Особливої уваги потребують дослідження за участю дітей та інших категорій населення, для яких можуть бути необхідні додаткові гарантії захисту.

Центральним змістовим компонентом емпіричної частини є представлення та аналіз результатів дослідження.

Отримані дані доцільно систематизувати відповідно до дослідницьких завдань, питань, критеріїв і показників або основних змістових аспектів проблеми.

Наприклад, результати дослідження соціальної активності молоді можуть бути представлені за мотиваційно-ціннісним, змістовно-когнітивним, соціально-діяльнісним і рефлексивно-оцінним критеріями, якщо саме вони були обґрунтовані та використані в дослідженні.

У роботі, присвяченій доступності соціальних послуг, результати можуть групуватися за інформаційним, територіальним та організаційним аспектами доступності, а також за показниками якості, задоволеності отримувачів і відповідності послуг їхнім потребам.

Представлення кількісних результатів передбачає використання абсолютних і відносних показників, таблиць, діаграм та інших засобів упорядкування числової інформації.

Доцільно наводити як абсолютну кількість респондентів, так і відповідну частку у відсотках. Це забезпечує зрозумілість результатів, особливо за невеликого обсягу вибірки.

Наприклад, замість твердження *«більшість респондентів користувалися соціальними послугами»* доцільно зазначити: *«Соціальні послуги отримували 36 із 56 опитаних респондентів, що становить 64,3 % фактичної вибірки».*

Наведені показники використано як приклад представлення кількісних результатів.

Особливо важливо правильно визначати кількість відповідей, відносно якої обчислюються відсотки. Якщо запитання стосувалося лише респондентів, які мали досвід отримання соціальних послуг, відповідні показники необхідно розраховувати від кількості осіб, які фактично відповіли на це запитання, а не автоматично від загального обсягу вибірки.

Якщо учасники могли обирати декілька варіантів відповіді, цю особливість необхідно зазначати. За таких умов сума відсотків може перевищувати 100 %, що не є помилкою за належного визначення способу розрахунку.

Усі кількісні показники в тексті, таблицях і рисунках повинні бути узгодженими. Необхідно перевіряти відповідність відсоткових значень

абсолютним величинам, правильність обчислень і сталість характеристик вибірки.

Таблиці та рисунки мають доповнювати науковий аналіз, а не замінювати його.

Недоцільно повторювати в тексті всі числові значення, уже наведені в таблиці. Натомість слід виокремлювати найсуттєвіші результати, характеризувати виявлені відмінності, тенденції та їх значення для досліджуваної проблеми.

Наприклад, після представлення таблиці з оцінками доступності соціальних послуг доцільно визначити, які аспекти отримали найнижчі оцінки, чи існують відмінності між групами респондентів і які обставини можуть бути пов’язані з установленими результатами.

Технічні вимоги до оформлення таблиць, рисунків та інших ілюстративних матеріалів наведено в розділі 6 цих методичних рекомендацій.

Використання статистичних показників повинно відповідати характеру отриманих даних. У магістерських дослідженнях соціально-педагогічного спрямування можуть застосовуватися частотні та відсоткові розподіли, середні значення, медіана, показники варіативності й інші відповідні методи описової статистики.

Вибір конкретних показників визначається рівнем вимірювання даних і поставленими завданнями. Зокрема, під час використання п’ятибальної шкали Лайкерта доцільно представляти розподіл відповідей за категоріями, а узагальнювальні показники застосовувати з урахуванням методологічних передумов та обмежень.

Необґрунтованим є формулювання категоричних висновків на основі незначних відмінностей середніх значень без урахування характеристик вибірки й варіативності даних. Використання складних статистичних методів саме по собі не свідчить про вищу наукову якість дослідження.

Представлення якісних результатів передбачає систематизований виклад матеріалів інтерв'ювання, спостереження, фокус-групових обговорень, аналізу документів та інших якісних дослідницьких процедур.

Основну увагу слід приділяти визначенню змістових тем, категорій, характерних оцінок, позицій і досвіду учасників дослідження. Висновки мають ґрунтуватися на систематичному опрацюванні отриманих матеріалів, а не на окремих суб'єктивних висловлюваннях.

Наприклад, результати напівструктурованих інтерв'ю з фахівцями соціальної сфери можуть бути систематизовані за такими тематичними напрямами: кадрове забезпечення, міжвідомча взаємодія, інформаційна доступність послуг, ресурсні обмеження та можливості вдосконалення професійної діяльності.

У процесі аналізу необхідно визначати спільні й відмінні позиції учасників, характерні тенденції та суперечності, пояснювати їх значення для досліджуваної проблеми.

За потреби можуть використовуватися короткі цитати з інтерв'ю, які ілюструють відповідні аналітичні положення. При цьому необхідно забезпечувати достовірність відтворення висловлювань, дотримання умов інформованої згоди та конфіденційності.

У дослідженнях зі змішаною методологією важливим є змістове поєднання кількісних і якісних результатів.

Наприклад, анкетування мешканців територіальної громади може засвідчити наявність певних бар'єрів отримання соціальних послуг, тоді як інтерв'ювання фахівців дозволяє поглиблено проаналізувати організаційні обставини їх виникнення.

У такому випадку необхідно не лише окремо представити результати різних методів, а й пояснити, яким чином вони доповнюють, уточнюють або ставлять під сумнів один одного.

Якщо отримані результати не збігаються, відповідні відмінності слід проаналізувати, оскільки вони можуть мати самостійне наукове значення.

Наукова інтерпретація результатів передбачає пояснення змісту отриманих даних, визначення їх значення для виконання дослідницьких завдань та зіставлення з теоретичними положеннями й результатами попередніх досліджень.

Необхідно розмежовувати представлення фактичних результатів та їх інтерпретацію. Представлення відповідає на запитання, які саме дані отримано, а інтерпретація – що вони означають у контексті досліджуваної проблеми.

Наприклад, установлення факту недостатньої поінформованості частини мешканців територіальної громади про соціальні послуги є емпіричним результатом. Його інтерпретація передбачає аналіз можливих інформаційних, організаційних або соціальних чинників, пов'язаних із відповідною ситуацією, та визначення її значення для доступності соціальної підтримки.

Водночас інтерпретація не повинна виходити за межі фактично отриманих даних. Виявлений зв'язок між поінформованістю респондентів і досвідом звернення по соціальні послуги не є достатньою підставою для встановлення причинно-наслідкової залежності.

*Важливо забезпечувати зіставлення емпіричних результатів із теоретичними положеннями***,** представленими в попередній частині кваліфікаційної роботи.

Таке зіставлення дозволяє визначити, наскільки отримані дані узгоджуються з результатами попередніх досліджень, підтверджують або уточнюють певні наукові положення та які додаткові аспекти проблеми виявляють.

Наприклад, якщо в теоретичній частині обґрунтовано значення партисипативного підходу для формування соціальної активності молоді, емпіричні результати можуть бути використані для аналізу участі молодих людей в ухваленні рішень, організації громадських ініціатив та оцінюванні власного соціального досвіду.

Важливо неупереджено представляти результати, зокрема ті, які не відповідають початковим припущенням. Непідтвердження гіпотези або

отримання неочікуваних результатів не свідчить про неуспішність дослідження, якщо використані процедури були методологічно коректними, а висновки – належно обґрунтованими.

Необхідним складником емпіричної частини є визначення обмежень дослідження. Вони можуть бути пов'язані з обсягом і способом формування вибірки, територіальними або інституційними умовами, доступністю інформації, характеристиками інструментарію та іншими чинниками, які впливають на інтерпретацію й узагальнення результатів.

Наприклад, дослідження, проведене на базі однієї молодіжної громадської організації, дозволяє отримати відомості про особливості соціальної активності її учасників, проте не завжди забезпечує можливість поширення відповідних висновків на всю молодь територіальної громади.

Аналогічно результати опитування мешканців окремих населених пунктів не можуть без належного обґрунтування характеризувати оцінки всього населення відповідної громади.

Обмеження необхідно представляти як характеристику методологічних можливостей дослідження, що дозволяє коректно визначити значення отриманих результатів.

Структура емпіричної частини повинна забезпечувати послідовний перехід від характеристики організації дослідження до представлення та інтерпретації результатів.

У магістерських роботах соціально-педагогічного спрямування емпірична складова часто становить другий розділ основної частини та охоплює декілька взаємопов'язаних підрозділів.

Наприклад, для магістерської роботи на тему *«Формування соціальної активності молоді у діяльності молодіжних громадських організацій»* можлива така структура:

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ

2.1. Організаційні умови та програма емпіричного дослідження соціальної активності молоді.

2.2. Критерії, показники та методика дослідження соціальної активності учасників молодіжних громадських організацій.

2.3. Аналіз та інтерпретація результатів емпіричного дослідження соціальної активності молоді.

Висновки до другого розділу.

У цьому прикладі перший підрозділ характеризує організаційний контекст, другий – методичні засади дослідження, третій — отримані результати та їх інтерпретацію.

Для магістерської роботи на тему «*Соціальні послуги як інструмент реалізації державної політики децентралізації та розвитку громад»* можлива інша побудова:

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА АНАЛІЗ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ У ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

2.1. Організаційно-управлінські та фінансові механізми надання соціальних послуг у територіальній громаді.

2.2. Програма, методика та організація емпіричного дослідження доступності й якості соціальних послуг.

2.3. Аналіз доступності, якості та відповідності соціальних послуг потребам населення територіальної громади.

Висновки до другого розділу.

Наведені приклади є орієнтовними. Конкретна структура визначається науковою проблемою, дослідницькими завданнями та необхідністю забезпечення логічної послідовності викладу.

Основні змістові компоненти емпіричної частини та вимоги до їх представлення узагальнено в таблиці 4.4.

Таблиця 4.4 – Основні складники емпіричної частини кваліфікаційної (магістерської) роботи

Змістовий складник	**Основні вимоги до представлення**
Організація дослідження	Характеристика мети, завдань, бази, етапів і фактичних умов проведення
Вибірка та учасники	Визначення цільової сукупності, способу добору, фактичної кількості й значущих характеристик учасників
Методи та інструментарій	Обґрунтування застосованих методів, характеристика інструментів і процедур збирання інформації
Етичне забезпечення	Стисле пояснення дотримання добровільності участі, інформованої згоди, конфіденційності й інших відповідних вимог
Кількісні результати	Представлення абсолютних і відносних показників, таблиць, діаграм та інших числових характеристик
Якісні результати	Систематизація тематичних категорій, позицій учасників, професійних оцінок та інших змістових характеристик
Інтерпретація результатів	Пояснення отриманих даних, зіставлення з теоретичними положеннями та результатами попередніх досліджень
Обмеження дослідження	Визначення чинників, які впливають на достовірність, інтерпретацію та можливості узагальнення результатів
Висновки до розділу	Узагальнення основних емпіричних результатів відповідно до поставлених дослідницьких завдань

Примітка. Зазначені складники можуть бути представлені в різних підрозділах відповідно до структури магістерської роботи. Їх співвідношення визначається характером дослідження та застосованим дослідницьким дизайном.

Результати емпіричної частини повинні створювати фактичну основу для обґрунтування практичних рекомендацій.

Якщо дослідження засвідчило наявність інформаційних бар'єрів у доступі до соціальних послуг, ці результати можуть використовуватися для розроблення рекомендацій щодо вдосконалення інформування населення.

Якщо під час вивчення соціальної активності молоді встановлено недостатню залученість учасників до ухвалення організаційних рішень, відповідні дані можуть становити підставу для обґрунтування розвитку партисипативних практик у молодіжних громадських організаціях.

Водночас практичні рекомендації не повинні ґрунтуватися виключно на окремих суб'єктивних оцінках або незначних кількісних відмінностях без належного теоретичного й емпіричного обґрунтування.

Завершальним компонентом емпіричної частини є висновки до відповідного розділу.

Вони повинні стисло відображати найважливіші фактичні результати, встановлені характеристики, тенденції або зв'язки та їх значення для розв'язання дослідницьких завдань.

У висновках недоцільно повторювати всі числові показники чи зміст таблиць. Основну увагу слід приділяти узагальненню отриманих результатів, визначенню виявлених проблем і формулюванню положень, необхідних для подальшого обґрунтування практичних рекомендацій.

Типовими недоліками підготовки емпіричної частини є недостатня характеристика організації дослідження, невизначеність способу формування вибірки, невідповідність заявленої та фактичної кількості учасників, формальний опис інструментарію, помилки в обчисленні кількісних показників, надмірний описовий характер викладу та необґрунтованість висновків.

Особливо поширеною помилкою є послідовне відтворення відповідей на всі запитання анкети без змістового узагальнення. Такий виклад не забезпечує повноцінного наукового аналізу, якщо не встановлено значущих характеристик, відмінностей, зв'язків і тенденцій.

Дотримання академічної доброчесності є обов'язковою умовою представлення емпіричних результатів.

Здобувач несе відповідальність за достовірність використаних даних, коректність опису дослідницьких процедур, належне документування інформації та обґрунтованість сформульованих висновків.

Неприпустимими є фабрикація або фальсифікація даних, довільна зміна кількісних показників, створення вигаданих відповідей респондентів, представлення змодельованих результатів як фактично отриманих і приховування істотних обмежень дослідження.

У разі використання цифрових засобів і генеративного штучного інтелекту необхідно дотримуватися встановлених університетських та кафедральних вимог щодо допустимих меж їх застосування й декларування. Використання таких інструментів не повинно підміняти самостійного аналізу або створювати ризики для достовірності даних і конфіденційності інформації.

Під час завершального редагування емпіричної частини необхідно перевірити її методологічну та змістову узгодженість.

Зокрема, слід зіставити заявлені методи з фактично виконаними процедурами, перевірити характеристики вибірки, правильність числових показників, відповідність аналітичних висновків отриманим даним та їхній зв’язок із теоретичними положеннями.

Особливу увагу необхідно приділити усуненню повторів, надмірного опису окремих результатів, необґрунтованих узагальнень і тверджень, які виходять за межі дослідницьких можливостей застосованих методів.

Отже, емпірична частина кваліфікаційної (магістерської) роботи забезпечує представлення, аналіз та інтерпретацію фактичних результатів дослідження. Її якість визначається методологічною обґрунтованістю застосованих процедур, достовірністю даних, глибиною їх аналізу та здатністю автора сформулювати висновки, що сприяють розв’язанню визначеної наукової проблеми.

4.5. Практико-орієнтована частина дослідження: розроблення та обґрунтування рекомендацій, програм, моделей і технологій

Практико-орієнтована частина кваліфікаційної (магістерської) роботи спрямована на обґрунтування можливостей використання результатів дослідження для вдосконалення соціальної роботи та соціально-педагогічної діяльності. Її зміст визначається встановленими проблемами, результатами теоретичного й емпіричного аналізу, особливостями професійного середовища та потребами відповідних цільових груп.

Визначальною вимогою до практико-орієнтованої частини є безпосередній зв'язок запропонованих рішень із результатами проведеного дослідження. Вона не повинна становити формальний перелік загальних побажань або рекомендацій, які не випливають із установлених фактів і не враховують реальних умов професійної діяльності.

Практичні результати магістерського дослідження можуть бути представлені у формі рекомендацій, програм, моделей, технологій або інших обґрунтованих організаційно-методичних рішень. Вибір відповідної форми визначається характером наукової проблеми, змістом отриманих результатів і можливостями їх застосування.

Практичні рекомендації – це науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення певних аспектів професійної діяльності, організаційних механізмів, форм і методів соціально-педагогічної роботи. Вони повинні визначати зміст запропонованих дій, їхніх адресатів, необхідні умови та очікувані результати.

Програма соціально-педагогічної діяльності – це система взаємопов'язаних цілей, завдань, заходів, форм і методів роботи, організованих у визначеній послідовності для досягнення запланованих результатів. Вона передбачає конкретизацію цільової групи, змісту діяльності, виконавців, ресурсів, строків і способів оцінювання результатів.

Модель соціально-педагогічної діяльності – це узагальнене теоретичне або концептуальне представлення певного процесу, системи чи механізму

професійної взаємодії, що відображає його основні компоненти, функції та зв'язки між ними.

Технологія соціально-педагогічної діяльності – це науково обґрунтована й послідовно організована сукупність професійних дій, методів і процедур, спрямованих на досягнення визначеного результату. Її особливістю є конкретизація послідовності дій, умов застосування, необхідних ресурсів і способів оцінювання.

Зазначені форми прикладних результатів не є взаємозамінними. Рекомендації визначають напрями й способи вдосконалення діяльності; програма об'єднує взаємопов'язані заходи; модель відображає структуру та механізми певного процесу; технологія конкретизує порядок здійснення професійних процедур.

Не кожне магістерське дослідження потребує одночасного розроблення рекомендацій, програми, моделі й технології. Доцільніше обрати форму практичного результату, яка відповідає поставленим завданням, і забезпечити її належне обґрунтування.

Наприклад, дослідження доступності соціальних послуг у територіальній громаді може завершуватися організаційно-управлінськими рекомендаціями; вивчення соціально-педагогічної підтримки дітей – розробленням відповідної програми; дослідження міжвідомчої взаємодії – обґрунтуванням моделі координації діяльності соціальних та освітніх інституцій.

Розроблення практичних рішень доцільно здійснювати шляхом послідовного переходу від установлених проблем до визначення можливих способів їх розв'язання.

Насамперед необхідно узагальнити найважливіші результати дослідження, визначити проблеми та можливі чинники їх виникнення, оцінити організаційні умови й наявні ресурси. На цій основі обґрунтовуються конкретні напрями вдосконалення відповідної діяльності.

Наприклад, виявлені інформаційні бар'єри в доступі до соціальних послуг можуть становити підставу для розроблення рекомендацій щодо вдосконалення

інформування населення. Територіальні труднощі отримання підтримки можуть зумовлювати потребу в обґрунтуванні виїзних або дистанційних форм надання послуг із урахуванням можливостей відповідних установ.

У дослідженні соціальної активності молоді встановлені обмеження участі в ухваленні організаційних рішень можуть слугувати підставою для рекомендацій щодо розвитку партисипативних практик, залучення молоді до планування заходів та ініціювання громадських проєктів.

При цьому кожна пропозиція повинна мати зрозуміле наукове обґрунтування: яку проблему вона спрямована розв'язати, на яких результатах дослідження ґрунтується, кому адресована та за яких умов може бути реалізована.

Практичні рекомендації повинні характеризуватися конкретністю, адресністю, науковою обґрунтованістю, реалістичністю та можливістю оцінювання результатів їх застосування.

Конкретність передбачає визначення змісту запропонованих дій. Формулювання *«підвищити ефективність соціально-педагогічної роботи»* або *«посилити міжвідомчу взаємодію»* без пояснення конкретних способів їх реалізації не забезпечують належного практичного результату.

Натомість доцільно пропонувати визначені організаційні й методичні заходи: удосконалення процедур оцінювання потреб, встановлення порядку професійної комунікації, проведення консультацій із представниками цільових груп, розроблення інформаційних матеріалів або запровадження відповідних форм соціально-педагогічної підтримки.

Адресність передбачає визначення суб'єктів, яким призначено рекомендації. Ними можуть бути соціальні педагоги, фахівці соціальної роботи, керівники закладів освіти, працівники соціальних служб, представники органів місцевого самоврядування, громадських і благодійних організацій.

Запропоновані заходи повинні відповідати компетенції та повноваженням їхніх потенційних виконавців. Неприпустимо покладати на певних фахівців функції або управлінські рішення, які не належать до їхніх повноважень.

Реалістичність рекомендацій визначається можливістю їх застосування з урахуванням кадрових, фінансових, організаційних, матеріально-технічних та інформаційних ресурсів. Пропозиції, що потребують додаткового фінансування, погоджень або змін організації діяльності, повинні містити характеристику відповідних передумов.

Важливою вимогою є визначення очікуваних результатів і способів їх оцінювання. Наприклад, рекомендації щодо підвищення інформаційної доступності соціальних послуг можуть передбачати оновлення інформаційних матеріалів, використання додаткових каналів комунікації та проведення консультацій. Однак висновок про фактичне підвищення поінформованості населення потребує окремого оцінювання.

Розроблення соціально-педагогічної програми є доцільним, якщо результати дослідження засвідчують потребу в систематичній і послідовно організованій діяльності з відповідною цільовою групою.

Програма повинна містити обґрунтування необхідності її розроблення, мету, завдання, характеристику цільової групи, основні принципи, зміст заходів, організаційні умови, ресурси, очікувані результати та способи їх оцінювання.

Наприклад, магістерське дослідження соціально-педагогічної підтримки дітей із сімей військовослужбовців може передбачати розроблення програми, спрямованої на вдосконалення супроводу, розвиток адаптаційних ресурсів дітей та узгодження взаємодії закладу освіти із сім’єю й відповідними соціальними інституціями.

Під час її підготовки необхідно визначити конкретні потреби цільової групи, зміст і послідовність заходів, відповідальних виконавців, умови участі та критерії оцінювання результатів.

Залежно від характеру програми можуть виокремлюватися ***підготовчий, основний і підсумково-оцінювальний етапи***.

Підготовчий етап передбачає уточнення потреб цільової групи, визначення ресурсів, організаційних умов і підготовку необхідних матеріалів. *Основний етап* охоплює реалізацію передбачених заходів і взаємодію

відповідальних суб'єктів. *Підсумково-оцінювальний етап* спрямований на аналіз виконання програми та оцінювання отриманих результатів за встановленими показниками.

Наведена послідовність є орієнтовною й конкретизується відповідно до призначення програми.

У магістерській роботі необхідно чітко розмежовувати розроблення програми та її практичну реалізацію. Якщо програму підготовлено й теоретично обґрунтовано, але не реалізовано, слід зазначати саме цей результат. Якщо окремі заходи фактично проведено, необхідно охарактеризувати умови, учасників, процедури та отримані дані.

Проведення окремих заходів саме по собі не підтверджує ефективності програми. Для обґрунтування такого висновку необхідне відповідне дослідження з визначеними критеріями й показниками оцінювання.

Розроблення моделей соціально-педагогічної діяльності є доцільним у дослідженнях, спрямованих на обґрунтування структури, функцій і механізмів взаємодії в певній системі професійної роботи.

Модель може застосовуватися для представлення організації соціально-педагогічного супроводу, профілактичної діяльності, міжвідомчої взаємодії, соціальної підтримки або функціонування системи соціальних послуг.

Наприклад, модель соціально-педагогічного супроводу дітей може відображати суб'єктів підтримки, їхні функції, порядок взаємодії, організаційні умови та передбачувані результати.

Залежно від предмета дослідження модель може включати *цільовий, змістовий, організаційно-діяльнісний, ресурсний і результативно-оцінювальний компоненти*. Однак їх перелік визначається логікою конкретного дослідження й не повинен використовуватися механічно.

Кожен компонент необхідно змістово схарактеризувати, пояснити його функціональне призначення та зв'язок з іншими елементами моделі.

Наявність схеми або рисунка з переліком компонентів не є достатньою підставою для твердження про розроблення науково обґрунтованої моделі.

Вона повинна спиратися на відповідні теоретичні положення та результати дослідження, відображати логіку функціонування процесу й мати пояснювальне або прикладне значення.

Розроблення чи адаптація технологій соціально-педагогічної діяльності передбачає обґрунтування послідовності професійних дій, процедур і методів, спрямованих на досягнення визначеного результату.

Технологія може стосуватися соціально-педагогічного супроводу, профілактики деструктивної поведінки, соціальної адаптації, підтримки сімей, розвитку соціальної активності молоді або інших напрямів професійної діяльності.

На відміну від окремого заходу чи загальних рекомендацій, технологія повинна містити визначену мету, характеристику цільової групи, послідовність етапів, зміст професійних процедур, умови застосування та способи оцінювання результатів.

Наприклад, технологія соціально-педагогічного супроводу може передбачати встановлення контакту, оцінювання потреб, визначення цілей підтримки, планування заходів, організацію взаємодії суб’єктів, моніторинг результатів і завершення або перегляд плану супроводу.

У магістерській роботі необхідно пояснити, які елементи технології розроблені, уточнені або адаптовані автором, на яких джерелах вони ґрунтуються та за яких умов можуть застосовуватися. Неприпустимо представляти відомі професійні процедури як повністю авторську розробку без належного обґрунтування.

Важливим складником практико-орієнтованої частини є визначення організаційних умов реалізації запропонованих рішень.

Доцільно характеризувати кадрове й ресурсне забезпечення, професійну компетентність виконавців, необхідні форми міжвідомчої взаємодії, інформаційні можливості, нормативно-правові умови та потреби цільової групи.

Наприклад, рекомендації щодо вдосконалення міжвідомчої взаємодії можуть передбачати узгодження функцій установ, визначення каналів

комунікації, порядок обміну інформацією та організацію спільного розгляду складних випадків відповідно до встановлених повноважень і вимог законодавства.

За потреби доцільно розмежовувати першочергові та перспективні заходи. Це дозволяє визначити пропозиції, які можуть бути реалізовані в межах наявних ресурсів, і рішення, що потребують додаткових організаційних або фінансових передумов.

Оцінювання практичних розробок повинно передбачати розмежування безпосередніх продуктів діяльності та очікуваних змін.

До безпосередніх результатів можуть належати кількість проведених заходів, підготовлених інформаційних матеріалів, організованих консультацій або залучених учасників. Вони характеризують переважно обсяг виконаної роботи.

Показники очікуваних змін можуть відображати рівень поінформованості населення, сформованість певних умінь, доступність соціальних послуг, характер участі цільових груп або інші характеристики, на поліпшення яких спрямовано запропоновані заходи.

Наприклад, створення інформаційного буклета є безпосереднім результатом діяльності, тоді як підвищення обізнаності мешканців про соціальні послуги потребує спеціального оцінювання. Аналогічно проведення тренінгу не є самостійним доказом розвитку соціальних компетентностей його учасників.

Необхідно чітко розмежовувати розроблення, апробацію, впровадження та оцінювання ефективності практичних результатів.

Розроблення передбачає формування змісту відповідної програми, моделі, технології або рекомендацій. Апробація може здійснюватися у формі наукового чи професійного обговорення, експертного оцінювання або обмеженого практичного випробування – залежно від фактично проведеної процедури.

Впровадження означає використання розробки в діяльності відповідної установи чи організації. Оцінювання ефективності передбачає встановлення

результатів її застосування за допомогою належного дослідницького дизайну та визначених показників.

У тексті роботи необхідно достовірно характеризувати фактично здійснені дії. Представлення розробки на конференції не підтверджує її практичної ефективності, а позитивне експертне оцінювання не є тотожним упровадженню.

Професійна та етична обґрунтованість практичних розробок передбачає дотримання прав людини, поваги до гідності учасників, недискримінації, добровільності, конфіденційності та врахування індивідуальних потреб цільових груп.

Особливої уваги потребують рекомендації й програми, призначені для роботи з дітьми та особами, які можуть перебувати у вразливому становищі. Необхідно враховувати можливі ризики, передбачати відповідні гарантії безпечної участі й уникати заходів, які можуть спричинити стигматизацію або порушення прав учасників.

Структура практико-орієнтованої частини визначається характером проблеми та формою запропонованих результатів. Вона може становити окремий третій розділ магістерської роботи або бути інтегрованою до іншої частини, якщо це відповідає дослідницькому дизайну та кафедральним вимогам.

У разі виокремлення третього розділу доцільно послідовно розкривати напрями вдосконалення професійної діяльності, характеристику запропонованих розробок та обґрунтування умов їх застосування.

Наприклад, для магістерської роботи на тему *«Соціальні послуги як інструмент реалізації державної політики децентралізації та розвитку громад»* можлива така структура:

РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКІ ЗАСАДИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

3.1. Стратегічне планування розвитку системи соціальних послуг у територіальній громаді.

3.2. Удосконалення міжсекторальної взаємодії та використання ресурсного потенціалу громади.

3.3. Практичні рекомендації щодо підвищення доступності та якості соціальних послуг.

Висновки до третього розділу.

Така побудова забезпечує перехід від стратегічних засад удосконалення місцевої системи соціальних послуг до визначення організаційних механізмів і конкретних практичних рекомендацій.

Для магістерської роботи на тему *«Формування соціальної активності молоді у діяльності молодіжних громадських організацій»* можлива інша структура:

РОЗДІЛ 3. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ У ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІЖНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

3.1. Обґрунтування соціально-педагогічних умов формування соціальної активності молоді.

3.2. Зміст і організаційно-методичне забезпечення діяльності, спрямованої на розвиток соціальної активності молоді.

3.3. Практичні рекомендації щодо вдосконалення соціально-педагогічної підтримки молодіжної участі.

Висновки до третього розділу.

Наведені приклади мають рекомендаційний характер. Конкретна структура практико-орієнтованої частини повинна відповідати темі, завданням і фактичним результатам дослідження.

Важливо уникати дублювання теоретичного аналізу та повторного докладного представлення емпіричних даних.

У практико-орієнтованій частині результати попередніх розділів використовуються як підстава для обґрунтування рішень, а не механічно відтворюються.

Для забезпечення логічного зв’язку між установленими проблемами й запропонованими рішеннями доцільно використовувати аналітичні таблиці.

Орієнтовний приклад наведено в таблиці 4.5.

Таблиця 4.5 – Логічний зв’язок між результатами дослідження та практико-орієнтованими рекомендаціями

Виявлена проблема	**Пропонований напрям удосконалення**	**Можливі практичні заходи**	**Очікуваний результат**
Недостатня поінформованість мешканців про соціальні послуги	Удосконалення інформаційної взаємодії	Підготовка інформаційних матеріалів, використання доступних каналів комунікації, організація консультацій	Підвищення рівня поінформованості цільових груп
Територіальні бар’єри отримання соціальних послуг	Підвищення територіальної доступності	Аналіз потреб віддалених населених пунктів, обґрунтування можливостей виїзного обслуговування та дистанційних консультацій	Розширення можливостей звернення по соціальну підтримку
Недостатня узгодженість діяльності соціальних інституцій	Розвиток міжвідомчої взаємодії	Узгодження процедур комунікації, проведення спільних робочих зустрічей, визначення механізмів координації	Підвищення організаційної узгодженості професійної діяльності
Обмежені можливості молоді брати участь в ухваленні рішень	Розвиток партисипативних практик	Залучення молоді до планування заходів, громадських ініціатив та спільного	Розширення можливостей змістовної участі молоді

		оцінювання результатів	
Недостатня системність соціально-педагогічного супроводу	Удосконалення організації супроводу	Конкретизація етапів роботи, взаємодії фахівців і процедур оцінювання потреб	Підвищення послідовності й узгодженості соціально-педагогічної підтримки

Примітка. Таблиця має методичний характер. Наведені проблеми та очікувані результати є прикладами, а не фактично встановленими показниками конкретного дослідження. У магістерській роботі зміст такої таблиці повинен відповідати реальним результатам проведеного аналізу.

Очікувані результати практичних розробок повинні бути реалістичними й відповідати змісту запропонованих заходів. Не слід стверджувати, що розроблена програма гарантовано усуне проблему або запропонована модель забезпечить підвищення ефективності професійної діяльності без належної перевірки.

Коректніше використовувати формулювання *«може сприяти», «створює передумови», «спрямована на», «передбачає можливість»* із конкретизацією умов реалізації та показників оцінювання результатів.

Висновки до практико-орієнтованого розділу повинні узагальнювати основні обґрунтовані напрями вдосконалення діяльності, розроблені рекомендації, програми, моделі або технології та визначені умови їх можливого використання.

Необхідно стисло характеризувати найважливіші результати, не повторюючи повного переліку запропонованих заходів. Якщо практична розробка не проходила перевірки ефективності, у висновках слід зазначати факт її розроблення та обґрунтування, не приписуючи непідтверджених результатів.

Типовими недоліками практико-орієнтованої частини є декларативний характер рекомендацій, недостатній зв’язок із результатами дослідження, відсутність конкретних адресатів, неврахування ресурсних і правових обмежень, необґрунтоване ускладнення розробки та перебільшення очікуваної ефективності.

Необхідно також уникати механічного використання відомих програм і технологій без належного зазначення джерел або характеристики власного внеску. Запропоновані рішення повинні бути співмірними з результатами та дослідницькими можливостями магістерської роботи.

Дотримання академічної доброчесності передбачає належне посилання на використані розробки, достовірне представлення проведених заходів і розмежування результатів власної діяльності та положень інших авторів. У разі використання генеративного штучного інтелекту необхідно дотримуватися встановлених університетських і кафедральних вимог щодо допустимих меж його застосування та декларування.

Під час завершального редагування практико-орієнтованої частини необхідно перевірити відповідність рекомендацій результатам дослідження, обґрунтованість їхніх адресатів і змісту, реалістичність умов застосування, коректність очікуваних результатів та узгодженість висновків із фактично виконаною роботою.

Отже, практико-орієнтована частина магістерської роботи забезпечує перехід від наукового аналізу проблеми до обґрунтування можливих способів удосконалення професійної діяльності. Її якість визначається не кількістю запропонованих розробок, а їхньою науковою обґрунтованістю, конкретністю, реалістичністю та безпосереднім зв’язком із результатами дослідження.

4.6. Формулювання висновків до розділів та загальних висновків роботи

Висновки є важливими структурними компонентами кваліфікаційної (магістерської) роботи, у яких узагальнюються результати проведеного дослідження, визначається ступінь досягнення поставленої мети та виконання дослідницьких завдань. Вони забезпечують логічну завершеність наукового пошуку й відображають найбільш значущі теоретичні, емпіричні та практико-орієнтовані результати.

Основними вимогами до висновків є наукова обґрунтованість, достовірність, конкретність, логічна послідовність, лаконічність і відповідність поставленим дослідницьким завданням. Висновки повинні відображати фактично отримані результати й не виходити за межі можливостей проведеного дослідження.

Принципово важливо розмежовувати наукові висновки та стислий переказ змісту роботи. Переказ характеризує виконані дослідницькі дії, тоді як висновки визначають, які положення встановлено, уточнено, виявлено, обґрунтовано або розроблено.

Наприклад, формулювання *«У першому розділі розглянуто наукові підходи до визначення соціальної активності молоді»* відображає зміст виконаної роботи, але не розкриває результату теоретичного аналізу.

Науково доцільніше зазначити: *«На основі аналізу наукових підходів визначено соціальну активність молоді як багатокомпонентне явище, що в межах обраного теоретичного підходу характеризується мотиваційно-ціннісними, когнітивними, діяльнісними та рефлексивними проявами».*

Таке формулювання є орієнтовним і може використовуватися лише за умови відповідності фактично отриманим та належно обґрунтованим результатам дослідження.

У структурі магістерської роботи необхідно розмежовувати висновки до окремих розділів і загальні висновки. Вони мають спільне призначення – узагальнення результатів наукового пошуку, однак відрізняються змістовим охопленням і рівнем узагальнення.

Висновки до розділів відображають результати відповідних частин дослідження, тоді як загальні висновки представляють його підсумкові результати та забезпечують відповідь на визначену наукову проблему.

Формулювання висновків до окремих розділів кваліфікаційної роботи.

Висновки до розділу – це стислий узагальнений виклад основних результатів, отриманих у відповідній частині дослідження. Їх призначення

полягає у визначенні найважливіших наукових положень і встановленні їхнього значення для подальшого наукового пошуку.

У магістерських роботах соціально-педагогічного спрямування доцільно завершувати основні розділи короткими висновками, які забезпечують змістову завершеність теоретичної, емпіричної та практико-орієнтованої складових.

Висновки до теоретико-методологічного розділу повинні відображати результати критичного аналізу наукових джерел, уточнення понять, систематизації наукових підходів, визначення структурних характеристик досліджуваного явища та обґрунтування теоретичних положень, необхідних для подальшого дослідження.

Основну увагу слід зосереджувати на конкретних результатах теоретичного аналізу, а не на повторному представленні наукових визначень чи переліку опрацьованих праць.

Наприклад, у магістерському дослідженні формування соціальної активності молоді в діяльності молодіжних громадських організацій висновки до першого розділу можуть узагальнювати результати визначення сутності й структури соціальної активності, характеристики соціально-педагогічного потенціалу громадських організацій та обґрунтування умов розвитку молодіжної участі.

Орієнтовне формулювання: *«Узагальнення наукових підходів дозволило визначити соціальну активність молоді як соціально-педагогічне явище, що виявляється в усвідомленій участі особистості в суспільно значущій діяльності, соціальній ініціативності та відповідальності за результати власної участі. Обґрунтовано значення молодіжних громадських організацій як середовища набуття соціального досвіду й розвитку активної громадської позиції».*

Зміст відповідного висновку повинен ґрунтуватися на положеннях, фактично обґрунтованих у теоретичній частині роботи.

Висновки до емпіричного розділу відображають найважливіші фактичні результати, установлені характеристики, відмінності, зв’язки або проблеми, визначені в процесі дослідження.

Їх зміст повинен відповідати застосованим методам, дослідницьким питанням і фактично отриманим даним. Доцільно виокремлювати найбільш значущі результати, не відтворюючи повністю числові показники, таблиці та аналітичні матеріали.

Наприклад, у дослідженні доступності соціальних послуг у територіальній громаді висновки до емпіричного розділу можуть характеризувати рівень поінформованості опитаних мешканців, установлені територіальні й організаційні бар'єри, особливості оцінювання якості послуг та їх відповідності потребам отримувачів.

При цьому важливо розмежовувати ***встановлені факти, їхню інтерпретацію та дослідницькі припущення***. Зокрема, недостатня поінформованість частини респондентів є емпіричним результатом, тоді як пояснення цього явища недоліками інформаційної діяльності установи потребує відповідного обґрунтування.

Якщо дослідження проводилося на базі однієї установи або за участю обмеженої кількості респондентів, висновки повинні враховувати особливості вибірки та межі узагальнення результатів.

Висновки до емпіричного розділу мають створювати змістову основу для подальшого обґрунтування практичних рекомендацій.

Висновки до практико-орієнтованого розділу узагальнюють результати розроблення та наукового обґрунтування рекомендацій, програм, моделей, технологій або інших прикладних рішень.

У них необхідно зазначати, які напрями вдосконалення професійної діяльності визначено, які організаційні чи методичні рішення запропоновано, на яких результатах дослідження вони ґрунтуються та які можливості їх застосування обґрунтовано.

Наприклад, у дослідженні вдосконалення системи соціальних послуг висновки до третього розділу можуть відображати обґрунтовані напрями стратегічного планування, механізми міжвідомчої взаємодії, можливості

використання ресурсів громади та рекомендації щодо підвищення доступності послуг.

У роботі, присвяченій соціальній активності молоді, відповідні висновки можуть характеризувати визначені соціально-педагогічні умови, запропоновані форми підтримки молодіжної участі та рекомендації щодо вдосконалення діяльності громадських організацій.

При цьому необхідно точно визначати фактичний статус практичних результатів. Якщо програму або модель лише розроблено й теоретично обґрунтовано, не слід стверджувати про її впровадження чи підтверджену ефективність.

Висновки до розділів повинні бути стислими, змістово завершеними та позбавленими невиправданих повторів. Вони не мають перетворюватися на додаткові підрозділи з повторним викладом основного матеріалу.

Доцільно використовувати формулювання *«визначено», «установлено», «уточнено», «обґрунтовано», «виявлено», «систематизовано», «схарактеризовано»*, конкретизуючи зміст відповідного результату.

Формулювання загальних висновків кваліфікаційної роботи

Загальні висновки є самостійною завершальною структурною частиною магістерської роботи, у якій систематизовано представляються основні результати дослідження відповідно до його мети та завдань.

На відміну від висновків до окремих розділів, вони характеризують результати роботи загалом, встановлюють взаємозв’язок між її теоретичною, емпіричною та практико-орієнтованою складовими й визначають ступінь досягнення поставленої мети.

Основною вимогою до загальних висновків є їхня змістова відповідність дослідницьким завданням. Кожне завдання, сформульоване у вступі, повинно мати відповідний результат, представлений у підсумкових положеннях.

Водночас це не передбачає механічного повторення завдань або обов’язкового формування окремого пункту для кожного з них. Визначальним є

забезпечення повноти й логічної послідовності представлення отриманих результатів.

Логіка загальних висновків має відображати послідовність виконаного дослідження. Доцільно розпочинати з узагальнення теоретичних результатів, далі характеризувати найважливіші емпіричні здобутки та завершувати обґрунтованими практичними пропозиціями.

У початковій частині можуть відображатися результати уточнення основних понять, систематизації наукових підходів, визначення структурних компонентів, чинників або умов функціонування досліджуваного явища.

Наступна частина повинна узагальнювати встановлені емпіричні характеристики, проблеми, відмінності або взаємозв'язки, які безпосередньо стосуються дослідницьких питань.

Завершальна частина може містити характеристику розроблених рекомендацій, програм, моделей, технологій або інших практичних рішень, обґрунтованих за результатами дослідження.

За потреби наприкінці загальних висновків зазначаються основні обмеження дослідження та перспективи подальшого наукового пошуку.

Загальні висновки повинні характеризувати результати, а не виконані дослідницькі дії.

Наприклад, якщо одним із завдань було проаналізувати наукові підходи до визначення соціально-педагогічного супроводу, у висновку необхідно представити отримане розуміння його сутності, структури або особливостей.

Якщо завдання передбачало емпіричне дослідження доступності соціальних послуг, висновок має відображати встановлені характеристики доступності, виявлені бар'єри та найбільш значущі результати аналізу.

Якщо завдання полягало в розробленні практичних рекомендацій, необхідно конкретизувати основні запропоновані рішення та їхній зв'язок із результатами дослідження.

Важливою вимогою є конкретність представлених положень. Загальні твердження «дослідження підтвердило актуальність проблеми», «отримані

результати мають важливе значення» або «розроблені рекомендації сприятимуть удосконаленню діяльності» не розкривають змісту наукового результату без належної конкретизації.

Наприклад, замість формулювання *«Доведено необхідність удосконалення системи соціальних послуг у громаді»* доцільніше зазначити: *«За результатами дослідження доступності соціальних послуг визначено основні організаційні та інформаційні труднощі, які необхідно враховувати під час планування їх надання в досліджуваній територіальній громаді»*.

Наведене формулювання є орієнтовним і повинно уточнюватися відповідно до фактичних результатів конкретного дослідження.

У висновках за результатами кількісного дослідження доцільно наводити лише найважливіші числові характеристики, безпосередньо пов'язані з поставленими завданнями.

При цьому необхідно забезпечувати правильність абсолютних і відносних показників, їх відповідність характеристикам вибірки та узгодженість із результатами, представленими в основній частині роботи.

У висновках за результатами якісного дослідження узагальнюються основні встановлені теми, характеристики досвіду учасників, професійні оцінки, організаційні труднощі й інші змістові результати.

Такі висновки повинні ґрунтуватися на систематичному аналізі отриманих матеріалів, а не на окремих висловлюваннях учасників або суб'єктивних враженнях дослідника.

Необхідно уникати необґрунтованих тверджень щодо причинно-наслідкових зв'язків та ефективності професійної діяльності. Якщо застосовані методи дозволяють встановити лише певні відмінності, взаємозв'язки або оцінки учасників, відповідні результати не можуть представлятися як доведені причинні залежності.

У таких випадках доцільно використовувати формулювання «*виявлено зв'язок», «установлено відмінності», «зафіксовано відповідні оцінки»,*

«визначено можливі чинники» або «*отримані результати дають підстави припускати»*, якщо вони відповідають змісту проведеного аналізу.

Загальні висновки повинні демонструвати ступінь досягнення мети дослідження. Формальне твердження *«мети досягнуто, завдання виконано»* без представлення конкретних результатів не має достатньої наукової цінності.

Якщо мета полягала у визначенні соціально-педагогічних умов формування соціальної активності молоді, загальні висновки повинні містити обґрунтовану характеристику саме цих умов. Якщо мета передбачала визначення напрямів підвищення доступності соціальних послуг, необхідно представити встановлені проблеми та запропоновані способи їх розв'язання.

Взаємозв'язок дослідницьких завдань і загальних висновків. Одним зі способів перевірки змістової завершеності магістерської роботи є зіставлення дослідницьких завдань, визначених у вступі, з результатами, представленими в загальних висновках.

Такий аналіз дозволяє встановити, чи всі завдання мають змістове завершення, чи не залишилися окремі аспекти проблеми нерозкритими та чи відповідають підсумкові положення фактично отриманим результатам.

Орієнтовні приклади відповідності дослідницьких завдань і змісту загальних висновків наведено в таблиці 4.6.

Таблиця 4.6 – Взаємозв'язок дослідницьких завдань і загальних висновків кваліфікаційної (магістерської) роботи

Дослідницьке завдання	**Що необхідно відобразити в загальних висновках**
Проаналізувати наукові підходи до визначення сутності досліджуваного явища	Уточнене розуміння явища, його основні характеристики, структурні компоненти та теоретичні положення, визначені за результатами аналізу
Схарактеризувати організаційні та методичні засади відповідної професійної діяльності	Установлені особливості організації діяльності, її основні механізми, умови та чинники
Емпірично дослідити певне соціальне або соціально-педагогічне явище	Основні фактичні результати, установлені характеристики, відмінності, зв'язки або виявлені проблеми

Обґрунтувати практичні рекомендації щодо вдосконалення діяльності	Зміст запропонованих рекомендацій, їхній зв’язок із результатами дослідження, адресати та можливості застосування
Розробити програму, модель або технологію (якщо передбачено завданнями)	Основні компоненти розробки, її призначення, організаційні умови та фактично здійснені процедури обґрунтування чи перевірки

Примітка. Таблиця має рекомендаційний характер. Конкретні формулювання висновків повинні відповідати фактичним результатам проведеного магістерського дослідження.

Відповідність завдань і висновків має бути змістовою, а не формальною. Якщо певне завдання не має відповідного результату, необхідно проаналізувати повноту його виконання та відображення в основній частині роботи.

За потреби можуть уточнюватися формулювання окремих компонентів наукового апарату за погодженням із науковим керівником. Водночас неприпустимо довільно змінювати завдання лише для формального узгодження їх із неповними результатами дослідження.

Змістові та стилістичні вимоги до висновків. *Висновки повинні відповідати вимогам академічного письма***:** характеризуватися *науковою точністю, конкретністю, логічною послідовністю, доказовістю та лаконічністю*.

Доцільно використовувати дієслівні конструкції «*визначено», «виявлено», «установлено», «уточнено», «систематизовано», «обґрунтовано», «розроблено», «узагальнено»*, обираючи їх відповідно до характеру фактично отриманих результатів.

Наприклад, формулювання «*доведено ефективність»* є коректним лише за наявності належного дослідницького підтвердження. Якщо програму лише розроблено, необхідно зазначати факт її розроблення й обґрунтування. Аналогічно твердження *«уперше встановлено»* потребує достатнього підтвердження наукової новизни.

Висновки не повинні містити розгорнутих теоретичних визначень, докладного аналізу джерел, значних цитат, повторного опису дослідницьких процедур або надмірної кількості статистичних показників.

Необхідно забезпечувати внутрішню узгодженість висновків і їх відповідність основній частині роботи. Неприпустимим є включення нових теоретичних положень, емпіричних результатів або практичних рекомендацій, які раніше не були обґрунтовані.

Важливо розмежовувати наукові висновки та практичні рекомендації. Висновки відображають результати дослідження, тоді як рекомендації конкретизують можливі способи їх використання в професійній діяльності.

У загальних висновках доцільно стисло охарактеризувати основні практичні результати, не повторюючи докладні алгоритми, програми чи переліки заходів, представлені в практико-орієнтованій частині.

Обсяг та оформлення висновків. Обсяг висновків до розділів і загальних висновків визначається складністю проблеми, кількістю отриманих результатів, структурою роботи та кафедральними методичними вимогами.

Висновки до розділів повинні бути достатньо стислими й забезпечувати узагальнення відповідних результатів без повторного викладу основного матеріалу.

Для магістерської роботи з рекомендованим обсягом основного тексту 50-80 сторінок практичним орієнтиром можуть бути ***загальні висновки обсягом приблизно 2-4 сторінки***. Зазначена величина має рекомендаційний характер і не є окремою нормативно встановленою вимогою.

Висновки до розділів розміщуються після відповідних частин роботи та можуть оформлюватися під заголовками «**Висновки до першого розділу**», «**Висновки до другого розділу**», «**Висновки до третього розділу**» відповідно до прийнятої системи оформлення.

Загальні висновки становлять самостійну структурну частину роботи, розміщуються після основного тексту перед списком використаних джерел та оформлюються під заголовком **«ВИСНОВКИ»**.

Вони можуть подаватися як зв’язний науковий текст або у формі окремих пронумерованих положень відповідно до характеру дослідження та кафедральних вимог.

Використання пронумерованих положень може бути доцільним для магістерських робіт із чітко визначеними взаємопов’язаними завданнями. Водночас кількість таких положень не обов’язково повинна збігатися з кількістю завдань.

Типові недоліки формулювання висновків. Найпоширенішими недоліками є підміна результатів описом виконаних дій, механічне повторення змісту підрозділів, декларативність, надмірна загальність і відсутність зв’язку з поставленими завданнями.

Методологічно необґрунтованими є висновки, які виходять за межі фактично отриманих даних, зокрема поширення результатів локального дослідження на ширшу сукупність без належних підстав, декларування причинних зв’язків, які не перевірялися, або твердження про ефективність програм без відповідного оцінювання.

Окрему групу недоліків становлять суперечності між вступом, основною частиною та висновками, використання невідповідних кількісних показників, включення необґрунтованих практичних пропозицій і тверджень про результати, які фактично не були отримані.

Дотримання академічної доброчесності передбачає достовірність підсумкових положень, коректність їх інтерпретації, самостійність авторських узагальнень і відповідність представлених результатів проведеному дослідженню.

У разі застосування генеративного штучного інтелекту для допоміжного редагування тексту необхідно дотримуватися встановлених університетських і кафедральних вимог щодо допустимих меж використання та його декларування. Такі інструменти не повинні підміняти самостійного наукового узагальнення результатів.

Завершальним етапом підготовки висновків є перевірка їхньої відповідності змісту кваліфікаційної роботи. Необхідно зіставити загальні висновки з метою й завданнями дослідження, переконатися, що всі основні

результати представлені з достатньою повнотою, а кожне суттєве положення має обґрунтування в основній частині.

Особливу увагу слід приділити точності кількісних показників, коректності інтерпретації якісних даних, обґрунтованості тверджень щодо причинних зв'язків, наукової новизни, практичного впровадження та ефективності запропонованих розробок.

Загальні висновки повинні узгоджуватися з висновками до окремих розділів, але забезпечувати вищий рівень узагальнення, а не становити їх механічне об'єднання.

Остаточне формулювання загальних висновків доцільно здійснювати після завершення основної частини роботи та підготовки висновків до всіх розділів. Це дозволяє забезпечити цілісність представлення результатів, установити їхній взаємозв'язок і визначити ступінь досягнення поставленої мети.

Отже, висновки до розділів забезпечують узагальнення результатів окремих частин дослідження, тоді як загальні висновки відображають його підсумкові здобутки та ступінь виконання поставлених завдань. Їх якість визначається конкретністю, достовірністю, логічною завершеністю й науковою обґрунтованістю представлених результатів.

4.7. Анотація, ключові слова, список використаних джерел і додатки

Анотація, ключові слова, список використаних джерел і додатки є структурними та інформаційними компонентами кваліфікаційної (магістерської) роботи, які забезпечують належне представлення результатів дослідження, документування його джерельної бази та розміщення допоміжних матеріалів.

Кожен із зазначених компонентів має окреме функціональне призначення, проте повинен відповідати темі, змісту й фактичним результатам магістерського дослідження. Їх підготовка передбачає наукову точність, змістову узгодженість,

достовірність інформації та дотримання встановлених вимог до академічного оформлення.

Відповідно до п. 6.7 *Положення про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та магістра у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка* рекомендована структура кваліфікаційної роботи включає *анотацію, список використаних джерел і додатки за потреби*. Конкретні вимоги до їх оформлення визначаються методичними рекомендаціями випускової кафедри.

Анотація кваліфікаційної (магістерської) роботи.

Анотація – це стислий інформаційний виклад, у якому характеризуються спрямування, зміст і найважливіші результати завершеного дослідження. Її призначення полягає у формуванні цілісного уявлення про кваліфікаційну роботу без необхідності попереднього ознайомлення з її повним текстом.

Анотація виконує інформаційну та пошукову функції, сприяє ідентифікації дослідження в електронних каталогах, університетських репозитаріях та інших наукових інформаційних ресурсах.

Відповідно до п. 6.7 Положення про атестацію анотація складається автором ***державною*** та ***однією з іноземних мов***. Обсяг кожного зі змістово еквівалентних текстів *не повинен перевищувати* **150 слів**.

Для магістерських робіт за освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка» *доцільно готувати анотації українською та англійською мовами*. Англомовний текст повинен точно передавати зміст україномовного варіанта, використовувати коректну наукову термінологію та не містити положень, відсутніх в оригіналі.

Основною вимогою до анотації є змістова достатність за умови лаконічного викладу. Доцільно відобразити основне спрямування та мету дослідження, за потреби – загальну характеристику застосованих методів, найважливіші отримані результати та їхнє наукове або практичне значення.

Анотація не повинна перетворюватися на скорочений переказ усіх розділів роботи. Недоцільно включати до неї розгорнуті теоретичні визначення,

детальний опис дослідницьких процедур, великі статистичні таблиці або загальні міркування про актуальність соціальних проблем.

Перевагу слід надавати конкретним формулюванням, які характеризують фактичні результати: *«визначено», «установлено», «виявлено», «систематизовано», «обґрунтовано», «розроблено»* тощо.

Наприклад, замість твердження *«У роботі розглянуто важливі питання розвитку соціальної активності молоді»* доцільніше зазначити: *«Проаналізовано соціально-педагогічні чинники формування соціальної активності молоді та обґрунтовано напрями її розвитку в діяльності молодіжних громадських організацій»*.

Водночас використані формулювання повинні відповідати фактичним результатам дослідження. Якщо магістерська робота передбачала лише розроблення та теоретичне обґрунтування програми, в анотації не можна зазначати, що її ефективність експериментально підтверджено.

Остаточну редакцію анотації доцільно готувати після завершення основної частини та загальних висновків. Це забезпечує відповідність її змісту фактично виконаному дослідженню.

Навчальний ***приклад анотації*** до умовного магістерського дослідження на тему ***«Формування соціальної активності молоді у діяльності молодіжних громадських організацій»***.

Анотація. У кваліфікаційній роботі *досліджено* теоретичні та практичні аспекти формування соціальної активності молоді в діяльності молодіжних громадських організацій. *Проаналізовано* наукові підходи до визначення сутності й структури соціальної активності, схарактеризовано соціально-педагогічний потенціал громадських організацій як середовища розвитку молодіжної участі. На основі емпіричного дослідження *визначено* особливості прояву соціальної активності учасників молодіжних організацій та чинники, пов’язані з їх залученням до громадської діяльності. *Обґрунтовано* соціально-педагогічні умови формування соціальної активності молоді та розроблено практичні рекомендації щодо вдосконалення відповідної діяльності.

Примітка. Наведений текст має навчально-методичне призначення. Анотація конкретної магістерської роботи повинна відображати лише фактично отримані та належно обґрунтовані результати дослідження.

Ключові слова.

Ключові слова – це основні терміни та словосполучення, які характеризують предметну область, провідні поняття й змістову спрямованість дослідження

Вони забезпечують тематичну ідентифікацію кваліфікаційної роботи та полегшують її пошук в електронних каталогах, репозитаріях і наукових інформаційних системах.

Добір ключових слів здійснюється відповідно до теми, предмета, мети та основних результатів дослідження. Доцільно використовувати терміни, що характеризують досліджуване явище, цільову групу, соціальне середовище або відповідний напрям професійної діяльності.

Основними *вимогами* до ключових слів є *змістова відповідність, термінологічна точність, конкретність і пошукова значущість*.

Для магістерських робіт соціально-педагогічного спрямування практичним орієнтиром може бути ***5-8*** *ключових слів або словосполучень*, якщо іншу кількість не визначено кафедральними вимогами. Зазначена кількість має рекомендаційний характер.

Наприклад, для дослідження *формування соціальної активності молоді* можливий такий перелік:

Ключові слова: соціальна активність, молодь, молодіжні громадські організації, соціальна педагогіка, соціалізація, молодіжна участь, громадська діяльність.

Для магістерської роботи, присвяченої *соціальним послугам в умовах децентралізації*, можуть використовуватися такі ключові слова:

Ключові слова: соціальні послуги, децентралізація, територіальна громада, доступність соціальних послуг, якість соціальних послуг, соціальна робота, міжвідомча взаємодія.

Слід уникати надмірно загальних понять, випадкових термінів, які не характеризують зміст дослідження, та невиправданого дублювання близьких за значенням слів.

Ключові слова українською та іноземною мовами повинні бути змістово еквівалентними. Під час перекладу необхідно враховувати усталені міжнародні наукові терміни, особливо щодо понять *«соціально-педагогічний супровід», «соціальна активність», «соціальна інклюзія», «соціальні послуги»* та інших категорій, англомовні відповідники яких можуть залежати від контексту.

Остаточний перелік ключових слів доцільно визначати після завершення дослідження й підготовки анотації.

Список використаних джерел.

Список використаних джерел є самостійною структурною частиною кваліфікаційної роботи, яка містить бібліографічні відомості про наукові, нормативно-правові, статистичні та інші матеріали, використані під час дослідження.

Його призначення полягає в документуванні джерельної бази, забезпеченні можливості ідентифікації використаних матеріалів, перевірки наукових положень і встановлення зв’язку між результатами власного дослідження та попередніми науковими розробками.

Основною вимогою є відповідність бібліографічних записів фактично використаним джерелам і покликанням у тексті роботи. Необхідно забезпечити можливість однозначної ідентифікації кожного джерела та перевірки відповідних відомостей.

До списку не слід включати праці лише з метою збільшення кількості бібліографічних позицій. Так само неприпустимо використовувати неіснуючі

джерела, неправильно ідентифіковані публікації або матеріали, зміст яких автор фактично не перевіряв.

Формування джерельної бази повинно ґрунтуватися на *принципах наукової релевантності, достовірності, актуальності та змістової достатності.*

У магістерських роботах соціально-педагогічного спрямування можуть використовуватися *наукові монографії, статті у фахових виданнях, матеріали наукових конференцій, навчальні та науково-методичні видання, нормативно-правові акти, офіційні статистичні матеріали, аналітичні звіти, документи міжнародних організацій та електронні наукові ресурси*.

Доцільно поєднувати фундаментальні дослідження, що становлять теоретичну основу проблеми, із сучасними науковими публікаціями, які відображають актуальні підходи, емпіричні результати та зміни професійної практики.

Наприклад, у роботі про соціалізацію молоді можуть використовуватися класичні праці з теорії соціального виховання та сучасні дослідження молодіжної участі. У дослідженні соціальних послуг в умовах децентралізації важливими є актуальні наукові публікації, нормативно-правові акти, статистичні й аналітичні матеріали щодо функціонування відповідної системи.

Особливу увагу необхідно приділяти *перевірці електронних джерел*. Під час їх використання слід установлювати авторство, назву матеріалу, дату оприлюднення, найменування видання або організації, електронну адресу та інші відомості, необхідні для коректного бібліографічного опису.

Перевагу доцільно надавати *офіційним вебресурсам, науковим виданням, університетським репозитаріям та електронним бібліотекам*. Випадкові інтернет-публікації, рекламні матеріали й ресурси з невстановленим походженням не повинні становити основну джерельну базу дослідження.

Водночас матеріали офіційних вебсайтів соціальних установ, органів місцевого самоврядування та громадських організацій можуть використовуватися для характеристики їхньої діяльності, якщо це відповідає дослідницьким завданням.

Нормативно-правові джерела необхідно використовувати з урахуванням їхньої чинності та актуальної редакції. Якщо дослідження стосується змін законодавства, слід чітко визначати редакції нормативних актів, які діяли у відповідні періоди.

Усі запозичені наукові положення, визначення, статистичні відомості, результати попередніх досліджень і цитати повинні супроводжуватися належними покликаннями. Вони забезпечують перевірюваність інформації та дозволяють розмежовувати результати інших авторів і власні наукові узагальнення здобувача.

Бібліографічне оформлення списку використаних джерел здійснюється відповідно до встановлених кафедральних вимог із застосуванням **ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання»**.

Необхідно забезпечувати послідовність бібліографічного опису, повноту необхідних відомостей та відповідність записів покликанням в основному тексті. Докладні правила розміщення бібліографічних позицій і приклади оформлення різних видів джерел наведено в *підрозділах 5.5 та 5.6* цих методичних рекомендацій.

Кількість джерел визначається змістом і характером магістерського дослідження. Визначальними показниками якості є не обсяг списку, а наукова значущість, достовірність, актуальність і рівень аналітичного опрацювання використаних матеріалів.

Окремої уваги потребує перевірка бібліографічних відомостей, отриманих за допомогою цифрових інструментів і систем генеративного штучного інтелекту. Здобувач зобов’язаний самостійно перевіряти існування відповідних праць, правильність назв, відомості про авторів, рік видання та зміст використаних положень. Включення вигаданих бібліографічних записів є неприпустимим.

Додатки до кваліфікаційної (магістерської) роботи.

Додатки – це допоміжна структурна частина кваліфікаційної роботи, призначена для розміщення матеріалів, які доповнюють основний текст, підтверджують окремі дослідницькі процедури, ілюструють результати або розкривають зміст практичних розробок.

Відповідно до п. 6.7 Положення про атестацію додатки включаються до кваліфікаційної роботи за потреби.

Основним критерієм їх добору є змістова необхідність для розуміння, перевірки або практичного використання результатів дослідження.

У магістерських роботах соціально-педагогічного спрямування до додатків можуть включатися:

- ✓ анкети, плани напівструктурованих інтерв'ю, карти спостереження та форми експертного оцінювання;
- ✓ розгорнуті таблиці емпіричних результатів, допоміжні схеми й аналітичні матеріали;
- ✓ програми соціально-педагогічної діяльності, плани занять, описи вправ та методичні матеріали;
- ✓ зразки дослідницької документації, форми оцінювання й інші матеріали, безпосередньо пов'язані з виконаним дослідженням.

Наприклад, якщо під час дослідження застосовувалося анкетування, до додатків доцільно включити зразок використаної анкети. Це дозволяє ознайомитися зі змістом запитань, варіантами відповідей і відповідністю інструментарію визначеним критеріям та показникам.

Якщо використовувалося напівструктуроване інтерв'ю, у додатках може подаватися його план із тематичними блоками та основними запитаннями.

У разі розроблення програми соціально-педагогічної підтримки доцільно розміщувати в додатках її розгорнуті матеріали: сценарії занять, описи вправ, допоміжні форми та засоби оцінювання.

Важливо розмежовувати зміст основної частини та додатків. Основний текст повинен містити достатню інформацію для розуміння організації дослідження, аналізу результатів і сформульованих висновків. До додатків

доцільно переносити допоміжні або значні за обсягом матеріали, повне представлення яких ускладнювало б сприйняття основного викладу.

Наприклад, в емпіричному розділі необхідно охарактеризувати основні результати опитування та їх інтерпретацію. Водночас розгорнуті таблиці розподілу відповідей на всі запитання анкети можуть бути наведені в додатках.

Аналогічно в практико-орієнтованому розділі слід обґрунтувати мету, завдання, структуру й очікувані результати запропонованої програми, а її деталізовані методичні матеріали за потреби розмістити в додатках.

Обов'язковою вимогою є змістовий зв'язок додатків з основним текстом магістерської роботи. На відповідні матеріали необхідно робити покликання, які пояснюють їхнє призначення.

Наприклад: «Анкету для дослідження доступності соціальних послуг наведено в додатку А».

Додатки повинні бути логічно впорядкованими. Кожен із них доцільно присвячувати окремому матеріалу або групі взаємопов'язаних документів.

Правила позначення додатків, оформлення їхніх назв, таблиць, рисунків і внутрішньої нумерації наведено в *підрозділі 5.7* цих методичних рекомендацій.

Особливого значення набуває забезпечення конфіденційності та захисту персональних даних учасників дослідження.

У соціально-педагогічних дослідженнях можуть використовуватися матеріали, пов'язані з особистими обставинами, сімейними відносинами, соціальним становищем або досвідом отримання соціальних послуг.

До загальнодоступного тексту кваліфікаційної роботи ***не слід включати*** заповнені анкети, протоколи інтерв'ю та інші первинні документи, які містять прізвища, контактні дані, адреси чи іншу інформацію, що дозволяє ідентифікувати учасників, без належних правових підстав.

За необхідності можна використовувати належно знеособлені фрагменти матеріалів або узагальнені форми. При цьому вилучення лише імені учасника може бути недостатнім, якщо його особу можна встановити за сукупністю інших характеристик.

Особливої обережності потребує представлення матеріалів досліджень *за участю дітей*. Необхідно дотримуватися встановлених вимог щодо інформованої згоди, захисту інтересів неповнолітніх і конфіденційності відповідної інформації.

До додатків може включатися незаповнений зразок форми інформованої згоди, використаної під час організації дослідження. Підписані форми з персональними даними учасників за потреби зберігаються окремо відповідно до встановлених вимог і не повинні без належних правових підстав оприлюднюватися в тексті магістерської роботи.

Матеріали додатків повинні бути достовірними та відповідати фактично проведеним дослідницьким процедурам. Не допускається включення штучно створених або змінених документів для підтвердження досліджень, які фактично не проводилися.

Якщо використовуються матеріали інших авторів або установ, необхідно зазначати відповідні джерела та дотримуватися вимог авторського права.

Додатки не повинні використовуватися для штучного збільшення обсягу кваліфікаційної роботи. Їх кількість визначається змістовою необхідністю, а не прагненням продемонструвати значний обсяг допоміжних матеріалів.

Узагальнені вимоги до структурних компонентів.

Функціональне призначення та основні вимоги до анотації, ключових слів, списку використаних джерел і додатків узагальнено в таблиці 4.7.

Таблиця 4.7 – Функціональне призначення та основні вимоги до допоміжних структурних компонентів кваліфікаційної (магістерської) роботи

Структурний компонент	**Основне призначення**	**Основні вимоги**
Анотація	Стислий виклад змісту та результатів дослідження	Змістова відповідність роботі, наукова точність, лаконічність, державна й одна іноземна мова, обсяг кожного тексту до 150 слів
Ключові слова	Тематична ідентифікація та інформаційний пошук	Відповідність темі й предмету дослідження, термінологічна точність, змістова еквівалентність різними мовами

Список використаних джерел	Документування джерельної бази та забезпечення перевірюваності наукових положень	Достовірність бібліографічних відомостей, відповідність покликанням у тексті, дотримання встановлених стандартів
Додатки	Представлення допоміжних дослідницьких і практичних матеріалів	Безпосередній зв’язок з основним текстом, змістова необхідність, достовірність, належне оформлення та захист конфіденційної інформації

Примітка. Таблиця узагальнює основні змістові вимоги. Детальні правила бібліографічного та технічного оформлення наведено в розділі 6 цих методичних рекомендацій.

Завершальним етапом підготовки зазначених компонентів є перевірка їхньої відповідності змісту кваліфікаційної роботи.

Під час перевірки анотації необхідно переконатися в точності представлення результатів, дотриманні встановленого обсягу та змістовій еквівалентності українського й іншомовного текстів. Ключові слова повинні відповідати темі, предмету та провідним поняттям дослідження.

Перевірка списку використаних джерел передбачає зіставлення бібліографічних записів із покликаннями в тексті, уточнення вихідних відомостей і правильності оформлення.

Під час перевірки додатків необхідно встановити їхній безпосередній зв’язок із дослідженням, наявність відповідних покликань, достовірність матеріалів і дотримання вимог конфіденційності.

Типовими недоліками є декларативний зміст анотації, її невідповідність фактичним результатам, неточний переклад термінів, необґрунтований добір ключових слів, використання неперевірених бібліографічних записів і включення до додатків матеріалів, не пов’язаних із дослідженням.

Усі зазначені компоненти повинні відповідати вимогам *академічної доброчесності.* Здобувач несе відповідальність за достовірність інформації, коректність використання матеріалів інших авторів і належне представлення результатів власної діяльності.

У разі застосування *генеративного штучного інтелекту* для допоміжного редагування, перекладу або впорядкування інформації необхідно дотримуватися встановлених університетських і кафедральних вимог щодо допустимих меж його використання та декларування.

Отже, *анотація, ключові слова, список використаних джерел і додатки* забезпечують інформаційну, бібліографічну та допоміжну цілісність кваліфікаційної (магістерської) роботи. Їх якість визначається змістовою відповідністю дослідженню, достовірністю представлених матеріалів, належним академічним оформленням і функціональною необхідністю кожного компонента.

РОЗДІЛ 5.
ВИМОГИ ДО АКАДЕМІЧНОГО ПИСЬМА ТА ТЕХНІЧНОГО ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

5.1. Академічний стиль викладу та основні вимоги до наукового тексту

Дотримання вимог академічного письма є необхідною умовою якісної підготовки кваліфікаційної (магістерської) роботи. Академічний стиль забезпечує точне, логічне й аргументоване представлення наукової інформації, результатів дослідження та авторських висновків.

Для магістерських робіт за ОПП «Соціальна педагогіка» особливого значення набувають термінологічна точність, доказовість тверджень, коректність характеристики соціальних явищ і професійної діяльності, дотримання етичних принципів та використання недискримінаційної мови.

Академічне письмо – це форма наукової комунікації, що передбачає систематичне, логічно послідовне й аргументоване представлення наукових положень і результатів дослідження відповідно до мовних, методологічних та етичних вимог.

Визначальними *ознаками* академічного тексту є *наукова точність, об'єктивність, логічність, аргументованість, термінологічна визначеність, змістова цілісність, лаконічність і відповідність нормам сучасної української літературної мови*.

Академічний стиль не слід ототожнювати з використанням складних мовних конструкцій або значної кількості спеціальних термінів. Надмірне ускладнення тексту може знижувати його зрозумілість і приховувати недостатню обґрунтованість окремих положень.

Наукова точність та об'єктивність викладу.

Наукова точність передбачає відповідність понять, тверджень, числових показників і висновків фактичному змісту дослідження та наявним науковим знанням.

У магістерській роботі необхідно уникати неоднозначних формулювань, категоричних суджень і необґрунтованих узагальнень.

Наприклад, твердження *«Значна частина молоді бере активну участь у громадському житті»* потребує конкретизації цільової групи, змісту поняття «активна участь» і джерел відповідної інформації.

Якщо йдеться про результати власного емпіричного дослідження, необхідно зазначати фактичні показники та характеристики вибірки. У теоретичній частині подібні твердження повинні підтверджуватися науковими джерелами.

Об'єктивність викладу передбачає неупереджене представлення фактів, результатів дослідження та різних наукових позицій. Водночас вона не виключає наявності авторської позиції, яка повинна ґрунтуватися на аргументах і фактичних даних.

Наприклад, замість суб'єктивного твердження *«Соціальні послуги в громаді організовані незадовільно»* доцільніше зазначити: *«За результатами дослідження виявлено окремі організаційні труднощі отримання соціальних послуг, пов'язані з їхньою територіальною доступністю та поінформованістю опитаних мешканців».*

Таке формулювання конкретизує встановлені характеристики й не передбачає необґрунтованої оцінки всієї системи соціальних послуг.

У науковому тексті необхідно розмежовувати ***встановлені факти, науково обґрунтовані твердження, припущення та оцінні судження***.

Висновки повинні відповідати можливостям застосованих методів і не виходити за межі отриманих результатів.

Особливої уваги потребує характеристика причинно-наслідкових зв'язків. ***Наприклад***, установлення зв'язку між участю молоді в громадських організаціях і показниками її соціальної активності не доводить, що саме така участь спричинила відповідні зміни.

У подібних випадках доцільно використовувати формулювання *«виявлено зв'язок», «установлено відмінності», «може бути пов'язано», «результати дають підстави припускати»* відповідно до характеру отриманих даних.

Логічність і послідовність наукового викладу.

Логічність академічного тексту передбачає послідовне розкриття наукової проблеми, змістовий зв'язок між положеннями та відсутність суперечностей в аргументації.

На рівні кваліфікаційної роботи логічна цілісність забезпечується узгодженістю вступу, основної частини й висновків. На рівні окремого підрозділу – послідовним розкриттям відповідного питання, аналізом наукових положень і формулюванням обґрунтованих узагальнень.

Важливим структурним елементом академічного тексту є **абзац.** Він повинен розкривати одну завершену думку або взаємопов'язану сукупність положень, підпорядкованих основній тезі.

Доцільно дотримуватися такої логіки побудови змістового абзацу: формулювання основного положення, його пояснення або аргументація, наведення відповідних доказів і, за потреби, коротке узагальнення.

Недоліком є об'єднання в одному абзаці різнорідних питань або, навпаки, надмірне подрібнення тексту на короткі речення, між якими відсутній змістовий зв'язок.

Для забезпечення послідовності викладу можуть використовуватися логічні конструкції: *«водночас», «зокрема», «натомість», «відповідно», «у цьому контексті», «з огляду на зазначене», «отже»* тощо.

Їх використання повинно відображати реальний зв'язок між положеннями. Зокрема, слово *«отже»* доцільно застосовувати для формулювання висновку, що випливає з попередньої аргументації, а не як формальний початок чергового абзацу.

Аргументованість наукових положень.

Аргументованість передбачає обґрунтування тверджень відповідними теоретичними положеннями, результатами попередніх досліджень, нормативними матеріалами або власними емпіричними даними.

Належна академічна аргументація охоплює формулювання тези, її пояснення, наведення доказів, урахування можливих обмежень та обґрунтоване узагальнення.

Наприклад, твердження *«Міжвідомча взаємодія є важливою умовою підвищення якості соціальних послуг»* потребує конкретизації відповідних механізмів співпраці, пояснення їхнього зв'язку з якістю послуг і підтвердження науковими або емпіричними результатами.

Важливо розмежовувати положення, запозичені з наукових джерел, та власні авторські узагальнення. Виклад чужих ідей своїми словами не звільняє від необхідності належного покликання на джерело.

Критичний аналіз передбачає коректне зіставлення наукових підходів, визначення їхніх можливостей та обмежень. Він не повинен зводитися до необґрунтованого заперечення позицій інших авторів.

Наприклад, замість твердження *«Підхід цього автора є неправильним і застарілим»* доцільніше зазначити: *«Зазначений підхід дозволяє охарактеризувати окремі аспекти досліджуваного явища, однак недостатньо враховує його організаційні характеристики, важливі для цього дослідження».*

Таке оцінювання повинно спиратися на зміст відповідної наукової праці та бути належно аргументованим.

Докладні правила цитування, перефразування й оформлення покликань розглядаються в *підрозділі 5.5* цих методичних рекомендацій.

Термінологічна точність і послідовність використання понять.

Термінологічна точність передбачає використання наукових і професійних понять відповідно до їхнього змісту, визначеного в науковій літературі, нормативно-правових документах та професійній практиці.

У магістерських дослідженнях із соціальної педагогіки та соціальної роботи необхідно розмежовувати близькі, але не тотожні поняття, зокрема *«соціальна робота», «соціально-педагогічна діяльність», «соціальні послуги», «соціальна підтримка», «соціально-педагогічний супровід», «соціальна профілактика»*.

Наприклад, поняття *«соціально-педагогічний супровід»* не слід довільно замінювати поняттями *«соціальна допомога»* або *«педагогічний вплив»*, якщо відповідні терміни характеризують різні за змістом процеси.

Аналогічно необхідно розмежовувати *доступність соціальних послуг* як можливість їх отримання та *якість соціальних послуг* як сукупність характеристик їх надання й відповідності встановленим вимогам і потребам отримувачів.

Основні поняття повинні бути змістово визначені та послідовно використовуватися впродовж усієї роботи. Якщо термін має законодавче визначення, необхідно враховувати його нормативне значення. За наявності різних наукових трактувань слід обґрунтувати підхід, застосований у конкретному дослідженні.

Використання іншомовної термінології повинно бути змістово виправданим. Терміни *«партисипація», «резильєнтність», «кейс-менеджмент»* та інші запозичені поняття можуть використовуватися за умови коректного визначення їхнього змісту й урахування усталених українських відповідників.

Недоцільно застосовувати іншомовні терміни лише для формального ускладнення наукового тексту.

Мовностилістичні особливості академічного тексту.

Науковий текст повинен характеризуватися нейтральністю, точністю, змістовою лаконічністю та відповідністю нормам сучасної української літературної мови.

Необхідно уникати розмовних висловів, публіцистичних закликів, емоційно забарвлених оцінок, канцеляризмів, невиправданих повторів і надмірно складних речень.

Наприклад, замість висловлювання *«У сучасних умовах сьогодення надзвичайно важливого значення набуває актуальна проблема»* доцільно безпосередньо визначити відповідну проблему та обґрунтувати необхідність її дослідження.

Не рекомендується використовувати конструкції *«як відомо», «усім зрозуміло», «беззаперечним є той факт», «не викликає жодних сумнівів»*, які часто підміняють наукову аргументацію.

Особливої уваги потребує точність дієслівних форм, що характеризують результати дослідницької діяльності. Формулювання «*проаналізовано», «визначено», «виявлено», «обґрунтовано», «розроблено», «упроваджено»* повинні відповідати фактично виконаним процедурам.

Наприклад, розроблення програми соціально-педагогічної підтримки не є тотожним її практичному впровадженню, а позитивне оцінювання програми учасниками саме по собі не доводить її ефективності.

В академічному тексті допускаються безособові конструкції та форми авторського викладу. Зокрема, формулювання *«У дослідженні встановлено…»* дозволяє зосередити увагу на результаті.

Конструкції *«На нашу думку…», «Ми вважаємо…»* також можуть використовуватися, якщо відповідають характеру викладу. Водночас вони повинні супроводжуватися належною аргументацією та не застосовуватися надмірно.

Мовна культура магістерської роботи передбачає дотримання чинного українського правопису, граматичних, лексичних, стилістичних і пунктуаційних норм.

Слід уникати невиправданих мовних кальок і ненормативних конструкцій. ***Наприклад***, у часовому значенні правильно використовувати *«протягом*

дослідження», а не «*на протязі дослідження»; «за результатами анкетування»*, а не *«по результатах анкетування»*.

Під час опису завершених дослідницьких процедур доцільно застосовувати минулий час або результативні конструкції: *«проведено опитування», «здійснено аналіз», «визначено показники»*. Для характеристики загальних наукових положень можуть використовуватися форми теперішнього часу.

Мовна коректність і недискримінаційний виклад.

Для досліджень у сфері соціальної педагогіки та соціальної роботи принципового значення набуває *використання професійно коректної та недискримінаційної термінології.*

Науковий текст повинен забезпечувати повагу до людської гідності, *не містити стигматизувальних характеристик і необґрунтованих узагальнень* щодо окремих соціальних груп.

Доцільно використовувати поняття *«особи з інвалідністю»*, а в контексті визначеної законодавством категорії – *«особи (сім'ї), які перебувають у складних життєвих обставинах»*.

Під час характеристики *внутрішньо переміщених осіб, дітей із сімей військовослужбовців, молоді та інших категорій населення* необхідно враховувати різноманітність індивідуальних обставин і не приписувати всім представникам відповідної групи однакові потреби або проблеми.

Слід розмежовувати науковий опис соціальних труднощів та оцінювання особистості людини. ***Наприклад***, дослідження соціальної адаптації повинно характеризувати відповідні потреби, умови й бар'єри, а не формувати негативні судження щодо осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Використані терміни повинні відповідати професійному контексту, нормативно-правовим визначенням і предмету конкретного дослідження.

Типові недоліки академічного письма та способи їх усунення.

У процесі підготовки магістерських робіт поширеними є надмірна описовість, недостатня аргументованість, емоційні оцінки, термінологічна непослідовність, декларативні формулювання та необґрунтовані узагальнення.

Орієнтовні приклади академічного редагування наведено в таблиці 5.1.

Таблиця 5.1 – Приклади вдосконалення наукового викладу в магістерських дослідженнях соціально-педагогічного спрямування

Недолік	**Невдале формулювання**	**Доцільніший академічний виклад**
Надмірна загальність	«Соціальна робота відіграє надзвичайно важливу роль у суспільстві»	«Соціальна робота спрямована на підтримку осіб і груп, які потребують допомоги, та подолання визначених соціальних труднощів»
Необґрунтована категоричність	«Громадські організації завжди підвищують соціальну активність молоді»	«Діяльність громадських організацій може створювати умови для розвитку соціальної активності молоді за наявності відповідних можливостей участі»
Описовість замість результату	«Було проведено опитування та отримано багато цікавих відповідей»	«За результатами опитування визначено основні характеристики досліджуваного явища та відмінності в оцінках респондентів»
Емоційне оцінювання	«Ситуація з наданням соціальних послуг є дуже поганою»	«Результати дослідження вказують на окремі труднощі доступності соціальних послуг, які потребують подальшого аналізу»
Невизначеність кількісного показника	«Багато мешканців отримували соціальні послуги»	«Досвід отримання соціальних послуг зазначили 36 із 56 опитаних респондентів (64,3 %)»
Необґрунтований причинний висновок	«Участь у громадській організації сформувала високий рівень соціальної активності»	«У дослідженій групі встановлено зв’язок між окремими характеристиками громадської участі та показниками соціальної активності»
Декларативна рекомендація	«Необхідно покращити роботу соціальних служб»	«Доцільно обґрунтувати заходи щодо вдосконалення інформування населення та організації доступу до соціальних послуг»

Підміна впровадження розробленням	«Упроваджено програму соціально-педагогічної підтримки»	«Розроблено та обґрунтовано програму соціально-педагогічної підтримки», якщо її фактичне впровадження не здійснювалося
Суб'єктивне твердження без аргументації	«Ми впевнені, що запропоновані рекомендації є найкращими»	«Запропоновані рекомендації ґрунтуються на встановлених результатах дослідження та враховують визначені організаційні умови»

Примітка. Приклади мають навчально-методичний характер. Їх використання можливе лише за умови відповідності фактичним результатам конкретного дослідження.

Наведені приклади демонструють, що академічне редагування передбачає не лише заміну окремих слів, а й уточнення змісту тверджень, їх доказової основи та відповідності дослідницьким результатам.

Академічна доброчесність і використання генеративного штучного інтелекту.

*Дотримання академічної доброчесності є обов'язковою умовою підготовки кваліфікаційної роботи***.** Воно передбачає самостійність науково-дослідницької діяльності, належне використання джерел, достовірність інформації та коректне представлення результатів.

Неприпустимими є академічний плагіат, фабрикація й фальсифікація даних, використання неіснуючих джерел, вигаданих цитат або представлення запланованих дослідницьких процедур як фактично проведених.

Перефразування чужих наукових положень не звільняє від необхідності покликання на відповідне джерело. Необхідно також уникати механічного відтворення структури й змісту чужого тексту шляхом заміни окремих слів.

Генеративний штучний інтелект може використовуватися як допоміжний інструмент академічного письма виключно в межах установлених університетських і кафедральних вимог.

Для кваліфікаційних робіт за освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка» необхідно дотримуватися визначених обмежень застосування ШІ (**Рівень 2**) та вимоги щодо його обов'язкового декларування.

Дозволені допоміжні завдання можуть охоплювати мовне й стилістичне редагування самостійно підготовленого тексту, перевірку зрозумілості формулювань та вдосконалення логіки викладу в межах установлених правил.

Використання таких систем не повинно підміняти самостійного аналізу наукових джерел, інтерпретації емпіричних результатів або формування авторських висновків.

Здобувач несе персональну відповідальність за достовірність наукових і бібліографічних відомостей, відповідність тексту фактично виконаному дослідженню та належне декларування використання ШІ.

Основні етапи редагування академічного тексту.

Підготовка якісного наукового тексту передбачає послідовне змістове, логіко-структурне, термінологічне та мовностилістичне редагування.

Основні етапи цієї роботи узагальнено в таблиці 5.2.

Таблиця 5.2 – Основні етапи редагування академічного тексту кваліфікаційної (магістерської) роботи

№	Етап редагування	Зміст і основні завдання
1	*Змістове редагування*	Перевірка відповідності тексту темі, меті, завданням і предмету дослідження; оцінювання обґрунтованості основних положень; усунення другорядних відступів і матеріалів, не пов’язаних із досліджуваною проблемою
2	*Логіко-структурне редагування*	Перевірка послідовності викладу, логічних зв’язків між абзацами й підрозділами; усунення повторів і суперечностей; забезпечення узгодженості понять, критеріїв, показників, результатів і висновків
3	*Перевірка наукової аргументації та джерельного забезпечення*	Оцінювання доказовості наукових тверджень; перевірка достовірності джерел і правильності покликань; встановлення відповідності авторських узагальнень представленим теоретичним та емпіричним даним
4	*Термінологічне редагування*	Перевірка правильності, точності та послідовності використання наукових і професійних понять; забезпечення термінологічної узгодженості назви роботи, вступу, основної частини та висновків
5	*Мовностилістичне редагування*	Усунення граматичних, орфографічних, пунктуаційних і стилістичних помилок; спрощення надмірно складних речень; усунення

		необґрунтованих повторів; забезпечення чіткості та зрозумілості наукового викладу
6	*Підсумкова перевірка наукової точності*	Зіставлення числових показників, назв таблиць і рисунків, відомостей про вибірку та дослідницькі процедури; перевірка відповідності висновків фактичним результатам; недопущення необґрунтованих тверджень про впровадження, апробацію або ефективність практичних розробок

Примітка. Редагування доцільно здійснювати від перевірки змісту й аргументації до мовностилістичного вдосконалення та остаточного контролю достовірності результатів.

На завершальному етапі підготовки магістерської роботи необхідно переконатися, що текст відповідає темі й дослідницьким завданням, його структура є логічно послідовною, наукові твердження належно обґрунтовані, термінологія використовується коректно, а висновки відповідають фактичним результатам дослідження.

Особливу увагу слід приділити усуненню повторень, перевірці покликань на використані джерела, правильності кількісних показників та відсутності необґрунтованих тверджень про наукову новизну, апробацію, впровадження або ефективність практичних розробок.

Академічний текст повинен бути зрозумілим для підготовленого читача без додаткових усних пояснень автора. Водночас прагнення до лаконічності не повинно призводити до втрати змістової повноти або методологічної точності.

Отже, якість академічного письма визначається не складністю мовних конструкцій чи кількістю спеціальних термінів, а здатністю автора *точно, логічно, аргументовано й зрозуміло представити наукову проблему, результати дослідження та обґрунтовані висновки***.**

5.2. Технічні параметри оформлення кваліфікаційної роботи

Належне технічне оформлення є обов'язковою складовою підготовки кваліфікаційної (магістерської) роботи. Воно забезпечує єдність структури документа, читабельність наукового тексту, коректність представлення результатів дослідження та відповідність установленим вимогам до друкованого й електронного примірників.

Технічні параметри доцільно встановлювати на початковому етапі підготовки рукопису. Це дозволяє забезпечити послідовність форматування, уникнути порушень нумерації, зміщення таблиць і рисунків та зменшити обсяг завершального технічного редагування.

Технічне оформлення кваліфікаційної роботи – це сукупність вимог до формату сторінки, шрифту, полів, міжрядкових інтервалів, абзацних відступів, розміщення структурних компонентів, допоміжних матеріалів і підготовки електронного та друкованого примірників.

Нормативні та організаційні засади оформлення.

Вимоги до структури, обсягу й оформлення кваліфікаційних робіт у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка визначаються внутрішніми нормативними документами.

Відповідно до п. 6.7 *Положення про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та магістра у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка*, затвердженого ухвалою вченої ради від 28 серпня 2026 року (протокол № 11) та введеного в дію наказом ректора від 31 серпня 2026 року № 363, структура, обсяг та оформлення кваліфікаційної роботи визначаються методичними рекомендаціями кафедри з урахуванням чинних стандартів, специфіки спеціальності та виду роботи.

Під час визначення технічних вимог враховано положення **ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання»**, адаптовані до особливостей кваліфікаційних робіт і нормативних вимог Університету.

Конкретні параметри оформлення магістерських робіт за освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка» встановлюються цими методичними рекомендаціями випускової кафедри.

Формат сторінки та основні параметри документа.

Основний текст кваліфікаційної роботи оформлюється на аркушах формату **А4 (210 × 297 мм)** із книжковою орієнтацією сторінки.

Альбомна орієнтація може застосовуватися для окремих широких таблиць, схем та інших матеріалів, якщо їх неможливо належно представити в межах книжкового формату.

Для забезпечення єдності оформлення магістерських робіт рекомендується використовувати технічні параметри, наведені в таблиці 5.3.

Таблиця 5.3 – Технічні параметри оформлення кваліфікаційної (магістерської) роботи

Параметр оформлення	**Рекомендоване значення**
Формат паперу	A4 (210 × 297 мм)
Орієнтація сторінки	Книжкова
Ліве поле	30 мм
Праве поле	10 мм
Верхнє поле	20 мм
Нижнє поле	20 мм
Основний шрифт	Times New Roman
Розмір основного шрифту	14 pt
Колір основного тексту	Чорний
Міжрядковий інтервал	1,5
Вирівнювання основного тексту	За шириною сторінки
Абзацний відступ першого рядка	1,25 см
Інтервал перед абзацом	0 pt
Інтервал після абзацу	0 pt
Друк документа	На одному боці аркуша, якщо передбачено подання друкованого примірника
Основний формат редагованого файлу	DOCX
Формат електронної копії для перегляду	PDF

Примітка. Наведені параметри призначені для уніфікації оформлення магістерських робіт за освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка» та набувають статусу кафедральних вимог після їх належного затвердження. Вимоги до друкованого й електронного подання застосовуються відповідно до чинного університетського порядку.

Установлених параметрів необхідно дотримуватися в усіх основних структурних частинах роботи. Не допускається довільна зміна розмірів полів, шрифту, міжрядкового інтервалу або абзацних відступів із метою штучного збільшення чи зменшення обсягу тексту.

Окремі структурні елементи, зокрема таблиці, підписи до рисунків, примітки та додатки, можуть мати особливості форматування, визначені відповідними вимогами цих методичних рекомендацій.

Вимоги до форматування основного тексту.

Основний текст кваліфікаційної роботи повинен мати єдине шрифтове та абзацне оформлення відповідно до параметрів *таблиці 5.3*.

Для забезпечення візуальної цілісності документа необхідно послідовно використовувати визначений шрифт, його розмір, міжрядковий інтервал і спосіб вирівнювання.

Напівжирне накреслення застосовується насамперед для оформлення заголовків відповідно до встановленої системи рубрикації. Курсив може використовуватися для окремих іншомовних термінів та інших елементів, якщо це відповідає правилам наукового викладу.

Слід уникати надмірного виділення тексту кольором, підкресленням, декоративними ефектами або різними гарнітурами шрифту.

Абзацні відступи необхідно встановлювати за допомогою параметрів текстового редактора, а не пробілів чи багаторазового натискання клавіші **Tab**.

Звичайні абзаци основного тексту не слід відокремлювати додатковими порожніми рядками. Відповідні інтервали доцільно встановлювати через параметри форматування абзацу.

Під час вирівнювання тексту за шириною сторінки необхідно перевіряти відсутність невиправдано великих проміжків між словами, правильність перенесення слів та коректність відображення спеціальних символів.

Не допускається ручне вирівнювання тексту за допомогою повторюваних пробілів, оскільки це порушує стабільність форматування та ускладнює подальше редагування документа.

Єдність оформлення структурних компонентів.

Кваліфікаційна робота повинна мати єдину систему форматування всіх структурних частин: *титульної сторінки, анотації, змісту, вступу, основної частини, висновків, списку використаних джерел і додатків*.

При цьому окремі компоненти оформлюються відповідно до спеціальних вимог. Зокрема, титульна сторінка повинна відповідати встановленому університетському зразку, а розділи й підрозділи – визначеній системі рубрикації.

Заголовки одного рівня повинні мати однакове оформлення за розміром шрифту, накресленням, вирівнюванням і відступами.

Для забезпечення структурної цілісності документа доцільно використовувати *стилі текстового редактора*. Це дозволяє автоматизувати оформлення заголовків, формування змісту й оновлення структури роботи.

Докладні вимоги до рубрикації, оформлення заголовків і нумерації сторінок наведено в підрозділі 5.3 цих методичних рекомендацій.

Обсяг кваліфікаційної роботи.

Відповідно до п. 6.7 Положення про атестацію рекомендований обсяг основного тексту магістерської кваліфікаційної роботи для освітніх програм відповідної галузі знань становить **50-80 сторінок формату А4**.

До ***основного тексту*** для визначення зазначеного обсягу доцільно відносити *вступ, основну частину та загальні висновки*. *Титульна сторінка, анотація, зміст, список використаних джерел і додатки* є **окремими структурними компонентами**.

Рекомендований обсяг не повинен бути самоціллю або переважати змістові критерії оцінювання. Визначальними є повнота розкриття теми, наукова обґрунтованість дослідження та належне представлення його результатів.

Загальні вимоги до структури, обсягу й пропорційності окремих частин магістерської роботи розглянуто в *підрозділі 4.1*.

Оформлення допоміжних елементів тексту

Таблиці, рисунки, діаграми, схеми, формули, примітки та інші допоміжні матеріали повинні бути читабельними, змістово зрозумілими та оформленими відповідно до загальної системи форматування документа.

Таблиці й рисунки необхідно розміщувати в межах установлених полів сторінки. За потреби для широких матеріалів може застосовуватися альбомна орієнтація або перенесення деталізованої інформації до додатків.

Для великих таблиць допускається використання меншого розміру шрифту, якщо це передбачено кафедральними вимогами та не погіршує читабельності. Зокрема, може застосовуватися **Times New Roman** розміром **12 pt.**

Зменшення шрифту повинно бути обґрунтоване особливостями відповідного матеріалу, а не прагненням штучно скоротити обсяг роботи.

Рисунки, графіки й діаграми мають зберігати чіткість під час електронного перегляду та друку. Необхідно перевіряти правильність відображення підписів, умовних позначень і числових показників.

Детальні правила оформлення таблиць, рисунків, схем, формул та інших ілюстративних матеріалів наведено в *підрозділі 5.4* цих методичних рекомендацій.

Список використаних джерел і додатки оформлюються відповідно до спеціальних вимог, визначених у *підрозділах 5.6 та 5.7.* При цьому необхідно забезпечувати однаковість бібліографічного опису, належне розміщення допоміжних матеріалів і їхній зв’язок з основним текстом.

Використання текстового редактора.

Для підготовки кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати текстовий редактор, який забезпечує форматування документа, застосування стилів, автоматичну нумерацію сторінок, створення змісту та експорт до відповідного електронного формату.

Одним із поширених засобів є *Microsoft Word*.

Основні параметри оформлення необхідно налаштувати до початку написання тексту. Насамперед установлюються формат сторінки, поля, шрифт, міжрядковий інтервал, абзацні відступи та стилі заголовків.

Доцільно використовувати автоматизовані функції редактора, зокрема стилі заголовків, автоматичний зміст, нумерацію сторінок і розриви сторінок.

Не рекомендується застосовувати ручні способи форматування. Наприклад, для переходу до нової сторінки необхідно використовувати функцію розриву сторінки, а не багаторазове натискання клавіші **Enter**.

Використання автоматичних засобів форматування спрощує внесення змін до структури документа та зменшує ризик технічних помилок. Водночас після завершення редагування необхідно перевіряти правильність нумерації, розташування заголовків і відповідність змісту фактичним сторінкам роботи.

Підготовка електронного примірника кваліфікаційної роботи.

Електронний примірник магістерської роботи повинен забезпечувати повне й коректне відтворення тексту, структури документа, таблиць, рисунків, формул та інших матеріалів.

Для поточного редагування рекомендується використовувати формат **DOCX**, а для остаточного перегляду, передавання й оприлюднення – **PDF**, якщо це відповідає встановленому університетському порядку.

Остаточний електронний примірник повинен повністю відповідати завершеній редакції кваліфікаційної роботи.

Після експорту документа до PDF необхідно перевірити правильність нумерації сторінок, відображення заголовків, таблиць, рисунків, покликань, спеціальних символів і додатків.

Доцільно використовувати способи експорту, які забезпечують збереження текстового шару PDF-документа та можливість пошуку інформації. Не рекомендується без необхідності перетворювати всі сторінки текстового документа на зображення.

Перед остаточним поданням необхідно вилучити редакційні коментарі, службові позначення, невраховані виправлення та інші матеріали, не призначені для оприлюднення.

Також доцільно перевірити назву файлу, коректність його відкриття та відсутність персональних або конфіденційних відомостей, які не повинні бути доступними стороннім особам.

Електронний підпис та оприлюднення роботи.

Відповідно до п. 6.16 Положення про атестацію рекомендована до захисту кваліфікаційна робота, підписана кваліфікованим електронним підписом, оприлюднюється на офіційному вебсайті Університету *не пізніше ніж за* ***п'ять днів*** *до початку роботи екзаменаційної комісії.*

Порядок накладення електронного підпису, передавання файлу, перевірки документа та його оприлюднення визначається чинними університетськими процедурами.

*Кваліфікований електронний підпис не є тотожним зображенню власноручного підпису, вставленому в текст документа***.** У разі необхідності електронного підписання кваліфікаційної роботи слід використовувати встановлену процедуру створення й перевірки відповідного підпису.

Успішно захищені кваліфікаційні роботи розміщуються в електронному репозитарії Університету відповідно до встановленого порядку з урахуванням вимог щодо захисту інформації з обмеженим доступом.

Організаційні питання подання, допуску до захисту й оприлюднення кваліфікаційних робіт докладніше розглядаються в розділі 7 цих методичних рекомендацій.

Підготовка друкованого примірника.

Якщо встановленим порядком передбачено подання друкованого примірника кваліфікаційної роботи, він повинен повністю відповідати її остаточній електронній редакції.

Для друку використовується білий папір **формату А4**. Текст, таблиці, рисунки та інші матеріали повинні бути чіткими, контрастними й придатними для читання.

Перед друкуванням необхідно перевірити послідовність сторінок, правильність нумерації, повноту структурних компонентів і коректність розміщення допоміжних матеріалів.

Не допускається подання примірника з нечітким текстом, обрізаними полями, частково відсутніми елементами таблиць або іншими технічними недоліками, що ускладнюють сприйняття змісту роботи.

Відповідно до передбачених кафедральних вимог магістерська робота подається в одному друкованому примірнику, підшитому й оформленому у твердій палітурці, якщо чинним порядком подання не встановлено іншого.

Отже, дотримання єдиних технічних параметрів оформлення забезпечує структурну цілісність, читабельність і належне представлення кваліфікаційної (магістерської) роботи. Важливими умовами є послідовність форматування, відповідність друкованого й електронного примірників та виконання затверджених кафедральних і університетських вимог.

5.3. Рубрикація тексту, оформлення заголовків і нумерація сторінок

Рубрикація тексту, належне оформлення заголовків і послідовна нумерація сторінок забезпечують структурну впорядкованість кваліфікаційної (магістерської) роботи, логічність викладу та зручність користування науковим документом.

Рубрикація наукового тексту – це система його поділу на взаємопов’язані структурні частини відповідно до змісту дослідження та послідовності представлення матеріалу.

Основними елементами рубрикації кваліфікаційної роботи є розділи й підрозділи, а за потреби – пункти та підпункти. Окремими ненумерованими структурними компонентами виступають вступ, загальні висновки, список використаних джерел та інші передбачені структурою роботи елементи.

Рубрикація повинна ґрунтуватися на принципах логічності, ієрархічності, змістової завершеності, пропорційності та термінологічної узгодженості.

Кожен розділ має розкривати самостійний аспект досліджуваної проблеми, підрозділ – конкретизувати його окрему складову, а пункти й підпункти – забезпечувати додаткову деталізацію за наявності відповідної змістової потреби.

Назви структурних частин повинні відповідати їхньому фактичному змісту, бути логічно пов'язаними між собою та узгоджуватися з темою, метою й завданнями дослідження.

Водночас не слід вимагати однакового обсягу всіх розділів або підрозділів. Їх співвідношення визначається змістом і складністю дослідницьких завдань.

Нумерація розділів, підрозділів і пунктів.

*Розділи основної частини кваліфікаційної роботи нумеруються послідовно арабськими цифрами***.** Номер зазначається після слова «**РОЗДІЛ**» без крапки.

Наприклад:

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ

РОЗДІЛ 2
ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

***Підрозділи нумеруються в межах відповідного розділу*.** Номер підрозділу складається з номера розділу та порядкового номера підрозділу, відокремлених крапкою.

Наприклад:

1.1 Сутність і зміст соціально-педагогічного супроводу дітей
1.2 Нормативно-правові та організаційні засади соціально-педагогічного супроводу
1.3 Особливості соціально-педагогічної підтримки дітей у сучасних умовах

Після останньої цифри номера підрозділу крапка не ставиться.

За необхідності додаткової деталізації можуть використовуватися пункти, номери яких складаються з трьох числових компонентів.

***Наприклад**:*

2.2.1 Організація анкетування мешканців територіальної громади
2.2.2 Проведення напівструктурованих інтерв'ю з фахівцями соціальної сфери
2.2.3 Опрацювання отриманих дослідницьких матеріалів

Для більшості магістерських робіт соціально-педагогічного спрямування достатньою є *дворівнева рубрикація* – **розділи та підрозділи**. Додаткові рівні доцільно використовувати лише тоді, коли вони забезпечують змістову впорядкованість значного за обсягом матеріалу.

Вступ, загальні висновки, список використаних джерел, додатки та інші ненумеровані структурні елементи не включаються до порядкової нумерації розділів основної частини.

Наприклад, неправильним є оформлення вступу як «**РОЗДІЛ 1. ВСТУП**» або загальних висновків як завершального пронумерованого розділу.

Вимоги до назв розділів і підрозділів.

Назви розділів і підрозділів повинні бути змістово точними, лаконічними та інформативними. Вони мають відображати конкретне питання, яке розкривається у відповідній частині магістерської роботи.

Недоцільно використовувати надмірно загальні назви на зразок *«Теоретичні питання», «Основні аспекти проблеми»* або «*Результати дослідження»* без конкретизації предмета аналізу.

Наприклад, для магістерської роботи, присвяченої соціальним послугам у територіальних громадах, доцільнішою є назва *«Теоретичні засади організації соціальних послуг в умовах децентралізації»*.

Аналогічно замість заголовка *«Результати дослідження»* варто використовувати конкретизоване формулювання *«Аналіз доступності та якості соціальних послуг у територіальній громаді»*.

Назва структурного елемента повинна відповідати його фактичному змісту. Якщо підрозділ присвячено методиці дослідження, у ньому необхідно характеризувати дослідницький дизайн, вибірку, методи, інструментарій і процедури. Якщо назва передбачає аналіз результатів, основну увагу слід приділяти їх представленню та інтерпретації.

Назви розділів і підрозділів повинні точно збігатися в основному тексті та змісті кваліфікаційної роботи. Після зміни заголовків необхідно оновити відповідні позиції змісту.

Оформлення заголовків структурних елементів.

Для забезпечення єдності оформлення магістерських робіт необхідно застосовувати уніфіковані правила розміщення та виділення заголовків.

Заголовки основних ненумерованих структурних елементів рекомендується друкувати великими літерами напівжирним шрифтом із вирівнюванням по центру сторінки.

Наприклад:

АНОТАЦІЯ
ЗМІСТ
ВСТУП
ВИСНОВКИ
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ
ДОДАТКИ

Заголовок розділу оформлюється великими літерами напівжирним шрифтом і розміщується по центру сторінки. Над назвою зазначається слово **«РОЗДІЛ»** із відповідним порядковим номером.

Наприклад:

РОЗДІЛ 3

ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКІ ЗАСАДИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ

Довгі заголовки можуть розміщуватися на декількох рядках із дотриманням установленого вирівнювання. Водночас доцільно уникати надмірно розгорнутих назв, які ускладнюють сприйняття структури роботи.

Заголовки підрозділів рекомендується друкувати напівжирним шрифтом, починаючи з великої літери, із вирівнюванням по центру сторінки.

Наприклад:

3.1 Стратегічне планування розвитку системи соціальних послуг у територіальній громаді

Заголовки одного рівня повинні мати однаковий шрифт, накреслення, спосіб вирівнювання та інтервали.

Крапка наприкінці заголовків розділів, підрозділів і ненумерованих структурних елементів не ставиться.

Не допускаються довільні скорочення слів, незрозумілі абревіатури та використання переносу частин слів у заголовках. Якщо назва не вміщується в одному рядку, її переносять на наступний рядок без розриву слова.

Розміщення заголовків і початок структурних частин.

Заголовки повинні бути візуально відокремленими від основного тексту та безпосередньо пов’язаними зі змістовим фрагментом, який вони відкривають.

Не допускається розміщення заголовка внизу сторінки без початкового тексту відповідного підрозділу. Якщо вільного місця недостатньо, заголовок необхідно перенести разом із наступним абзацом.

Для цього рекомендується використовувати відповідні параметри текстового редактора, зокрема функцію розміщення заголовка разом із наступним абзацом.

Інтервали перед заголовками та після них повинні бути однаковими для структурних елементів відповідного рівня. Їх доцільно встановлювати засобами форматування абзаців і стилів, а не додаванням порожніх рядків.

Кожен основний структурний компонент кваліфікаційної роботи рекомендується розпочинати з нової сторінки. Це стосується анотації, змісту, вступу, розділів основної частини, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків.

Підрозділи зазвичай продовжуються на поточній сторінці за умови достатнього місця для заголовка й початку тексту.

Для переходу до нової сторінки необхідно використовувати функцію розриву сторінки, а не багаторазове натискання клавіші **Enter**.

Оформлення висновків до розділів.

У магістерських роботах соціально-педагогічного спрямування доцільно передбачати висновки до кожного розділу основної частини.

Висновки до розділів оформлюються як окремі ненумеровані структурні елементи відповідних розділів.

Для забезпечення єдності оформлення рекомендується використовувати такі заголовки:

Висновки до розділу 1
Висновки до розділу 2
Висновки до розділу 3

Заголовки висновків до розділів повинні мати однакове оформлення впродовж усієї роботи. Не слід оформлювати висновки до одного розділу як самостійний пронумерований підрозділ, а до іншого – як звичайний текст без відповідного заголовка.

Висновки до розділів необхідно розмежовувати із загальними висновками, які становлять самостійну структурну частину кваліфікаційної роботи.

Вимоги до змісту висновків та особливостей їх формулювання наведено в *підрозділі 4.6* цих методичних рекомендацій.

Нумерація сторінок кваліфікаційної роботи.

Нумерація сторінок повинна бути наскрізною та послідовною в межах усього документа.

Для нумерації використовуються ***арабські цифри без додаткових позначень.*** Номер сторінки рекомендується розміщувати у правому верхньому куті без крапки після цифри.

Не слід використовувати перед номером слова *«сторінка», «стор.»* або інші скорочення.

Титульна сторінка враховується в загальній нумерації, але номер на ній не проставляється.

Наступні сторінки продовжують єдину послідовність нумерації. Її не потрібно розпочинати заново в кожному розділі.

До загальної нумерації включаються сторінки з анотацією, змістом, вступом, основною частиною, загальними висновками, списком використаних джерел і додатками.

Наприклад, якщо другий розділ починається на сторінці 28, на відповідній сторінці зазначається саме цей номер, а не цифра 1.

Сторінки з таблицями, рисунками, схемами та іншими допоміжними матеріалами також включаються до загальної нумерації.

У разі використання альбомної орієнтації окремих сторінок необхідно забезпечити продовження наскрізної нумерації та правильне розміщення номерів відповідно до встановлених вимог.

Не допускаються пропуски або повторення номерів сторінок. Особливу увагу слід приділяти перевірці нумерації після вставлення розривів розділів у текстовому редакторі.

Формування змісту кваліфікаційної роботи.

Зміст кваліфікаційної роботи відображає послідовність розміщення її структурних частин, назви розділів і підрозділів та відповідні номери сторінок.

До змісту включаються *вступ, розділи й підрозділи основної частини, загальні висновки, список використаних джерел і додатки*. Інші структурні елементи зазначаються відповідно до прийнятої системи оформлення роботи.

Назви розділів і підрозділів у змісті повинні дослівно відповідати заголовкам основного тексту.

Не допускається довільне скорочення назв або використання різних формулювань одного структурного елемента.

Наприклад, якщо підрозділ має назву **«Методика організації емпіричного дослідження»**, у змісті необхідно відтворити саме це формулювання, а не скорочений варіант «Методика дослідження».

Номери сторінок у змісті повинні відповідати фактичному розташуванню відповідних структурних елементів.

Для формування змісту рекомендується використовувати автоматизовані засоби текстового редактора.

У Microsoft Word автоматичний зміст створюється на основі стилів заголовків. Для назв розділів можуть використовуватися стилі першого рівня, для підрозділів – другого, для пунктів – третього.

Параметри цих стилів необхідно налаштувати відповідно до встановлених вимог оформлення.

Після внесення змін до структури або обсягу документа слід оновити автоматичний зміст і перевірити правильність назв та номерів сторінок.

Не рекомендується формувати зміст вручну за допомогою повторюваних пробілів, оскільки такий спосіб ускладнює редагування й підвищує ризик технічних помилок.

Використання автоматизованих засобів форматування.

Для забезпечення єдності рубрикації та нумерації доцільно застосовувати функції текстового редактора, призначені для роботи зі структурованими документами.

Насамперед необхідно налаштувати стилі основного тексту, заголовків розділів і підрозділів, а також параметри колонтитулів.

Нумерацію сторінок слід здійснювати автоматично з урахуванням особливостей оформлення титульної сторінки.

Якщо документ містить декілька технічних розділів, необхідно перевіряти зв’язок між колонтитулами та налаштування продовження нумерації.

Для заголовків доцільно використовувати параметр їх нерозривного розміщення з наступним абзацом. Це запобігає відокремленню заголовка від відповідного тексту під час редагування.

Ручне введення номерів сторінок, багаторазове використання пробілів і порожніх рядків для форматування документа ***не рекомендується***.

Автоматизовані засоби оформлення необхідно налаштовувати на початкових етапах підготовки рукопису та перевіряти після завершення його редагування.

Узагальнення вимог до рубрикації та нумерації.

Основні правила рубрикації, оформлення заголовків і нумерації сторінок узагальнено в таблиці 5.4.

Таблиця 5.4 – Рекомендовані правила рубрикації та нумерації кваліфікаційної (магістерської) роботи

Елемент оформлення	Рекомендовані вимоги
Ненумеровані структурні елементи	Назва великими літерами, напівжирним шрифтом, по центру
Назва розділу	«РОЗДІЛ» і номер арабською цифрою без крапки; назва з нового рядка великими літерами
Назва підрозділу	Номер у межах розділу, наприклад 1.1; назва з великої літери, напівжирним шрифтом
Номер підрозділу	Дві цифри, розділені крапкою; після останньої цифри крапка не ставиться
Номер пункту	Три числові компоненти за потреби, наприклад 1.1.1
Крапка після заголовка	Не ставиться
Перенесення слів у заголовках	Не допускається використання переносу частини слова
Початок розділу	З нової сторінки
Початок підрозділу	На поточній сторінці за наявності достатнього місця для заголовка й початку тексту
Висновки до розділів	За потреби окремий заголовок; єдиний підхід у всій роботі
Нумерація сторінок	Наскрізна, арабськими цифрами
Розміщення номера сторінки	У правому верхньому куті, без крапки

Титульна сторінка	Ураховується в загальній нумерації, але номер не відображається
Таблиці та рисунки на окремих сторінках	Включаються до загальної нумерації сторінок
Список використаних джерел і додатки	Продовжують наскрізну нумерацію
Зміст	Назви структурних частин і відповідні номери сторінок; рекомендоване автоматичне формування

Примітка. Наведені правила пропонуються для уніфікації оформлення кваліфікаційних робіт за освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка». Їх застосування як обов'язкових кафедральних вимог передбачає належне затвердження відповідних методичних рекомендацій.

Під час завершального оформлення кваліфікаційної роботи необхідно перевірити послідовність нумерації розділів і підрозділів, правильність оформлення заголовків, наскрізну нумерацію сторінок, відповідність змісту фактичній структурі документа та відсутність технічних помилок.

Отже, належна рубрикація й нумерація забезпечують логічну впорядкованість, структурну цілісність і зручність використання кваліфікаційної (магістерської) роботи. Визначальними вимогами є послідовність оформлення, однозначність структурних позначень і відповідність установленим кафедральним та університетським правилам.

5.4. Правила оформлення таблиць, рисунків, схем, формул та інших ілюстративних матеріалів

Таблиці, рисунки, схеми, діаграми, графіки, формули та інші ілюстративні матеріали використовуються у кваліфікаційній (магістерській) роботі для систематизації наукової інформації, наочного представлення результатів дослідження та відображення взаємозв'язків між характеристиками досліджуваних явищ.

Основними *вимогами* до ілюстративних матеріалів є *змістова доцільність, достовірність, читабельність, правильність нумерації, відповідність основному тексту та належне зазначення джерел*.

Оформлення здійснюється з урахуванням **ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила**

оформлювання» і технічних параметрів, визначених цими методичними рекомендаціями.

Загальні вимоги до розміщення ілюстративних матеріалів.

Ілюстративні матеріали повинні безпосередньо стосуватися змісту відповідного розділу або підрозділу та доповнювати науковий виклад.

Таблиці й рисунки необхідно розміщувати після першого згадування про них у тексті або на найближчій наступній сторінці. На кожний матеріал потрібно зробити покликання із зазначенням його номера.

***Наприклад**:*

- ✓ «Розподіл респондентів за місцем проживання наведено в таблиці 2.1».
- ✓ «Основні етапи соціально-педагогічного супроводу представлено на рисунку 3.1».
- ✓ «Частку респондентів обчислено за формулою (2.1)».

Недоцільно використовувати формулювання *«у таблиці нижче»*, *«на наступному рисунку»*, *«на схемі вище»*, оскільки розташування матеріалів може змінюватися під час редагування документа.

Ілюстративні матеріали повинні розміщуватися в межах установлених полів сторінки, мати чіткі написи та забезпечувати можливість правильного сприйняття інформації.

Не слід дублювати однакові дані в кількох формах без належного змістового обґрунтування. ***Наприклад***, якщо всі результати анкетування вже представлено в таблиці, додаткова діаграма є доцільною лише тоді, коли вона полегшує порівняння показників або **виявлення відповідних тенденцій.**

Правила оформлення таблиць.

Таблиця – це спосіб упорядкованого представлення інформації за рядками та стовпцями, який забезпечує систематизацію й порівняння текстових або числових даних.

У магістерських дослідженнях соціально-педагогічного спрямування таблиці можуть використовуватися для порівняння наукових підходів,

характеристики вибірки, представлення результатів опитування, аналізу професійних практик і систематизації практичних рекомендацій.

Кожна таблиця повинна мати номер і змістовно визначену назву.

Таблиці рекомендується нумерувати *арабськими цифрами в межах відповідного розділу*. Номер складається з номера розділу та порядкового номера таблиці, відокремлених крапкою.

Наприклад, «**Таблиця 2.1**» означає першу таблицю другого розділу, а «**Таблиця 3.2**» – другу таблицю третього розділу.

Номер і назву таблиці розміщують над нею з абзацного відступу.

Зразок оформлення:

Таблиця 2.1 – Розподіл респондентів за місцем проживання

Назва повинна бути стислою, інформативною та відповідати змісту представлених матеріалів. Після назви таблиці крапка не ставиться.

Заголовки стовпців необхідно формулювати чітко, із зазначенням одиниць вимірювання або способів представлення показників.

Наприклад, для результатів анкетування доцільно використовувати заголовки *«Кількість респондентів, осіб» та «Частка респондентів, %»*.

Заголовки стовпців починаються з великої літери. Підзаголовки можуть починатися з малої літери, якщо становлять граматичне продовження заголовка. Крапки наприкінці заголовків і підзаголовків не ставляться.

Числові показники одного типу необхідно подавати з однаковою точністю. Якщо відсотки округлюються до одного десяткового знака, цього правила слід дотримуватися в межах відповідної таблиці.

Особливу увагу необхідно приділяти правильності обчислень, узгодженості абсолютних і відносних показників та відповідності таблиці даним основного тексту.

Навчальний приклад представлення результатів анкетування.

Для характеристики територіального складу вибірки здійснено розподіл опитаних мешканців за місцем проживання (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 – Розподіл респондентів за місцем проживання

Місце проживання	**Кількість респондентів, осіб**	**Частка респондентів, %**
м. Дрогобич	27	48,2
м. Стебник	10	17,9
Сільські населені пункти	19	33,9
Разом	**56**	**100,0**

Примітка. Дані наведено як навчальний приклад оформлення таблиці. У кваліфікаційній роботі необхідно використовувати фактичні результати проведеного дослідження.

Після таблиці доцільно стисло проаналізувати представлені відомості, виокремивши найбільш значущі характеристики.

Наприклад: «Найбільшу частку опитаних становлять мешканці м. Дрогобича (48,2 %). Частка респондентів із сільських населених пунктів становить 33,9 %, а м. Стебника – 17,9 %. Такий розподіл необхідно враховувати під час інтерпретації оцінок доступності соціальних послуг».

Аналітичний виклад не повинен механічно повторювати всі числові показники таблиці.

Технічне оформлення та перенесення таблиць.

Таблиці оформлюються відповідно до загальних параметрів документа, визначених у підрозділі 5.2.

Для великих таблиць допускається використання шрифту Times New Roman розміром **12 pt** та одинарного міжрядкового інтервалу за умови збереження належної читабельності.

Необхідно забезпечувати однакове оформлення однотипних таблиць, уникати надмірної кількості ліній, декоративних кольорових елементів і невиправдано вузьких стовпців.

Якщо таблиця не вміщується в межах установлених полів, доцільно змінити спосіб представлення інформації, застосувати альбомну орієнтацію сторінки або перенести деталізовані матеріали до додатків.

У разі перенесення таблиці на наступну сторінку необхідно забезпечити зрозумілість її продовження.

На першій сторінці зазначають номер і повну назву таблиці. На наступних сторінках використовується позначення:

Продовження таблиці 2.1

За потреби на останній частині може зазначатися:

Кінець таблиці 2.1

Під час перенесення необхідно повторювати заголовки стовпців або використовувати інший спосіб їх однозначної ідентифікації. За можливості слід уникати поділу одного рядка таблиці між двома сторінками.

Якщо таблиця займає значну кількість сторінок і містить допоміжні дані, її доцільно розмістити в додатках.

Зазначення джерел і приміток до таблиць.

У разі використання запозичених даних необхідно належно зазначати їхнє походження.

Якщо таблицю складено на основі наукових праць, офіційних статистичних матеріалів або інших джерел, під нею наводиться відповідне покликання.

Наприклад:

«Джерело: складено автором за матеріалами [15, с. 42-45]».

Номер джерела в наведеному прикладі є умовним і повинен відповідати фактичному бібліографічному запису в магістерській роботі.

Якщо таблиця містить результати власного емпіричного дослідження, за потреби можна зазначити:

«Джерело: складено автором за результатами власного анкетування».

У разі повного відтворення таблиці з іншого джерела необхідно враховувати також відповідні вимоги авторського права.

Примітки до таблиць використовуються для пояснення скорочень, способів обчислення, характеристик вибірки та інших відомостей, необхідних для правильного розуміння даних.

***Наприклад**:*

«*Примітка*. Респонденти могли обирати декілька варіантів відповіді, тому сума відсоткових показників перевищує 100 %».

Особливо важливо пояснювати випадки, коли відсотки обчислюються від різної кількості респондентів.

Правила оформлення рисунків.

Рисунок – це загальне позначення графічного матеріалу, що використовується для наочного представлення наукової інформації.

У кваліфікаційних роботах до рисунків можуть належати *схеми, діаграми, графіки, структурні моделі, алгоритми, фотографії та інші зображення*.

Для забезпечення єдності оформлення рекомендується використовувати спільну систему нумерації рисунків незалежно від виду графічного матеріалу.

*Рисунки нумеруються арабськими цифрами в межах відповідного розділу***.** Номер складається з номера розділу й порядкового номера рисунка, відокремлених крапкою.

***Наприклад**:*

Рисунок 2.1 – Розподіл респондентів за рівнем поінформованості про соціальні послуги

Рисунок 3.2 – Модель міжвідомчої взаємодії у процесі соціально-педагогічного супроводу

Номер і назву рисунка розміщують *під зображенням із вирівнюванням по центру сторінки***.**

Назва повинна бути короткою, конкретною та відповідати фактичному змісту представленого матеріалу. Крапка після неї не ставиться.

Рисунок необхідно розміщувати після першого згадування в тексті або на найближчій наступній сторінці. Його оформлення повинно забезпечувати змістову й візуальну єдність із підписом та поясненнями.

Якщо використано матеріали інших авторів, потрібно належним чином зазначити відповідне джерело.

Оформлення схем і структурних моделей.

Схема – це різновид графічного матеріалу, що відображає структуру, послідовність, взаємозв'язки або функціональні характеристики досліджуваного явища.

У магістерських роботах соціально-педагогічного спрямування схеми можуть використовуватися для представлення етапів соціально-педагогічного супроводу, алгоритмів професійних дій, організаційної структури установ і механізмів міжвідомчої взаємодії.

Наприклад, умовна схема соціально-педагогічного супроводу може відображати таку послідовність:

Виявлення потреб → Оцінювання ситуації → Планування підтримки → Реалізація заходів → Моніторинг результатів → Завершення супроводу

Під відповідним графічним зображенням доцільно зазначити:

Рисунок 3.1 – Основні етапи соціально-педагогічного супроводу

Примітка. Наведену послідовність використано як навчальний приклад.

Зміст конкретної професійної процедури повинен відповідати її нормативному й методичному забезпеченню.

Елементи схеми та зв'язки між ними повинні бути змістово обґрунтованими. Стрілки, лінії й геометричні фігури мають відображати визначені послідовності, функції або взаємозв'язки.

Необхідно розмежовувати описову схему та науково обґрунтовану модель. Схема може систематизувати інформацію, тоді як модель передбачає обґрунтоване представлення суттєвих компонентів, функцій, взаємозв'язків та умов функціонування певного процесу.

Використання терміна *«модель»* повинно відповідати фактичному змісту й рівню наукового обґрунтування представленої розробки.

Правила оформлення діаграм і графіків.

Діаграми та графіки застосовуються для наочного представлення кількісних показників, їх співвідношень, відмінностей і змін.

Вибір способу графічного представлення повинен відповідати характеру даних та меті їх аналізу.

Стовпчикові діаграми доцільно використовувати для порівняння кількісних показників різних категорій, зокрема розподілу відповідей респондентів або оцінок певних характеристик.

Кругові діаграми можуть застосовуватися для представлення структури сукупності, якщо категорії є взаємовиключними та разом становлять одне ціле.

Наприклад, кругова діаграма може відображати територіальний розподіл респондентів за місцем проживання.

Водночас її недоцільно використовувати для запитань із множинним вибором відповідей, оскільки відповідні показники не становлять окремих частин однієї сукупності.

Лінійні графіки використовуються переважно для відображення змін кількісних показників у часі або за послідовністю вимірювань.

Наприклад, лінійний графік може характеризувати динаміку звернень по соціальні послуги за окремими місяцями, якщо відповідну інформацію фактично зібрано.

Графічне представлення не повинно спотворювати співвідношення показників.

Необхідно правильно визначати масштаб осей, одиниці вимірювання, межі числових значень та зміст умовних позначень.

Для стовпчикових діаграм, призначених для порівняння величин, числову вісь зазвичай доцільно починати з нуля, щоб уникнути візуального перебільшення відмінностей.

Не рекомендується використовувати тривимірні ефекти, надмірно складне оформлення та декоративні елементи, які ускладнюють сприйняття даних.

Діаграми й графіки повинні залишатися зрозумілими без додаткових усних пояснень автора. За потреби необхідно зазначати назви осей, одиниці вимірювання, часові періоди, категорії відповідей і пояснення умовних позначень.

Вимоги до якості графічних матеріалів.

Графічні матеріали повинні бути чіткими й придатними для перегляду в електронному та друкованому примірниках кваліфікаційної роботи.

Не допускаються нечіткі зображення, надмірно дрібні написи, обрізані елементи або схеми, зміст яких неможливо зрозуміти без значного збільшення.

Доцільно використовувати графічні матеріали, створені у відповідних редакторах, що забезпечують належну якість експорту. За потреби можуть застосовуватися векторні формати, які зберігають чіткість під час масштабування.

Колір не повинен бути єдиним способом розрізнення представлених категорій. Для забезпечення доступності графічних матеріалів доцільно застосовувати підписи значень, різні типи ліній або інші зрозумілі позначення.

Діаграми й рисунки повинні залишатися придатними для сприйняття в разі чорно-білого друку.

Оформлення фотографій та інших зображень.

Фотографії, скриншоти й інші зображення можуть включатися до магістерської роботи, якщо вони безпосередньо пов’язані з досліджуваною проблемою та виконують наукову або методичну функцію.

Наприклад, фотографія може характеризувати організацію соціально-педагогічного заходу або особливості освітнього середовища, якщо ці матеріали мають значення для дослідження.

Використання зображень повинно здійснюватися з дотриманням авторських прав і вимог захисту персональних даних.

Особливої уваги потребують матеріали, за якими можна ідентифікувати дітей, отримувачів соціальних послуг або інших учасників дослідження.

За відсутності належних правових підстав для оприлюднення необхідно використовувати знеособлені матеріали або відмовитися від включення відповідного зображення до загальнодоступного тексту роботи.

Фотографії та скриншоти оформлюються за загальними правилами нумерації рисунків із належним зазначенням джерела.

Правила оформлення математичних формул

Математичні формули використовуються для представлення способів обчислення кількісних показників, застосованих під час аналізу емпіричних даних.

У магістерських дослідженнях соціально-педагогічного спрямування вони можуть використовуватися для обчислення відсотків, середніх значень, індексів та інших кількісних характеристик.

Формули, які потребують окремого представлення, рекомендується розміщувати по центру сторінки. Їх номери зазначаються арабськими цифрами в круглих дужках біля правого поля сторінки.

Нумерація формул здійснюється в межах відповідного розділу. ***Наприклад***, перша формула другого розділу має номер (2.1), друга – (2.2).

Безпосередньо після формули необхідно пояснити використані символи, якщо їхнє значення не було визначене раніше. Пояснення подається в порядку використання відповідних позначень і починається словом «де» без двокрапки.

Приклад обчислення відсоткового показника:

$$\mathbf{P = (n / N) \times 100\ \%} \qquad \mathbf{(2.1)}$$

де **P** – частка відповідної категорії у відсотках;

n – кількість респондентів, для яких зафіксовано відповідну характеристику;

N – загальна кількість респондентів, відносно яких здійснюється розрахунок.

Примітка. У текстовому редакторі формулу розміщують по центру окремого рядка, а її номер – біля правого поля сторінки.

Наприклад, якщо з 56 опитаних респондентів 36 осіб повідомили про досвід отримання соціальних послуг, відповідний показник становить:

$$\mathbf{P = (36 / 56) \times 100\ \% = 64{,}3\ \%.}$$

Отже, частка таких респондентів становить 64,3 % фактичної вибірки.

Приклад обчислення середнього арифметичного значення:

$$\mathbf{\bar{x} = (\Sigma x_i) / n} \qquad \mathbf{(2.2)}$$

де $\mathbf{\bar{x}}$ – середнє арифметичне значення;

$\mathbf{x_i}$ – значення показника для окремого спостереження;

n – кількість спостережень.

Під час використання середніх значень необхідно враховувати рівень вимірювання змінної та методологічну допустимість відповідного обчислення.

Зокрема, окремі пункти шкали Лайкерта мають порядковий характер, тому застосування середнього арифметичного потребує належного обґрунтування й обережної інтерпретації.

Математичні формули доцільно створювати за допомогою редактора рівнянь **Microsoft Word** або аналогічних засобів. Не рекомендується вставляти складні формули у вигляді нечітких зображень.

Оформлення приміток і пояснень.

Примітки використовуються для уточнення окремих положень, пояснення способів обчислення, скорочень або особливостей представлених матеріалів.

Їх розміщують безпосередньо після тексту, таблиці чи рисунка, якого вони стосуються.

Якщо примітка одна, використовується позначення **«Примітка.»**. За наявності декількох приміток допускається їх послідовна нумерація.

Для приміток рекомендується використовувати **Times New Roman** розміром **12 pt** з одинарним міжрядковим інтервалом.

Примітки не повинні підміняти основний аналітичний текст. Необхідно також розмежовувати пояснювальні примітки та бібліографічні покликання, призначені для ідентифікації джерел використаної інформації.

Оформлення переліків.

У кваліфікаційній роботі можуть використовуватися ***нумеровані та марковані переліки***, які сприяють упорядкуванню наукової інформації.

Нумеровані переліки доцільно застосовувати, якщо важливе значення має послідовність елементів, наприклад етапів дослідження або професійних процедур.

Марковані переліки використовуються для представлення характеристик, порядок яких не має принципового значення.

Необхідно забезпечувати граматичну узгодженість елементів переліку зі вступним реченням та однакове оформлення однотипних конструкцій.

Надмірна кількість вкладених рівнів переліків ускладнює сприйняття тексту. У разі необхідності представлення значної кількості взаємопов'язаних характеристик доцільно використовувати таблицю або схему.

Нумерація ілюстративних матеріалів у додатках.

Ілюстративні матеріали, розміщені в додатках, повинні мати *окрему систему нумерації.*

Для цього використовуються літерне позначення додатка та порядковий номер відповідного матеріалу.

***Наприклад**:*

Таблиця А.1 – Розгорнуті результати анкетування респондентів

Рисунок Б.1 – Структура програми соціально-педагогічної підтримки

Формула (В.1)

Літери А, Б і В позначають відповідні додатки, а цифри – порядкові номери матеріалів у межах кожного додатка.

Не слід продовжувати нумерацію таблиць і рисунків основної частини безпосередньо в додатках.

Докладні вимоги до оформлення додатків наведено в підрозділі 5.7 цих методичних рекомендацій.

Узагальнення правил оформлення ілюстративних матеріалів.

Основні вимоги до таблиць, рисунків, схем, формул та інших допоміжних матеріалів узагальнено в *таблиці 5.5*.

Таблиця 5.5 – Основні вимоги до оформлення ілюстративних матеріалів у кваліфікаційній роботі

Вид матеріалу	**Основні вимоги до оформлення**
Таблиці	Номер і назва над таблицею; нумерація в межах розділу; чіткі заголовки стовпців; пояснення одиниць вимірювання та за потреби джерел даних

Рисунки	Номер і назва під рисунком по центру; послідовна нумерація в межах розділу; належна якість зображення
Схеми	Оформлення як рисунків; змістово обґрунтовані елементи та зв’язки між ними; чіткі позначення
Діаграми	Оформлення як рисунків; правильний вибір виду діаграми; достовірні показники; зрозумілі підписи й одиниці вимірювання
Графіки	Оформлення як рисунків; визначені осі, масштаб і одиниці вимірювання; правильне відображення кількісних змін
Формули	Окреме розміщення по центру за потреби; номер у круглих дужках біля правого поля; пояснення символів
Примітки	Безпосередньо після відповідного матеріалу; чітке пояснення необхідних характеристик
Фотографії та скриншоти	Оформлення як рисунків; належна якість; зазначення джерела; дотримання авторських прав і захисту персональних даних
Матеріали в додатках	Окрема нумерація з використанням літерного позначення додатка

Примітка. Наведені вимоги застосовуються відповідно до параметрів, визначених цими методичними рекомендаціями, з урахуванням **ДСТУ 3008:2015** та особливостей кваліфікаційних робіт за освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка».

Отже, належне оформлення ілюстративних матеріалів забезпечує зрозумілість, достовірність і наочність представлення результатів магістерського дослідження. Визначальними критеріями їхньої якості є змістова необхідність, точність представленої інформації, технічна правильність та узгодженість з основним текстом кваліфікаційної роботи.

5.5. Цитування, покликання на джерела та правила використання запозичених матеріалів

Належне цитування, оформлення покликань і коректне використання запозичених матеріалів є необхідними умовами наукової обґрунтованості кваліфікаційної (магістерської) роботи та дотримання академічної доброчесності. Вони забезпечують можливість перевірки використаної інформації, встановлення її походження та розмежування результатів попередніх досліджень і власного наукового внеску здобувача.

Цитування – це дослівне відтворення фрагмента тексту іншого автора або документа з належним зазначенням джерела.

Покликання на джерело – це елемент наукового тексту, який дозволяє ідентифікувати використаний матеріал і перевірити відповідне положення.

Запозичені матеріали охоплюють наукові ідеї, визначення, теоретичні положення, емпіричні дані, класифікації, методики, таблиці, рисунки, схеми та інші результати інтелектуальної діяльності, створені іншими авторами.

Основною вимогою до використання запозичень є чітке розмежування авторських положень здобувача та інформації, отриманої з інших джерел. Вона поширюється як на дослівні цитати, так і на перефразовані твердження, використані ідеї, фактичні дані й результати попередніх досліджень.

Нормативні засади використання наукових джерел.

Правила цитування та використання запозичених матеріалів визначаються законодавством України, національними стандартами бібліографічного оформлення та внутрішніми нормативними документами Університету.

Зокрема, *Закон України «Про академічну доброчесність» від 18 грудня 2025 року № 4742-IX* визначає основні принципи й правила академічної доброчесності, правові та організаційні механізми її забезпечення, види відповідних порушень і заходи реагування на них.

Відповідно до п. 6.9 *Положення про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та магістра у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка* здобувачі повинні дотримуватися вимог академічної доброчесності, зокрема правил цитування, використання джерел, авторського права та достовірності дослідницьких даних.

Оформлення бібліографічних покликань здійснюється з урахуванням **ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання»** та кафедральних методичних вимог.

Для кваліфікаційних робіт за освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка» застосовується єдина числова система покликань у

квадратних дужках, визначена цими методичними рекомендаціями. Номер у покликанні повинен відповідати порядковому номеру джерела у списку використаних джерел.

Основні способи використання наукових джерел.

У магістерській роботі можуть застосовуватися *пряме цитування, перефразування, узагальнення наукових положень, порівняння авторських підходів, використання статистичних даних та інших фактичних матеріалів*.

Пряме цитування передбачає дослівне відтворення фрагмента джерела зі збереженням його мовної форми та змісту.

Перефразування полягає в самостійному викладі положення іншого автора власними словами без спотворення його змісту.

Узагальнення наукових положень передбачає систематизацію результатів опрацювання одного або декількох джерел, визначення спільних характеристик, підходів чи закономірностей.

Порівняння авторських позицій спрямоване на встановлення спільних і відмінних характеристик наукових підходів, їхніх теоретичних підстав та можливостей застосування.

Незалежно від способу використання запозиченої інформації необхідно належно зазначати її джерело. Загальновідомі відомості зазвичай не потребують спеціального покликання, однак конкретні наукові результати, статистичні показники, нормативні положення та авторські ідеї повинні мати відповідне джерельне підтвердження.

Правила прямого цитування.

Пряме цитування є доцільним, коли точне відтворення авторського формулювання має самостійне значення для наукового аналізу. Зокрема, воно може використовуватися під час розгляду визначень основних понять, аналізу нормативно-правових положень або зіставлення наукових позицій.

Дослівну цитату необхідно брати в лапки та супроводжувати покликанням на відповідне джерело. Якщо видання має фіксовану нумерацію сторінок,

зазначаються порядковий номер джерела та сторінка, на якій міститься цитований фрагмент.

Умовний зразок оформлення:

Автор визначає відповідне поняття як «[дослівний фрагмент визначення]» [7, с. 45].

Примітка. Номер джерела та сторінку наведено умовно. У магістерській роботі вони повинні відповідати фактично опрацьованому виданню.

Цитата повинна точно відтворювати оригінальний текст. Не допускається довільна зміна слів, вилучення змістово важливих застережень або спотворення авторської позиції.

Якщо частину цитати пропущено, пропуск позначається *трьома крапками* або іншим установленим способом. Скорочення не повинно змінювати зміст авторського твердження.

Надмірного дослівного цитування слід уникати. Кваліфікаційна робота повинна демонструвати самостійне опрацювання джерел, а не механічне відтворення чужих текстів.

Наприклад, під час зіставлення різних визначень соціально-педагогічного супроводу пряме цитування окремих формулювань може бути виправданим. Однак після їх наведення необхідно здійснити відповідний аналіз і сформулювати обґрунтоване узагальнення.

Перефразування та узагальнення наукових положень.

Перефразування передбачає змістове осмислення положення іншого автора та його самостійне мовне представлення. Воно не повинно обмежуватися механічною заміною окремих слів синонімами.

Під час перефразування необхідно зберігати основну думку автора, правильно передавати зміст відповідного положення та враховувати важливі теоретичні або методологічні застереження.

Перефразування не звільняє від обов’язку зазначати джерело.

Наприклад: «У науковій літературі соціально-педагогічний супровід розглядається як процес професійної підтримки, що передбачає визначення потреб, планування відповідних заходів та узгодження дій учасників [7]».

Наведене речення є навчальним прикладом структури перефразування. У конкретній роботі відповідне положення повинно точно відображати зміст джерела, зазначеного в покликанні.

Узагальнення декількох наукових праць передбачає визначення спільних характеристик і формулювання положень, які випливають з їх критичного аналізу.

Наприклад, у дослідженні соціальної активності молоді на основі зіставлення різних наукових підходів може бути обґрунтовано її мотиваційні, ціннісні, когнітивні та діяльнісні характеристики.

У такому випадку необхідно зазначати джерела, які становлять основу відповідного узагальнення.

Умовний зразок: «У наукових дослідженнях соціальна активність молоді характеризується через взаємопов'язані мотиваційні, ціннісні та діяльнісні прояви [4; 7; 12]».

Наведені номери джерел є умовними. У фактичному дослідженні кожна з зазначених праць повинна підтверджувати відповідне положення.

Не слід формально наводити значну кількість джерел, які безпосередньо не стосуються сформульованого твердження.

Правила оформлення покликань у тексті.

Для забезпечення єдності оформлення кваліфікаційних робіт використовується система покликань у квадратних дужках із зазначенням порядкового номера джерела у списку використаних джерел.

Основні зразки оформлення:

[5] – покликання на джерело загалом;

[5, с. 27] – покликання на конкретну сторінку;

[5, с. 27-28] – покликання на діапазон сторінок;

[3; 8] – покликання на два джерела;

[3, с. 42; 8, с. 115] – покликання на конкретні сторінки двох джерел.

Усі наведені позначення є умовними прикладами оформлення.

Під час прямого цитування обов'язково необхідно забезпечити можливість точного встановлення місця цитованого фрагмента. Для джерел із посторінковою нумерацією зазначається відповідна сторінка.

Під час перефразування або узагальнення окремих положень зазначення сторінки також є доцільним, оскільки полегшує перевірку використаної інформації.

Якщо покликання стосується джерела загалом, достатньо зазначити його порядковий номер.

Покликання розміщується безпосередньо після відповідного твердження або цитати. Крапка, яка завершує речення, ставиться після закривальної квадратної дужки.

Наприклад: «Відповідні положення розглянуто в наукових працях [4; 8]».

У межах усієї кваліфікаційної роботи необхідно дотримуватися єдиної системи покликань. Не допускається довільне поєднання числової, авторсько-річної та інших систем бібліографічного оформлення.

Покликання на нормативно-правові документи.

У магістерських роботах із соціальної педагогіки та соціальної роботи нормативно-правові акти використовуються для обґрунтування правових і організаційних засад відповідної професійної діяльності.

Під час першого згадування нормативного документа доцільно наводити його повну назву. За потреби зазначаються дата прийняття, номер акта та відповідні структурні положення.

Наприклад: «Правові засади організації та надання соціальних послуг визначаються Законом України «Про соціальні послуги» [5]».

Якщо аналізується конкретна норма, необхідно вказати відповідну статтю, частину або пункт нормативного акта.

Покликання повинно дозволяти ідентифікувати документ та його редакцію, використану в дослідженні.

Перевагу слід надавати *офіційним джерелам*, насамперед базі даних «Законодавство України» Верховної Ради України та офіційним вебресурсам органів державної влади.

Необхідно перевіряти чинність і актуальність нормативно-правових актів. Використання попередніх редакцій є обґрунтованим, якщо дослідження передбачає аналіз законодавства відповідного історичного періоду.

Використання електронних джерел.

Електронні наукові публікації, нормативно-правові документи, статистичні матеріали, аналітичні звіти та інші цифрові ресурси можуть використовуватися за умови перевірки їхньої достовірності й належної ідентифікації.

Під час опрацювання електронного джерела необхідно встановити автора або організацію, назву матеріалу, дату оприлюднення, відповідне видання чи вебресурс та інші необхідні бібліографічні відомості.

Наявність інформації в мережі Інтернет сама по собі не підтверджує її наукової достовірності.

Доцільно використовувати рецензовані наукові публікації, офіційні нормативні документи, матеріали наукових установ, закладів вищої освіти, міжнародних організацій та інших авторитетних інформаційних ресурсів.

Для електронних публікацій необхідно зазначати відповідну електронну адресу (**URL**), а у випадках, передбачених правилами бібліографічного оформлення, – дату звернення.

Якщо наукова стаття має цифровий ідентифікатор **DOI**, його доцільно використовувати як стабільний засіб ідентифікації публікації.

Для електронних матеріалів без фіксованої нумерації сторінок не слід вигадувати номери сторінок. У такому випадку допускається покликання на джерело загалом із додатковою конкретизацією відповідного розділу або положення в основному тексті.

Докладні правила бібліографічного опису електронних ресурсів наведено в *підрозділі 5.6* цих методичних рекомендацій.

Використання вторинних джерел

Під час опрацювання наукової літератури певні положення одного автора можуть бути відтворені в публікації іншого дослідника.

За можливості необхідно звертатися безпосередньо до першоджерела. Це дозволяє перевірити точність цитування, встановити контекст відповідного твердження та уникнути відтворення можливих неточностей.

Якщо першоджерело недоступне, необхідно чітко зазначати фактично використану працю.

Для цього можуть застосовуватися конструкції *«цитовано за», «наведено за»* тощо.

Умовний приклад: «Положення відповідного автора наведено за [8, с. 63]».

У такому випадку бібліографічний запис повинен дозволяти ідентифікувати саме те джерело, яке було фактично опрацьоване.

Неприпустимо створювати враження безпосереднього ознайомлення з першоджерелом, якщо відповідне положення запозичено з іншої праці.

Використання вторинних джерел повинно бути обґрунтованим і не становити основного способу опрацювання наукової літератури.

Цитування іншомовних наукових джерел

Під час використання іншомовних наукових праць необхідно забезпечувати точність передавання змісту відповідних положень і коректність професійної термінології.

Якщо використано опублікований переклад, покликання здійснюється на фактично опрацьоване видання.

Якщо переклад виконано самостійно, доцільно зазначати це після відповідної цитати, використовуючи пояснення *«переклад автора»* з покликанням на оригінальне джерело.

Особливу увагу слід приділяти термінам, які мають декілька українських відповідників. У разі необхідності після перекладеного поняття можна наводити його іншомовний варіант у дужках.

Наприклад, це стосується окремих понять соціальної роботи, пов'язаних із життєстійкістю, інклюзією, участю, соціальним супроводом та підтримкою.

У бібліографічному описі назви іншомовних публікацій, як правило, зазначаються мовою оригіналу відповідно до встановлених вимог.

Використання статистичних даних і результатів інших досліджень.

Під час запозичення статистичних показників, результатів соціологічних опитувань, моніторингових досліджень та аналітичних звітів необхідно зазначати джерело інформації та забезпечувати точність її відтворення.

Важливо враховувати період збирання даних, територіальне охоплення, характеристики досліджуваної сукупності та способи обчислення показників.

Статистичні відомості повинні використовуватися відповідно до їхнього фактичного змісту й дослідницького контексту.

Наприклад, показники кількості отримувачів соціальних послуг за певний рік не слід без належного пояснення використовувати для характеристики поточного стану всієї системи соціальної підтримки.

Якщо на основі запозичених статистичних матеріалів здійснено власні обчислення, необхідно зазначити першоджерело та пояснити характер проведеного опрацювання.

Результати власного емпіричного дослідження повинні бути чітко відокремлені від даних, отриманих із зовнішніх джерел.

Використання таблиць, рисунків, схем і методик інших авторів.

Запозичення таблиць, рисунків, схем, моделей, алгоритмів і дослідницьких методик потребує належного зазначення джерела та дотримання вимог авторського права.

Якщо ілюстративний матеріал відтворено без змін, необхідно зазначити його першоджерело.

Наприклад: «Джерело: [12, с. 74]».

Якщо матеріал адаптовано до власного дослідження, це слід відобразити у відповідному поясненні: «Адаптовано автором за матеріалами [12, с. 74]».

Якщо таблицю або схему створено самостійно на основі декількох джерел, можливим є формулювання: «Складено автором на основі [4; 8; 12]».

Належне покликання не завжди є достатньою правовою підставою для повного відтворення захищеного авторським правом матеріалу. Необхідно враховувати мету й обсяг запозичення, умови ліцензування та відповідні законодавчі обмеження.

Особливої уваги потребує використання стандартизованих опитувальників, психодіагностичних методик, тестів і шкал, які можуть мати спеціальні умови застосування або обмеження щодо відтворення.

Якщо використану методику модифіковано, необхідно зазначити її першоджерело, охарактеризувати внесені зміни та обґрунтувати їхню доцільність.

Не допускається представляти запозичену або адаптовану методику як повністю самостійну авторську розробку.

Використання власних раніше оприлюднених матеріалів.

Під час підготовки магістерської роботи здобувач може використовувати результати власних попередніх публікацій, виступів або дослідницьких розробок.

Повторне використання раніше оприлюднених матеріалів повинно бути прозорим і відповідати вимогам академічної доброчесності.

Якщо певні результати вже представлено в науковій статті або тезах конференції, необхідно належно зазначити відповідну публікацію у випадках її використання в тексті кваліфікаційної роботи.

Водночас слід розмежовувати апробацію результатів дослідження та повторне використання оприлюдненого тексту. Відомості про публікацію як форму апробації можуть подаватися окремо, а повторне використання її змісту потребує дотримання правил покликання та інших відповідних вимог.

У разі використання спільної публікації необхідно зазначити її джерело та належно розмежувати внесок здобувача й інших співавторів.

Розмежування коректного запозичення та академічного плагіату.

Коректне використання запозичених матеріалів передбачає достовірне представлення їхнього змісту, належне зазначення джерела й авторства та дотримання відповідних правових вимог.

Академічний плагіат пов'язаний із неправомірним представленням чужих результатів інтелектуальної діяльності як власних відповідно до критеріїв, визначених законодавством.

Ризики академічного плагіату можуть виникати в разі дослівного відтворення тексту без належного оформлення, перефразування без покликання, запозичення ідей, класифікацій або методик без зазначення їхнього походження.

Наявність покликання сама по собі не завжди забезпечує коректність використання запозиченого матеріалу.

Наприклад, якщо значний фрагмент іншої наукової праці відтворено дослівно без лапок, але наприкінці зазначено джерело, це не забезпечує належного розмежування цитати й авторського тексту.

Аналогічно механічна заміна окремих слів у запозиченому фрагменті без належної атрибуції не перетворює його на самостійний результат дослідницької діяльності.

Не допускаються вигадані бібліографічні покликання, приписування авторам тверджень, яких вони не висловлювали, та використання джерел, зміст яких не було перевірено.

Приклади коректного оформлення запозичень.

Основні способи використання запозичених матеріалів та вимоги до їх оформлення узагальнено в *таблиці 5.6*.

Таблиця 5.6 – Основні способи використання запозичених матеріалів у кваліфікаційній (магістерській) роботі

Спосіб використання	**Основна вимога**	**Умовний приклад оформлення**
Пряме цитування	Дослівне відтворення в лапках із зазначенням джерела та сторінки	«[Дослівне формулювання автора]» [7, с. 45]
Перефразування	Самостійний виклад змісту без його спотворення з покликанням	Змістовий переказ наукового положення [7, с. 45]

Узагальнення декількох джерел	Зазначення праць, які підтверджують відповідне узагальнення	Узагальнення наукових підходів [3; 7; 12]
Використання нормативного документа	Зазначення назви акта, відповідної норми та джерела	Характеристика положення певної статті закону [5]
Використання статистичних даних	Точне відтворення показників із зазначенням походження	За даними відповідного офіційного джерела [9]
Запозичення таблиці або рисунка	Зазначення джерела, дотримання умов використання	Джерело: [12, с. 74]
Адаптація чужої схеми або моделі	Зазначення першоджерела та характеру змін	Адаптовано автором за [12, с. 74]
Використання вторинного джерела	Чітке зазначення фактично використаної праці	Цитовано за [8, с. 63]
Повторне використання власної публікації	Належне покликання та врахування правил повторного використання	Характеристика раніше оприлюднених результатів [11]

Примітка. Номери джерел і сторінок наведено умовно. У кваліфікаційній роботі вони повинні відповідати фактично опрацьованим матеріалам та списку використаних джерел.

Перевірка джерел і використання цифрових інструментів

Під час підготовки кваліфікаційної роботи цифрові інструменти можуть застосовуватися для пошуку, впорядкування та допоміжного опрацювання бібліографічної інформації в межах установлених вимог.

Використання систем генеративного штучного інтелекту здійснюється відповідно до університетської політики та рішень випускової кафедри щодо допустимих меж застосування ШІ (**Рівень 2**) і обов’язкового декларування.

Здобувач несе персональну відповідальність за достовірність кожного використаного джерела й коректність відповідного покликання.

Особливої уваги потребує перевірка автоматично сформованих бібліографічних відомостей, які можуть містити неточності в назвах праць, іменах авторів, роках видання, номерах сторінок та електронних ідентифікаторах.

Не допускається включення до списку використаних джерел неіснуючих публікацій або покликань на сторінки й положення, які фактично відсутні у відповідному виданні.

Під час остаточного редагування магістерської роботи необхідно перевірити відповідність покликань бібліографічним записам, правильність зазначених сторінок, точність цитат і належне розмежування запозичених та авторських положень.

Отже, належне цитування й використання джерел забезпечують наукову перевірюваність, достовірність аргументації та дотримання академічної доброчесності. Їх якість визначається не кількістю покликань, а точністю представлення запозиченої інформації, належним зазначенням її походження та здатністю здобувача обґрунтовано використовувати результати попередніх досліджень.

5.6. Складання списку використаних джерел відповідно до національних стандартів

Список використаних джерел є обов'язковим структурним компонентом кваліфікаційної (магістерської) роботи, який містить упорядковані бібліографічні відомості про документи та інформаційні ресурси, фактично використані під час дослідження. Його призначення полягає в забезпеченні ідентифікації джерел, перевірюваності наукових положень і достовірності представленої інформації.

Основними вимогами до списку використаних джерел є достовірність і повнота бібліографічних відомостей, єдність оформлення, правильність упорядкування та відповідність покликанням в основному тексті.

Нормативні засади бібліографічного оформлення.

Складання списку використаних джерел здійснюється відповідно до встановлених кафедральних вимог з урахуванням чинних національних стандартів і нормативних документів Університету.

Основним нормативно-методичним орієнтиром є **ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання»**, положення якого враховуються під час оформлення бібліографічних покликань і відповідних записів.

За потреби застосовуються також положення інших чинних стандартів, що регулюють бібліографічний опис документів, скорочення слів і словосполучень та оформлення інформаційних матеріалів.

Відповідно до п. 6.9 *Положення про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та магістра у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка* здобувачі повинні дотримуватися правил цитування, використання джерел, авторського права та інших вимог академічної доброчесності.

Для кваліфікаційних робіт за ОПП «Соціальна педагогіка» застосовується єдина система оформлення списку використаних джерел, визначена цими методичними рекомендаціями.

Загальні вимоги до формування списку використаних джерел.

До списку включаються джерела, фактично використані під час підготовки магістерської роботи та належним чином відображені в її тексті.

Не допускається формальне включення наукових праць, нормативно-правових актів або інших матеріалів лише з метою збільшення кількості бібліографічних позицій.

Добір джерел повинен відповідати темі, меті, завданням і предмету дослідження. Доцільно використовувати наукові публікації, нормативно-правові документи, статистичні матеріали й інші інформаційні ресурси, необхідні для обґрунтування наукової проблеми.

Важливо забезпечувати належне співвідношення фундаментальних і сучасних досліджень, ураховувати актуальність нормативно-правових актів та достовірність використаних матеріалів.

Кількість джерел визначається змістом і складністю досліджуваної проблеми. Визначальним показником якості списку є не його формальний обсяг, а наукова значущість, релевантність і достовірність бібліографічних позицій.

Не допускається включення джерел, існування яких не підтверджено, або публікацій із неперевіреними бібліографічними відомостями.

Порядок розміщення джерел у списку.

Для забезпечення єдності оформлення кваліфікаційних робіт *список використаних джерел формується за алфавітним принципом***.**

Бібліографічні записи розміщуються за прізвищем першого автора, а за відсутності зазначеного персонального автора – за першими словами назви документа.

Спочатку подаються джерела, записи яких починаються кирилицею, після них – джерела латиницею. У межах кожної групи дотримуються відповідного алфавітного порядку.

Наприклад, праці авторів із прізвищами Бондаренко, Іваненко, Коваленко, Петренко розміщуються за алфавітною послідовністю.

Документи без зазначеного персонального автора впорядковуються за назвою. Це стосується нормативно-правових актів, окремих колективних видань, довідкових матеріалів та інших документів, бібліографічний запис яких починається з назви.

Нормативно-правові акти включаються до загального алфавітного списку без виокремлення в самостійний блок.

Наприклад, якщо бібліографічний запис нормативного акта починається зі слів «Про соціальні послуги : Закон України», його місце в списку визначається за початковим словом назви – «Про».

Якщо до списку включено декілька праць одного автора, їх упорядкування здійснюється за алфавітом назв, а за необхідності – з урахуванням інших бібліографічних характеристик.

Кожне джерело має окремий порядковий номер, який зазначається арабською цифрою. Нумерація є наскрізною та здійснюється послідовно від першого до останнього бібліографічного запису.

Одне джерело включається до списку лише один раз, незалежно від кількості покликань на нього в основному тексті. Водночас різні праці одного автора оформлюються як окремі бібліографічні позиції.

Узгодження списку використаних джерел із покликаннями в тексті.

У кваліфікаційних роботах застосовується числова система покликань у квадратних дужках.

Номер джерела в тексті повинен точно відповідати його порядковому номеру в остаточно оформленому списку використаних джерел.

Наприклад, покликання [5] стосується п’ятого джерела у списку, а [5, с. 42] – конкретної сторінки цього джерела.

Оскільки список формується за алфавітним принципом, номери бібліографічних позицій визначаються порядком їх розміщення, а не послідовністю першого згадування в тексті.

Отже, перше за появою в роботі покликання може мати номер [12], якщо відповідне джерело займає дванадцяту позицію в алфавітному списку.

Після додавання нових джерел або зміни послідовності бібліографічних записів необхідно перевірити правильність усіх покликань в основному тексті.

Особливо важливо не допускати ситуацій, коли наведений у тексті номер відповідає іншому джерелу або відповідна бібліографічна позиція взагалі відсутня.

Для зменшення ризику таких помилок доцільно використовувати відповідні цифрові засоби керування бібліографічними даними або здійснювати ретельну підсумкову перевірку.

Докладні правила оформлення покликань у тексті наведено в *підрозділі 5.5* цих методичних рекомендацій.

Основні елементи бібліографічного опису.

Бібліографічний опис повинен містити достатні відомості для однозначної ідентифікації та пошуку відповідного джерела.

Залежно від виду документа до бібліографічного запису можуть включатися:

- ✓ прізвище та ініціали автора або авторів;
- ✓ назва документа;
- ✓ відомості про редактора, укладача або відповідальну організацію;
- ✓ місце видання, найменування видавництва та рік публікації;
- ✓ обсяг видання або сторінковий діапазон;
- ✓ номер тому, випуску чи іншої структурної частини;
- ✓ електронна адреса (**URL**) або цифровий ідентифікатор **DOI**;
- ✓ дата звернення до електронного ресурсу у випадках, передбачених правилами оформлення.

Склад і послідовність відповідних елементів визначаються видом джерела та встановленими вимогами бібліографічного оформлення.

Не допускається довільне доповнення запису відомостями, яких немає у використаному джерелі або які не вдалося достовірно встановити.

Якщо окремі бібліографічні дані відсутні, необхідно застосовувати передбачені правила опису документів із неповними вихідними відомостями, а не самостійно вигадувати назву видавництва, місце публікації або інші реквізити.

Особливості опису різних видів джерел.

Монографії, навчальні та науково-методичні видання описуються із зазначенням авторства, назви, відповідних вихідних відомостей і обсягу документа.

Наукові статті потребують зазначення автора, назви публікації, найменування видання, року, номера тому або випуску, сторінкового діапазону та інших необхідних ідентифікаційних даних.

Матеріали наукових конференцій оформлюються з урахуванням відомостей про автора, назву публікації, відповідний збірник, вихідні дані та сторінки, на яких її розміщено.

Нормативно-правові акти повинні бути ідентифіковані за офіційною назвою, датою прийняття, номером та відповідним джерелом оприлюднення. Під час їх використання необхідно враховувати актуальність редакції документа.

Електронні ресурси описуються із зазначенням необхідних бібліографічних відомостей, **URL** або **DOI** та, за потреби, дати звернення.

Для наукових публікацій перевагу доцільно надавати відомостям, представленим на офіційній сторінці видання або в повному тексті відповідної праці.

Якщо джерело має **DOI**, його необхідно перевірити та правильно зазначити. Для документів, доступних лише за електронною адресою, важливо переконатися в її коректності й можливості встановлення відповідного матеріалу.

Зразки бібліографічного опису основних видів джерел із урахуванням **ДСТУ 8302:2015** *наведено у відповідному додатку до цих методичних рекомендацій.*

Їх необхідно використовувати як основу для оформлення фактично опрацьованих видань, не підміняючи перевірку достовірності конкретних бібліографічних відомостей.

Технічне оформлення списку використаних джерел.

Список використаних джерел розміщується після загальних висновків кваліфікаційної роботи та перед додатками**.**

Він розпочинається з нової сторінки. Заголовок **«СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ»** друкується великими літерами напівжирним шрифтом із вирівнюванням по центру відповідно до вимог *підрозділу 5.3.*

Бібліографічні записи розміщуються послідовно, кожен із нового рядка, та нумеруються арабськими цифрами.

Для оформлення списку використовується основний шрифт кваліфікаційної роботи – Times New Roman розміром 14 pt із міжрядковим інтервалом 1,5.

Усі бібліографічні позиції повинні мати однакові параметри форматування. Не допускається довільне використання різних шрифтів, абзацних відступів або інтервалів.

Для нумерації записів доцільно застосовувати автоматичні засоби текстового редактора. При цьому необхідно забезпечити відповідність порядкових номерів бібліографічних позицій покликанням у тексті роботи.

Перевірка достовірності бібліографічних відомостей.

Кожний бібліографічний запис необхідно перевіряти за фактично використаним джерелом або достовірними офіційними бібліографічними відомостями про нього.

Особливу увагу слід приділяти правильності написання прізвищ авторів, назв праць, років публікації, відомостей про видавництва, номерів видань, сторінкових діапазонів, **URL** та **DOI**.

Для друкованих книг основними джерелами перевірки можуть бути титульна сторінка й вихідні відомості видання.

Для наукових статей – офіційна сторінка публікації та її повний текст.

Для нормативно-правових актів – офіційні інформаційні ресурси органів державної влади.

Для електронних публікацій – сторінка видання, інституційний репозитарій або інший достовірний інформаційний ресурс.

Не рекомендується без перевірки переносити бібліографічні записи з випадкових вебсторінок, попередніх студентських робіт або автоматичних генераторів покликань.

Наявність бібліографічного запису в електронній базі не завжди гарантує його повноту й правильність, тому остаточне оформлення повинно здійснюватися з урахуванням вимог кафедри.

Використання цифрових інструментів.

Для збирання, збереження та впорядкування бібліографічних відомостей можуть використовуватися спеціалізовані програмні засоби, зокрема Zotero, Mendeley та інші системи керування бібліографією.

Вони дозволяють систематизувати джерела, формувати покликання й автоматизувати підготовку бібліографічного списку.

Водночас використання цифрових інструментів не звільняє здобувача від відповідальності за правильність бібліографічних записів**.**

Після автоматичного формування списку необхідно перевірити відповідність отриманих записів **ДСТУ 8302:2015** та встановленій кафедральній системі оформлення.

Якщо програмний засіб використовує бібліографічний стиль, що не відповідає визначеним вимогам, необхідно застосувати відповідний шаблон або відредагувати записи.

Системи генеративного штучного інтелекту можуть використовуватися лише в межах установлених університетських і кафедральних вимог (**Рівень 2**) із дотриманням порядку декларування.

Особливу увагу необхідно приділяти перевірці бібліографічних даних, сформованих за допомогою ШІ, оскільки вони можуть містити вигадані назви публікацій, помилкові відомості про авторів, роки видання або цифрові ідентифікатори.

Здобувач несе персональну відповідальність за достовірність усіх джерел незалежно від способу формування їхніх бібліографічних описів.

Завершальна перевірка списку використаних джерел.

Перед остаточним поданням кваліфікаційної роботи необхідно перевірити алфавітну послідовність бібліографічних позицій, правильність їхньої нумерації, повноту й достовірність вихідних відомостей та єдність оформлення.

Особливу увагу слід приділити відповідності списку покликанням в основному тексті, відсутності повторних записів, правильності зазначення електронних адрес і цифрових ідентифікаторів.

Після завершення редагування джерельної бази доцільно здійснити підсумкову перевірку всіх числових покликань, особливо якщо в процесі підготовки роботи змінювалися порядок розміщення або кількість джерел.

Отже, правильно складений список використаних джерел забезпечує наукову перевірюваність, інформаційну достовірність і належне бібліографічне оформлення магістерської роботи. Його якість визначається точністю бібліографічних відомостей, змістовою відповідністю джерел дослідженню, послідовністю оформлення та узгодженістю з покликаннями в основному тексті.

5.7. Оформлення додатків до кваліфікаційної роботи

Додатки до кваліфікаційної роботи – це структурна частина наукового дослідження, яка містить допоміжні, довідкові, методичні, емпіричні та практико-орієнтовані матеріали, необхідні для повнішого розкриття досліджуваної проблеми, підтвердження використаних процедур і конкретизації отриманих результатів.

Основним призначенням додатків є представлення матеріалів, які мають безпосереднє відношення до дослідження, але через свій обсяг, форму або деталізацію не потребують повного відтворення в основній частині роботи.

Визначальними вимогами до додатків є змістова доцільність, відповідність темі та завданням дослідження, достовірність представлених матеріалів, належна структурна організація, правильне оформлення й дотримання принципів академічної доброчесності.

Додатки не повинні використовуватися лише для формального збільшення загального обсягу магістерської роботи. Кожен із них має виконувати конкретну дослідницьку, доказову або практичну функцію.

Призначення та зміст додатків.

Додатки забезпечують можливість розміщення матеріалів, які доповнюють теоретичну, емпіричну та практико-орієнтовану частини магістерського дослідження.

Для магістерських робіт соціально-педагогічного спрямування найбільш поширеними можуть бути такі види додатків:

- ✓ анкети для опитування різних категорій респондентів;
- ✓ плани напівструктурованих інтерв'ю з фахівцями;
- ✓ карти спостереження та інші дослідницькі інструменти;
- ✓ розгорнуті таблиці результатів емпіричного дослідження;
- ✓ програми соціально-педагогічного супроводу та підтримки;
- ✓ плани соціально-педагогічних і профілактичних заходів;
- ✓ методичні рекомендації та інформаційні матеріали;
- ✓ схеми міжвідомчої взаємодії й алгоритми професійної діяльності;
- ✓ належним чином оформлені документи, що підтверджують апробацію або впровадження результатів дослідження.

Склад додатків визначається змістом конкретного дослідження та характером фактично виконаної роботи.

Наведений перелік не є обов'язковим для кожної магістерської роботи. Здобувач включає лише ті матеріали, які безпосередньо пов'язані з його темою та сприяють повнішому представленню відповідних результатів.

Взаємозв'язок додатків з основним текстом.

Кожен додаток повинен мати змістовий зв'язок з основною частиною кваліфікаційної роботи.

Матеріали, включені до додатків, мають доповнювати відповідні положення дослідження, конкретизувати його методичне забезпечення або підтверджувати представлені результати.

Обов'язковою умовою належного використання додатків є наявність відповідних покликань у тексті магістерської роботи.

Наприклад, під час характеристики інструментарію емпіричного дослідження доцільно зазначити: «Для визначення основних характеристик соціальної активності молоді розроблено анкету, зміст якої наведено в додатку А».

Під час опису проведення експертного інтерв'ю можна використати формулювання: «Напівструктуровані інтерв'ю з фахівцями соціальної сфери проводилися відповідно до попередньо підготовленого плану (додаток Б)».

Під час представлення практико-орієнтованих результатів: «На основі узагальнення результатів дослідження розроблено програму соціально-педагогічної підтримки молоді, яку представлено в додатку В».

Не рекомендується включати до додатків матеріали, на які відсутні покликання в основному тексті та значення яких для дослідження не пояснюється.

Розміщення додатків у структурі кваліфікаційної роботи.

Додатки розміщуються після списку використаних джерел і становлять завершальну структурну частину кваліфікаційної роботи.

Додатки оформлюються як продовження кваліфікаційної роботи з дотриманням установлених технічних параметрів документа та наскрізної нумерації сторінок.

Перед першим додатком на окремій сторінці розміщується загальний заголовок **«ДОДАТКИ»**, який друкується великими літерами напівжирним шрифтом із вирівнюванням по центру сторінки. Ця сторінка відокремлює основну частину кваліфікаційної роботи від допоміжних матеріалів.

Кожен додаток розпочинається з нової сторінки. У верхній частині сторінки з вирівнюванням за правим краєм зазначається слово **«Додаток»** із відповідною великою літерою української абетки (наприклад, **«Додаток А», «Додаток Б»**). Позначення додатка друкується напівжирним шрифтом.

Назва додатка розміщується нижче його позначення, по центру сторінки, напівжирним шрифтом із великої літери, без крапки наприкінці. Вона повинна бути стислою, конкретною та відображати зміст представленого матеріалу.

Для переходу до наступного додатка використовується функція розриву сторінки текстового редактора. Не допускається створення такого переходу шляхом багаторазового натискання клавіші **Enter**, оскільки це може спричиняти зміщення матеріалів під час подальшого редагування документа.

Послідовність розміщення додатків повинна відповідати порядку їхнього першого згадування в основному тексті**,** якщо інша послідовність не обґрунтована логікою дослідження.

Наприклад, якщо в підрозділі 2.2 спочатку характеризується анкета, а потім план напівструктурованого інтерв'ю, відповідні матеріали розміщуються як додатки А і Б. Програма практичних заходів, представлена в третьому розділі, може становити додаток В.

Позначення та нумерація додатків.

Додатки позначаються послідовно великими літерами української абетки відповідно до положень **ДСТУ 3008:2015.**

Для позначення додатків не використовуються літери **Ґ, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ь**.

Позначення кожного додатка складається зі слова «Додаток», яке пишеться з великої літери, та відповідної великої літери української абетки. Позначення розміщується у верхній частині сторінки з вирівнюванням за правим краєм.

Наприклад:

Додаток А

Додаток Б

Додаток В

Додаток Г

Додаток Д

Якщо кваліфікаційна робота містить лише один додаток, він позначається як «Додаток А».

Не допускається використання цифрової системи позначень («Додаток 1», «Додаток 2») або довільне поєднання літерної та цифрової нумерації.

Назви додатків повинні відповідати їхньому змісту, а самі додатки – мати покликання в основному тексті кваліфікаційної роботи.

Оформлення заголовків додатків.

Кожен додаток повинен мати власне позначення та назву, яка відображає зміст представленого матеріалу.

Позначення додатка розміщується у верхній частині сторінки з вирівнюванням за правим краєм і друкується напівжирним шрифтом. Воно складається зі слова «Додаток», яке пишеться з великої літери, та відповідної великої літери української абетки (***наприклад***, «**Додаток А**», «**Додаток Б**», «**Додаток В**»).

Назва додатка розміщується на наступному рядку під його позначенням, вирівнюється по центру сторінки та друкується напівжирним шрифтом із великої літери, без крапки наприкінці. Назва повинна бути стислою, конкретною та відповідати змісту представленого матеріалу.

***Наприклад*:**

Позначення – праворуч:

Додаток А

Назва — по центру:

Анкета для дослідження соціальної активності молоді

або:

Додаток Б

План напівструктурованого інтерв'ю з фахівцями соціальної сфери

або:

Додаток В

Програма соціально-педагогічної підтримки дітей та молоді

Назва додатка повинна точно відповідати представленому матеріалу. Не рекомендується використовувати надмірно загальні назви «Матеріали дослідження», «Документи», «Результати роботи» без конкретизації їхнього змісту.

Якщо додаток містить анкету, необхідно зазначати її призначення або досліджувану характеристику. Якщо він містить програму соціально-педагогічної діяльності, доцільно вказувати її цільову групу або основне спрямування.

Для оформлення позначень і назв додатків використовується шрифт **Times New Roman** розміром **14 pt.** Усі додатки кваліфікаційної роботи оформлюються за єдиними правилами, визначеними цими методичними рекомендаціями.

Нумерація сторінок додатків.

Сторінки додатків включаються до загальної наскрізної нумерації кваліфікаційної роботи.

Нумерація продовжується після списку використаних джерел і не розпочинається заново.

Наприклад, якщо список використаних джерел завершується на сторінці 83, перший додаток починається на сторінці 84. Наступні сторінки додатків отримують відповідні порядкові номери незалежно від кількості окремих додатків.

Номер сторінки розміщується відповідно до загальних вимог, установлених у *підрозділі 5.3* цих методичних рекомендацій.

Не допускається використання окремої нумерації сторінок для кожного додатка.

Якщо додаток займає декілька сторінок, усі вони продовжують загальну нумерацію документа.

Додатки не включаються до рекомендованого обсягу основного тексту магістерської роботи**.**

Водночас їхні сторінки враховуються в загальній нумерації документа.

Для забезпечення практичної зручності основні вимоги до оформлення додатків узагальнено в таблиці 5.7.

Таблиця 5.7 – Основні вимоги до оформлення додатків кваліфікаційної (магістерської) роботи

Елемент оформлення	**Основні вимоги**
Розміщення	Після списку використаних джерел
Початок додатка	Кожен додаток із нової сторінки
Позначення	Великими літерами української абетки: Додаток А, Додаток Б тощо

Літери, які не використовуються	Ґ, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ь
Назва додатка	Під позначенням додатка, по центру, з великої літери
Нумерація сторінок	Наскрізна, як продовження нумерації основного документа
Таблиці	Окрема нумерація в межах додатка: Таблиця А.1, Таблиця А.2
Рисунки та схеми	Окрема нумерація: Рисунок Б.1, Рисунок Б.2
Формули	Нумерація в межах додатка: (А.1), (А.2)
Покликання в основному тексті	Обов’язкове зазначення відповідного додатка
Обсяг додатків	Визначається змістовою необхідністю
Джерела запозичених матеріалів	Обов’язкове зазначення відповідно до правил цитування
Конфіденційні матеріали	Знеособлення та дотримання вимог захисту персональних даних
Загальні технічні параметри	Відповідно до вимог, установлених у підрозділі 6.2

Примітка. Наведені правила встановлено з урахуванням положень **ДСТУ 3008:2015** та особливостей оформлення кваліфікаційних робіт за ОПП «Соціальна педагогіка».

Отже, належне оформлення додатків забезпечує впорядковане представлення допоміжних матеріалів, їхній зв’язок із результатами магістерського дослідження та можливість перевірки використаних процедур. Основними умовами є змістова доцільність, достовірність, послідовність нумерації та дотримання встановлених вимог до оформлення.

РОЗДІЛ 6.
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

6.1. Принципи академічної доброчесності та відповідальність здобувача за результати дослідження

Академічна доброчесність є обов'язковою умовою підготовки кваліфікаційної (магістерської) роботи та важливим критерієм оцінювання її наукової якості. Її дотримання забезпечує достовірність результатів дослідження, обґрунтованість наукових висновків, повагу до інтелектуальної власності та довіру до результатів академічної діяльності.

Нормативну основу забезпечення академічної доброчесності становлять *Закон України «Про академічну доброчесність» від 18 грудня 2025 року № 4742-IX, закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», а також відповідні внутрішні нормативні документи Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.* Зокрема, вимоги до підготовки магістерських робіт визначаються *Кодексом академічної доброчесності, Положенням про систему забезпечення академічної доброчесності та Положенням про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та магістра*.

Відповідно до *Закону України «Про академічну доброчесність»* **академічна доброчесність** визначається як сукупність цінностей, принципів і заснованих на них правил, якими мають керуватися суб'єкти академічної діяльності під час провадження такої діяльності. *Базовими цінностями* академічної доброчесності є *чесність, довіра, повага, справедливість, відповідальність, стійкість і рішучість*. Їх реалізація передбачає правдиве представлення результатів власної діяльності, визнання авторства інших осіб, об'єктивність наукових суджень і відповідальне ставлення до виконання дослідницьких завдань.

Основними *принципами* забезпечення академічної доброчесності є пріоритетність її формування шляхом навчання, виховання та заохочення, відкритість інформації про встановлені правила й відповідальність за їх

порушення, нетерпимість до недоброчесних практик, повага до авторства та прав інтелектуальної власності, уникнення конфлікту інтересів. Зазначені принципи визначають загальні вимоги до організації, виконання, перевірки й оцінювання магістерських досліджень.

Визначальною вимогою до кваліфікаційної роботи є самостійність її виконання. Здобувач повинен особисто здійснювати науковий пошук, критично опрацьовувати джерела, обґрунтовувати методологію дослідження, аналізувати отримані дані та формулювати висновки. Наукове керівництво передбачає консультаційну й методичну підтримку, однак не підміняє самостійної дослідницької діяльності здобувача.

Дотримання академічної доброчесності поширюється на всі етапи підготовки магістерської роботи. Під час опрацювання наукових джерел здобувач зобов'язаний належно зазначати авторство використаних положень, здійснювати коректне цитування та розмежовувати запозичені матеріали й результати власного аналізу. У процесі організації емпіричного дослідження необхідно забезпечувати достовірність інформації про вибірку, застосовані методи, дослідницькі процедури та фактично отримані результати.

Особливого значення академічна доброчесність набуває під час проведення соціально-педагогічних досліджень за участю людей. Здобувач повинен дотримуватися вимог дослідницької етики, поважати права й гідність учасників, забезпечувати добровільність участі, конфіденційність і захист персональних даних. Підвищеної уваги потребують дослідження за участю дітей, осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб та інших представників вразливих груп населення.

Важливою складовою академічної доброчесності є *достовірність та об'єктивність представлення результатів дослідження.* Не допускається вигадування емпіричних даних, довільне змінювання числових показників, приховування результатів, які не відповідають початковим припущенням, або представлення невиконаних дослідницьких процедур як фактично проведених.

Висновки повинні ґрунтуватися на отриманих даних, відповідати застосованим методам та враховувати обмеження дослідження.

Академічна доброчесність передбачає також обґрунтоване представлення практичних результатів. Розроблені програми, моделі, технології та рекомендації повинні відповідати змісту дослідження й мати належне теоретичне або емпіричне обґрунтування. *Необхідно чітко розмежовувати розроблення практичних матеріалів, їх апробацію, впровадження та підтверджену ефективність.* Твердження про практичне застосування або результативність запропонованих заходів допускаються лише за наявності відповідних фактичних підстав.

Відповідно до пункту 6.9 *Положення про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та магістра у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка* здобувач зобов'язаний дотримуватися правил цитування, покликання на джерела, авторського права, достовірності даних та інших вимог академічної доброчесності.

Здобувач несе персональну відповідальність за зміст кваліфікаційної роботи, самостійність її виконання, достовірність використаної інформації, правильність аналізу даних, обґрунтованість висновків і належне визначення власного авторського внеску. Консультації наукового керівника, використання програмного забезпечення та інших дозволених допоміжних засобів не звільняють здобувача від цієї відповідальності.

Використання *генеративного штучного інтелекту* під час підготовки магістерської роботи здійснюється відповідно до *Положення про політику використання штучного інтелекту в Університеті* та встановленого кафедрою **Рівня 2 – обмеженого використання ШІ**. Застосування відповідних систем повинно зберігати визначальний особистий інтелектуальний внесок здобувача та підлягає декларуванню в установленому порядку. Допустимі межі та правила використання ШІ конкретизовано в *підрозділах 6.3 і 6.4* цих методичних рекомендацій.

Здобувач повинен бути спроможним самостійно пояснити зміст кваліфікаційної роботи, обґрунтувати вибір методів, підтвердити походження отриманих даних, охарактеризувати власний внесок і аргументовано відповісти на запитання під час захисту. Дотримання академічної доброчесності є необхідною умовою проходження встановлених університетських процедур перевірки та допуску роботи до захисту.

Отже, академічна доброчесність становить основу відповідальної дослідницької діяльності та забезпечення якості кваліфікаційної (магістерської) роботи. Її дотримання передбачає самостійність наукового пошуку, коректне використання джерел, достовірність емпіричних результатів, об'єктивність висновків, дотримання дослідницької етики та персональну відповідальність здобувача. Для майбутніх фахівців із соціальної роботи та соціально-педагогічної діяльності зазначені вимоги є також важливою складовою формування професійної відповідальності й культури прийняття обґрунтованих рішень.

6.2. Запобігання академічному плагіату, фабрикації, фальсифікації та іншим порушенням академічної доброчесності

Запобігання порушенням академічної доброчесності є обов'язковою умовою підготовки кваліфікаційної (магістерської) роботи та забезпечення достовірності її результатів. Дотримання відповідних вимог передбачає самостійність дослідницької діяльності, коректне використання наукових джерел, правдиве представлення емпіричних даних і належне визначення авторського внеску здобувача.

Основні *види порушень академічної доброчесності* визначено *Законом України «Про академічну доброчесність» від 18 грудня 2025 року № 4742-IX*. Для магістерських досліджень особливе значення має *запобігання академічному плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації, несамостійному виконанню роботи та недоброчесному використанню результатів, згенерованих штучним інтелектом*.

Академічний плагіат полягає, зокрема, у представленні наукових результатів інших осіб як власних або використанні раніше оприлюднених чужих творів без належного зазначення авторства чи джерела. Його проявами можуть бути дослівне відтворення тексту без покликання, перефразування чужих положень без зазначення їхнього походження, привласнення наукових ідей, методик, класифікацій, а також використання перекладів іншомовних праць без визнання авторства.

Для запобігання академічному плагіату здобувач зобов'язаний дотримуватися правил прямого й непрямого цитування, належно оформлювати покликання та чітко розмежовувати власні положення й запозичені матеріали. Заміна окремих слів синонімами або незначна зміна структури чужого тексту не забезпечує самостійності наукового викладу. Детальні правила цитування та використання джерел визначено в *підрозділах 5.5 і 5.6* цих методичних рекомендацій.

Самоплагіат пов'язаний із повторним оприлюдненням власних раніше опублікованих наукових результатів без зазначення джерела їхнього попереднього оприлюднення. Під час підготовки магістерської роботи здобувач може використовувати результати власних попередніх публікацій за умови належного покликання та дотримання встановлених вимог. Зокрема, використання матеріалів тез конференцій або наукових статей за темою дослідження не повинно створювати хибного уявлення про їхню новизну чи походження.

Фабрикація полягає у вигадуванні даних або фактів про результати академічної діяльності. У магістерських дослідженнях вона може виявлятися у створенні неіснуючих відповідей респондентів, вигадуванні результатів анкетування чи інтерв'ю, зазначенні неправдивої кількості учасників або представленні дослідницьких процедур, які фактично не проводилися.

Фальсифікація передбачає свідому зміну або модифікацію наявних даних, що призводить до створення завідомо неправдивої інформації про результати дослідження. Її проявами можуть бути довільне коригування

відповідей респондентів, зміна статистичних показників, необґрунтоване вилучення частини отриманих результатів або спотворення змісту емпіричних матеріалів.

Принципова відмінність між зазначеними порушеннями полягає в тому, що **фабрикація** передбачає вигадування даних, а **фальсифікація** – свідоме спотворення даних, які вже існують**.**

Наприклад, зазначення у кваліфікаційній роботі результатів опитування 60 осіб, якщо відповідне дослідження фактично не проводилося, є прикладом *фабрикації.* Натомість свідоме змінювання відповідей реально опитаних респондентів для підтвердження початкової гіпотези є прикладом *фальсифікації*.

Для запобігання таким порушенням здобувач повинен забезпечувати належне документування дослідницьких процедур, достовірність первинної інформації, правильність обчислень і відповідність представлених результатів фактичним даним. У разі зміни запланованого обсягу вибірки або процедури дослідження необхідно зазначати реальні обставини його проведення.

Особливого значення це набуває під час досліджень у сфері соціальної роботи та соціально-педагогічної діяльності, коли отримані результати можуть використовуватися для обґрунтування програм підтримки, профілактичних заходів і рекомендацій щодо роботи з різними категоріями населення.

До інших порушень академічної доброчесності, визначених законодавством, належать, зокрема, *відчуження та неправомірне приписування авторства, несамостійне виконання завдання, недозволена допомога, недоброчесне використання результатів генеративного штучного інтелекту та схиляння до порушення академічної доброчесності*.

Несамостійне виконання кваліфікаційної роботи суперечить її призначенню як результату особистої дослідницької діяльності здобувача. Не допускається подання роботи або її суттєвих частин, виконаних іншою особою з порушенням установлених вимог. Консультації наукового керівника, методична підтримка та дозволене використання цифрових інструментів не повинні підміняти власну інтелектуальну діяльність магістранта.

Окрему увагу необхідно приділяти використанню генеративного штучного інтелекту. Відповідно до встановленого кафедрою **Рівня 2** його застосування допускається як допоміжного інструменту зі збереженням визначального особистого внеску здобувача. Використання згенерованих матеріалів повинно відповідати встановленим обмеженням і підлягає декларуванню. Детальні вимоги наведено в *підрозділах 6.3 і 6.4* цих методичних рекомендацій.

Основні прояви порушень академічної доброчесності та способи їх запобігання узагальнено в таблиці 6.1.

Таблиця 6.1 – Типові порушення академічної доброчесності під час підготовки магістерської роботи та способи їх запобігання

Вид порушення	**Можливі прояви**	**Способи запобігання**
Академічний плагіат	Використання чужих текстів, ідей, методик без належного зазначення авторства	Коректне цитування, перефразування та оформлення покликань
Самоплагіат	Повторне оприлюднення власних раніше опублікованих результатів без зазначення їхнього походження	Покликання на попередні публікації та дотримання правил повторного використання матеріалів
Фабрикація	Вигадування результатів опитування, інтерв'ю, спостереження або інших дослідницьких даних	Використання фактично отриманих результатів і документування дослідницьких процедур
Фальсифікація	Свідоме змінювання відповідей респондентів, статистичних показників або результатів аналізу	Збереження достовірності первинних даних, перевірка розрахунків та об'єктивність інтерпретації
Несамостійне виконання роботи	Подання результатів діяльності іншої особи як власного дослідження	Особисте виконання дослідницьких завдань і належне визначення авторського внеску
Недоброчесне використання ШІ	Представлення згенерованих результатів як власних із порушенням вимог щодо їх використання та декларування	Дотримання Рівня 2, критична перевірка матеріалів і декларування використання ШІ

Запобігання порушенням академічної доброчесності передбачає систематичну самоперевірку результатів дослідження. Перед поданням кваліфікаційної роботи здобувач повинен перевірити правильність цитування, достовірність бібліографічних відомостей, відповідність емпіричних показників первинним даним, обґрунтованість висновків і належне відображення власного внеску.

Важливо розмежовувати порушення академічної доброчесності та ненавмисні технічні або методологічні помилки. Виявлені неточності підлягають виправленню, тоді як установлення факту порушення та застосування заходів академічної відповідальності здійснюються відповідно до законодавства й визначених університетських процедур.

Перевірка кваліфікаційної роботи на ознаки порушення академічної доброчесності є обов'язковою складовою її підготовки до захисту. Відповідно до *Положення про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та магістра у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка* така перевірка не обмежується автоматизованим визначенням текстових збігів, а передбачає змістове оцінювання можливих порушень у встановленому порядку.

Отже, запобігання академічному плагіату, фабрикації, фальсифікації та іншим порушенням академічної доброчесності є необхідною умовою забезпечення наукової якості магістерського дослідження. Дотримання встановлених вимог передбачає самостійність роботи, достовірність джерел і результатів, об'єктивність наукового аналізу та відповідальне представлення авторського внеску.

6.3. Допустимі межі використання генеративного штучного інтелекту під час підготовки кваліфікаційної роботи

Використання систем *генеративного штучного інтелекту (ШІ)* під час підготовки кваліфікаційної (магістерської) роботи здійснюється відповідно до законодавства України, принципів академічної доброчесності та *Положення про*

політику використання штучного інтелекту в Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка, затвердженого ухвалою вченої ради від 28 серпня 2026 року (протокол № 11) та введеного в дію наказом ректора від 31 серпня 2026 року № 371.

Відповідно до зазначеного *Положення* системи ШІ розглядаються як допоміжні інструменти освітньої та наукової діяльності, використання яких має сприяти підвищенню її ефективності без підміни самостійного мислення, професійного судження й особистого інтелектуального внеску автора.

Для підготовки кваліфікаційних (магістерських) робіт за ОПП «Соціальна педагогіка» встановлено ***Рівень 2 – обмежене використання генеративного штучного інтелекту.*** Його застосування передбачає можливість використання відповідних систем як *допоміжного інструменту* за умови збереження визначального особистого внеску здобувача, критичного опрацювання отриманих матеріалів і дотримання вимог академічної доброчесності.

Згідно з пунктом 5.3 університетського Положення про політику використання ШІ за **Рівнем 2** *допускається використання генеративних систем для генерування ідей, допомоги у формуванні структури роботи, отримання пояснень та альтернативних прикладів, мовного й стилістичного вдосконалення власного тексту, а також перевірки аргументації та пошуку альтернативних підходів.*

У процесі підготовки магістерської роботи *допустимими напрямами допоміжного використання ШІ є*:

- ✓ попереднє обговорення дослідницьких ідей, можливих підходів до розкриття теми та формулювання дослідницьких питань;
- ✓ отримання рекомендацій щодо структури роботи, логічної послідовності викладу та узгодженості її складових;
- ✓ пояснення наукових понять, методологічних підходів і способів застосування окремих методів дослідження;
- ✓ мовне, граматичне та стилістичне редагування тексту, самостійно підготовленого здобувачем;

- ✓ виявлення можливих логічних суперечностей, повторів, неточностей і недоліків наукової аргументації;
- ✓ отримання рекомендацій щодо вдосконалення авторського тексту, його структури та способів представлення результатів.

Використання ШІ в зазначених межах не звільняє здобувача від необхідності самостійного прийняття дослідницьких рішень. Вибір методологічних підходів, визначення методів дослідження, опрацювання наукових джерел, інтерпретація отриманих результатів і формулювання висновків повинні відображати його власну інтелектуальну діяльність.

Особливу увагу необхідно приділяти використанню ШІ під час роботи з науковими джерелами. Генеративні системи можуть допомагати у визначенні напрямів інформаційного пошуку та поясненні окремих понять, однак згенеровані відповіді не можуть використовуватися як самостійне джерело наукових фактів**.** Усі бібліографічні відомості, цитати, нормативні положення та фактичні твердження підлягають перевірці за відповідними першоджерелами.

Під час проведення *емпіричного дослідження* ШІ може використовуватися для отримання методичних пояснень, обговорення способів аналізу та перевірки логіки окремих обчислень. Водночас відповідальність за правильність застосованих методів, достовірність результатів та їхню наукову інтерпретацію покладається на здобувача.

Не допускається використання генеративного ШІ для *фабрикації або фальсифікації емпіричних даних*, зокрема створення вигаданих відповідей респондентів, результатів інтерв'ю, статистичних показників, цитат, наукових джерел або документів, які представляються як фактично отримані матеріали дослідження.

Відповідно до встановленого **Рівня 2** не допускається також пряме включення до підсумкового тексту магістерської роботи значних згенерованих фрагментів без їх критичного опрацювання, перевірки, авторської адаптації та передбаченого декларування. Використання ШІ не повинно створювати хибного

уявлення про рівень самостійності дослідження або особистий внесок його автора.

Недопустимою є підміна системами ШІ самостійного наукового аналізу, інтерпретації емпіричних результатів і формулювання авторських висновків. Здобувач повинен бути спроможним пояснити зміст роботи, обґрунтувати застосовані методи та підтвердити достовірність представленої інформації.

Важливою умовою використання генеративного ШІ є дотримання вимог дослідницької етики, авторського права та захисту персональних даних. Зокрема, не допускається передавання до загальнодоступних систем ШІ персональних даних учасників дослідження, конфіденційних відомостей, неопублікованих матеріалів з обмеженим доступом без належних правових підстав і відповідних заходів захисту.

Для магістерських досліджень соціально-педагогічного спрямування зазначена вимога має особливе значення під час опрацювання матеріалів анкетування, інтерв'ю та інших дослідницьких процедур за участю дітей, осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб та інших представників вразливих груп населення.

Основні допустимі та недопустимі способи використання генеративного ШІ під час підготовки кваліфікаційної роботи узагальнено в таблиці 6.2.

Таблиця 6.2 – Допустимі та недопустимі способи використання генеративного ШІ під час підготовки магістерської роботи

Напрям використання	**Допустимі дії за Рівнем 2**	**Недопустимі дії**
Планування дослідження	Обговорення ідей, структури та можливих підходів	Підміна самостійного визначення й обґрунтування дослідницьких рішень
Опрацювання джерел	Отримання пояснень і рекомендацій щодо інформаційного пошуку	Використання вигаданих джерел, цитат і неперевірених тверджень
Підготовка тексту	Мовне та стилістичне редагування власного матеріалу	Подання значних згенерованих фрагментів як самостійно створеного тексту з порушенням установлених вимог

Емпіричне дослідження	Методичні пояснення та обговорення способів аналізу	Фабрикація, фальсифікація даних або підміна самостійного дослідження
Аналіз результатів	Допоміжна перевірка логіки аргументації та обчислень	Некритичне використання згенерованих висновків як власних наукових результатів
Робота з інформацією	Опрацювання матеріалів із дотриманням вимог безпеки	Неправомірне передавання персональних і конфіденційних даних зовнішнім системам ШІ

Примітка. Допустимі межі використання генеративного ШІ визначено відповідно до Рівня 2, установленого Положенням про політику використання штучного інтелекту в ДДПУ імені Івана Франка та конкретизованого для кваліфікаційних робіт за освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка».

Відповідно до пункту 5.7 університетського Положення окремі стандартні технічні операції, зокрема автоматична перевірка правопису без генерування нового змісту, форматування документа та звичайні пошукові функції, не прирівнюються до змістового використання генеративного ШІ, яке потребує декларування, якщо інше не визначено умовами виконання роботи.

Використання генеративного ШІ в межах Рівня 2 підлягає обов'язковому декларуванню відповідно до встановлених університетських і кафедральних вимог. При цьому здобувач повинен зазначити характер застосування відповідних систем, не створюючи хибного уявлення про власний інтелектуальний внесок. Порядок декларування та вимоги до його оформлення розглянуто в *підрозділі 6.4* цих методичних рекомендацій.

Відповідно до пункту 5.6 університетського Положення сам факт дозволеного використання ШІ за умови належного декларування не є підставою для зниження оцінки. Оцінюванню підлягають змістова якість роботи, самостійність її виконання, обґрунтованість результатів, критичність опрацювання матеріалів та особистий внесок здобувача.

Отже, *основною умовою допустимого використання генеративного штучного інтелекту під час підготовки магістерської роботи є його* ***допоміжний характер*** *зі збереженням визначальної ролі здобувача у виконанні дослідження***.** Застосування відповідних систем повинно сприяти вдосконаленню

дослідницької діяльності, не підміняючи самостійного наукового пошуку, аналізу й обґрунтування отриманих результатів.

6.4. Порядок декларування використання систем штучного інтелекту та визначення особистого внеску здобувача

Декларування використання систем штучного інтелекту (ШІ) є обов'язковою умовою прозорого представлення способів їх застосування під час підготовки кваліфікаційної (магістерської) роботи. Його призначення полягає у визначенні ролі генеративного ШІ в дослідницькому процесі, розмежуванні результатів самостійної інтелектуальної діяльності здобувача та матеріалів, отриманих за допомогою відповідних цифрових інструментів.

Порядок декларування регулюється *Положенням про політику використання штучного інтелекту в Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка, затвердженим ухвалою вченої ради від 28 серпня 2026 року (протокол № 11) та введеним у дію наказом ректора від 31 серпня 2026 року № 371.*

Відповідно до пункту 6.2 зазначеного *Положення* використання генеративного ШІ за **Рівнями 2 і 3** підлягає декларуванню. Для кваліфікаційних робіт за ОПП «Соціальна педагогіка» встановлено обов'язкове декларування використання ШІ відповідно до **Рівня 2 – обмеженого використання генеративних систем.**

Декларування повинно забезпечувати можливість встановлення фактичної мети, способу та меж використання ШІ, а також характеру особистого внеску здобувача у створення кінцевого результату.

Згідно з пунктом 6.4 університетського Положення *декларація про використання штучного інтелекту повинна містити щонайменше*:

- ✓ назву системи або сервісу ШІ, який використовувався;
- ✓ мету використання відповідного інструменту;
- ✓ короткий опис способу та меж його застосування;

- ✓ зазначення частини роботи або етапу дослідження, під час якого використовувався ШІ;
- ✓ за потреби – опис методики генерування та ключових запитів (промптів).

Інформація, зазначена в декларації, повинна відповідати фактичному характеру використання ШІ. Не допускається приховування суттєвих способів його застосування або подання недостовірних відомостей про обсяг самостійно виконаної роботи.

Під час підготовки магістерських робіт за ОПП «Соціальна педагогіка» ***відомості про використання*** *генеративного ШІ зазначаються у* ***вступі.*** Додатково здобувач оформлює декларацію за формою, наведеною в *додатку Н* до цих методичних рекомендацій, і подає її разом із завершеною кваліфікаційною роботою.

У вступі доцільно стисло охарактеризувати використану систему, мету її застосування та спосіб авторського опрацювання отриманих результатів.

Наприклад: *«Під час підготовки кваліфікаційної роботи використано систему ChatGPT для мовного та стилістичного редагування самостійно підготовленого тексту. Запропоновані редакційні зміни перевірено, критично опрацьовано й остаточно узгоджено автором».*

Якщо ШІ використовувався також для структурування матеріалу або обговорення дослідницьких підходів, відповідні обставини необхідно відобразити в повідомленні.

Наприклад: *«Під час підготовки кваліфікаційної роботи використано систему ChatGPT для обговорення можливих підходів до структурування дослідження та мовностилістичного вдосконалення авторського тексту. Остаточний вибір структури, змістовий аналіз матеріалів, інтерпретацію результатів і формулювання висновків здійснено самостійно».*

Наведені формулювання мають орієнтовний характер і можуть використовуватися лише за умови їх відповідності фактичним способам застосування ШІ.

Основною вимогою до декларування є достовірне розмежування допоміжної ролі генеративного ШІ та особистого інтелектуального внеску здобувача.

Особистий внесок здобувача визначається його безпосередньою участю в обґрунтуванні наукової проблеми, виборі методологічних підходів, опрацюванні наукових джерел, організації дослідницьких процедур, аналізі емпіричних даних, формулюванні висновків і розробленні практичних рекомендацій.

Використання систем ШІ для отримання пояснень, обговорення альтернативних підходів або редагування тексту не повинно підміняти зазначені види самостійної дослідницької діяльності.

Здобувач повинен бути спроможним пояснити, які елементи роботи підготовлено самостійно, для яких завдань використовувався ШІ та яким чином здійснювалася перевірка й авторське опрацювання отриманих матеріалів.

Особливу увагу необхідно приділяти *випадкам використання генеративного ШІ для створення або істотного перетворення окремих фрагментів тексту, таблиць, рисунків чи інших матеріалів*. Відповідно до пункту 6.8 університетського Положення *характер такого використання доцільно додатково зазначати безпосередньо біля відповідного матеріалу або в описі методики дослідження*.

Декларування не передбачає обов’язкового відтворення всієї історії взаємодії із системою ШІ. Відповідно до пункту 6.9 університетського Положення збереження повної історії діалогів, проміжних версій або інших матеріалів може вимагатися лише у випадках, коли такий обов’язок установлено заздалегідь.

При цьому *здобувач несе персональну відповідальність за достовірність інформації, правильність використаних джерел, обґрунтованість висновків і відповідність кінцевого результату вимогам академічної доброчесності* незалежно від використання генеративного ШІ.

Не допускається зазначення системи штучного інтелекту як автора або співавтора кваліфікаційної роботи. Автором дослідження є здобувач вищої освіти, який відповідає за його зміст і результати.

Відповідно до пункту 5.6 університетського Положення *сам факт використання ШІ в установлених межах за умови належного декларування* ***не є підставою для зниження оцінки кваліфікаційної роботи.*** Оцінюванню підлягають самостійність дослідження, наукова обґрунтованість результатів, якість авторського аналізу та здатність здобувача аргументовано пояснити отримані висновки.

Отже, декларування використання генеративного штучного інтелекту забезпечує прозорість підготовки магістерської роботи та сприяє належному визначенню особистого внеску її автора. Дотримання встановленого порядку передбачає правдиве зазначення факту, мети, способу й меж використання ШІ, критичне опрацювання отриманих матеріалів і збереження персональної відповідальності здобувача за результати дослідження.

6.5. Перевірка кваліфікаційних робіт на ознаки порушення академічної доброчесності

Перевірка кваліфікаційних (магістерських) робіт на ознаки порушення академічної доброчесності є обов'язковою складовою забезпечення якості підсумкової атестації здобувачів вищої освіти. Її *метою* є встановлення відповідності представленого дослідження вимогам самостійності виконання, належного використання наукових джерел, достовірності результатів і коректного визначення авторського внеску.

Порядок перевірки регулюється *Законом України «Про академічну доброчесність», Положенням про систему забезпечення академічної доброчесності у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка, Положенням про перевірку академічних творів на ознаки порушення академічної доброчесності та Положенням про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та магістра*.

Відповідно до пункту 6.13 університетського Положення про атестацію ***до захисту перед екзаменаційною комісією допускається кваліфікаційна робота, яка пройшла передбачені Університетом процедури перевірки академічної доброчесності та рекомендована кафедрою до захисту.***

Перевірка здійснюється з використанням відповідних програмних засобів і фахового аналізу змісту роботи. Автоматизовані системи можуть застосовуватися для виявлення текстових збігів з іншими інформаційними джерелами, однак їхні результати мають допоміжний характер.

Наявність текстових збігів сама по собі не є доказом академічного плагіату, а низький показник подібності не гарантує відсутності порушень академічної доброчесності. Збіги можуть виникати внаслідок правомірного цитування, використання усталеної термінології, назв нормативно-правових актів, бібліографічних описів та інших елементів наукового тексту.

Відповідно до пункту 6.14 Положення про атестацію перевірка кваліфікаційної роботи не обмежується автоматизованим визначенням текстових збігів. Вона передбачає змістовий аналіз можливих ознак порушень академічної доброчесності відповідно до встановлених університетських процедур.

Під час перевірки увага приділяється таким аспектам:

- ✓ самостійності виконання кваліфікаційної роботи та належному визначенню авторського внеску;
- ✓ правильності цитування, оформлення покликань і використання запозичених матеріалів;
- ✓ достовірності наукових джерел, емпіричних даних і представлених результатів;
- ✓ обґрунтованості висновків та їх відповідності фактично проведеному дослідженню;
- ✓ дотриманню встановлених меж використання генеративного штучного інтелекту та правил його декларування.

Особливого значення набуває *перевірка достовірності емпіричних результатів.* У магістерських дослідженнях соціально-педагогічного спрямування необхідно забезпечувати відповідність між заявленими дослідницькими процедурами, характеристиками вибірки, використаним інструментарієм, отриманими даними та сформульованими висновками.

Здобувач несе персональну відповідальність за достовірність представленої інформації та повинен бути спроможним пояснити походження отриманих результатів і методику їх опрацювання.

Під час перевірки також враховується дотримання вимог щодо використання генеративного ШІ. Для кваліфікаційних робіт за ОПП «Соціальна педагогіка» застосовується встановлений кафедрою **Рівень 2,** який передбачає обмежене використання відповідних систем зі збереженням визначального особистого інтелектуального внеску здобувача.

Відповідно до Положення про політику використання штучного інтелекту в Університеті автоматизовані засоби виявлення тексту, ймовірно створеного ШІ, можуть застосовуватися лише як допоміжний інструмент. *Результат такої перевірки не є самостійною підставою для встановлення факту порушення академічної доброчесності.* Висновки повинні ґрунтуватися на сукупності належних відомостей, зокрема змісті роботи, поясненнях автора та інших матеріалах, що характеризують процес її підготовки.

Організація перевірки здійснюється відповідно до університетських нормативних документів. Здобувач подає завершену кваліфікаційну роботу в установлені кафедрою строки та у визначеному порядку. Перед поданням він повинен перевірити правильність покликань, відповідність списку використаних джерел основному тексту, достовірність представлених даних і належне оформлення декларації про використання ШІ.

Результати програмної перевірки підлягають фаховому аналізу. ***Остаточне встановлення факту порушення академічної доброчесності не належить до функцій автоматизованої системи перевірки.***

Відповідно до пункту 6.15 Положення про атестацію у разі виявлення до захисту ознак можливого порушення академічної доброчесності відповідні матеріали передаються для розгляду *уповноваженому органу або уповноваженій особі з питань академічної доброчесності*.

Розгляд таких матеріалів здійснюється відповідно до встановлених університетських процедур із дотриманням принципів об'єктивності, неупередженості та забезпечення прав здобувача. Особа, щодо якої розглядається можливе порушення, має право ознайомлюватися з відповідними матеріалами, надавати пояснення, докази та заперечення, а також оскаржувати ухвалені рішення в установленому порядку.

*Рішення про допуск кваліфікаційної роботи до захисту приймається з урахуванням результатів перевірки та розгляду можливих порушень академічної доброчесності***.** Виявлення окремих ознак можливого порушення не повинно автоматично ототожнюватися з установленим фактом його вчинення.

Важливою умовою запобігання порушенням є систематична робота здобувача над дослідженням, належне документування його результатів і своєчасне усунення виявлених недоліків. Науковий керівник у межах своїх повноважень здійснює консультаційний і методичний супровід, сприяючи дотриманню встановлених академічних вимог.

Отже, *перевірка кваліфікаційної роботи на ознаки порушення академічної доброчесності має комплексний характер і поєднує можливості автоматизованих засобів із фаховим оцінюванням змісту дослідження*. Її проведення спрямоване на забезпечення самостійності магістерської роботи, достовірності наукових результатів, належного дотримання авторських прав і прозорості використання генеративного штучного інтелекту.

Успішне проходження встановлених процедур перевірки є однією з обов'язкових умов допуску кваліфікаційної роботи до публічного захисту перед екзаменаційною комісією.

РОЗДІЛ 7.
АПРОБАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПІДГОТОВКА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ ДО ЗАХИСТУ

7.1. Основні форми апробації результатів магістерського дослідження

Апробація результатів дослідження є важливою складовою підготовки кваліфікаційної (магістерської) роботи, спрямованою на представлення, наукове обговорення та оцінювання отриманих результатів у професійному й академічному середовищі. Вона сприяє перевірці обґрунтованості авторських положень, виявленню можливих недоліків дослідження, уточненню висновків і визначенню перспектив практичного використання запропонованих рекомендацій.

Відповідно до пункту 6.13 *Положення про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та магістра у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка* **апробація результатів дослідження є обов'язковою умовою допуску магістерської роботи до захисту**. Вона може здійснюватися *шляхом представлення доповіді на науковій конференції, зокрема студентській, або публікації результатів дослідження в науковому чи навчальному виданні.*

Основними ***формами*** апробації результатів магістерського дослідження є:

- ✓ *виступи на наукових і науково-практичних конференціях*, зокрема міжнародних, всеукраїнських, регіональних та студентських, із представленням основних положень і результатів дослідження;
- ✓ *опублікування наукових матеріалів* за темою кваліфікаційної роботи у відповідних наукових або навчальних виданнях, зокрема статей і тез доповідей у збірниках матеріалів конференцій.

Додатковими формами професійного обговорення результатів можуть бути виступи на наукових семінарах, засіданнях наукових гуртків, круглих столах, методичних заходах, а також презентації окремих результатів представникам установ та організацій, діяльність яких пов'язана з темою

дослідження. Такі заходи сприяють удосконаленню роботи, однак їх урахування як виконання обов'язкової вимоги щодо апробації визначається відповідно до університетського Положення про атестацію.

Зміст апробації повинен безпосередньо відповідати темі, меті, завданням і фактично отриманим результатам магістерського дослідження. Доцільно представляти не лише загальну характеристику досліджуваної проблеми, а й результати теоретичного аналізу, емпіричні дані, авторські узагальнення та практичні рекомендації.

Наприклад, під час дослідження соціально-педагогічної підтримки дітей та молоді предметом апробації можуть бути результати оцінювання їхніх потреб, обґрунтування відповідних методів підтримки або розроблена програма соціально-педагогічних заходів. У дослідженнях соціальних послуг доцільно представляти встановлені проблеми їх доступності, результати опитування отримувачів послуг і рекомендації щодо вдосконалення діяльності відповідних установ.

Апробація повинна здійснюватися з дотриманням вимог академічної доброчесності. Представлені результати мають відповідати фактично проведеному дослідженню, а використані наукові положення й емпіричні матеріали – супроводжуватися належним зазначенням їхнього походження. Не допускається оприлюднення вигаданих даних, необґрунтованих висновків або результатів, які не були отримані в межах дослідження.

Важливо розмежовувати *апробацію та практичне впровадження результатів***.** Апробація передбачає їх представлення й обговорення в академічному або професійному середовищі, тоді як впровадження полягає у фактичному використанні розроблених рекомендацій, програм, моделей чи технологій у діяльності відповідних установ. Проведення апробації саме по собі не підтверджує ефективності запропонованих практичних рішень.

Відомості про апробацію обов'язково відображаються у вступі кваліфікаційної роботи. *Необхідно зазначити фактично здійснену форму*

апробації, повну назву наукового заходу або видання, а також відповідні вихідні дані.

У разі представлення доповіді на конференції зазначаються її *назва, місце та дата проведення, а за потреби – тема доповіді*. Якщо результати дослідження опубліковано, наводяться відповідні бібліографічні відомості про публікацію.

Наприклад: *«Основні положення та результати дослідження апробовано шляхом представлення доповіді на [повна назва конференції], що відбулася [дата, місце проведення]».*

або:

«Результати магістерського дослідження відображено у науковій публікації [бібліографічні відомості про публікацію]».

Наведені формулювання мають орієнтовний характер і використовуються лише за умови відповідності фактичним обставинам апробації.

*Необхідно чітко розмежовувати подання матеріалів до редакції, прийняття їх до друку та фактичне опублікування***.** Аналогічно реєстрація для участі в конференції не повинна представлятися як здійснена апробація, якщо доповідь фактично не була представлена.

Факт апробації має підтверджуватися належними матеріалами, зокрема *програмою конференції, сертифікатом учасника із зазначенням відповідної активності, опублікованими тезами, статтею або іншими достовірними відомостями.* За потреби такі матеріали можуть подаватися науковому керівникові чи випусковій кафедрі в установленому порядку.

Підготовка та представлення результатів дослідження здійснюються здобувачем за консультаційної підтримки наукового керівника. Водночас *відповідальність за достовірність представлених матеріалів, їхній науковий зміст і належне зазначення авторського внеску покладається на здобувача***.**

Отже, апробація результатів магістерського дослідження є *необхідним етапом підготовки кваліфікаційної роботи до захисту*. Вона забезпечує можливість наукового обговорення отриманих результатів, сприяє

вдосконаленню авторських висновків і розвитку навичок академічної комунікації. *Основними вимогами до апробації є змістова відповідність темі дослідження, достовірність представлених результатів, дотримання академічної доброчесності та належне документальне підтвердження фактично здійснених заходів.*

7.2. Підготовка наукових публікацій і виступів за результатами дослідження

Підготовка наукових публікацій і виступів є важливою формою представлення результатів магістерського дослідження в академічному та професійному середовищі. Вона сприяє розвитку навичок наукової комунікації, узагальнення дослідницьких матеріалів, аргументованого викладу авторських положень і ведення фахової дискусії.

Публікації та доповіді за темою кваліфікаційної (магістерської) роботи повинні ґрунтуватися на результатах фактично проведеного дослідження, відповідати його меті й завданням, містити самостійні наукові узагальнення та дотримуватися вимог академічної доброчесності.

Основними *формами* представлення результатів магістерського дослідження є ***тези наукової доповіді, наукова стаття та усна доповідь на конференції.*** Вибір відповідної форми визначається змістом і ступенем завершеності дослідження, характером отриманих результатів та вимогами організаторів наукового заходу або редакції видання.

Тези наукової доповіді є стислим викладом основних положень і результатів дослідження, призначеним для оприлюднення в матеріалах наукової конференції. Їхній зміст повинен відображати конкретну наукову проблему, мету дослідження, основні результати та сформульовані на їх основі висновки.

Під час підготовки тез доцільно дотримуватися такої логіки викладу: *обґрунтування актуальності проблеми, визначення мети дослідження, стислий опис застосованих методів, представлення основних результатів і*

формулювання висновків. Співвідношення зазначених складників визначається тематикою дослідження та вимогами конференції.

Основну частину тез повинні становити результати власного дослідження, а не загальний огляд наукової літератури. Теоретичні положення використовуються в обсязі, необхідному для обґрунтування досліджуваної проблеми та пояснення отриманих результатів.

Наприклад, у тезах за результатами дослідження соціальної активності молоді доцільно представити основні показники її сформованості, виявлені чинники та практичні напрями розвитку молодіжної участі. У роботах, присвячених соціальним послугам, предметом публікації можуть бути результати оцінювання їх доступності, якості та відповідності потребам населення.

Наукова стаття є більш розгорнутою формою оприлюднення результатів дослідження, що передбачає системне обґрунтування наукової проблеми, аналіз відповідних джерел, характеристику методологічних засад і представлення авторських результатів.

Структура наукової статті визначається вимогами конкретного видання. Зазвичай вона охоплює *постановку проблеми, аналіз актуальних досліджень, формулювання мети, виклад основного матеріалу, обговорення отриманих результатів, висновки та список використаних джерел*.

Під час підготовки статті необхідно забезпечувати логічний зв’язок між науковою проблемою, застосованими методами, отриманими результатами та сформульованими висновками. Особливу увагу слід приділяти науковій обґрунтованості авторських положень і визначенню їхнього теоретичного або практичного значення.

Публікація за темою магістерської роботи не обов’язково повинна відтворювати весь її зміст. Доцільно зосередитися на окремому завершеному аспекті дослідження, який має самостійне наукове значення та може бути належно обґрунтований у межах установленого обсягу.

Наприклад, на основі магістерського дослідження можуть бути підготовлені публікації, присвячені результатам емпіричного оцінювання певної соціальної проблеми, аналізу ефективності окремих підходів до соціально-педагогічної діяльності або обґрунтуванню практичних рекомендацій.

Вимоги до обсягу, структури, оформлення тексту, анотацій, ключових слів, таблиць, рисунків і бібліографічних покликань визначаються редакцією відповідного видання або організаторами конференції. Здобувач зобов'язаний ознайомитися з цими вимогами до початку підготовки матеріалів і забезпечити їх дотримання.

Важливою умовою підготовки наукових публікацій є дотримання академічної доброчесності. Запозичені наукові положення повинні супроводжуватися належними покликаннями, а представлені емпіричні результати – відповідати фактично отриманим даним.

Не допускається включення до публікацій вигаданих наукових джерел, неправдивих статистичних показників, непідтверджених результатів або відомостей про дослідницькі процедури, які фактично не проводилися.

У разі підготовки публікації у співавторстві необхідно належно визначати внесок кожного автора. Включення наукового керівника або іншої особи до складу співавторів повинно ґрунтуватися на її реальному інтелектуальному внеску, а не лише на виконанні консультаційних чи організаційних функцій.

Використання генеративного штучного інтелекту під час підготовки публікацій повинно відповідати вимогам академічної доброчесності, установленим правилам його застосування та політиці відповідного наукового видання. Здобувач відповідає за достовірність змісту публікації та належне декларування використання ШІ у випадках, передбачених відповідними вимогами.

Усна доповідь на науковій конференції передбачає стислий, логічно послідовний та аргументований виклад основних положень і результатів дослідження перед науковою аудиторією.

Під час її підготовки необхідно враховувати регламент виступу, тематичну спрямованість конференції та особливості аудиторії. Зміст доповіді має бути зосереджений на найбільш значущих результатах дослідження, а не на послідовному відтворенні тексту кваліфікаційної роботи.

Рекомендована *структура доповіді* охоплює *коротке обґрунтування актуальності проблеми, визначення мети дослідження, характеристику застосованих методів, представлення основних результатів і формулювання висновків.*

Основну увагу під час виступу необхідно приділяти власним результатам, їх інтерпретації та можливостям практичного застосування. Теоретичний матеріал доцільно подавати лише в обсязі, необхідному для розуміння досліджуваної проблеми.

Для підвищення наочності доповідь може супроводжуватися *презентацією*, що містить основні положення, таблиці, діаграми, схеми та інші ілюстративні матеріали. Представлена інформація повинна відповідати змісту дослідження та бути доступною для сприйняття аудиторією.

Під час обговорення доповіді здобувач повинен аргументовано відповідати на запитання, пояснювати застосовані методи та обґрунтовувати отримані результати. Зауваження й рекомендації учасників наукового заходу можуть використовуватися для подальшого вдосконалення магістерської роботи.

Підготовку публікацій і конференційних виступів необхідно планувати завчасно, враховуючи календарний графік виконання кваліфікаційної роботи, строки проведення наукових заходів і вимоги до подання матеріалів.

Здобувачеві необхідно *узгоджувати з науковим керівником* тематику й основний зміст публікацій, своєчасно здійснювати їхнє редагування та подавати матеріали відповідно до встановлених вимог.

У процесі підготовки до захисту важливо забезпечити належне підтвердження факту апробації результатів дослідження. Зокрема, можуть використовуватися програми конференцій, опубліковані матеріали, сертифікати

учасників або інші документи, які достовірно підтверджують відповідну наукову діяльність.

Необхідно розмежовувати факт подання матеріалів до редакції, їх прийняття до друку та фактичне опублікування. Відомості про публікації та виступи, зазначені у вступі кваліфікаційної роботи, повинні відповідати реальному стану їх підготовки й оприлюднення.

Отже, підготовка наукових публікацій і виступів за результатами магістерського дослідження сприяє апробації авторських положень, розвитку академічної комунікації та вдосконаленню навичок представлення наукової інформації. Основними вимогами до таких матеріалів є відповідність темі дослідження, наукова обґрунтованість, достовірність результатів, самостійність авторського викладу та дотримання академічної доброчесності.

7.3. Організація та проведення попереднього захисту кваліфікаційної роботи

Попередній захист кваліфікаційної (магістерської) роботи є важливим етапом підготовки до підсумкової атестації, спрямованим на комплексне оцінювання завершеного дослідження, визначення його відповідності встановленим вимогам і готовності здобувача до публічного представлення отриманих результатів перед екзаменаційною комісією.

Відповідно до пункту 6.13 *Положення про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та магістра у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка* **до попереднього захисту подається завершена кваліфікаційна робота**. Отже, попередній захист передбачає розгляд цілісного дослідження, а не окремих його розділів чи проміжних результатів.

Організацію попереднього захисту забезпечує *випускова кафедра соціальної педагогіки та корекційної освіти* відповідно до університетських нормативних документів і встановленого графіка підготовки кваліфікаційних

робіт. Конкретні строки, формат проведення та порядок подання матеріалів визначаються кафедрою й доводяться до відома здобувачів.

Основною *метою* попереднього захисту є *встановлення ступеня готовності магістерської роботи до подальших процедур атестації та виявлення недоліків, які потребують усунення до її остаточного подання*.

Під час підготовки до попереднього захисту здобувач повинен завершити всі структурні частини роботи, перевірити їхню змістову узгодженість, відповідність висновків поставленим завданням, правильність оформлення наукових джерел, таблиць, рисунків та інших матеріалів.

Особливу увагу необхідно приділити достовірності емпіричних результатів, обґрунтованості практичних рекомендацій і належному визначенню авторського внеску. Доцільно також підготувати матеріали, що підтверджують апробацію результатів дослідження, та перевірити дотримання встановлених вимог щодо використання генеративного штучного інтелекту.

Науковий керівник здійснює консультаційний супровід завершального етапу підготовки роботи, аналізує її зміст, надає рекомендації щодо усунення виявлених недоліків і сприяє підготовці здобувача до представлення результатів дослідження.

Попередній захист передбачає *коротке представлення здобувачем основних положень магістерської роботи та їх обговорення в межах процедури, визначеної кафедрою.*

Під час ***виступу*** доцільно послідовно висвітлити актуальність досліджуваної проблеми, мету й завдання роботи, застосовані методи, основні результати теоретичного та емпіричного дослідження, сформульовані висновки й практичні рекомендації.

Основну увагу необхідно зосередити на результатах власної дослідницької діяльності, їх науковій обґрунтованості та практичному значенні. Не рекомендується перевантажувати виступ загальними теоретичними положеннями або дослівно відтворювати текст окремих розділів кваліфікаційної роботи.

За потреби виступ може супроводжуватися *мультимедійною презентацією*, що містить основні положення дослідження, узагальнені результати, таблиці, діаграми та інші ілюстративні матеріали. Презентаційні матеріали повинні бути змістовно узгодженими з текстом роботи та відображати фактично отримані результати.

Після представлення дослідження проводиться обговорення, під час якого здобувач відповідає на запитання та пояснює основні положення роботи. Запитання можуть стосуватися обґрунтованості вибору теми, відповідності методів поставленим завданням, організації емпіричного дослідження, достовірності результатів і можливостей практичного застосування розроблених рекомендацій.

Здобувач повинен продемонструвати самостійне володіння матеріалом дослідження, розуміння застосованої методології та здатність аргументовано пояснювати отримані результати.

Під час попереднього захисту увага приділяється таким основним аспектам:

- ✓ відповідності змісту кваліфікаційної роботи затвердженій темі, меті та завданням дослідження;
- ✓ повноті розкриття наукової проблеми, логічності структури та обґрунтованості теоретичних положень;
- ✓ коректності застосованих методів, достовірності емпіричних даних та об’єктивності їх інтерпретації;
- ✓ відповідності висновків результатам дослідження та практичній значущості запропонованих рекомендацій;
- ✓ дотриманню вимог академічного письма, технічного оформлення та академічної доброчесності;
- ✓ готовності здобувача до публічного представлення й аргументованого обговорення результатів роботи.

Важливою складовою попереднього захисту є надання здобувачеві обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення кваліфікаційної роботи.

Зауваження можуть стосуватися уточнення окремих наукових положень, поглиблення аналізу результатів, усунення логічних суперечностей, коригування висновків або вдосконалення оформлення матеріалів.

За результатами попереднього захисту здобувач повинен опрацювати отримані зауваження та внести необхідні зміни до кваліфікаційної роботи. Доопрацювання здійснюється самостійно, за консультаційної підтримки наукового керівника.

У разі виявлення суттєвих змістових або методологічних недоліків кафедра визначає необхідність їх усунення та подальший порядок розгляду роботи відповідно до встановлених процедур. Водночас зауваження, висловлені під час попереднього захисту, повинні бути спрямовані на забезпечення належної якості дослідження та об'єктивне оцінювання його готовності до захисту.

Проходження попереднього захисту не замінює встановлених Університетом процедур перевірки академічної доброчесності, рецензування та прийняття рішення щодо допуску кваліфікаційної роботи до захисту.

Відповідно до пункту 6.13 університетського Положення про атестацію *до захисту перед екзаменаційною комісією допускається робота, яка пройшла передбачені процедури перевірки академічної доброчесності та рекомендована кафедрою до захисту. Обов'язковою умовою допуску магістерської роботи є також апробація результатів дослідження в установлених формах*.

Отже, попередній захист є важливим організаційно-методичним етапом завершення магістерського дослідження. Його проведення забезпечує комплексне оцінювання готовності кваліфікаційної роботи, виявлення й усунення можливих недоліків, а також підготовку здобувача до публічного захисту перед екзаменаційною комісією.

7.4. Відгук наукового керівника та рецензування кваліфікаційної роботи

Відгук наукового керівника та рецензія є обов'язковими документами, що характеризують якість виконаної кваліфікаційної (магістерської) роботи та

враховуються під час її підсумкового оцінювання. Їхнє призначення полягає в наданні фахової оцінки дослідницької діяльності здобувача, наукової обґрунтованості отриманих результатів і готовності роботи до публічного захисту.

Порядок підготовки зазначених документів визначається *Положенням про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та магістра у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка*.

Відгук наукового керівника є письмовою характеристикою діяльності здобувача під час підготовки кваліфікаційної роботи. На відміну від рецензії, він відображає не лише якість завершеного дослідження, а й особливості організації та виконання здобувачем дослідницьких завдань.

У відгуку доцільно висвітлювати *рівень самостійності здобувача, дотримання ним календарного плану, систематичність роботи над дослідженням, здатність опрацьовувати наукові джерела, обґрунтовувати методологічні підходи, застосовувати відповідні методи та аналізувати отримані результати*.

Важливою складовою відгуку є характеристика сформованості дослідницьких компетентностей здобувача, його здатності до критичного мислення, самостійного формулювання висновків і розроблення практичних рекомендацій.

Основними аспектами, які доцільно відображати у відгуку наукового керівника, є:

- ✓ самостійність здобувача та його особистий внесок у виконання дослідження;
- ✓ дотримання календарного плану й організація дослідницької діяльності;
- ✓ рівень теоретичної та методологічної підготовленості;
- ✓ якість проведеного дослідження й обґрунтованість отриманих результатів;
- ✓ здатність формулювати висновки та практичні рекомендації;
- ✓ загальна характеристика готовності кваліфікаційної роботи до захисту.

Відгук повинен бути об’єктивним, аргументованим і ґрунтуватися на результатах безпосередньої взаємодії наукового керівника зі здобувачем у процесі підготовки магістерської роботи. Не рекомендується обмежувати його загальними позитивними характеристиками без конкретизації фактичних результатів дослідницької діяльності.

Рецензування кваліфікаційної роботи передбачає незалежне фахове оцінювання її змісту, методологічної обґрунтованості, достовірності результатів і наукової та практичної значущості. Воно спрямоване на забезпечення об’єктивності підсумкової атестації та встановлення відповідності дослідження вимогам другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Відповідно до пункту 6.17 університетського Положення про атестацію *рецензентом призначається компетентний фахівець, який не має неврегульованого конфлікту інтересів зі здобувачем, науковим керівником або іншими особами, залученими до оцінювання*.

Склад рецензентів за поданням випускових кафедр затверджується ***розпорядженням декана факультету не пізніше ніж за місяць до початку роботи екзаменаційної комісії із захисту кваліфікаційних робіт.***

Згідно з пунктом 6.18 Положення про атестацію *рецензія повинна містити оцінку актуальності та змісту роботи, обґрунтованості застосованих методів і отриманих результатів, самостійності дослідження, його наукової та практичної цінності, а також зауваження й висновок щодо можливості захисту.*

Рецензент оцінює обґрунтованість визначеної наукової проблеми, повноту її теоретичного опрацювання, доцільність застосованих методів, коректність емпіричних процедур і достовірність представлених результатів.

Важливим критерієм оцінювання є відповідність висновків фактично отриманим результатам дослідження. Особливо це стосується робіт, у яких представлено авторські програми, моделі, технології або практичні рекомендації. Їхня наукова та практична значущість повинна бути належно

обґрунтованою, а твердження про ефективність чи впровадження – підтвердженими відповідними матеріалами.

Рецензія має містити не лише позитивну характеристику дослідження, а й конкретні зауваження щодо його змісту, методології, інтерпретації результатів або оформлення. Зауваження повинні бути обґрунтованими, конструктивними та стосуватися безпосередньо представленої кваліфікаційної роботи.

У завершальній частині рецензії формулюється загальний висновок щодо відповідності роботи встановленим вимогам та можливості її публічного захисту перед екзаменаційною комісією.

Відповідно до пункту 6.18 університетського Положення про атестацію ***негативна рецензія сама по собі не є підставою для недопуску кваліфікаційної роботи до захисту***. Рішення про допуск приймається з урахуванням установлених університетських процедур.

Здобувачеві доцільно завчасно ознайомитися зі змістом рецензії, проаналізувати висловлені зауваження та підготувати аргументовані відповіді. Під час публічного захисту необхідно продемонструвати розуміння порушених рецензентом питань, здатність обґрунтувати власну дослідницьку позицію та коректно реагувати на критичні зауваження.

Відгук наукового керівника та рецензія мають різне функціональне призначення. Відгук характеризує передусім процес виконання дослідження й самостійність здобувача, тоді як рецензія містить фахову оцінку завершеної кваліфікаційної роботи, її наукового рівня та практичної значущості.

Відповідно до пункту 6.19 університетського Положення про атестацію ***за день до початку роботи екзаменаційної комісії випускова кафедра передає її секретареві кваліфікаційну роботу, письмовий відгук наукового керівника та письмову рецензію.*** За наявності можуть подаватися також матеріали, що характеризують наукову й практичну цінність дослідження.

Відповідно до пункту 6.24 зазначеного Положення *відгук наукового керівника та рецензія мають* ***дорадче значення*** *і не підміняють самостійного оцінювання кваліфікаційної роботи членами екзаменаційної комісії.* Остаточна

оцінка визначається за результатами публічного захисту відповідно до затверджених критеріїв оцінювання.

Орієнтовні зразки оформлення відгуку наукового керівника та рецензії на кваліфікаційну роботу наведено в **додатку П** до цих методичних рекомендацій**.**

Отже, відгук наукового керівника та рецензування є взаємодоповнювальними складниками підготовки кваліфікаційної роботи до захисту. Їхнє призначення полягає в забезпеченні об'єктивного фахового оцінювання дослідницької діяльності здобувача, наукової якості магістерської роботи та обґрунтованості отриманих результатів.

7.5. Порядок допуску кваліфікаційної роботи до захисту та її оприлюднення

Допуск кваліфікаційної (магістерської) роботи до захисту є завершальним етапом її організаційної підготовки до підсумкової атестації. Він передбачає встановлення відповідності завершеного дослідження нормативним, змістовим і процедурним вимогам, визначеним законодавством України та внутрішніми документами Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Порядок допуску та оприлюднення кваліфікаційних робіт регулюється *Положенням про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та магістра у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка, затвердженим ухвалою вченої ради від 28 серпня 2026 року (протокол № 11) та введеним у дію наказом ректора від 31 серпня 2026 року № 363.*

Відповідно до пункту 6.13 зазначеного Положення *до захисту перед екзаменаційною комісією* ***допускається*** *кваліфікаційна робота, яка пройшла встановлені Університетом процедури перевірки академічної доброчесності та рекомендована випусковою кафедрою до захисту***.** Обов'язковою умовою допуску магістерської роботи є також *апробація результатів дослідження* шляхом представлення доповіді на науковій конференції або публікації у науковому чи навчальному виданні.

Підготовка до допуску передбачає завершення всіх структурних компонентів кваліфікаційної роботи, усунення зауважень, висловлених під час попереднього захисту, перевірку відповідності змісту дослідження затвердженій темі та дотримання вимог до його оформлення.

Основними ***умовами готовності кваліфікаційної роботи до захисту*** *є:*

- ✓ завершення дослідження та оформлення його результатів відповідно до встановлених вимог;
- ✓ проходження попереднього захисту та опрацювання отриманих зауважень;
- ✓ проходження передбачених Університетом процедур перевірки академічної доброчесності;
- ✓ наявність підтвердженої апробації результатів магістерського дослідження;
- ✓ отримання рекомендації випускової кафедри щодо допуску роботи до захисту;
- ✓ підготовка необхідних супровідних документів, зокрема відгуку наукового керівника та рецензії.

Рішення щодо рекомендації кваліфікаційної роботи до захисту приймається випусковою кафедрою в межах установлених повноважень. Під час розгляду враховуються результати попереднього захисту, стан готовності дослідження, дотримання вимог академічної доброчесності та виконання обов'язкових умов підсумкової атестації.

У разі виявлення ознак можливого порушення академічної доброчесності застосовується процедура, визначена університетськими нормативними документами. Відповідно до пункту 6.15 Положення про атестацію відповідні матеріали передаються на розгляд уповноваженому органу або уповноваженій особі з питань академічної доброчесності. Рішення про допуск до захисту приймається з урахуванням результатів такого розгляду.

Важливо враховувати, що позитивний відгук наукового керівника або результати попереднього захисту самі по собі не замінюють встановлених процедур допуску**.** Водночас, відповідно до пункту 6.18 університетського

Положення, негативна рецензія не є самостійною підставою для недопуску кваліфікаційної роботи до захисту.

Після проходження необхідних процедур здійснюється остаточне оформлення кваліфікаційної роботи та підготовка документів для передавання до екзаменаційної комісії.

Відповідно до пункту 6.19 Положення про атестацію **за день до початку роботи екзаменаційної комісії випускова кафедра передає її секретареві** кваліфікаційну роботу, підписану здобувачем, науковим керівником і завідувачем кафедри, письмовий відгук наукового керівника та письмову рецензію.

До екзаменаційної комісії можуть також подаватися додаткові матеріали, які характеризують наукову та практичну цінність дослідження, зокрема опубліковані статті, тези доповідей, документи про практичне застосування результатів, розроблені програми, методичні матеріали та інші результати дослідницької діяльності.

Важливою складовою процедури підготовки кваліфікаційної роботи до захисту є її **обов'язкове оприлюднення**.

Відповідно до пункту 6.16 Положення про атестацію *рекомендована до захисту кваліфікаційна робота, підписана кваліфікованим електронним підписом, оприлюднюється на офіційному вебсайті Університету* ***не пізніше ніж за п'ять днів*** *до початку роботи екзаменаційної комісії*.

Зазначена вимога спрямована на забезпечення відкритості результатів академічної діяльності, прозорості підсумкової атестації та можливості ознайомлення зацікавлених осіб зі змістом кваліфікаційних робіт.

Здобувач повинен ураховувати встановлений строк оприлюднення під час планування завершального етапу підготовки дослідження. Для цього необхідно своєчасно подати остаточну редакцію роботи та забезпечити виконання вимог щодо її оформлення й підписання.

Оприлюднення кваліфікаційної роботи не звільняє здобувача від відповідальності за дотримання авторського права, захист персональних даних та конфіденційність інформації.

Особливого значення ця вимога набуває під час підготовки магістерських робіт за ОПП «Соціальна педагогіка», оскільки дослідження можуть містити матеріали, отримані під час роботи з дітьми, сім'ями, особами з інвалідністю, внутрішньо переміщеними особами та іншими представниками вразливих груп населення.

Під час підготовки матеріалів до оприлюднення необхідно забезпечувати належне знеособлення інформації про учасників дослідження, правомірне використання документів та недопущення розголошення відомостей з обмеженим доступом. Зокрема, не допускається включення до відкритого тексту персональних даних респондентів, конфіденційних матеріалів соціальних служб або іншої інформації, поширення якої суперечить законодавству.

Окремою процедурою є *розміщення успішно захищених кваліфікаційних робіт в електронному репозитарії Університету.*

Відповідно до пункту 6.16 Положення про атестацію такі роботи розміщуються в електронному репозитарії **впродовж 30 робочих днів після завершення роботи екзаменаційної комісії**, якщо інше не встановлено законом у зв'язку із захистом інформації з обмеженим доступом.

Оприлюднення роботи на офіційному вебсайті Університету до початку захисту та її подальше розміщення в електронному репозитарії є взаємопов'язаними, але відмінними за призначенням процедурами. Перша забезпечує відкритість підготовки до публічного захисту, друга – збереження та доступність результатів завершених магістерських досліджень.

Розміщення кваліфікаційних робіт у репозитарії сприяє поширенню результатів наукової діяльності здобувачів, формуванню інформаційних ресурсів Університету та забезпеченню можливостей їх подальшого використання в освітній, дослідницькій і професійній діяльності з дотриманням вимог академічної доброчесності й авторського права.

Для завершальної самоперевірки готовності кваліфікаційної роботи до захисту здобувачеві рекомендується скористатися *контрольним переліком вимог, наведеним у* **додатку Т** *до цих методичних рекомендацій***.** Його використання дозволяє систематизувати основні змістові, організаційні та технічні вимоги й своєчасно виявити можливі недоліки.

Отже, допуск кваліфікаційної роботи до захисту є комплексною процедурою, що передбачає завершення дослідження, виконання вимог академічної доброчесності, апробацію результатів, отримання рекомендації випускової кафедри та належне оформлення необхідної документації. Оприлюднення кваліфікаційної роботи на офіційному вебсайті Університету та її подальше розміщення в електронному репозитарії забезпечують відкритість результатів магістерських досліджень і прозорість підсумкової атестації.

РОЗДІЛ 8.
ПРОЦЕДУРА ЗАХИСТУ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ (МАГІСТЕРСЬКОЇ) РОБОТИ

8.1. Порядок організації та проведення публічного захисту кваліфікаційної роботи

Публічний захист кваліфікаційної (магістерської) роботи є завершальним етапом підсумкової атестації здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти. Його призначення полягає у встановленні відповідності результатів навчання вимогам освітньо-професійної програми, оцінюванні якості виконаного дослідження та здатності здобувача самостійно представляти й аргументовано обґрунтовувати отримані результати.

Організація та проведення захисту здійснюються відповідно до *Закону України «Про вищу освіту», Положення про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та магістра у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка*, ОПП «Соціальна педагогіка» та цих методичних рекомендацій.

Публічний захист кваліфікаційної роботи проводиться перед екзаменаційною комісією (ЕК), яка здійснює підсумкове оцінювання досягнутих здобувачем результатів навчання. Для здобувачів освітньо-професійної програми «Соціальна педагогіка» спеціальності І10 «Соціальна робота та консультування» захист магістерської роботи є визначеною освітньою програмою ***формою підсумкової атестації***.

Відповідно до пункту 3.1 Положення про атестацію екзаменаційна комісія створюється щорічно для відповідної освітньої програми та діє протягом календарного року. Її персональний склад затверджується наказом ректора Університету не пізніше ніж **за два місяці** до початку роботи комісії.

До *складу ЕК* входять *голова, заступник голови (за потреби), секретар і члени комісії*. До її роботи можуть залучатися науково-педагогічні працівники,

представники роботодавців та інші компетентні фахівці відповідної предметної області.

Робота екзаменаційної комісії ґрунтується на *принципах* законності, об'єктивності, академічної доброчесності, неупередженості, прозорості та рівності умов оцінювання. *Члени комісії зобов'язані* дотримуватися затверджених критеріїв оцінювання й не допускати конфлікту інтересів, дискримінаційного ставлення або створення необґрунтованих переваг окремим здобувачам.

Організація захисту здійснюється відповідно до графіка освітнього процесу та розкладу роботи екзаменаційної комісії. Згідно з пунктом 4.1 Положення про атестацію *розклад* погоджується з головою ЕК і затверджується проректором з науково-педагогічної роботи *не пізніше ніж за місяць до початку атестації.*

До атестації допускаються здобувачі, які виконали освітню програму й індивідуальний навчальний план та відповідають іншим установленим вимогам. *Допуск* здобувачів до атестації оформлюється наказом ректора Університету.

Безпосередньою умовою допуску кваліфікаційної роботи до захисту є проходження передбачених Університетом процедур перевірки академічної доброчесності, наявність рекомендації випускової кафедри та підтвердженої апробації результатів магістерського дослідження. Порядок виконання зазначених вимог розглянуто в розділі 7 цих методичних рекомендацій.

До початку роботи екзаменаційної комісії здійснюється *організаційна підготовка необхідних матеріалів*. Відповідно до пункту 6.19 Положення про атестацію за день до початку роботи ЕК випускова кафедра передає її секретареві кваліфікаційну роботу, підписану здобувачем, науковим керівником і завідувачем кафедри, письмовий відгук наукового керівника та рецензію.

За наявності можуть подаватися додаткові матеріали, що підтверджують наукову та практичну значущість дослідження, зокрема публікації за темою магістерської роботи, документи про практичне застосування результатів, розроблені програми, методичні матеріали та інші авторські напрацювання.

Відповідно до пункту 4.5 університетського Положення захист кваліфікаційної роботи проводиться на відкритому засіданні екзаменаційної комісії за участю *не менше двох третин її складу* та *обов'язкової присутності голови* або особи, яка в установленому порядку виконує його обов'язки. Перебіг засідання оформлюється відповідним протоколом.

Згідно з пунктом 6.20 зазначеного Положення захист має *відкритий (публічний) характер*, крім випадків, передбачених законодавством. Публічність забезпечує прозорість процедури атестації та можливість представлення результатів дослідження в академічному й професійному середовищі.

Процедура публічного захисту передбачає такі *основні етапи*:

- ✓ відкриття засідання екзаменаційної комісії та представлення кваліфікаційної роботи здобувача;
- ✓ виголошення здобувачем доповіді з викладом основних положень і результатів магістерського дослідження;
- ✓ постановка запитань членами екзаменаційної комісії та надання здобувачем відповідей;
- ✓ ознайомлення з основними положеннями відгуку наукового керівника й рецензії та обговорення зауважень рецензента;
- ✓ завершення публічної частини захисту й обговорення результатів атестації екзаменаційною комісією;
- ✓ ухвалення рішення, оформлення результатів захисту та їх оголошення в установленому порядку.

Конкретну послідовність організаційних дій у межах засідання визначає голова екзаменаційної комісії відповідно до Положення про атестацію.

Центральним етапом публічного захисту є *доповідь здобувача*, під час якої він представляє основні результати власного дослідження, характеризує їх наукову обґрунтованість і практичне значення.

Відповідно до пункту 6.20 Положення про атестацію для розкриття змісту кваліфікаційної роботи здобувачеві надається, як правило, до **20 хвилин**.

Доповідь повинна бути логічно послідовною, змістовною та відповідати встановленому регламенту.

Під час захисту здобувач має продемонструвати володіння теоретичними й методологічними засадами дослідження, здатність пояснити застосовані методи, обґрунтувати достовірність отриманих результатів і сформульованих висновків.

Важливим складником захисту є обговорення результатів дослідження. Члени екзаменаційної комісії ставлять запитання щодо змісту роботи, застосованих методів, достовірності отриманих результатів, обґрунтованості висновків і можливостей їх практичного використання.

Відповідно до пункту 6.21 Положення про атестацію запитання повинні стосуватися змісту кваліфікаційної роботи та результатів навчання, які є об’єктом оцінювання. *Не допускаються запитання* дискримінаційного чи принизливого характеру або такі, що виходять за межі встановленого предмета оцінювання.

Здобувач повинен надавати аргументовані відповіді, коректно реагувати на зауваження рецензента та демонструвати самостійність наукового мислення. Здатність до професійного обговорення й обґрунтування власної дослідницької позиції є важливою характеристикою готовності магістранта до самостійної фахової діяльності.

Під час проведення захисту Університет забезпечує належні організаційні й технічні умови, а за потреби – розумне пристосування для здобувачів з особливими освітніми потребами відповідно до законодавства.

Результати захисту визначаються екзаменаційною комісією відповідно до затверджених критеріїв оцінювання. Згідно з пунктом 4.9 Положення про атестацію рішення ухвалюється на закритій частині засідання ЕК відкритим голосуванням простою більшістю голосів членів, які брали участь у засіданні. За однакової кількості голосів вирішальним є голос голови комісії.

Результати захисту оголошуються в день проведення атестації після оформлення протоколу екзаменаційної комісії. Оцінювання здійснюється за 100-

бальною шкалою з подальшим переведенням у національну шкалу та шкалу ЄКТС відповідно до нормативних документів Університету.

Процедура захисту завершується оформленням відповідних документів і прийняттям екзаменаційною комісією рішення щодо результатів підсумкової атестації здобувача.

Отже, публічний захист кваліфікаційної (магістерської) роботи є комплексною процедурою оцінювання результатів самостійної дослідницької діяльності здобувача, що поєднує представлення наукових результатів, їх фахове обговорення та встановлення рівня досягнення програмних результатів навчання. Дотримання визначеного порядку проведення захисту забезпечує об'єктивність, прозорість і належну якість підсумкової атестації.

8.2. Структура та зміст доповіді здобувача перед екзаменаційною комісією

Доповідь здобувача перед екзаменаційною комісією є основною формою усного представлення результатів кваліфікаційної (магістерської) роботи під час її публічного захисту. Вона повинна відображати зміст виконаного дослідження, його наукову обґрунтованість, основні результати та практичну значущість, а також демонструвати здатність здобувача до самостійного наукового аналізу й аргументованого викладу власних положень.

Відповідно до пункту 6.20 *Положення про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та магістра у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка* для розкриття змісту кваліфікаційної роботи здобувачеві надається, як правило, **до 20 хвилин**.

Підготовка доповіді передбачає визначення найбільш значущих результатів дослідження, їх систематизацію та виклад у логічно послідовній формі. Доповідь не повинна бути скороченим переказом усіх розділів магістерської роботи або дослівним відтворенням її тексту.

Основною вимогою до доповіді є зосередження уваги на результатах власної дослідницької діяльності, їх обґрунтуванні та практичному значенні.

Рекомендована ***структура доповіді*** охоплює ***вступну частину, характеристику наукового апарату й методів дослідження, стислий виклад теоретичних засад, представлення основних результатів, практичних рекомендацій та підсумкових висновків.***

Вступна частина доповіді передбачає звернення до екзаменаційної комісії, оголошення теми кваліфікаційної роботи та коротке обґрунтування її актуальності. Доцільно зосередитися на конкретній науковій або практичній проблемі, розв'язанню якої присвячене дослідження

Характеристика наукового апарату дослідження повинна містити чітке формулювання мети й основних завдань, а за потреби – об'єкта та предмета дослідження. Ці положення необхідно подавати стисло, без надмірного відтворення формулювань зі вступу магістерської роботи.

Особливу увагу слід приділити методам дослідження, зокрема поясненню їх доцільності для розв'язання поставлених завдань. У разі проведення емпіричного дослідження доцільно зазначити його базу, характеристику вибірки, застосований інструментарій і способи опрацювання отриманих даних.

Теоретичні засади дослідження представляються у формі короткого узагальнення основних наукових підходів, положень і результатів аналізу літератури, які становлять підґрунтя для власного дослідження.

Не рекомендується детально перелічувати праці науковців, відтворювати численні визначення понять або переказувати зміст теоретичних підрозділів. Натомість доцільно наголосити на тих наукових положеннях, які безпосередньо визначили спрямування дослідження, вибір методів та інтерпретацію результатів.

Центральну частину доповіді повинно становити представлення результатів власного дослідження. Здобувачеві необхідно послідовно висвітлити основні емпіричні дані, встановлені закономірності, виявлені проблеми та сформульовані на їх основі наукові узагальнення.

У разі використання анкетування, інтерв'ю, спостереження або інших емпіричних методів доцільно представити найважливіші кількісні та якісні

показники, пояснити їх зміст і визначити значення для розв'язання досліджуваної проблеми.

Важливо не обмежуватися констатацією отриманих показників, а пояснювати їхнє наукове та практичне значення. ***Наприклад***, під час дослідження доступності соціальних послуг недостатньо лише повідомити відсоток респондентів, які зазначили певні труднощі. Необхідно пояснити, які саме проблеми виявлено, чим вони можуть бути зумовлені та які напрями вдосконалення соціальної підтримки випливають із результатів дослідження.

Під час представлення емпіричних матеріалів необхідно дотримуватися принципів достовірності та об'єктивності. Зазначені показники повинні відповідати фактично отриманим даним, а висновки – результатам проведеного аналізу.

Окремим складником доповіді є характеристика практичних рекомендацій, розроблених за результатами магістерського дослідження. Доцільно стисло представити їх основний зміст, визначити цільові групи, можливих суб'єктів реалізації та очікувані практичні результати.

Якщо магістерська робота передбачає розроблення соціально-педагогічної програми, моделі, технології або методичних рекомендацій, необхідно пояснити їх призначення, основні складові та зв'язок із результатами дослідження.

Водночас *необхідно розмежовувати розроблення практичних рекомендацій, їх апробацію, фактичне впровадження та експериментальну перевірку ефективності***.** Якщо відповідні заходи не реалізовувалися або їх результативність не перевірялася, не допускається представляти очікувані результати як фактично підтверджені.

Завершальна частина доповіді містить узагальнення основних результатів дослідження, характеристику ступеня досягнення поставленої мети та виконання дослідницьких завдань.

Висновки необхідно формулювати стисло, чітко й аргументовано, зосереджуючи увагу на положеннях, які відображають особистий внесок

здобувача. Не рекомендується завершувати виступ повторним переліком завдань або загальними твердженнями, не пов’язаними з отриманими результатами.

Для забезпечення послідовності та дотримання регламенту доцільно заздалегідь визначити орієнтовний розподіл часу між основними частинами виступу.

Таблиця 8.1 – Орієнтовна структура та розподіл часу доповіді здобувача під час захисту магістерської роботи

Структурна частина доповіді	**Основний зміст**	**Орієнтовний час**
Вступ	Тема, актуальність і наукова проблема	1 хв
Науковий апарат і методи	Мета, завдання, методи та організація дослідження	2 хв
Теоретичні засади	Основні підходи й теоретичні узагальнення	2 хв
Результати дослідження	Емпіричні дані, їх аналіз та інтерпретація	6 хв
Практичні рекомендації	Авторські пропозиції, програми, моделі або інші розробки	2 хв
Висновки	Основні результати та їх наукове і практичне значення	2 хв
Разом		**15 хв**

Примітка. Запропонований розподіл часу має рекомендаційний характер і може коригуватися залежно від змісту дослідження та встановленого регламенту захисту. Він не замінює положень університетських нормативних документів.

Під час підготовки доповіді необхідно забезпечити змістову узгодженість усного виступу з текстом кваліфікаційної роботи та презентаційними матеріалами. Представлені дані, висновки й практичні рекомендації не повинні суперечити змісту завершеного дослідження.

Важливою вимогою є самостійне володіння матеріалом доповіді. Здобувач повинен розуміти логіку викладу, вільно орієнтуватися в основних результатах роботи та бути спроможним пояснити використані поняття, методи, показники й авторські висновки.

Рекомендується заздалегідь підготувати письмовий текст доповіді, перевірити його змістову повноту, логічну послідовність і відповідність

установленому регламенту. Доцільно провести кілька репетицій виступу, звертаючи увагу на чіткість мовлення, темп викладу та правильність використання наукової термінології.

Під час виголошення доповіді не рекомендується постійно читати підготовлений текст без звернення до екзаменаційної комісії. Доцільно використовувати письмові матеріали як допоміжний засіб, зберігаючи логічність викладу та безпосередній контакт з аудиторією.

Виступ має бути витриманий в академічному стилі, характеризуватися точністю формулювань, послідовністю аргументації та відсутністю необґрунтованих оцінних суджень. Особливу увагу слід приділяти правильному представленню кількісних показників, наукових понять і результатів власного дослідження.

Поширеними недоліками доповідей є надмірний виклад теоретичного матеріалу, непропорційно коротке представлення власних результатів, перевантаження статистичними даними без належної інтерпретації, дублювання тексту кваліфікаційної роботи та недотримання встановленого регламенту.

Для запобігання таким недолікам доцільно зосереджуватися на положеннях, які безпосередньо підтверджують досягнення мети дослідження та відображають особистий внесок здобувача в розв’язання визначеної наукової проблеми.

Орієнтовну структуру доповіді здобувача під час публічного захисту кваліфікаційної роботи наведено в **додатку С** до цих методичних рекомендацій**.**

Отже, *доповідь перед екзаменаційною комісією повинна становити логічно завершене, науково обґрунтоване й доступне для сприйняття представлення основних результатів магістерського дослідження*. Її якість визначається змістовою повнотою, аргументованістю авторських положень, достовірністю результатів, дотриманням регламенту та здатністю здобувача продемонструвати самостійність дослідницької діяльності.

8.3. Підготовка презентаційних матеріалів до захисту

Презентаційні матеріали є важливим допоміжним засобом представлення результатів кваліфікаційної (магістерської) роботи під час її публічного захисту. Їхнє призначення полягає в забезпеченні наочності наукової інформації, логічної послідовності викладу та полегшенні сприйняття основних результатів дослідження членами екзаменаційної комісії.

Використання мультимедійної презентації сприяє систематизації основних положень магістерської роботи, візуалізації емпіричних даних, представленню авторських розробок і практичних рекомендацій.

Презентація повинна доповнювати усну доповідь здобувача, а не дублювати її текст. Основну увагу необхідно приділяти результатам власного дослідження, їх обґрунтуванню та практичному значенню.

Підготовка презентаційних матеріалів здійснюється з урахуванням змісту кваліфікаційної роботи, структури доповіді та встановленого регламенту захисту. Відповідно до пункту 6.20 *Положення про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та магістра у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка* для розкриття змісту кваліфікаційної роботи здобувачеві надається, як правило, до 20 хвилин.

Кількість слайдів повинна визначатися змістом дослідження та тривалістю виступу. Для доповіді орієнтовною тривалістю 15 хвилин доцільно підготувати **10-12 слайдів**, уникаючи надмірного обсягу текстової інформації та необґрунтованого збільшення кількості ілюстративних матеріалів.

Рекомендована структура презентації повинна відображати основні складові магістерського дослідження та забезпечувати послідовний перехід від постановки наукової проблеми до представлення отриманих результатів і висновків.

Таблиця 8.2 – Орієнтовна структура презентації до захисту кваліфікаційної (магістерської) роботи

№ слайда	Основний зміст
1	Тема кваліфікаційної роботи, відомості про здобувача та наукового керівника
2	Актуальність теми та основна наукова проблема
3	Мета й завдання дослідження
4	Методи, база дослідження та характеристика вибірки
5	Основні теоретичні положення й узагальнення
6-8	Результати емпіричного дослідження, таблиці, діаграми та їх інтерпретація
9	Авторські розробки та практичні рекомендації
10	Основні висновки й результати дослідження

Примітка. Запропонована структура має рекомендаційний характер. Кількість і зміст слайдів можуть змінюватися залежно від тематики, методології та результатів конкретного дослідження.

Титульний слайд повинен містити повну назву Університету, тему кваліфікаційної роботи, відомості про здобувача, освітньо-професійну програму, наукового керівника та рік захисту.

На наступних слайдах доцільно стисло представити актуальність дослідження, його мету, завдання та основні методологічні характеристики. Ці матеріали повинні забезпечувати розуміння спрямування дослідження, однак не перевантажувати презентацію формальними відомостями.

Основну частину презентації необхідно присвятити результатам власної дослідницької діяльності. Доцільно представляти найбільш значущі емпіричні показники, встановлені закономірності, виявлені проблеми та сформульовані на їх основі узагальнення.

Для магістерських робіт соціально-педагогічного спрямування особливого значення набуває візуалізація результатів анкетування, інтерв'ю, спостереження, оцінювання потреб населення, аналізу діяльності соціальних установ та інших дослідницьких процедур.

Наприклад, результати опитування отримувачів соціальних послуг можуть бути представлені у вигляді діаграм, що характеризують рівень

поінформованості населення, доступність послуг, основні труднощі їх отримання або ступінь задоволеності якістю обслуговування.

Під час дослідження соціальної активності молоді доцільно візуалізувати показники її сформованості, мотиваційні чинники, рівень залученості до громадської діяльності та інші характеристики, що безпосередньо відображають результати дослідження.

Використання таблиць, діаграм, графіків і схем повинно бути змістовно обґрунтованим. Вибір способу візуалізації визначається характером даних і необхідністю забезпечити їх правильне сприйняття.

Таблиці доцільно використовувати для представлення порівнюваних показників, діаграми – для відображення кількісних співвідношень, графіки — для характеристики динаміки, а схеми – для пояснення структури, етапів або взаємозв'язків досліджуваних процесів.

Кожний ілюстративний матеріал повинен мати зрозумілу назву, необхідні пояснення та відповідати фактичним результатам дослідження. У разі представлення відсоткових показників необхідно забезпечувати їх узгодженість із чисельністю вибірки, а під час порівняння даних – застосовувати коректні одиниці вимірювання та зіставні показники.

Не допускається довільна зміна масштабів, вибіркове представлення статистичних результатів або використання графічних засобів, які можуть створювати хибне уявлення про отримані дані.

Важливо не обмежуватися демонстрацією кількісних показників, а пояснювати їх зміст і значення для розв'язання досліджуваної проблеми. Тому на слайдах доцільно розміщувати короткі підсумкові положення, що відображають основні результати проведеного аналізу.

Окремий слайд рекомендується присвятити представленню авторських практичних рекомендацій, програм, моделей або інших розробок, обґрунтованих результатами магістерського дослідження.

У разі представлення програми або моделі доцільно відобразити її мету, основні складові, послідовність реалізації та очікувані результати. При цьому

необхідно чітко розмежовувати теоретично обґрунтовані пропозиції, фактично впроваджені заходи та результати експериментальної перевірки їх ефективності.

Завершальний слайд повинен містити основні висновки, які безпосередньо відображають результати дослідження та підтверджують виконання поставлених завдань.

Важливою умовою підготовки презентації є дотримання єдиних вимог до її візуального оформлення.

Рекомендується забезпечувати:

- ✓ єдиний стиль оформлення слайдів, узгодженість шрифтів, кольорів і графічних елементів;
- ✓ достатній розмір шрифту для комфортного сприйняття інформації;
- ✓ чіткий контраст між текстом і фоном;
- ✓ лаконічність формулювань і відсутність надмірного текстового навантаження;
- ✓ належну якість таблиць, діаграм, рисунків та інших ілюстративних матеріалів;
- ✓ логічну послідовність слайдів і відповідність їхнього змісту усній доповіді.

Не рекомендується використовувати надмірну кількість декоративних елементів, складні анімаційні ефекти, дрібний текст або зображення, що не мають безпосереднього зв’язку з результатами дослідження.

Презентаційні матеріали повинні відповідати вимогам академічної доброчесності. У разі використання запозичених таблиць, схем, ілюстрацій або інших матеріалів необхідно належно зазначати їхнє походження з дотриманням авторського права.

Особливої уваги потребує представлення матеріалів емпіричних досліджень, які містять інформацію про дітей, сім’ї, осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб та інші категорії учасників соціально-педагогічної діяльності. Використання таких матеріалів повинно здійснюватися з дотриманням вимог конфіденційності, захисту персональних даних і дослідницької етики.

Не допускається розміщення у відкритій презентації персональних даних респондентів або інших відомостей з обмеженим доступом без належних правових підстав.

Використання генеративного штучного інтелекту під час підготовки презентаційних матеріалів повинно відповідати встановленим університетським вимогам та допустимим межам його застосування. *Згенеровані зображення, схеми чи інші матеріали не повинні представлятися як фактичні результати дослідження, якщо вони такими не є.*

Завершальним етапом підготовки презентації є перевірка її технічної готовності. Здобувачеві рекомендується завчасно перевірити правильність відображення слайдів, сумісність електронного файлу з обладнанням, що використовуватиметься під час захисту, та наявність резервної копії матеріалів.

Доцільно також провести репетицію виступу з використанням презентації, забезпечивши узгодженість зміни слайдів із послідовністю доповіді та встановленим регламентом.

Поширеними недоліками презентацій є перевантаження слайдів текстом, надмірне використання ілюстрацій, відсутність пояснень до статистичних показників, невідповідність матеріалів змісту кваліфікаційної роботи та недостатня увага до власних результатів дослідження.

Для запобігання зазначеним недолікам доцільно здійснити завершальне змістове й технічне редагування презентації, перевірити достовірність усіх представлених даних і забезпечити її відповідність усній доповіді.

Отже, *презентаційні матеріали є допоміжним засобом наукової комунікації, спрямованим на наочне, послідовне й аргументоване представлення результатів магістерського дослідження***.** Їхня якість визначається змістовою відповідністю кваліфікаційній роботі, достовірністю інформації, доцільністю візуалізації, доступністю сприйняття та належною технічною підготовкою.

8.4. Процедура обговорення результатів дослідження та відповідей на запитання членів екзаменаційної комісії

Обговорення результатів кваліфікаційної (магістерської) роботи є важливою складовою публічного захисту, спрямованою на з'ясування рівня наукової підготовленості здобувача, його здатності обґрунтовувати власні дослідницькі рішення, інтерпретувати отримані результати та аргументовано відповідати на запитання.

На відміну від усної доповіді, яка передбачає заздалегідь підготовлене представлення основних положень дослідження, обговорення має характер безпосередньої наукової дискусії. Воно дає змогу оцінити самостійність мислення здобувача, глибину розуміння досліджуваної проблеми та здатність застосовувати набуті знання для пояснення конкретних наукових і професійних ситуацій.

Відповідно до пункту 6.20 *Положення про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та магістра у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка* під час публічного захисту здобувач представляє основні результати кваліфікаційної роботи, відповідає на запитання членів екзаменаційної комісії та зауваження рецензента.

Основною метою обговорення є встановлення здатності здобувача самостійно пояснювати зміст, методологію, результати й висновки виконаного дослідження та аргументовано обстоювати власну наукову позицію.

Відповідно до пункту 6.21 університетського Положення *запитання під час захисту повинні стосуватися змісту кваліфікаційної роботи, застосованих методів, отриманих результатів, їх обґрунтування та пов'язаних із ними результатів навчання освітньої програми.* Запитання *не повинні* виходити за межі об'єкта оцінювання або мати дискримінаційний чи принизливий характер.

За змістом запитання членів екзаменаційної комісії можуть стосуватися таких аспектів дослідження:

- ✓ обґрунтованості вибору теми, актуальності наукової проблеми та її зв'язку із сучасними потребами соціальної роботи;
- ✓ відповідності мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження його фактичному змісту;
- ✓ доцільності обраних теоретичних підходів і методів дослідження;
- ✓ організації емпіричного дослідження, формування вибірки, застосування інструментарію та способів аналізу даних;
- ✓ достовірності отриманих результатів, їх інтерпретації та обґрунтованості висновків;
- ✓ наукової та практичної значущості авторських рекомендацій, програм, моделей або інших розробок;
- ✓ можливостей використання результатів дослідження у відповідній професійній діяльності.

Для магістерських робіт за ОПП «Соціальна педагогіка» особливе значення мають запитання, пов'язані з практичним застосуванням результатів дослідження в діяльності соціальних служб, закладів освіти, громадських організацій та інших суб'єктів соціально-педагогічної роботи.

Наприклад, під час захисту дослідження, присвяченого доступності соціальних послуг, члени екзаменаційної комісії можуть уточнювати критерії оцінювання доступності, обґрунтованість вибірки респондентів, причини виявлених проблем і можливості реалізації запропонованих рекомендацій.

У дослідженнях соціально-педагогічної підтримки дітей та молоді запитання можуть стосуватися особливостей визначення потреб цільової групи, вибору методів роботи, етичних аспектів дослідження та обґрунтованості запропонованих заходів.

Під час відповідей здобувач повинен демонструвати не лише знання змісту кваліфікаційної роботи, а й розуміння логіки проведеного дослідження та причин прийняття відповідних методологічних рішень.

Важливою умовою якісної відповіді є її змістова відповідність поставленому запитанню. *Не рекомендується* замінювати конкретну відповідь

загальними теоретичними міркуваннями, повторювати фрагменти доповіді або наводити відомості, які безпосередньо не стосуються предмета обговорення.

Доцільно дотримуватися такої послідовності побудови відповіді: *визначення сутності поставленого питання, формулювання основного положення, його обґрунтування відповідними результатами дослідження та коротке підсумкове узагальнення.*

Аргументація повинна спиратися насамперед на фактичні результати магістерського дослідження, опрацьовані наукові джерела та обґрунтовані авторські положення.

Якщо запитання стосується методології емпіричного дослідження, необхідно пояснити причини вибору відповідного методу, особливості його застосування, характеристики вибірки та способи опрацювання отриманих даних.

Наприклад, у разі запитання про репрезентативність вибірки здобувач повинен ураховувати її фактичний обсяг, спосіб формування та межі можливого узагальнення результатів. Не допускається безпідставне поширення висновків, отриманих на основі обмеженої вибірки, на всю генеральну сукупність.

Особливу увагу необхідно приділяти обґрунтуванню власних висновків. Здобувач повинен бути спроможним пояснити, які саме результати дослідження стали підставою для відповідного висновку та яким чином вони пов’язані з поставленими завданнями.

Під час обговорення практичних рекомендацій важливо характеризувати не лише їхній зміст, а й умови реалізації, необхідні ресурси, можливі організаційні обмеження та очікувані результати.

Якщо запропонована програма або модель не проходила практичної перевірки, необхідно зазначити, що її розроблено й теоретично обґрунтовано, не стверджуючи про експериментально підтверджену ефективність.

Наукова аргументація передбачає також здатність здобувача визнавати обмеження власного дослідження. До таких обмежень можуть належати невеликий обсяг вибірки, специфіка дослідницької бази, обмеженість

часу, труднощі отримання окремих даних або неможливість практичної перевірки розроблених рекомендацій.

Визнання обґрунтованих методологічних обмежень не свідчить про недостатню якість дослідження, а характеризує здатність здобувача критично оцінювати отримані результати та визначати межі їх застосування.

У разі недостатнього розуміння поставленого запитання здобувач може звернутися з проханням про його уточнення. Якщо відповідне питання не досліджувалося, необхідно коректно зазначити межі проведеної роботи, не намагаючись підмінити відсутні результати припущеннями.

Неприпустимими є наведення вигаданих наукових фактів, необґрунтованих статистичних показників або посилань на дослідження, які фактично не проводилися.

Окремою складовою процедури захисту є ***розгляд зауважень рецензента***. Здобувач повинен заздалегідь ознайомитися зі змістом рецензії, проаналізувати висловлені зауваження та підготувати аргументовані пояснення.

Відповіді на зауваження рецензента мають бути коректними, змістовними й обґрунтованими. Доцільно розмежовувати зауваження, з якими здобувач погоджується, та положення, щодо яких має аргументовану іншу наукову позицію.

У разі погодження із зауваженням необхідно визнати його обґрунтованість і за можливості пояснити, яким чином відповідний аспект може бути вдосконалений. Якщо здобувач не погоджується з висловленою оцінкою, доцільно обґрунтувати власну позицію відповідними науковими положеннями або результатами дослідження.

Критичні зауваження рецензента слід розглядати як складову наукового обговорення, а не як особисту оцінку здобувача. Під час відповіді необхідно зберігати академічну коректність, повагу до співрозмовників і зосередженість на предметі дискусії.

Під час захисту можуть також виникати запитання щодо самостійності виконання роботи, використання наукових джерел або застосування

генеративного штучного інтелекту. У таких випадках здобувач повинен правдиво пояснювати власний внесок, характер використання допоміжних інструментів і способи перевірки отриманих матеріалів відповідно до встановлених університетських вимог.

Водночас встановлення факту порушення академічної доброчесності здійснюється у визначеному Університетом порядку, а не на підставі окремого припущення, висловленого під час наукового обговорення.

Важливою умовою результативної участі в дискусії є дотримання культури академічного спілкування. Відповіді повинні характеризуватися чіткістю, логічністю, лаконічністю та коректним використанням наукової термінології.

Не рекомендується перебивати членів екзаменаційної комісії, уникати відповіді шляхом переходу до іншої теми, надмірно деталізувати другорядні положення або реагувати на зауваження в емоційно-конфронтаційній формі.

Для підготовки до обговорення здобувачеві доцільно заздалегідь проаналізувати можливі запитання щодо методології, результатів і практичних рекомендацій, підготувати необхідні пояснення до основних таблиць та діаграм, а також обговорити з науковим керівником питання, які можуть потребувати додаткового обґрунтування.

Особливу увагу під час підготовки слід приділити тим положенням, які відображають особистий внесок здобувача, містять результати емпіричного дослідження або обґрунтовують авторські практичні рекомендації.

Відповідно до пункту 6.23 Положення про атестацію *повнота й аргументованість відповідей на запитання та зауваження належать до рекомендованих груп критеріїв оцінювання кваліфікаційної роботи.* Отже, участь здобувача в науковому обговоренні є важливою складовою встановлення рівня досягнення ним програмних результатів навчання.

Перебіг захисту, зокрема поставлені запитання та результати їх обговорення, відображається у протоколі засідання екзаменаційної комісії відповідно до встановленого порядку.

Отже, *процедура обговорення результатів магістерського дослідження спрямована на оцінювання самостійності наукового мислення здобувача, обґрунтованості його дослідницької позиції та здатності до професійної академічної дискусії.* Її результативність визначається глибиною володіння матеріалом, достовірністю аргументації, повнотою відповідей, критичним ставленням до власних результатів і дотриманням принципів академічної доброчесності.

8.5. Критерії та порядок оцінювання кваліфікаційної роботи

Оцінювання кваліфікаційної (магістерської) роботи є складовою підсумкової атестації здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти, спрямованою на встановлення якості виконаного дослідження та рівня досягнення результатів навчання, передбачених освітньо-професійною програмою.

Оцінювання здійснюється відповідно до *Положення про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та магістра у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка, Положення про контроль і оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти та інших внутрішніх нормативних документів Університету*.

Основними принципами оцінювання є об'єктивність, прозорість, неупередженість, академічна доброчесність, рівність умов та застосування заздалегідь визначених критеріїв.

Відповідно до пункту 6.22 Положення про атестацію *оцінювання кваліфікаційної роботи здійснюється за єдиною для відповідної освітньої програми рубрикою (критеріями), затвердженою випусковою кафедрою та доведеною до відома здобувачів до початку виконання роботи.*

Зазначена вимога забезпечує єдність підходів до оцінювання магістерських досліджень і можливість завчасного ознайомлення здобувачів з основними показниками якості кваліфікаційної роботи.

Оцінювання повинно мати комплексний характер і враховувати як наукову якість письмової роботи, так і результати її публічного захисту. Визначальне значення мають самостійність виконання дослідження, обґрунтованість застосованої методології, достовірність отриманих результатів, наукова та практична значущість висновків, а також здатність здобувача аргументовано представляти власну дослідницьку позицію.

Відповідно до пункту 6.23 університетського Положення про атестацію рекомендовано сім основних груп критеріїв оцінювання кваліфікаційної роботи.

Таблиця 8.3 – Основні критерії оцінювання кваліфікаційної (магістерської) роботи

Критерій	Основні показники оцінювання
Актуальність і постановка наукової проблеми	Обґрунтованість теми, чіткість визначення проблеми, відповідність предметній області спеціальності
Теоретична обґрунтованість	Повнота та критичність опрацювання наукових джерел, системність теоретичного аналізу
Методологія та методи дослідження	Відповідність методів меті й завданням, обґрунтованість дослідницьких процедур
Самостійність і результати дослідження	Особистий внесок здобувача, достовірність і обґрунтованість результатів, їх наукова новизна та/або практична цінність
Структура та оформлення роботи	Логічність викладу, якість академічного письма, відповідність технічним вимогам, дотримання правил цитування
Представлення результатів під час захисту	Змістовність і послідовність доповіді, якість презентації, дотримання регламенту
Відповіді на запитання та зауваження	Повнота, точність і аргументованість відповідей, здатність обґрунтовувати власну наукову позицію

Примітка. Наведені групи критеріїв відповідають пункту 6.23 Положення про атестацію. Їх конкретизація та розподіл балів здійснюються випусковою кафедрою відповідно до особливостей освітньої програми.

Під час оцінювання магістерських робіт за ОПП «Соціальна педагогіка» особливу увагу необхідно приділяти науковій обґрунтованості дослідження та

його відповідності актуальним проблемам соціальної роботи й соціально-педагогічної діяльності.

Важливими показниками якості є здатність здобувача аналізувати соціальні проблеми, обґрунтовувати професійні рішення, застосовувати відповідні методи дослідження, інтерпретувати отримані результати та розробляти практичні рекомендації.

Під час оцінювання емпіричної складової необхідно враховувати обґрунтованість вибірки, відповідність дослідницького інструментарію поставленим завданням, коректність оброблення даних і достовірність сформульованих висновків.

Визначальним є не обсяг зібраного емпіричного матеріалу сам по собі, а його наукова обґрунтованість, належне опрацювання та здатність забезпечити розв'язання поставлених дослідницьких завдань.

Наукова та практична значущість роботи оцінюється з урахуванням характеру отриманих результатів, можливостей їх використання в професійній діяльності та обґрунтованості запропонованих рекомендацій.

У разі представлення авторської програми, моделі або технології необхідно враховувати рівень її теоретичного обґрунтування, зв'язок із результатами дослідження та реалістичність практичного застосування.

При цьому не допускається ототожнення розроблення практичних рекомендацій із підтвердженням їх ефективності, якщо відповідна перевірка фактично не проводилася.

Окремим критерієм є дотримання вимог академічної доброчесності. Оцінюванню підлягають самостійність дослідження, правомірність використання наукових джерел, достовірність представлених результатів і дотримання встановлених правил використання генеративного штучного інтелекту.

Водночас результати автоматизованих перевірок не можуть самостійно визначати наявність порушень академічної доброчесності. Виявлені ознаки

можливого порушення підлягають розгляду відповідно до встановлених університетських процедур.

Важливою складовою підсумкового оцінювання є результати публічного захисту кваліфікаційної роботи. Члени екзаменаційної комісії враховують логічність і змістовність доповіді, здатність здобувача пояснювати методологію дослідження, обґрунтовувати висновки та аргументовано відповідати на запитання.

Якість презентаційних матеріалів оцінюється з погляду їхньої відповідності змісту роботи, наочності представлення результатів і доцільності використання ілюстративних засобів.

Під час обговорення результатів особливе значення має здатність здобувача критично осмислювати власні дослідницькі рішення, пояснювати обмеження проведеного дослідження та коректно реагувати на обґрунтовані зауваження.

Відповідно до пункту 1.11 Положення про атестацію ***результати захисту кваліфікаційної роботи оцінюються за 100-бальною шкалою з подальшим переведенням у національну шкалу та шкалу ЄКТС.***

Відповідність шкал оцінювання визначається внутрішніми нормативними документами Університету.

Таблиця 8.4 – Відповідність 100-бальної шкали оцінювання національній шкалі та шкалі ЄКТС

Кількість балів	Оцінка ЄКТС	Національна оцінка
90–100	A	Відмінно
82–89	B	Добре
75–81	C	Добре
67–74	D	Задовільно
60–66	E	Задовільно
35–59	FX	Незадовільно
0–34	F	Незадовільно

Примітка. Таблицю складено відповідно до шкали оцінювання, наведеної в Положенні про контроль і оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка.

Конкретний розподіл балів між окремими критеріями оцінювання визначається випусковою кафедрою з урахуванням специфіки освітньо-професійної програми та змісту кваліфікаційного дослідження.

Відповідно до пункту 6.24 Положення про атестацію такий розподіл повинен забезпечувати об'єктивність і прозорість оцінювання. Доцільно, щоб він відображав значущість основних складових дослідження й результатів його публічного захисту.

Затверджену кафедрою деталізовану рубрику ***оцінювання з розподілом балів*** наведено в **додатку Р** до цих методичних рекомендацій. Її зміст повинен відповідати чинним університетським вимогам і застосовуватися однаково до всіх здобувачів відповідної освітньої програми.

Порядок ухвалення підсумкового рішення регулюється розділом 4 Положення про атестацію.

Відповідно до пункту 4.10 ***кожний член екзаменаційної комісії оцінює результати здобувача за затвердженими критеріями***. Підсумкова оцінка повинна ґрунтуватися на продемонстрованих результатах навчання, а не на особистих характеристиках здобувача чи інших обставинах, які не є об'єктом оцінювання.

Згідно з пунктом 4.9 Положення про атестацію результати захисту визначаються на закритій частині засідання екзаменаційної комісії відкритим голосуванням простою більшістю голосів її членів, які брали участь у засіданні.

У разі однакової кількості голосів вирішальним є голос голови комісії.

Відгук наукового керівника та рецензія мають дорадче значення і не підміняють самостійного оцінювання кваліфікаційної роботи членами екзаменаційної комісії. Відповідно їхній зміст ураховується під час обговорення результатів, але не визначає автоматично підсумкової оцінки.

Під час оцінювання необхідно забезпечувати дотримання принципів академічної доброчесності, рівності умов і неупередженості. ***Не допускається*** встановлення оцінки на підставі особистих уподобань членів комісії,

формальних показників, не передбачених затвердженими критеріями, або обставин, які не стосуються результатів дослідницької діяльності здобувача.

Рішення екзаменаційної комісії оформлюється відповідним протоколом, а результати захисту оголошуються в день проведення атестації після його оформлення.

Отже, *оцінювання кваліфікаційної (магістерської) роботи має комплексний характер і передбачає визначення якості самостійного дослідження, його наукової та практичної значущості, відповідності академічним вимогам і результативності публічного захисту***.** Застосування єдиних, заздалегідь затверджених критеріїв і встановленої процедури ухвалення рішення забезпечує об'єктивність, прозорість та академічну доброчесність підсумкової атестації.

8.6. Порядок оголошення результатів захисту та їх оскарження

Оголошення результатів захисту кваліфікаційної (магістерської) роботи є завершальним етапом підсумкової атестації здобувачів вищої освіти. Воно передбачає доведення до відома здобувача рішення екзаменаційної комісії щодо оцінки виконаного дослідження та результатів його публічного захисту.

Порядок визначення, оголошення та оскарження результатів захисту регулюється *Положенням про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та магістра у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка.*

Рішення щодо результатів захисту ухвалюється екзаменаційною комісією на закритій частині її засідання. Відповідно до пункту 4.9 університетського Положення *рішення приймається відкритим голосуванням простою більшістю голосів членів комісії, які брали участь у засіданні. У разі однакової кількості голосів вирішальним є голос голови екзаменаційної комісії.*

Під час визначення підсумкової оцінки враховуються:

- ✓ якість кваліфікаційної роботи;
- ✓ наукова обґрунтованість отриманих результатів;

- ✓ практична значущість отриманих результатів;
- ✓ рівень самостійності здобувача;
- ✓ змістовність доповіді;
- ✓ аргументованість відповідей на запитання членів комісії й зауваження рецензента.

Відповідно до пункту 4.11 Положення про атестацію ***результати захисту кваліфікаційної роботи оголошуються в день проведення атестації після оформлення протоколу екзаменаційної комісії.***

Результати оцінювання визначаються за **100-бальною шкалою** з подальшим переведенням у національну шкалу та шкалу ЄКТС відповідно до внутрішніх нормативних документів Університету.

У *протоколі засідання екзаменаційної комісії* відображаються *результати атестації, поставлені здобувачеві запитання, суттєві відомості щодо перебігу захисту, особливі думки членів комісії (за наявності) та відповідне рішення щодо присудження ступеня вищої освіти й присвоєння кваліфікації.*

Згідно з пунктом 8.1 Положення про атестацію здобувачеві, який успішно пройшов усі передбачені освітньою програмою форми атестації, рішенням екзаменаційної комісії ***присуджується відповідний ступінь вищої освіти та присвоюється встановлена кваліфікація, після чого видається документ про вищу освіту й додаток до нього.***

У разі отримання незадовільної оцінки за результатами захисту застосовується порядок, передбачений пунктом 8.3 університетського Положення. Здобувач, який отримав **0-59 балів** або **не пройшов атестацію**, має ***право на повторну атестацію впродовж трьох років відповідно до встановлених умов.***

Якщо за результатами захисту кваліфікаційної роботи отримано ***незадовільну оцінку***, екзаменаційна комісія визначає можливість повторного захисту роботи за тією самою темою після її доопрацювання або необхідність виконання роботи за новою темою, запропонованою випусковою кафедрою.

Відповідне рішення зазначається у протоколі засідання екзаменаційної комісії та наказі ректора.

Водночас *повторне проходження атестації з метою підвищення позитивної оцінки* ***не допускається***.

Важливою гарантією забезпечення об'єктивності підсумкової атестації є ***право здобувача на оскарження її результатів***.

Апеляція – це передбачена університетськими нормативними документами процедура розгляду звернення здобувача щодо можливих порушень установленого порядку проведення атестації або визначення її результатів.

Відповідно до пункту 9.1 Положення про атестацію здобувач має *право оскаржити результат захисту кваліфікаційної роботи*, якщо вважає, що під час проведення атестації або визначення оцінки було допущено порушення, які могли вплинути на її результат.

Підставами для подання апеляції можуть бути:

- ✓ порушення встановленої процедури проведення захисту кваліфікаційної роботи;
- ✓ застосування критеріїв оцінювання, які не були належним чином оприлюднені;
- ✓ неправильне застосування затверджених критеріїв оцінювання;
- ✓ допущення упередженості, дискримінаційного ставлення або неврегульованого конфлікту інтересів;
- ✓ виявлення технічної чи арифметичної помилки під час визначення оцінки;
- ✓ інші обставини, які могли вплинути на об'єктивність результатів атестації.

Відповідно до пункту 9.2 університетського Положення ***заява про апеляцію*** *подається ректору або уповноваженому ним проректору* ***в день оголошення результату атестації або не пізніше наступного робочого дня***.

Погодження апеляційної заяви деканом факультету ***не вимагається***.

У заяві доцільно зазначити обставини, які, на думку здобувача, свідчать про порушення процедури захисту або неправильне визначення його результатів.

За наявності можуть наводитися відповідні пояснення та матеріали, що підтверджують викладені обставини.

Для розгляду апеляції розпорядженням ректора створюється апеляційна комісія. Відповідно до пункту 9.3 Положення про атестацію *до її складу* ***не можуть входити*** *особи, рішення, дії чи оцінювання яких оскаржуються, а також особи, які мають неврегульований конфлікт інтересів щодо здобувача.*

Зазначена вимога спрямована на забезпечення незалежності й неупередженості розгляду апеляційних звернень.

Апеляційна комісія перевіряє дотримання встановленої процедури атестації, правильність застосування критеріїв оцінювання, обґрунтованість визначеного результату, дотримання рівних умов та інші обставини, що могли вплинути на підсумкову оцінку.

Апеляційна комісія не підміняє екзаменаційну комісію та не здійснює довільного повторного оцінювання кваліфікаційної роботи. Відповідно до пункту 9.5 Положення про атестацію вона не може самостійно змінювати затверджені критерії оцінювання або оцінювати нові результати, які не були продемонстровані здобувачем під час атестації.

Згідно з пунктом 9.6 Положення про атестацію ***апеляція розглядається,*** *як правило,* ***впродовж трьох календарних днів із дня її подання.***

За результатами розгляду апеляційна комісія відповідно до пункту 9.7 зазначеного Положення ***може рекомендувати***:

- ✓ залишити результат атестації без змін;
- ✓ виправити технічну або арифметичну помилку та привести оцінку у відповідність із продемонстрованими результатами;
- ✓ здійснити повторну перевірку письмової роботи, якщо це відповідає предмету апеляції;
- ✓ провести повторний контрольний захід або повторний захист перед екзаменаційною комісією у зміненому складі, якщо встановлені

порушення не дають можливості об’єктивно визначити результат уже проведеної атестації.

Рішення за результатами розгляду апеляції оформлюється протоколом і доводиться до відома здобувача.

Важливо розмежовувати *процедуру оскарження результатів атестації та розгляд повідомлень про можливі порушення академічної доброчесності*.

Відповідно до пункту 9.9 Положення про атестацію зазначені процедури є самостійними. Якщо під час розгляду апеляції виявлено обставини, що можуть свідчити про порушення академічної доброчесності здобувачем, членом екзаменаційної комісії, рецензентом, науковим керівником або іншою особою, відповідні матеріали передаються уповноваженому органу чи уповноваженій особі з питань академічної доброчесності.

Подання апеляції не може бути підставою для негативного ставлення до здобувача або впливати на його подальше оцінювання. Така гарантія прямо передбачена пунктом 9.10 університетського Положення про атестацію.

Отже, порядок оголошення та оскарження результатів захисту кваліфікаційної роботи спрямований на забезпечення прозорості, об’єктивності й неупередженості підсумкової атестації. *Результати захисту оголошуються в день проведення атестації, а право на апеляцію забезпечує можливість перевірки дотримання встановлених процедур і правильності застосування критеріїв оцінювання.*

Належна організація зазначених процедур сприяє захисту академічних прав здобувачів, підвищенню довіри до результатів оцінювання та забезпеченню якості підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Київ : УкрНДНЦ, 2016. 16 с. URL: https://nv-oneu.com.ua/downloads/dstu-8302-2015.pdf (дата звернення: 12.10.2026)
2. ДСТУ 3008:2015. Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання. Київ : УкрНДНЦ, 2016. 26 с. URL: https://science.kname.edu.ua/images/dok/derzhstandart_3008_2015.pdf (дата звернення: 12.10.2026)
3. Кодекс академічної доброчесності Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка : затв. ухвалою вченої ради від 28.08.2026 (протокол № 11) ; увед. у дію наказом ректора від 31.08.2026 № 370. Дрогобич, 2026. 10 с. URL: https://library.dspu.edu.ua/wp-content/uploads/2026/09/kodeks-akademichnoyi-dobrochesnosti-drogobyczkogo-derzhavnogo-pedagogichnogo-universytetu-imeni-ivana-franka.pdf (дата звернення: 12.10.2026)
4. Положення про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та магістра у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка : затв. ухвалою вченої ради від 28.08.2026 (протокол № 11) ; увед. у дію наказом ректора від 31.08.2026 № 363. Дрогобич, 2026. 40 с. URL: https://drive.google.com/drive/folders/1DebcsdzvQ9MC5nfULR5XNrG1xZqLUT10 (дата звернення: 14.10.2026)
5. Положення про контроль і оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка : затв. ухвалою вченої ради від 28.08.2026 (протокол № 11) ; увед. у дію наказом ректора від 31.08.2026 № 364. Дрогобич, 2026. 14 с. URL:

https://drive.google.com/drive/folders/1DebcsdzvQ9MC5nfULR5XNrG1xZqLUT10 (дата звернення: 14.10.2026)

6. Положення про організацію освітнього процесу в Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка : затв. ухвалою вченої ради від 28.08.2026 (протокол № 11) ; увед. у дію наказом ректора від 31.08.2026 № 360. Дрогобич, 2026. 42 с. URL: https://drive.google.com/drive/folders/1DebcsdzvQ9MC5nfULR5XNrG1xZqLUT10 (дата звернення: 14.10.2026)
7. Положення про перевірку академічних творів на ознаки порушення академічної доброчесності в Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка / Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. Дрогобич, 2026. 16 с. URL: https://drive.google.com/drive/folders/1DebcsdzvQ9MC5nfULR5XNrG1xZqLUT10 (дата звернення: 14.10.2026)
8. Положення про політику використання штучного інтелекту в Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка : затв. ухвалою вченої ради від 28.08.2026 (протокол № 11) ; увед. у дію наказом ректора від 31.08.2026 № 371. Дрогобич, 2026. 17 с. URL: https://drive.google.com/drive/folders/1DebcsdzvQ9MC5nfULR5XNrG1xZqLUT10 (дата звернення: 15.10.2026)
9. Положення про систему забезпечення академічної доброчесності у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка : затв. ухвалою вченої ради від 25.06.2026 (протокол № 8) ; увед. у дію наказом ректора від 26.06.2026 № 268. Дрогобич, 2026. 24 с. URL: https://drive.google.com/drive/folders/1DebcsdzvQ9MC5nfULR5XNrG1xZqLUT10 (дата звернення: 15.10.2026)
10. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20 (дата звернення: 20.10.2026).

11. Про академічну доброчесність : Закон України від 18.12.2025 № 4742-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20 (дата звернення: 20.10.2026).
12. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 20.10.2026).
13. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17 (дата звернення: 20.10.2026).
14. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19 (дата звернення: 21.10.2026).
15. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19 (дата звернення: 20.10.2026).
16. Стандарт вищої освіти України. Другий (магістерський) рівень вищої освіти. Галузь знань 23 «Соціальна робота», спеціальність 231 «Соціальна робота» : затв. наказом Міністерства освіти і науки України від 24.04.2019 № 556. Київ, 2019. 15 с. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/06/231-sotsialna-robota-magistr.pdf (дата звернення: 12.10.2026).

ДОДАТКИ

Додаток А

Зразок заяви здобувача про затвердження теми кваліфікаційної (магістерської) роботи

Завідувачу кафедри
соціальної педагогіки та корекційної освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
_____
(власне ім'я та ПРІЗВИЩЕ)
здобувача(ки) другого (магістерського) рівня вищої освіти
ОПП «Соціальна педагогіка»
спеціальності І10 «Соціальна робота та консультування»
_____ курсу _____ форми здобуття освіти
_____
(прізвище, власне ім'я, по батькові здобувача)

ЗАЯВА

Прошу розглянути на засіданні кафедри та погодити тему моєї кваліфікаційної (магістерської) роботи:
«_____
_____».

Коротке обґрунтування доцільності теми:
_____
_____
_____
_____

Пропонована кандидатура наукового керівника (за попереднім погодженням):
_____
(прізвище, власне ім'я, науковий ступінь, вчене звання)

Прошу після погодження кафедрою подати відповідні матеріали для затвердження теми кваліфікаційної роботи та наукового керівника в установленому Університетом порядку.

Додаток: лист-погодження установи (організації) – за необхідності.

« » _____ 202 р.

_____ / _____
(підпис) (власне ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

Додаток Б

Зразок завдання та календарного плану виконання кваліфікаційної (магістерської) роботи

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Кафедра соціальної педагогіки та корекційної освіти

Зав. кафедри
_____« »_____202 р.
(підпис) (дата)

ЗАВДАННЯ
на підготовку кваліфікаційної (магістерської) роботи

1. Тема кваліфікаційної роботи_____
_____

2. Науковий керівник_____
(прізвище, ініціали, науковий ступінь, вчене звання)

3. Здобувач вищої освіти_____
(прізвище, ім'я, по батькові)

4. Перелік питань, що підлягають висвітленню у кваліфікаційній роботі_____
_____
_____
_____

5. Список рекомендованої літератури_____
_____
_____

6. Етапи підготовки роботи_____
_____
_____

№	Назва етапу	Термін виконання	Термін звіту перед керівником, кафедрою

Дата видачі завдання _____
Термін подання роботи науковому керівнику_____
З вимогами до виконання кваліфікаційної роботи та завданням ознайомлений(а):

Здобувач вищої освіти_____/_____
(підпис) (власне ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

Науковий керівник_____/_____
(підпис) (власне ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

Примітка. Завдання оформлюється у двох примірниках: один видається здобувачеві вищої освіти, другий зберігається у справах кафедри. Конкретні етапи, терміни виконання роботи та строки звітування визначаються індивідуально з урахуванням затвердженої теми, змісту дослідження, навчального плану та графіка атестації.

Додаток В

Зразок оформлення титульної сторінки кваліфікаційної роботи

Міністерство освіти і науки України

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Кафедра соціальної педагогіки та корекційної освіти

«До захисту допускаю»

Завідувач кафедри соціальної педагогіки
та корекційної освіти
кандидат педагогічних наук, доцент
_____ Алла РЕВТЬ
«_____»_____ 202 р.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Спеціальність І 10 Соціальна робота та консультування

Магістерська робота
на здобуття кваліфікації – «Магістр з соціальної роботи та консультування за спеціалізацією «Соціальна педагогіка»»

Автор роботи Іванчук Іван Іванович _____

підпис

Науковий керівник кандидат педагогічних наук,

доцент Зубрицький Ігор Ярославович_____

підпис

Дрогобич, 202

Додаток Г

Форма оцінки та мотивації оцінки захисту кваліфікаційної роботи

Захист кваліфікаційної (магістерської) роботи

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

(тема роботи)

Оцінка за стобальною шкалою: _____

Оцінка за національною чотирибальною шкалою: _____

Коротка мотивація захисту:

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

_____ Голова ЕК_____ _____

Дата підпис прізвище та ініціали

Секретар ЕК_____ _____

підпис прізвище та ініціали

Додаток Д

Зразки оформлення анотації українською та англійською мовами

Зразок 1. Анотація українською мовою

АНОТАЦІЯ

Прізвище І. П. Соціально-педагогічні умови формування життєстійкості підлітків в умовах воєнного стану : кваліфікаційна (магістерська) робота. Дрогобич, 202 .

У кваліфікаційній роботі досліджено проблему формування життєстійкості підлітків в умовах воєнного стану. Мета дослідження – теоретично обґрунтувати соціально-педагогічні умови формування життєстійкості підлітків і визначити напрями їх практичної реалізації.

На основі аналізу наукових джерел розкрито сутність і структуру життєстійкості, охарактеризовано чинники її формування. Визначено значення безпечного освітнього середовища, підтримки сім'ї, доступності психосоціальної допомоги та залучення підлітків до соціально значущої діяльності. Обґрунтовано необхідність партнерської взаємодії закладів освіти, сімей, соціальних служб і громадських організацій.

Запропоновано напрями соціально-педагогічної підтримки підлітків, спрямовані на розвиток здатності долати життєві труднощі, зміцнення соціальних зв'язків і формування активної життєвої позиції.

Практичне значення роботи полягає в можливості використання запропонованих рекомендацій у професійній діяльності соціальних педагогів і фахівців із соціальної роботи.

Ключові слова: життєстійкість, підлітки, воєнний стан, соціально-педагогічні умови, соціально-педагогічна підтримка, психосоціальна допомога.

Зразок 2. Анотація англійською мовою

ABSTRACT

Surname I. P. Social and Pedagogical Conditions for Fostering Adolescents' Resilience under Martial Law : Master's Qualification Thesis. Drohobych, 202 .

The thesis examines the development of adolescents' resilience under martial law. The aim of the study is to theoretically substantiate the social and pedagogical conditions for fostering adolescents' resilience and identify approaches to their practical implementation.

Based on an analysis of academic literature, the study explores the concept and structure of resilience and identifies factors influencing its development. It highlights the importance of a safe educational environment, family support, access to psychosocial assistance, and adolescents' participation in socially meaningful activities. The need for cooperation among educational institutions, families, social services, and civil society organizations is substantiated.

The thesis proposes approaches to social and pedagogical support aimed at strengthening adolescents' ability to cope with difficulties, maintain social connections, and develop an active approach to life.

The practical significance lies in the potential application of the proposed recommendations by social pedagogues and social work professionals.

Keywords: resilience, adolescents, martial law, social and pedagogical conditions, social and pedagogical support, psychosocial assistance.

Додаток Е

Зразок оформлення змісту кваліфікаційної роботи

Тема: «Соціально-педагогічні умови формування життєстійкості підлітків в умовах воєнного стану»

ЗМІСТ

ВСТУП…… **5**
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ПІДЛІТКІВ……. **10**
1.1. Сутність і структура життєстійкості як соціально-педагогічного феномена……. **10**
1.2. Особливості формування життєстійкості підлітків в умовах воєнного стану…… **16**
1.3. Теоретичні підходи до соціально-педагогічної підтримки життєстійкості підлітків…… **22**
Висновки до першого розділу……... **27**

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ПІДЛІТКІВ…… **29**
2.1. Методика та організація емпіричного дослідження життєстійкості підлітків……... **29**
2.2. Аналіз результатів дослідження рівня сформованості життєстійкості підлітків…….. **35**
2.3. Соціально-педагогічні чинники формування життєстійкості підлітків за результатами дослідження…… **43**
Висновки до другого розділу…… **49**

РОЗДІЛ 3. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ТА ПРАКТИЧНІ ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ПІДЛІТКІВ…… **51**
3.1. Обґрунтування соціально-педагогічних умов формування життєстійкості підлітків в умовах воєнного стану…….. **51**
3.2. Зміст та організаційно-методичне забезпечення соціально-педагогічної підтримки життєстійкості підлітків…… **57**
3.3. Практичні рекомендації щодо формування життєстійкості підлітків у діяльності закладів освіти та соціальних служб…….. **64**
Висновки до третього розділу…… **69**

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ……. **71**

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….. **74**

ДОДАТКИ……... **78**

Додаток Ж

Приклад формулювання наукового апарату магістерського дослідження (навчальний зразок)

Тема кваліфікаційної (магістерської) роботи:
«Соціально-педагогічні умови формування життєстійкості підлітків в умовах воєнного стану»

Актуальність дослідження. В умовах воєнного стану особливого значення набуває проблема формування життєстійкості підлітків, які можуть зазнавати впливу тривалого стресу, соціальної нестабільності, вимушеного переміщення, порушення звичних соціальних зв'язків та інших несприятливих обставин. Підлітковий вік характеризується інтенсивним особистісним і соціальним розвитком, що зумовлює необхідність створення сприятливих умов для зміцнення внутрішніх і зовнішніх ресурсів особистості.

Важливу роль у цьому процесі відіграють заклади освіти, сім'я, соціальні служби та громадські організації, діяльність яких може забезпечувати соціально-педагогічну підтримку, розвиток навичок подолання труднощів, зміцнення позитивних соціальних зв'язків і залучення підлітків до соціально значущої діяльності.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю теоретичного обґрунтування та конкретизації соціально-педагогічних умов, що сприяють формуванню життєстійкості підлітків, а також визначення практичних шляхів їх реалізації в умовах воєнного стану.

Наукова проблема дослідження полягає у визначенні та обґрунтуванні соціально-педагогічних умов, необхідних для підтримки й формування життєстійкості підлітків з урахуванням особливостей їхнього розвитку, актуальних потреб та впливу соціального середовища в умовах воєнного стану.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та на основі емпіричного дослідження визначити соціально-педагогічні умови формування життєстійкості підлітків в умовах воєнного стану, розробити практичні рекомендації щодо їх реалізації.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати наукові підходи до розуміння життєстійкості, розкрити її сутність, структуру та особливості формування в підлітковому віці в умовах воєнного стану.
2. Емпірично дослідити особливості сформованості життєстійкості підлітків та визначити соціально-педагогічні чинники, пов'язані з її розвитком.
3. Теоретично обґрунтувати соціально-педагогічні умови формування життєстійкості підлітків і визначити організаційно-методичні засади їх реалізації.
4. Розробити практичні рекомендації для соціальних педагогів та інших фахівців щодо підтримки й формування життєстійкості підлітків в умовах воєнного стану.

Об'єкт дослідження – процес формування життєстійкості підлітків в умовах воєнного стану.

Предмет дослідження – соціально-педагогічні умови формування життєстійкості підлітків в умовах воєнного стану.

Дослідницькі питання:

- Які особливості формування життєстійкості підлітків виявляються в умовах воєнного стану?
- Які індивідуальні та соціально-педагогічні чинники пов'язані з рівнем життєстійкості підлітків?
- Які соціально-педагогічні умови доцільно забезпечити для підтримки та розвитку життєстійкості підлітків?
- Які форми й методи соціально-педагогічної діяльності можуть бути використані для реалізації визначених умов?

Гіпотеза дослідження (*за необхідності*). Припускається, що вищі показники життєстійкості підлітків пов'язані з наявністю сприятливих соціально-педагогічних умов, зокрема безпечного й підтримувального середовища, доступності соціальної та

психосоціальної допомоги, конструктивної взаємодії із сім'єю та можливостей активної участі в житті освітньої спільноти.

Перевірка такого припущення потребує відповідних показників, методів і дослідницьких процедур, які дозволяють оцінити зазначені взаємозв'язки.

Методи дослідження. Для досягнення мети та розв'язання поставлених завдань передбачається використання комплексу взаємопов'язаних методів: *теоретичних*: аналіз, синтез, порівняння, систематизація та узагальнення наукових джерел – для з'ясування сутності життєстійкості, визначення її структурних складників і теоретичного обґрунтування соціально-педагогічних умов формування; *емпіричних*: анкетування підлітків – для вивчення характеристик життєстійкості та пов'язаних із нею чинників; напівструктуроване інтерв'ю з фахівцями соціально-педагогічної сфери – для аналізу професійного досвіду підтримки підлітків; *методів опрацювання даних*: описова статистика – для узагальнення кількісних результатів; тематичний аналіз – для систематизації й інтерпретації якісних даних. ***(конкретний дослідницький інструментарій визначається з урахуванням вікових особливостей учасників, придатності методик та можливості етичного й безпечного проведення дослідження).***

Емпірична база дослідження. Дослідження передбачається проводити на базі закладу (закладів) загальної середньої освіти або інших установ, що здійснюють соціально-педагогічну роботу з підлітками (*в остаточному тексті кваліфікаційної роботи зазначаються фактичні назви установ, характеристики й кількість учасників, строки проведення та основні дослідницькі процедури;* **етичні засади дослідження**. *Залучення неповнолітніх учасників здійснюється з дотриманням вимог добровільності, інформованої згоди, конфіденційності та захисту персональних даних. Дослідницькі процедури мають враховувати можливу вразливість підлітків, уникати повторної травматизації та передбачати право учасників відмовитися від участі або припинити її без негативних наслідків*).

Очікувані результати дослідження. Передбачається уточнити теоретичні характеристики життєстійкості підлітків, визначити особливості її формування в умовах воєнного стану, отримати емпіричні дані про пов'язані з нею соціально-педагогічні чинники, обґрунтувати відповідні умови підтримки та розробити практичні рекомендації для фахівців.

Наукова новизна дослідження. За наявності відповідних результатів наукова новизна може полягати в конкретизації соціально-педагогічних умов формування життєстійкості підлітків в умовах воєнного стану, уточненні особливостей взаємодії соціальних інституцій у цьому процесі та обґрунтуванні напрямів соціально-педагогічної підтримки з урахуванням виявлених потреб підлітків (*остаточне формулювання наукової новизни здійснюється після отримання результатів дослідження та їх порівняння з наявними науковими напрацюваннями*).

Теоретичне значення дослідження *може полягати в систематизації наукових підходів до розуміння життєстійкості підлітків, уточненні її соціально-педагогічних характеристик та поглибленні теоретичних уявлень про умови формування життєстійкості в несприятливих соціальних обставинах.*

Практичне значення дослідження *передбачається забезпечити розробленням рекомендацій для соціальних педагогів, фахівців із соціальної роботи, педагогічних працівників щодо організації соціально-педагогічної підтримки підлітків, зміцнення їхніх соціальних ресурсів, розвитку навичок подолання життєвих труднощів і залучення до соціально значущої діяльності.*

Рекомендації можуть використовуватися під час планування виховної, профілактичної та соціально-педагогічної роботи в закладах освіти й соціальних установах. Їхню ефективність можна стверджувати лише за наявності відповідної практичної перевірки.

Апробація результатів дослідження. *Відомості про апробацію зазначаються після фактичного представлення результатів на науковій конференції або їх опублікування у науковому чи навчальному виданні із зазначенням назви заходу або публікації, місця та дати*.

Додаток И

Зразки дослідницького інструментарію (анкета, план напівструктурованого інтерв'ю, карта спостереження)

Наведені зразки демонструють особливості розроблення та оформлення інструментів збирання емпіричних даних у магістерських дослідженнях соціально-педагогічного спрямування.

Анкету та план напівструктурованого інтерв'ю подано на основі дослідницького інструментарію кваліфікаційної (магістерської) роботи «Соціальні послуги як інструмент реалізації державної політики децентралізації та розвитку громад».

Карту спостереження розроблено як додатковий методичний зразок.

Зразок 1. Анкета для мешканців територіальної громади

АНКЕТА
ДЛЯ МЕШКАНЦІВ ДРОГОБИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Тема : Доступність, якість і відповідність соціальних послуг потребам населення громади

Мета : оцінити досвід звернення, бар'єри та задоволеність соціальними послугами.

Орієнтовна тривалість: 10-12 хвилин. Опитування анонімне, добровільне; прізвища, адреси і телефони не збираються. Можна пропустити будь-яке запитання або припинити участь. Відмова не впливає на отримання допомоги.

0. Погоджуєтеся добровільно взяти участь?

☐ Так ☐ Ні (завершити опитування)

А. Загальні відомості

1. Де Ви проживаєте?

☐ м. Дрогобич ☐ м. Стебник ☐ сільський населений пункт громади

2. Ваша вікова група:

☐ 18-34 роки ☐ 35-59 років ☐ 60 років і старше ☐ Не бажаю відповідати

3. Чи виникала протягом останніх 12 місяців потреба у соціальній підтримці?

☐ Так ☐ Ні ☐ Важко відповісти

4. Чи знаєте Ви, куди звертатися по соціальні послуги в громаді?

☐ Так ☐ Частково ☐ Ні

5. Звідки Ви переважно отримуєте інформацію про соціальні послуги?

☐ Міська рада / її сайт ☐ Соціальні установи ☐ Родичі / знайомі ☐ Соцмережі ☐ Інше_____

6. У яких видах підтримки виникала потреба? (можна декілька відповідей)

☐ Догляд удома ☐ Консультування ☐ Соціальний супровід ☐ Соціальна адаптація ☐ Натуральна допомога ☐ Інше _____

Б. Досвід отримання соціальних послуг

7. Чи отримували Ви соціальні послуги протягом останніх 12 місяців?

☐ Так ☐ Ні

Умова: Якщо «Ні», перейдіть до запитання 16.

8. Яку соціальну послугу Ви отримували переважно?

☐ Догляд удома ☐ Консультування ☐ Соціальний супровід ☐ Соціальна адаптація ☐ Натуральна допомога ☐ Інше _____

9. До кого Ви зверталися?

☐ Територіальний центр ☐ Центр соціальних служб ☐ Управління соцзахисту / інший орган ☐ Недержавний надавач ☐ Важко відповісти

10. Скільки часу минуло від звернення до початку допомоги?

☐ До 7 днів ☐ 8-30 днів ☐ Понад 30 днів ☐ Не пам'ятаю

11. Наскільки зрозумілою була процедура звернення?

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ Важко відповісти (1 – дуже складна; 5 – дуже зрозуміла)

12. Оцініть якість отриманої соціальної послуги:

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ Важко відповісти (1 – дуже низька; 5 – дуже висока)

13. Наскільки Ви загалом задоволені підтримкою?

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ Важко відповісти

14. Чи відповідала отримана допомога Вашим потребам?

☐ Повністю ☐ Частково ☐ Не відповідала ☐ Важко відповісти

15. Які зміни Ви помітили після отримання допомоги?

☐ Становище покращилося ☐ Частково покращилося ☐ Не змінилося ☐ Погіршилося ☐ Важко відповісти

В. Бар'єри та пріоритети

16. Яка головна причина неотримання соціальної послуги?

☐ Не знав(-ла), куди звертатися ☐ Складне оформлення ☐ Транспортна віддаленість ☐ Тривале очікування ☐ Потрібної послуги немає ☐ Не звертався (-лася) ☐ Інше ____

Умова: Заповнюють лише ті, хто відповів «Ні» у запитанні 7.

17. Який основний бар'єр у доступі до соціальних послуг Ви вбачаєте?

☐ Немає істотних бар'єрів ☐ Брак інформації ☐ Складність документів ☐ Транспорт ☐ Тривале очікування ☐ Немає потрібної послуги ☐ Інше ____

18. Чи є, на Вашу думку, проблемою відстань до місця отримання послуги?

☐ Так ☐ Частково ☐ Ні ☐ Не знаю

19. Які групи мешканців передусім потребують розширення підтримки?

☐ Люди старшого віку ☐ Сім'ї з дітьми ☐ ВПО ☐ Ветерани / їхні сім'ї ☐ Інші ____

20. Що слід поліпшити насамперед?

☐ Інформування ☐ Транспортну доступність ☐ Швидкість звернення ☐ Більше видів послуг ☐ Якість роботи фахівців ☐ Інше ____

21. Чи користувалися б Ви виїзною консультацією за місцем проживання?

☐ Так ☐ Можливо ☐ Ні

22. Ваші пропозиції щодо покращення соціальних послуг у громаді: _____

_____

_____

Зразок 2. План напівструктурованого інтерв'ю з фахівцями соціальної сфери

ПЛАН
НАПІВСТРУКТУРОВАНОГО ІНТЕРВ'Ю ДЛЯ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Мета: з'ясувати організаційні, управлінські, ресурсні та професійні чинники доступності, якості й результативності соціальних послуг у Дрогобицькій міській територіальній громаді.

Орієнтовна тривалість: 25-35 хвилин.

Планована вибірка: 9 експертів – 3 представники управлінської ланки, 4 працівників надавачів соціальних послуг та 2 представники партнерських організацій. Склад є плановим і уточнюється за фактом залучення.

Перед початком: пояснити мету, добровільність і можливість відмови від будь-якого запитання. Отримати згоду на ведення нотаток; аудіозапис – лише за окремою згодою.

У публікації не зазначати персональних ідентифікаторів.

Тематичні блоки і запитання

1. Загальна система: Які зміни у потребах населення громади Ви спостерігаєте протягом останніх двох років?

Уточнювальне запитання: Які категорії отримувачів потребують найбільш комплексної підтримки?

2. Організація: Як розподіляються функції органів самоврядування, соціальних менеджерів і надавачів?

Уточнювальне запитання: Де виникають дублювання або прогалини?

3. Визначення потреб: Як у громаді визначаються потреби мешканців у соціальних послугах?

Уточнювальне запитання: Чи використовують дані для зміни переліку послуг?

4. Інформаційна доступність: Як мешканці дізнаються про послуги й умови звернення?

Уточнювальне запитання: Які групи поінформовані найменше?

5. Територіальна доступність: Які труднощі з отриманням послуг у Стебнику та сільських населених пунктах?

Уточнювальне запитання: Чи достатні виїзні / мобільні форми роботи?

6. Адміністративні процедури: Які етапи звернення є найбільш складними для отримувачів?

Уточнювальне запитання: Чи є зайві повторні звернення?

7. Якість: Як здійснюється моніторинг якості та враховуються скарги й відгуки?

Уточнювальне запитання: Які показники соціальних результатів використовуються?

8. Ведення випадку: Як організована координація складних випадків і міжвідомча взаємодія?

Уточнювальне запитання: Чи є затримки в переданні інформації?

9. Кадрові ресурси: Чи достатньо фахівців, їхньої кваліфікації та часу на роботу з випадком?

Уточнювальне запитання: Яке навчання було б найбільш потрібним?

10. Фінансування: Як фінансові ресурси впливають на доступність і перелік послуг?

Уточнювальне запитання: Які джерела додаткової підтримки залучаються?

11. Партнерство та цифровізація: Яку роль відіграють громадські організації, волонтери та цифрові сервіси?

Уточнювальне запитання: Чи виникають бар'єри для маломобільних і нецифрових користувачів?

12. Рекомендації: Які три управлінські зміни Ви вважаєте першочерговими?

Уточнювальне запитання: За якими показниками можна було б оцінити їх успішність?

Картка аналітичного кодування

Поле	**Для заповнення після інтерв'ю**
Код експерта	E01–E12
Категорія установи	орган самоврядування / надавач / партнер
Дата й спосіб проведення	_____
Основні теми	доступність; кадри; фінансування; координація; інформація; цифровізація
Приклади фактичних практик	_____
Пропозиції та їх обґрунтування	_____
Згода на цитування (без ідентифікації)	так / ні

Примітка. План має орієнтовний характер. Дослідник може змінювати послідовність запитань, ставити додаткові уточнення та поглиблювати окремі тематичні блоки залежно від професійного досвіду респондента й отриманих відповідей. При цьому необхідно зберігати відповідність запитань меті та завданням дослідження.

Зразок 3. Карта спостереження за організацією доступу до соціальних послуг

КАРТА СТРУКТУРОВАНОГО СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Тема: Доступність та організаційні умови надання соціальних послуг у територіальній громаді.

Мета: виявити організаційні, інформаційні, просторові та комунікативні умови доступу мешканців до соціальних послуг на основі безпосереднього спостереження.

Об'єкт спостереження: організація доступу до соціальних послуг у приміщенні установи або іншому місці їх надання.

Предмет спостереження: доступність інформації, фізична доступність середовища, організація прийому громадян, наявність умов для конфіденційного спілкування та інших елементів безбар'єрного доступу.

Вид спостереження: структуроване, невключене, відкрите.

Загальні відомості

Назва установи _____

Населений пункт _____

Дата спостереження _____

Час початку та завершення _____

Код дослідника _____

Умови проведення спостереження _____

Шкала фіксації результатів

2 бали – ознака наявна і чітко спостерігається.

1 бал – ознака наявна частково або реалізована з помітними обмеженнями.

0 балів – ознака відсутня.

Н/С – ознаку не вдалося спостерігати або оцінити в наявних умовах.

Картка фіксації результатів спостереження

№	**Показник спостереження**	**Оцінка (0–2 / Н/С)**	**Фактичні спостереження та примітки**
1	Наявність зовнішніх інформаційних позначень установи		

2	Доступність інформації про перелік соціальних послуг		
3	Зрозумілість інформації про порядок звернення та необхідні документи		
4	Наявність контактної інформації й графіка прийому громадян		
5	Фізична доступність входу до приміщення		
6	Наявність умов для пересування маломобільних осіб		
7	Зрозумілість навігації всередині приміщення		
8	Наявність належно організованого місця очікування		
9	Доступність звернення по первинну консультацію		
10	Наявність видимої інформації щодо альтернативних способів звернення		
11	Наявність умов для конфіденційного спілкування з фахівцем		
12	Доступність інформації про порядок подання звернень, пропозицій або скарг		

Узагальнення результатів

Основні позитивні характеристики організації доступу до соціальних послуг:

_____

Виявлені інформаційні та організаційні бар'єри:

_____

Виявлені просторові та фізичні бар'єри:

_____

_____

Питання, які потребують додаткового з'ясування за допомогою інтерв'ю, аналізу документів або інших дослідницьких методів:

_____

_____

Попередні рекомендації щодо вдосконалення умов доступу:

_____

_____

Підпис дослідника _____

Дата заповнення _____

Примітка. Карта передбачає спостереження насамперед за організаційним середовищем і доступною інформацією. Спостереження за індивідуальними консультаціями, документами отримувачів соціальних послуг або іншими конфіденційними процесами не проводиться без відповідних дозволів і належних правових та етичних підстав.

Оцінки «Н/С» не прирівнюються до нуля. Якщо здійснюється кількісне узагальнення результатів, необхідно окремо зазначати кількість фактично оцінених показників. Карта не є самостійним інструментом встановлення відповідності установи всім нормативним вимогам доступності чи якості соціальних послуг.

Методичні рекомендації щодо використання дослідницького інструментарію

Наведені зразки демонструють можливості поєднання кількісних і якісних методів збирання емпіричних даних.

Анкетування доцільно застосовувати для одержання стандартизованої інформації про поінформованість мешканців, досвід отримання соціальних послуг, оцінювання їх доступності, якості та відповідності індивідуальним потребам. Структура анкети повинна забезпечувати зрозумілість запитань, можливість коректного опрацювання відповідей та дотримання добровільності участі.

Напівструктуроване інтерв'ю дозволяє поглиблено дослідити професійні оцінки фахівців, виявити організаційні труднощі, особливості міжвідомчої взаємодії та можливі шляхи вдосконалення соціальної роботи. Його перевагою є поєднання попередньо визначених тематичних блоків із можливістю ставити додаткові запитання.

Структуроване спостереження може використовуватися для безпосереднього вивчення окремих характеристик організації надання соціальних послуг. Воно доповнює результати анкетування та інтерв'ю, але не замінює їх і не дозволяє робити висновки про якість усієї системи соціальних послуг на основі одного відвідування установи.

Вибір конкретного інструменту, його змістове наповнення та спосіб застосування мають визначатися метою, завданнями, предметом і дизайном магістерського дослідження. Перед основним етапом збирання даних доцільно здійснювати попередню перевірку зрозумілості формулювань, послідовності запитань і придатності інструментарію для відповідної категорії учасників.

Додаток К

Орієнтовна форма інформованої згоди учасника дослідження

Додаток Л

Приклади оформлення таблиць, рисунків, схем та інших ілюстративних матеріалів

Додаток М

Приклади оформлення бібліографічних посилань і списку використаних джерел

Додаток Н

Форма декларації про використання штучного інтелекту в кваліфікаційній

Складено на основі додатка 1 до Положення про політику використання штучного інтелекту в Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка

ДЕКЛАРАЦІЯ
про використання штучного інтелекту в кваліфікаційній (магістерській) роботі

Автор роботи:_____
Назва роботи/завдання:_____
_____
Освітній компонент**:** *Кваліфікаційна (магістерська) робота*.
Рівень допустимого використання генеративного ШІ: **Рівень 2** – обмежене використання.

1. Система (системи) штучного інтелекту, що використовувалася (використовувалися) (назва системи або сервісу ШІ):_____
_____

2. Мета використання штучного інтелекту:
_____
_____
_____
_____

(***наприклад****: генерування ідей, допомога у структуруванні матеріалу, отримання пояснень, мовне та стилістичне редагування власного тексту, перевірка аргументації тощо)*

3. Спосіб використання штучного інтелекту та межі його застосування:
_____
_____
_____
_____

(короткий опис виконаних за допомогою ШІ дій, характеру отриманої допомоги та самостійного опрацювання її результатів автором)

4. Частини кваліфікаційної роботи або етапи її підготовки, під час яких використовувався штучний інтелект:
_____
_____
_____

(зазначити відповідні структурні частини роботи або етапи дослідження)

5. Підтвердження автора.

Підтверджую, що результати, отримані із застосуванням систем ШІ, мною критично перевірені та опрацьовані. Я несу відповідальність за зміст, достовірність, академічну доброчесність та дотримання вимог законодавства у поданій роботі.

« » _____ 202 р.

_____ / _____
(підпис) (власне ім’я та ПРІЗВИЩЕ)

Додаток П

Орієнтовні зразки відгуку наукового керівника та рецензії на кваліфікаційну роботу

Додаток Р

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ (МАГІСТЕРСЬКОЇ) РОБОТИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ

для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Соціальна педагогіка»

ЗАТВЕРДЖЕНО

На засіданні кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти

Протокол від «..» …….. 2026 р. № ..

Критерії оцінювання кваліфікаційної (магістерської) роботи розроблено відповідно до пунктів 6.22-6.24 *Положення про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та магістра у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка*.

Оцінювання спрямоване на комплексне визначення якості виконаного дослідження, рівня сформованості дослідницьких компетентностей здобувача, наукової обґрунтованості отриманих результатів та здатності представляти й аргументовано захищати власні положення.

Максимальна оцінка кваліфікаційної роботи становить 100 балів, із яких **80 балів** передбачено за зміст та оформлення письмового дослідження і **20 балів** – за результати його публічного захисту.

1. Загальний розподіл балів за критеріями оцінювання

Таблиця Р.1 – Розподіл балів за основними критеріями оцінювання кваліфікаційної роботи

№	Критерій оцінювання	Максимальна кількість балів
1	Актуальність, постановка наукової проблеми та відповідність теми предметній області	10
2	Теоретична обґрунтованість дослідження та якість опрацювання наукових джерел	15
3	Обґрунтованість методології та коректність застосованих методів дослідження	20

4	Самостійність, достовірність, обґрунтованість і наукова та/або практична цінність результатів	25
5	Якість структури, академічного викладу та оформлення кваліфікаційної роботи	10
	Разом за кваліфікаційну (магістерську) роботу	**80**
6	Якість представлення результатів дослідження під час публічного захисту	10
7	Повнота й аргументованість відповідей на запитання та зауваження	10
	Разом за публічний захист	**20**
	ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	**100**

2. Деталізовані показники оцінювання

Для забезпечення прозорості та однакового застосування критеріїв кожен із них конкретизується через сукупність змістових показників.

Таблиця Р.2 – Деталізована рубрика оцінювання кваліфікаційної (магістерської) роботи

Код	Показник оцінювання	Максимальна кількість балів
1	**Актуальність і постановка наукової проблеми**	**10**
1.1	Обґрунтованість актуальності теми, чіткість визначення наукової проблеми	4
1.2	Узгодженість теми, мети, завдань, об’єкта та предмета дослідження	3
1.3	Відповідність предметній області спеціальності та значущість досліджуваної проблеми	3
2	**Теоретична обґрунтованість дослідження**	**15**
2.1	Актуальність, достовірність і доцільність використаних наукових джерел	5
2.2	Системність, критичність і глибина аналізу наукової літератури та теоретичних підходів	6
2.3	Коректність понятєво-термінологічного апарату та обґрунтованість теоретичних узагальнень	4
3	**Методологія та методи дослідження**	**20**
3.1	Обґрунтованість методологічних підходів і відповідність методів меті та завданням	5
3.2	Обґрунтованість дослідницької бази, вибірки або джерельного матеріалу; дотримання дослідницької етики	5
3.3	Коректність дослідницького інструментарію та послідовності реалізованих процедур	5

3.4	Доцільність методів опрацювання даних, урахування обмежень дослідження	5
4	**Самостійність і результати дослідження**	**25**
4.1	Достовірність, повнота та простежуваність походження представлених результатів	7
4.2	Глибина аналізу й інтерпретації результатів, їх зв'язок із дослідницькими завданнями	7
4.3	Самостійність авторських узагальнень, обґрунтованість висновків, наукова новизна та/або практична цінність результатів	6
4.4	Обґрунтованість, конкретність і реалістичність практичних рекомендацій	5
5	**Структура, академічний виклад і оформлення**	**10**
5.1	Логічність структури та змістова узгодженість частин роботи	3
5.2	Якість академічного письма, точність термінології та послідовність аргументації	3
5.3	Відповідність технічним вимогам, коректність оформлення таблиць і рисунків	2
5.4	Правильність цитування, бібліографічних покликань і списку використаних джерел	2
6	**Представлення результатів під час захисту**	**10**
6.1	Змістовність і логічність доповіді, належне представлення власних результатів	5
6.2	Якість і доцільність презентаційних матеріалів	3
6.3	Дотримання регламенту та культури академічного мовлення	2
7	**Відповіді на запитання та зауваження**	**10**
7.1	Повнота, точність і змістова відповідність відповідей поставленим запитанням	4
7.2	Аргументованість пояснення методів, результатів і висновків дослідження	4
7.3	Здатність конструктивно реагувати на зауваження рецензента та критично оцінювати результати власного дослідження	2
	УСЬОГО	**100**

Примітка. Показники оцінювання застосовуються з урахуванням характеру конкретного дослідження. Якщо магістерська робота не передбачає опитування або іншого дослідження за участю респондентів, відповідні показники оцінюються на основі обґрунтованості використаної джерельної бази, методів її формування й аналізу та дотримання етичних вимог. Відсутність певного методу сама по собі не є підставою для зниження оцінки.

3. Рівні виконання критеріїв оцінювання

Для забезпечення єдності оцінювання рекомендується використовувати змістові характеристики рівнів досягнення відповідних показників.

Високий рівень. Показники критерію виконано повно й науково обґрунтовано. Дослідження характеризується самостійністю, логічністю, достовірністю результатів і відсутністю істотних змістових або методологічних недоліків.

Достатній рівень. Основні показники критерію виконано належним чином. Наявні окремі неточності або недоліки, які не впливають істотно на загальну якість дослідження та обґрунтованість його результатів.

Задовільний рівень. Показники критерію виконано частково. Дослідження містить недоліки теоретичного, методологічного або змістового характеру, однак основні результати загалом дозволяють установити досягнення мінімально достатнього рівня відповідних результатів навчання.

Недостатній рівень. Показники критерію не виконано або реалізовано з істотними недоліками, які суттєво знижують наукову обґрунтованість, достовірність чи якість представлених результатів.

Таблиця Р.3 – Орієнтовні інтервали балів за рівнями виконання окремих критеріїв

Максимум за критерієм	Високий рівень	Достатній рівень	Задовільний рівень	Недостатній рівень
10 балів	9-10	8	6-7	0-5
15 балів	14-15	12-13	9-11	0-8
20 балів	18-20	15-17	12-14	0-11
25 балів	23-25	19-22	15-18	0-14

Примітка. Наведені інтервали є інструментом застосування деталізованої рубрики. Вони не замінюють підсумкової університетської шкали оцінювання. Бали за кожним критерієм визначаються на підставі фактичного рівня досягнення відповідних показників.

4. Порядок застосування рубрики

Оцінювання кваліфікаційних робіт здійснюється членами екзаменаційної комісії відповідно до затверджених кафедрою критеріїв.

Під час застосування рубрики необхідно дотримуватися таких вимог:

1. Критерії оцінювання та розподіл балів затверджуються кафедрою і доводяться до відома здобувачів до початку виконання кваліфікаційних робіт.
2. Кожний член екзаменаційної комісії оцінює кваліфікаційну роботу за встановленими критеріями з урахуванням фактично продемонстрованих результатів навчання.
3. За кожним деталізованим показником виставляється кількість цілих балів від нуля до встановленого максимуму. Максимальний бал означає повне виконання показника, нуль – його відсутність або невиконання, проміжні значення – відповідний ступінь виконання.
4. Загальна оцінка формується шляхом підсумовування балів за *сімома критеріями*. **Максимальна кількість балів становить 100**.
5. Оцінювання повинно ґрунтуватися на змісті кваліфікаційної роботи, результатах її публічного захисту та здатності здобувача аргументовано пояснити власні дослідницькі рішення.
6. Відгук наукового керівника та рецензія враховуються як додаткові джерела фахової інформації, мають дорадче значення й не визначають автоматично підсумкової оцінки.
7. Не допускається нарахування додаткових балів або зниження оцінки на підставах, не передбачених затвердженою рубрикою.
8. Правомірне використання генеративного штучного інтелекту в установлених межах за умови належного декларування не є самостійною підставою для зниження оцінки.
9. У разі виявлення ознак можливого порушення академічної доброчесності застосовується передбачена Університетом процедура. Автоматизовані показники подібності тексту або ймовірності використання ШІ не можуть самостійно визначати оцінку чи встановлювати факт порушення.
10. Підсумкове рішення щодо результатів захисту ухвалюється екзаменаційною комісією відповідно до встановленого університетського порядку.

Установлений факт порушення академічної доброчесності розглядається в окремому процедурному порядку і не підміняється механічним зниженням кількості балів за рубрикою.

5. Шкала підсумкового оцінювання

Оцінювання результатів захисту здійснюється за **100-бальною шкалою** з подальшим переведенням у національну шкалу та шкалу ЄКТС відповідно до нормативних документів Університету.

Таблиця Р.4 – Відповідність підсумкової оцінки університетській та національній шкалам

Кількість балів	Оцінка ЄКТС	Національна оцінка
90–100	A	Відмінно
82–89	B	Добре
75–81	C	Добре
67–74	D	Задовільно
60–66	E	Задовільно
35–59	FX	Незадовільно
0–34	F	Незадовільно

Підсумкова оцінка визначається на закритій частині засідання екзаменаційної комісії відповідно до пунктів 4.9-4.10 Положення про атестацію.

Результати захисту оголошуються в день проведення атестації після оформлення протоколу екзаменаційної комісії.

Рубрика є обов’язковою для однакового застосування до всіх кваліфікаційних робіт здобувачів відповідної ОПП.

Додаток С

Орієнтовна структура доповіді здобувача на захисті кваліфікаційної роботи